

پینتھی قیلی

لیکوال

محقق عبد اللطیف طالبی

۱۳۲۰ ش.

پستنی قلبی

لیکوال

محقق عبداللطیف طالبی

دفتر ستان جمہوریہ علوم و اکاڈم
پستنی قلبی المملکت
کابل ۱۳۶۰

د کتاب نوم :
 لیکوال :
 د چاپ خای :
 د چاپ شمېر :
 مهتمم :
 د پوښو خطاطی :

سبستی قبیلي
 عبد اللطیف طالبي
 د ښوونې او روزنې مطبعه
 ۱۵۰۰ ټوکه
 د سر محقق مرستیال عبد الجبار نادر
 پښتون

اهلء :

دړېستونځوانامتواوښاغلي مؤرخ
سيد بهادر شاه ظفر کاکا خېله .

چېرېستونو تاريخ په روښانو لکه کښېر د قدر وړ خدمتونه کړي دي

د عناوینو فهرست

مخبرانه	عنوانونه
الف	دلار بیود استاد نظر
ج	تقریظونه
لومړی	دلیکوال سریزه
۱	ابدالیان
۵	ابراهیم خیل
۵	اړیدلی
۸	اتوال
۹	اخکزی
۱۳	احمدزی
۱۵	ادوزی
۱۵	ادین خیل
۱۶	اسماعیل خیل
۱۶	اسحقزی
۱۸	اکاخیل
۱۸	الکوزی
۲۰	الیزی (علی زی)
۲۱	الیاس خیل
۲۱	امر خیل
۲۲	اندر

۲۵	اتمانخیل
۲۹	اتمانزی
۲۹	اورکزی
۳۳	اورمر
۳۶	اورباخپل
۳۶	بابر
۳۸	بابکر خیل
۳۸	بابی
۴۰	بارکزی
۴۱	بامیزی
۴۱	بختیاری
۴۲	بربخ
۵۱	بلخ یا بلبخ
۵۱	بنگین
۵۵	بنو شی
۵۸	بیتنی
۶۵	پره خمکنی
۶۵	پره به
۶۶	پرملیان (فرملیان)
۶۸	پرانگیان
۶۹	پنج پای
۶۹	پندی
۷۱	پوئلزی
۷۲	پیدار و خیل
۷۲	زارن

عنوانونه	مخونه
تتا	۷۳
تتور	۷۳
ترکالایی (ترکایی)	۷۴
تره خیل	۷۷
تره کی	۷۷
ترین	۸۰
تور ترین	۸۰
تنبی	۸۲
توخی	۸۵
توری	۸۸
تیج	۹۰
تیمنی	۹۱
تیموری	۹۱
تیمتی مده خیل	۹۲
تغر	۹۳
جبارخیل	۹۳
جدون (گدون)	۹۳
جلال زی	۹۶
جلوایی	۹۶
جمربایی	۹۶
خاخی	۹۷
خدران	۹۸
محمد	۱۰۱
خمنکی (خوکنی)	۱۰۲
خو لیزی	۱۰۵
خینزی	۱۰۵

عنوانونه

مخونه

۱۰۶	حسین خیل
۱۰۶	خاچی خیل
۱۰۸	خاکوانی د خوگیانی
۱۰۹	ختیگ
۱۱۷	خدرزی
۱۱۷	خوڅین
۱۱۸	خروته
۱۲۱	خیل
۱۲۱	خوگیانی
۱۲۴	خوندي
۱۲۴	خویشکی (خیشکی)
۱۲۷	خوړ
۱۲۷	داوی
۱۲۹	داودزی
۱۳۰	درانی (درانیان)
۱۳۲	درمان یا عبدالرحمن
۱۳۳	دری کوتی
۱۳۳	دفتانی (دوتانی)
۱۳۴	دلازاک
۱۳۶	دور
۱۳۹	دستوخیل
۱۴۰	دولت خیل
۱۴۲	دولتزی
۱۴۳	دینار خیل
۱۴۳	رهنزی

۱۴۳	رخځې
۱۴۴	زاخيل
۱۴۶	زموخت
۱۴۶	زيرك (خبرك)
۱۴۸	زيرمالي
۱۴۸	زيراني
۱۴۹	ساي
۱۵۴	سالارزي
۱۵۵	سالك (سهاك)
۱۵۶	سپري
۱۵۷	سپينامزي
۱۵۷	سپين ترين
۱۵۸	ستانكزي
۱۵۸	ستاني زي
۱۵۸	ستورياني
۱۶۰	سلويزي ✓
۱۶۲	سرکاني
۱۶۲	سرواني
۱۶۴	سريپال
۱۶۵	سپيني
۱۶۶	سلطان خيل
۱۶۸	سليمان خيل
۱۷۲	ستتيا
۱۷۲	سنخرخيل
۱۷۳	سوري ✓

مخونه

۱۷۶

۱۷۸

۱۷۹

۱۷۹

۱۸۲

۱۸۳

۱۸۷

۱۸۸

۱۸۸

۱۸۹

۱۹۰

۱۹۰

۱۹۱

۱۹۲

۱۹۴

۱۹۷

۱۹۸

۱۹۹

۱۹۹

۲۰۰

۲۰۱

۲۰۷

۲۱۰

۲۱۳

۲۱۳

عنواونه

سیدگی (سادات)

شاهمانی

شمل زی

شیتک

شیرانی

شینواری

طوطاخیل

ادریم زی (عبدالرحیم زی)

عای خیل

عمرخیل

عیسی خیل

عیسی خیل

غورشین

غرغبیت

غلمجی

غوریاخیل

قاضی خیل

قاندراخیل

قوال خیل

کاسی

کاکر

کرلانی

کروخیل

کسابی

کوئی

مخونه

عنوانونه

۲۱۳

کورم خیل

۲۱۴

گاری

۲۱۴

گبری

۲۱۵

گگیانی

۲۱۷

گنپاپور

۲۱۹

گوربز

۲۲۲

لبلی یالالی وزیر

۲۲۲

لرانی (لوهانی)

۲۲۴

لودیان ✓

۲۲۶

لودین

۲۲۶

ماکو

۲۲۶

ماموند

۲۲۸

متون

۲۲۹

متی زی

۲۲۹

محمد زی

۲۳۱

مروت

۲۳۷

مسعود (مسید)

۲۴۱

مشوانی

۲۴۴

مشیان

۲۴۶

معروف خیل

۲۴۶

مقبل

۲۴۷

ملاخیل

۲۴۸

ملکزی

۲۴۸

ملاگوری

۲۴۹

منده

<u>شماره</u>	<u>موضوع</u>
۲۵۱	مناد و خیل
۲۵۲	مناد و زی
۲۵۲	موسی خیل
۲۵۲	مومند
۲۵۸	مهمن زی
۲۶۰	میاخلیل
۲۶۱	میچن خیل
۲۶۲	میابنه
۲۶۳	منگل
۲۶۵	ناصر
۲۶۷	ناغر
۲۶۸	نورزی
۲۷۰	نیازی
۲۷۲	وردگ
۲۷۴	وزیر
۲۸۴	هریبال
۲۸۴	هزاربز
۲۸۴	همه
۲۸۵	هتی
۲۸۷	هو تک
۲۹۱	هرد
۲۹۲	هردخیل
۲۹۲	یوسف خیل
۲۹۲	یوسفنری
۳۰۲	نتیجه گیری
۳۰۴	ماخذونه او منابع

د لارښود استاد نظر

دمحترم لطيف طالبې ددغې ډيرې مهمې پروژې په تكميل سره د آسيا په زړه كې د يوه مهم توكم يعنې د پښتو د پيژندنې د كتاب يو بل پاركي بشپړ شو. په آسيا كې به داسې توكمونه نه وي چې د پښتو په څير يې هم د پښتو نسب پوهاو او مورخين راو د بهرنيو توكم پوهانو او مؤرخينو له يوې خوانه ژوره او جدي توجه اوله بلې خوانه يې د تاريخ په پوړيو كې د نظرياتو مختلف متناوب توپيرونه را منع ته كړي وي. د پروخت د انظر مسلط وچې نځني پښتانه د سامي توكمونو څخه دي د خواجه نعمت الله هروي دمخزن افغاني (۱۰۲۰ ه. ق) نه نيولې لاتوننه پورې دغه نظرونه افسانوي نسبلي كو نه جوړ شوي، افسانوي روايات و رته خاكي شوي او حتي په تاريخي ايتمو لوژيكيه ژبه پوهنه كې ورته د اسنادو جوړولو كو شش شوي دي چې د كوثر صاحب طرفان او يوريشيائي ژبي يې ښه مثالونه دي. د تيري ميلادي پيري په نيمه ايس كې د پښتو د سامي توپ موضوع ته د پوښتنې غټه زخښه اړه پايې پوهاو نو كښي نږده بيا د سوال په پوښتنې ځاى وروپه ورو د چلپيا زخښي ونيو. بيا هم چا د قنماز د توكم نوسره، چا د البانيا نوسره او بالاخره چا د هندي الاصل توكمونو سره ارتباط وركړ خو بالاخره دا وزدو څيړنو په ترڅ كې روښانه شو چې پښتانه آريايان او پښتويوه آريايي ژبه ده.

د پښتو قبيلې په باب خصوصاً د لويديځو محققينو د اټكل بيخي په ځاى ښكاري چې څه په دې خيال چې پښتانه قومونه له سامي توكم څخه وي او څه له دې امله چې د ښوونځيو د ايجاد تر وخته قلم دهغو كسانو په لاس و چې د عربي ژبې تر سلطې

الف

لاندی وو زیات پښتنی قبایلی نومونه اوښتی اودعربی خواته راکښل شوی دی .
نواسهزی پیرسغزی اپریتی په افریدی لوهانې (لوهه=شوق ، اشتها) په لوحانی اوداسی
نور په نور و اوښتی دی چی اوس یی د دغسی اصالت په تیر و اود وړو کی اچولی دی .
همدارنگه د پښتنو په باب یو بل حقیقت هم زیاته څیر نه او په حقایقه و اسناد غواړی چی
د سلیمان د لرغونو اوسیدونکو چی په اوستایی عصر کی د سیریمان په نامه یادیدل اودامورگه
مساکی قبایلو چی د پښتنی تیرلنی د تعمیر یوه بله ډیره مهمه څښتنه ده سره پوره توپیر وشی .
ځینی کسان چی د پښتنو په څیر نه بوخت و او یادی داسی منظور کوی چی
پښتانه دخو محدودو برخو څخه خپاره شوی دی مثلاً امومند ، ترکلابنی ، یوسفزی : : :
د غوړی مرغی نه د غرنی اوننگرهار له لاری د پښور په وادی کی خپاره شوی چی هلمه
دمخه نه و او په دی توگه دا هغه سیمی دی چی پښتنو نیولی دی . دغه محققین ډوله
دی ته نه گوری چی له چایی نیولی دی ، دلته چی دمخه د لالاک پسرانه ووهغه
څوک دی . همدارنگه د هغو سیمو ډیر پخوانی اوسیدونکی سلیمانان څوک وو ؟ . دغو
پوښتنو ته ځواب ورکول دیوی بلی پروژی ایجاد کوی چی که د دغه مرکز د مره
توفیق په برخه شی دا پروسه به هم دکوم محقق په ذریعه بشپړه کړی چی د پښتنو
قبایلو تاریخی میشت ځایونه ، دایز د تاریخونه ، عوامل ، په اجتماعی گروپونو
دویش موجبات اوداسی نور راوسپړی .

زه چی دمحترم لطیف طالبی ددغی علمی پروژی لارښود مشریم ، دغه اثر ته په
ډیره درنه سترگه گورم . ډیری پوښتنی به له محتومو لوستونکو سره پیداشی اود ډیرو
پوښتنو ځواب به هم خپله په دغه اثر کی خصوصاً دهغه په سریزه کی وموندل شی .
لطیف طالبی یو زیار کښ ، دراک اود څیړنی له عهدی وتونکی زلمی دی دده
زیار اوزحمت دزیاتی ستاینی وړدی - زما هم چی دلارښود په حیث څه دلاسه پوره ووپسه
دی برخه کی می تری نه دی سپمولی :

زه دده دغه اثر دمحقق علمی رتبې ته دتوفیع وړ بڼولم ددغی اثر دلیکلو تبریک
ورکوم اوزیات بری بی غواړم .

سر محقق دوست شینواری

تقریظ

د علومو اکاډمۍ د پښتو څیړنو د بین المللی مرکز محترم ریاست ته!

اول- ددغې پروژې ضرورت:

انسانې ټولنه یوه متحرکه ټولنه ده. په هغې کې د زمانې په تیریدو سره بنسټیز تحولات او اوښتنې رامنځته کیږي. دغه تحولات او اوښتنې په ټولو اقتصادي، اجتماعي، کلتوري، سیاسي، دیني او هنري چارو او برخو کې پیښیږي. اجتماعي- اقتصادي تحولات او اوښتنې هغه وخت چټک او بنسټیز ګا مونه اخلي چې په ټولنه کې اجتماعي انقلابات رامنځته شي.

په همدې دلیل زموږ په هیواد کې هم بنسټیز تحولات او اوښتنې د افغانې ټولنې په بیلابیلو قبیلو، قومونو او ملیتونو د هغوی په عرفونو، عادتونو، دودونو او ټولنیزو ارزښتونو کې رامنځته شول. دغه اوښتنې او تحولات ډیر سریع او چټک هم دي. نوښتګرانو ګرافیک او اتنولوجیک څیړنې په خاصه توګه زموږ د سپېڅلي هیواد په دغه اوسنۍ تاریخي مرحله کې د اتنوګرافانو او نورو اجتماعي علومو پوهانو ډیره عمده دنده جوړوي. داځکه چې مخکې له هغه څخه چې زموږ د ګرانو وروڼو ملیتونو، قومونو او قبیلو، عرف، عادات، خوږونه او دودونه او اجتماعي او کلتوري ارزښتونه بدلون ومومي اوله منځه لاړشي لازمه ده چې هغوي په کره او دقیقه توګه وڅېړل شي او زموږ د هیواد دویار نه دک تاریخي پانوی ته وسپارل شي. برسیره پردې دنړۍ هر وګړي په خاصه توګه ټول افغانان هیله من دي چې خپل هېان، خپله ریښه، خپل نسب او شجره وپېژني او دخپلو او پردیو ترمنځ فرق وکړي او هېان پري پوه کړي.

له ښه مرغه د علومو اکاډمۍ د پښتو څیړنو بین المللی مرکز په دغه مشخص مورد کې د موقع سره سم یو اوچت او معقول ګام مخ په وړاندې کیښود او د څیړنو

د دیپارتمنت علمی غړي محترم دمحقق مرستیال عبداللطیف طالبی ته دمحقق علمی
رتبې ته دترفع له پاره د(دپښتنې قبیلي) تر عنوان لاندې یی ددوه کلنه تحقیقی پروژه وټاکله
چې دادي اوس بشپړه شویده اوموزاوتاسوته یې وړاندې کړي ده زه دغه کار په موقع
اوگټور عمل کښم.

دویم- ددغې پروژې تحلیل :

مادم محترم عبداللطیف طالبی اثر له سره تر پایه پورې په دقت ولوست. ماله
هغه سره ازشانته کار هم وکړ اولارښوونې می ورته وکړي. مامحترم طالبی یوپوه،
متمحمل او زیار ایستونکی پښتون بیاموند. زما تراسی لار ښوونې یی په ورین
تندی ومنلی اولازم اصلاحات او تعدیلات یی په خپل اثر کې راوړل.

دغه اثر له یوې سریزې (۸ مخونو)، دماخذونو اومنابعو نه رست (۴ مخونو)؛ دقبایلو
نومونه (۹ مخونو)، نتیجه گیری (۲ مخونو) څخه برسیره په ۳۴۱ مخونو کې لیکل شویدي.

محترم طالبی په سریزه کې دخپلې مسألې (موضوع) بیان کړي ده اودهغه
حدود اوغورږې ټاکلی دی. په دغه سریزه کې د موضوع داهمیت بیان اود دغې
تحقیقی پروژې هدفونه هم راغلی دي. برسیره پردې، غیرونکی څخه کړیده چې
په سریزه کې ځنې سرألونه مطرح کړي چې په متن کې دهغوی له پاره ځواکونه
لېدل کیږي. په بله وینا، غیرونکی په دغه څیړنه کې ځانته (توضیې) لري چې
غواړي دڅیړنې په پروسه کې هغه د موجودوشواهدواومعلوماتو پربنسټ باندې
تایید یاردکړي. په سریزه کې دڅنوعملده اومهمو کتابونو اومعتبرو منابعو څخه
هم یادونه شویده چې له هغوی څخه ددغې تحقیقی پروژې په اکمال کې گټه
اخیستل شویده. په دغه سریزه کې دڅیړنې دمیثودولوژي یادونه هم شویده او
دتحقیق هغه روش ښودل شوی دی چې دڅیړنې په بشپړتیا کې ځنې کار اخیستل
شوي دي اوهغه کتابخانه یی څیړن دوددي. څیړونکی لیکلی دي چې د هیواد
داوسنیو شرایطوله امله یی کتابخانه یی مټود ځانته غوره کړيدي. نو په تأسف سره
وایی چې دي قادر نه وچې دځینی پښتنی قومونو اوقبایلو، خیلو اوضاخونو، کلیو،
بانډواواستوگنځیو ته لارشی، له زړدي نه یې وگوري اودخلکو اوسپین زېروسره

څېړنې وکړي او له هغوي څخه لومړي لاس (دست اول) معلومات راغونډ کړي. دموريزې څخه مخکې د پښتني قبايلو نومونه په (۹) مخونو کې په الفبا يسي سيستم تنظيم شوي دي. په متن کې قبايلو، قومونو او خپلوانو مونه، دهغوي منشأ، دتسميې وجه، نسبې شجرې، دهغوي استوگنځي، شمېر، ځينې فوکلور يکې افسانې چې د ځينو قبايلو منشأ يې راغلي او په ځنو مواردو کې دهغوي دودونه، کسب کار او شغل خپرل شوي دي. په نتيجه گيري کې محقق په حقه سره ددغې څېړنې دښه بشپړتيا دپاره دساحوي تحقيق سپارښتنه کوي. په دغه برخه کې دمتن پر بنسټ باندې د پښتو قبايلو دپنځو مهمو شاخو نه ايکالوژيکي، حرفوي او تجارتي خصلتونه نښي او په پاې کې په يو لړ پېشنهادونو لاس پورې کوي.

درېم- د اثار ارزيا بې او د کاندید ترفيع:

- ۱- دغه اثر په روانه پښتوليکل شوي ده او عبارتونه يې ابهام او تعقيد نلري.
- ۲- دغه اثر د کافي فوټنوټونه، نو او مأخذونو لرونکی دي چې په معياري او منل شوي اصولو ليکل شوي دي.

- ۳- په دغه اثر کې له مهمو او معتبرو منابعو او آثارو څخه ښه اخيستل شوي ده.
- ۴- دغه اثر د يوې علمي-تحقيقي رسالې په ډول سريزه، متن او نتيجه گيري لري.
- ۵- په دغه اثر کې د يوه علمي-تحقيقي منل شوي څېړن دود څخه کار اخستل شوي دي.
- ۶- دغه اثر د پښتني قبايلو عمده شاخو نه او دهغوي منشأ، شجرې، استوگنځي، کسب او شغل او ځينې دودونه نښي.

نو د اثار د پورتنیو خصوصياتو د درلودلو سره که چيرې محترم عبداللطيف ظالبي د محقق علمي رتبې ته د ترفيع دپاوه نور ټول شرايط د علومو د اکاډمۍ د قانون او مقررو سره سم پوره کړي وي زه دغه اثر دهغه د ترفيع دپاره د محقق علمي رتبې ته کافي بډولم او دهغه د ترفيع په پلارښتنه کوم. د کابل پوهنتون د علمي چارو مرستيال

تقریظ

د پښتو څېړنو د بین المللی مرکز محترم ریاست ته !

ستاسې د رسمي لیک په اساس می د ښاغلي عبداللطیف طالبی کښلي اثر
(پښتني قبیلې) وکړت تردی کتنې وروسته وایم چی :

د پښتنو قبایلو څېړنه له کابو څلورسوو کالو راهدی خوادپښتنو نسا بانو ، مورخینو ، دسیمی د مورخینو اوهم د ځینو ختیځ پوهانو له خوا را روا نه ده په لس گونو کتابونه اور سایل په دی خصوص کی په پښتو ، پارسی ، هری ، اردو ، انگریزی او آلمانی ژبو کښل شوی دی او لاهه دی لاره کی نور کارونه هم پاتی دی چی دپښتو څېړنو بین المللی مرکز خوندي پوه علمی موسسه باید ددی ساحی د کارونو پاتی برخی د نوي میتود ولوژی په رڼا کی وڅیړی او تیرو کارونو ته په انتقا دی نظر وگوری او داکارونه دعلم له غوښتنو سره سم دتاریخی واقعیتونو پر بنا بشپړ کړی .
د تیرو کارونو انتقاد دی څیر نه ځکه ضرور ده چی د پښتنو دتاریخ او انسابو په زړو کتابونو کی د پښتنو دانسابو په باب راغلو خبرو کی واقعیتونه په افسانو کی داسی سره مروړل شوی دی چی د سمو او ناسمو بیلول یی سره گران کړی دی .

زموږ د پخوانیو نسا بانو یوه غلطی داهم ده چی دلو مړ یو دریو اسلامی پیر یو روحانی مشران بیتنی ، سره بن او اسماعیل یی دپښتنو د زیاتو قبایلو نیکونه گڼلې دی حال داچی د تاریخی اسنادو په بناد پښتنو د سیاسی شهرت آغاز له اتمی میلادی سدی څخه د مڅه دی نو ځنګه کیدای شی چی د اولادونو د سیاسی شهرت رښی دی

بی ترا تمی هجری پیری دمخه تسللی وی او پلرونه نیکه گان دی بی په کابولسمه
هجری سدی کی پیدا شوی وی ؟

دغه بیتنی ، اسماعیل اوسره بن چي پار کی بی تذکره الاولیا او پتی خزانې راوړی دی په
هیڅ منطقی دلیل د تر لومو وجودو پښتنو نیکه گان نه شی بلل کیدای بلکه دا اسلام
په صدر کی د پښتو روحانی مشران دی چي د پښتانه احترام ورته لری . که فرض
کړو چي موز د دغو موجود وزیاتو و قبایلو لری په دغو د یوتنو پوری ونښلوونوایا دا
په زر ها و و قبیلې او خیلونه چي اوس په پښتنو کی شته دا گړد په دی زرو کالونو کی
را پیدا شوی دی ، دومره انکشاف بی کړی دی له افغانستانه سربیره د منطقی په هیواد-
ونو کی ټیت شوی دی ؟

د پښتنو نیکه گانو بیتنی ، سره بن او غر غښت نومونه ډیر پخوانی اوله اسلام نه په
ډیرو دمخنیو زمانو پوری اړه لری چي نسا بانو په غلطه د اسلام د صدر د زما نو خلک
بللی دی او په لومړیو اسلامی پیریو کی یی د پښتنوله روحانی مشرانو شیخ بیتنی ،
اسماعیل اوسره بن سره گډ کړی دی نه شیخ بیتنی بیت نیکه دی او نه د پښتنو دومره
قبایل پری پوری تر ل کیدای شی .

له لوری تشریح څخه زما مقصد دادی چي د پښتنو قبایلو د غیر نی په خصوص
کی لا ډیر کارونه زموږ مخی ته پراته دی او ډیری مغلقې او بیچلې موضوع گانې لاشته
چي موږ یی باید حل کړو . زه اوس په داده زړه دا ویلای شم چي د ښاغلی طالبی او نورو
دغسی پروژو تکمیل ته ضرورت شته او نوری دغسی پروژې هم باید په کامل دقت
د ساحوی ریسرچ له لسیاری بشپړی شی . د حاخوی پروژې څا نگر نی داسی
ښودلای شم :

۱- دا کتاب چي پښتنی قبیلو معرفی ته وقف شوی دی په دی معرفی کی د دوو سوو
په شاوخوا کی پښتنی قبیلې ښوول شوی دی . د ښوونه دغه لاندی مزایا نور هم لری :

الف - دهری قبیلې د نسبې اړیکو په باب څیړنی شوی دی .

ب - د قبیلې دا وسیدو ځای او جغرافی موقعیت یی پکی ښکاره کړی دی .

ج - دامکان ترخده دهری قبیلې دخیلانو یادونه شری ده .

۲- د کتاب بحثونه له نسبي څیرنوسر بیرته د تاریخي اسنادو او جغرافیایي معامو تو د راغونډ واو له پلوه هم په زړه پوری دی او ځینی داسی جغرافی معلومات یی هم پکی راوړی دی چی عامو څیړونکو ته یی پیدا کول گران وو .

۳ - د پروژې د تحقیق میتود په زړه پوری دی ، ساخذونه او منابع یی په خپل ځای ښوولی دی له ماخذ واو منابعو څخه یی د مواد وپه اخیستنه کی د معادو تحقیق له روشرنوسر سمه استفاده کړی . ده د تحقیق د روش له پلوه هم دا اثرموز په ښوآثارو کی درولای شو .

۴ - د پښتو قبایلو د څیړنی او معرفتی په باب خو په نوروژ بو پند پند کتابونه لیکل شوی دی په پښتو کی که له ترجمو تیر شونو په دی خصوص کی تالیف شوی پښتورساییل او کتابونه په ډیرو محدو دو معلوما تودی او یا په څو مقالو پوری محدود پزی نودا کتاب په خپل دغه حجم سره په دی خاصه موضوع کی په پښتو ژبه غټ او منسجم تالیف شوی کتاب دی .

۵ - د ښاغلی طالبی پروژه د پښتو څیړنود بین المللی مرکز له ضرور تونوسره سم د مرکز له تحقیقی پروگرامونوسره سم کښل شوی ده .

په پای کی زه ددی پروژې کارونه ښه او په زړه پوری ارزیابی کوم او ښاغلی طالبی پری د محقق علمی رتبی د ترفیع مستحق بولم .

د پښتو څیړنوله بین المللی مرکز څخه په درناوی هیله کیزی چی له ښاغلی طالبی څخه مننه وکړی چی په بکرخان یی دومره لویه پروژه په بریالی ډول سر ته رسولی ده .

په درناوی

معاون سرمحقق زلمی هیو ادمل

د ليکوال سریزه

په دغه اثر (پښتني قبيلې) کې دهغه سترمليت په باب اتنيکه څيړنه شوی ده چې د یرارغونی او بېلای تاریخي سوابق لری اوموزیې د پخوانیو اوزرو متونوله مخی د پکېت په نامه پیژنوچی یو آریایی قوم دی اوژبه یی هم دهندواروپایی یا آریایی اویا په بل عبارت دلویدیځوارپایی ژبوپه کورنی کی داخله اوپه هغوکی دباختوی ژبوپه جمله کی یوه ژوندی ادبی ژبه ده.

آریایان دانسانانو یوه خورامهمه ډله ده چی له پیر یوپیر یوراهسی دلوړمدنیت خاوندان دی اودختیز او اویدیز لوی ملتونه ددوی له پښت څخه راوتلی دی .
د آریایانواصلی تاتویي آریانا ویجه بنودل شوی ده چی دپامیر او پری ځمکی اود آمو سرچینی وی چی د آریانا ویجه مانا د آریایان ځمکه یادایلا نو او نجیبانو هیواد دی .

دغه آریائی قومونه وروسته له خپل لرغونی آریانا ویجه څخه خپاره اوپه بخدی اوباختر کی یی یو ښکلی مدنیت جوړ کړی چی ددغه لیږد زمانه تاریخ پوهان د میلاد څخه (۴۰۰۰) کاله دمخه اټکلوی .

څرنګه چی د زمانی په تیریدو سره ددوی شمیر زیات شواودغه ځمکی هم ورباندی تنګی شو ی نو آریایی قومونوله بخدی اویا باختر څخه ختیز اولویدیږ ته سره خپاره شول چی موزد او مرکزی آریایان پور دی پوځو ویشلای شو .

۱- مرکزی اوباختری آریایان چی دوی دهندو کښ په شمالی او جنوبی لمنو کی استوګنه درلوده اوزموزدهیواد په غرو اودښتو کی سره خپاره شول چی لومړی

د اباسين له څخه د آمو او د خراسان تر دښتو پوري د دوی اعلیٰ مرکزی هیواد و
اوبلخ، تخارستان، هرات، اراکوزیا، کابل، کندهار، مډگستان او خراسان د دوی
د مرکزی هیواد مشهوری برخی وی. دغه قبایل د مرکزی او باختوی آریائیا نوږه
نامه سره یادېږي.

۲ - د آریائیا نوږه بله ډله له بلخه د جنوب لویديز خوا ته د هریوا (هرات) پرخوا
له خراسانه تیره شوه، د پارس خاوری یی و نیولی او اوسنی ایران یی تشکیل کړ چي
دوی د میلاد څخه د مخه په ایران کی د ماد په نامه سلطنت جوړ کړ.

د آریائیا نوږه ډله د باختراو هند کش له شا اوخوا څخه د کابل، خیبر او نورو
لارو څخه تیره شوه او د اباسين او گنگا تر منځ یی یو ځلانده مدنیت جوړ کړ. د د
غوهندی آریائیا نوږه ډله هم له خوار لسم قبل المیلاد پیری څخه پیل کیږي.

د دوی یو مشهور دیني کتاب (ویدا) تر اوسه پوري پاتي دی چي د آریایی قومونو
په تاریخ کی ډیر اهمیت لري. دغه کتاب چي میلاد څخه (۱۴۰۰) کاله د مخه لیکل
شوی دی د پښتون قوم د پیژندنې په باب یی ګټی نه دی.

په د غوآریایی قبیلو کی موزیوازی د پکھت د قبیلې سره سرو کار لرو چي نوم یی
په ریګ ویدا کی راغلی دی او دا څرګندوی چي دا اولس د میلاد نه (۱۴۰۰)
کاله پخوا هم موجود و. په ویدا کی پکته د پښتنو د پاچا په ډول او د پکته د قوم نوم
څو ځایه او په پرله پسې او مکرره توګه راغلی دی چي دلته د مثال له پاره دويسدا
مخيني قتری او جملي راوړو چي په هغو کی د پکته = پښتون نوم یاد شوی دی.

د ای اندرا! ته ډیر لوی یی له تا څخه غواړم چي موزنه پیوری غواړی را کړی
لکه مده پاتي تیا وني پاتي تیا (د دوی شاعرانو نومونه یی) ته چي دی ورکړی دی هغسی
چي د کوا تر اوږد تر اساد سیو شهزاده او پکته او داسا ورا جاته دی چي ورکړی دی.
پاد ویدا په یوه بله سندره کی چي راغلی دی:

د ای اسو نانو! پر خپل و جنگی ارا بوسپاره شی، پر خپل طلایی پلاز کښینی
ای هغو خلکو چي قاسو بله ایا ن یاست هغه مرستی چي تاسی د پکته او اد ریګو سره

و کړی نو بیا بهروله خپلو دوستانو مخخه بیان شو. »

په پورتنیو دوو مثالونو کې د پکېټ نوم په څرگند ډول ذکر شوی دی.

هغه وخت چې د پکټ قبيله دخپل لومړنى ليزد پس وخت کسى دهندو کش سهيلي برخه راکړه شوه نو ورو ورو داريا ناپه جنوب ختيز وسيمو کى ميشته شول چى ددوى سيمه په پکټيا، پښتيا، پختيا، پښتنخا، پښتونخا او پښتونخوا په نومونو سره ياده شوه لکه چى ديوان مشهور مورخ هيرودوت (۴۸۴-۴۲۵ م) هم پخپله مشهوره جغرافيا کى د پښتو ذکر کړى او د پښتنو هيواد د پکټيا په نامه يادوى چى د اندوس پر غاړه واقع دى او خلک يى د پير غښتلى او ميرنى دى .

ديرونان يوه بل جغرافيائي ڪونڊي بطليموس ڪلويديوس هم دڀڻتنو هيواد «پڪتين» ياد ڪري ڏي. ڏي وايي چي پڪتين ديار وپاميزاد جنوب ته ڏي او داڄاي دپڪتيانراصلبي مسڪن ڏي.

بطلیموس چی تر هیو و نوت راور وسته دوهمی میلادی پیری په لومړی نیمایی کی ژوندی وپه خرگنده توگه د پښتنو هیواد راښی او داځینی ښکاری چی په دغه وخت کی هم د پښتون شهرت په نړی کی دیرواودا قوم هرچا پیژانده. داسلام په وابلر کی د پښتو د هیواد په باب بار تولا د وایسی :

سلمانا ساردا تئو ردوهم پاچاپه (۸۴۲ - ق. م) یوه مخروطی ستنه جوړه کړې وه چی پوهنځی ستنی تراوسه دبختی او بمانو انځورونه شنه اود پارس دتخت جمشید په ډیرلیک کی هم دوی ددغه بختی او بڼه سره لیدل کیږی چی دلته دبختی شخصه مقصد دښت کلمه ده چی پښتنو باندی اطلاقیزی. (۱)

د پښت، د بخت، پ کتيکا، پښتیا، پختیا، پښتیا، پښتیا، پښتو نڅا او پښتو نڅوانو مو
نه د پښتو په کلاسیک ادبیاتو کی هم ارغو نتوب لری چی په دغه باب اومرئی اثر د
مبکار ندوی غوری (۶۹-د ۶۰۲ هـ . ق) قصیده ده چی هلته د پښتو نڅا په لیکنه دود
راغلی دی. لکه چی وایی:

(١) عبدالحی حبیبی، دہشتو ادبیاتوتاریخ، لومری تسوک ۱۹-۷۷ مخونه .

پښتونخوا بڼکلی زلمی چی زغلی هندته

نواغلیه پیغلی کاندی اتښونه (۱)

همدارازدسلیمان ماکوپه تذکره الاولیاء کی دغه کلمه دپښتنخوا په بڼه راغلی ده
لکه چی وایی:

«په سن دولس شپږسوه دهجری تللی وم اودپښتنخوا په راغواو کلیو گړخیسدم
اومراقده داوایاواو اصلینومی پلټل» (۲)

همدارازدپتی خزانی په سريزه کی دپښتنخوا اودباباهو تګ (۶۶۱-۵۷۴۰ ق) په
اشعارو کی هم دری تخایه د(پښتونخوا) په لیک دود راغلی دی (۳).
همداراز نور داسی ډیر مثالونه په لاس کی لرو چی زموزدپورتنی ادعا ووله پاره
بڼه ثبوت کیدای شی.

وروسته ترهغه چی تولیدی قواوو پرمختګ وکړله بلی خوا دغو پښتنو په
شمیر کی زیاتوالی راغی نو ددوی یو شمیر ډلی په غوراو دسلیمان په غرونو او هم ددوی
ګڼ شمیر دهیواد په بیلابیلو برخو کی میشته شوی. همداراز یو شمیر پښتانه په دیار اسمه
عیسوی پیری کی دغزنی، پیپور، کوهات، بنواو کابل په شاوخوا کی میشته شول
او حتی ځینی یسی یسی داوسنی پاکستان نه تیر شول او دهند په پراخو اوارتو ورشو-
ګانو کی تر بنگاله پوری ورسیدل چی ددغو پښتنوله جملی څخه یسی ځینو په هند کی
پیاوړی دپښتني دولتونه جوړ کړل چی دسوریا، لودیانو، غلجیانو او کرلا نیو
دولتونه دهند په تاریخ کی مشهور دی.

پښتنو چی دتاریخ په بیلابیلو پړاوونو کی یی بیلابیل قبیلوی جوړښتونه درلودل
په عنعنوی توګه په لاندنیو پڼو سترو توانیز وګرو پو نویشل شوی دی چی دغه پڼه [
ستری ډلی عبارت دی له :

۱ - غرغښتی پښتانه :

(۱) محمد هوتک پټه خزانه، دادبیا تو او بشری علومو پوهنځی د کابل پوهنتون، ۱۳۵۶ کال- ۲۷ مخ.

(۲) سلیمان ماکو تذکره الاولیاء ۱۹ مخ

(۳) محمد هوتک بن داود، پټه خزانه ۵- ۶ مخونه.

۲- سربنی پښتانه .

۳- کرلانی پښتانه .

۴- پښتني پښتانه .

۵- متوزی پښتانه چی غلجی اولودی پښتانه تری مقصد دی .

دغه پنځه ډلې په ډیرو ښاخونو، څانگو او خیلونو باندی ویشل شوی دی چی په متن کی د هر یوه تو لنیز گروپ په ښاخونو، څانگو او خیلونو باندی بشپړ او مفصل معلومات وړاندی شوی دی .

که څه هم د پښتنو قبایلو په باب دهیواد په دغه او دهیواد څخه بهر د اوز دو کالونو راهیسی څه ناڅه څیړنی روانی دی، خودغه څیړنی په تیت او پرک ډول سرته رسیدلی دی او منظمه بڼه نه لری . په دغه برخه کی ځینو پښت پوهانو (نسب پیژندونکو) تریوه حده پوری کار کړی دی چی زه د مثال په توگه د دپټی محمد حیات خان د تاریخ حیات افغانی، د حاجی زردار خان ناغرد صولت افغانی، د شیر محمد خان گنبد - پور د تواریخ خورشید جهان، د سید بهادر شاه ظفر کا کاخیل د پښتانه د تاریخ په رباعی، د حافظ الملک نواب حافظ رحمت خان پریخ د خلاصه الانساب او ځینو نورو کتابونو یادونه کړم چی تریوی اندازی پوری یی په دغه برخه کی رڼا اچړای ده، خوددوی کار منظمه بڼه نه درلوده .

ماپه دغه پروژه کی د ساحوی ریسرچ (څیړنی) د امکان د نشتوالی او محدود - یټو نوسره سره هڅه کړی ده چی زموږ د گران هیواد دیوه متر ملیت یعنی پښتنو او د هغوی د اتنو گرافیکو خصوصیاتو په باب هر اړخیزه څیړنه وکړم . څرنګه چی د پښتو څیړنو بین المللی مرکز د پښتو د فرهنگ، ادب، تاریخ او اتنوگرافی په باب څیړنی کوی نوله دی کبله د پښتنی قبیلې هم یوله هغو عملده او غوره پروژو څخه دی چی په هغی کی د پښتنو بیلابیلی قبیلې، خیلونه او څانګی، ددوی داستونګنی ځایونه، شمیر او تر ممکنې اندازی پوری دودونه پیژندل کیدای شی او څرنګه چی د نوی عصر د بدلون سره سم زاړه قبیلوی مناسبات له مینځه ځی نوله دی کبله چی د پښتنی پنځم

قبیلو نومونه اوتاریخی پس منظر خوندی پاتی شوی وی نو دا کار گتور و گنډلی شو.
اودیوی علمی- تحقیقی پروژی په توگه تر لاس لاندی ونیول شو.

که څه هم تریاتی اندازی پوری د پښتنی د قبیلو د بشپړ ولوله پاره د اخیر نه په
کتابی او کتابخانه یی تحقیقاتو او پلټنو ولاړه ده خو د ځینو هغو موادو څخه چی ساحوی
ریسرچ پری شوی دی هم گټه اخیستل شوی ده اودهغو موسسو څخه هم مرسته
غوښتل شوی ده چی په غیو مستقیمه توگه ددغی پروژی مواد برابر وی.

دغه اثر د الفباء په ترتیب منظم شوی او تقریباً د (۲۰۰) په شاوخوا کی دهغو قبیلو
ذکر پکی شوی چی په لره او بره پښتونخوا کی اوسیزی. همداراز ددغو قبیلو څیر نه
د پنځو پښتنی تر لاندیز وگرو پوښو په چوکاټ کی توره شوی ده. په همدی ډول هڅه
شوی ده چی ددوی د نسب شجر ی هم ذکر شی چی په دغه باب د ځینو قبیلو د سپین زیرو
او مشرانو سره د نژدی څخه اړیکی نیول شوی دی همداراز د پښتنی کوچی قبیلو
ذکر هم په کی راغلی دی او تر ممکنی اندازی پوری د قبیلو د تسمیی وجه هم په پام
کی نیول شوی ده. که څه هم په پښتنی قبیلو کی دانومونه اکثره یا د اسلامی دوری
دی یا پخوانی نومونه په اسلامی نومونو بدل شوی دی خو یو شمیر داسی نومونه هم
شته چی بشپړه توگه یی د آریایی دوری جوړښت ساتلی دی. په دغه لړ کی داسی
نومونه هم شته چی تراوسه پوری نه دی معلوم چی ریشه یی په کومی ژبی پوری
اړه لری او غالباً به دانهغی آریایی ژبی سره اړه لری چی باختی ژبی یی زیزولی
دی. البته دا خبره باید سرسری ونه بلل شی چی د قبیلو نومونه په تصادفی ډول نه
دی ایښودل شوی بلکی مسئله په دی برخه کی ډیره ژوره او جلدی ده. د هر خیل
او پښی نوم ځانته اساس او فولکلور لری او دغه نومونه په ایستمو لوژی که ساحه کی
ځان دیرو لرغونو زمانو ته رسوی.

همداراز په پښتنی قبیلو کی دنری دنورو قبیلو څیر د وینی خپلوی هم سپی څلی
بلل شوی ده او خپل قدسیت یی تراوسه پوری په خپل پخوانی بڼی سره ساتلی
دی. په پښتنی قبیلو کی دویو خپلوی په بشپړه توگه پالنه کیزی او د پالنه د پلار-

واکسی دروا بطور تابع ده یعنی دېلار خپلوان چی دترو نو په نامه یا دیزی یو له بله سره دویښی خپلوان گڼل کیږی او هغه کسان چی د وینسی خپلوی سره لری نودوی دغچ اخیستلو په وخت کی دام کلنیت پر غاړه لری چی دویښی د شریک والی ننگه وکړی.

د پښتنو د قبیلوی اړیکو په ساحه کی خپلوی مهم رول لوبوی یعنی یو خیل د بل خیل سره دخپلوی له کبله سره نژدی کیږی لکه په ځینو مواردو کی دیوه خیل د ښځی د بل خیل نارینه ووته واده شي یادوو خیل نو ترمنځ دیری ښځی سره واده شوی دی. نو پودغه اصل دیوه اوبل خیل تر منځ دخپلوی مزی سره تیننگ شوی. په همدی توگه په پښتنی قبیلو کی د قبیلوی تشکیلاتو دریم اصل گوندی رابطه ده. گوندی د قبیلوی تشکیلاتو یو خاص سیستم دی په دغه سیستم کی خیلونه پورته له دی چی دخیل یا تبر نسبسی اړیکی په نظر کی ونیسی په هغه کی داخليزی چی دوی دغی اتحادیی نه گوندوا یسی لکه په کرلانی پښتنو کی تراوسه پوری هم دتوراوسپین او گاری اوسمل په نامه گوندونه موجوددی. په پښتنو کی خو واره گوندونه بیخی زیات حاکم دی. خلورم اصل چی دنری په توارو قبایلو کی مشترک مفهوم لری هغه الحاق یا ادغام دی چی په څه توگه خیلونه یو بل سره گډیږی او په پښتنی خیلونو کی دا عرف دیر مثالونه لری لکه چی خیشکی، مهمزی او اتمان خیل سره الحاق شوی دی یا د جدون قبیلای دسالار او منصور خانگی چی د غوغشته وڅخه بیلی شوی اود یوسفزیو سره ملحتی شوی دی اوداسی نور . . .

په دغه څیر نه کی مادیو شمیر معتبرو ماخذونو لکه حیات افغانی، صولت افغانی، توار یخ خورشید جهان، پښتانه دتاریخ په رڼا کی او همداراز د قومونو او قبایلو وزارت دیو شمیر چاپ شوو کتابونو څخه گټه اخیستی ده، خوبیا هم څرنه چی د ساحوی ریسرچ امکاز زمینه برابره نه وه نو ښایی ځینی نیمگړتیاوی په دغه څیر نه کی موجودی وی. هیله من یم چی زما دغه اثر په د هغه محققینو له پاره چی د پښتنو د قبایلو د پیژندنی په باب څیر نه کوی څه ناڅه مرسته وکړی :

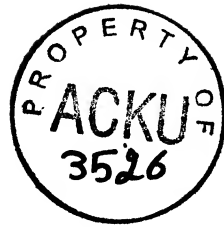
په پای کی زه دخپل لارښود استاد ښاغلی سرمحقق دوست شینواری څخه دده
د علمي ارزښتمنو لارښوونو څخه چي ماته يې ددغي علمي پروژي په برخه کي
کړي دي شکريه ادا کوم. همداراز په خپل وار سره دکابل پوهنتون علمي مرستيال
ښاغلي دوکتور الف شاه محمدران او ښاغلي د سرمحقق مرستيال زلمي هيوادمل دهغو علمي
مرستو ستاينه کوم چي زما سره يې د دغه کتاب دايـکلو په برخه کي کړي دي .

په درناوي

عبداللطيف طالبی

د پښتو څيړنو د بين المللي مرکز

د ريسرچ د پيارتمنت غړی

ابداليان

ابداليان دافغانستان په تاريخ كې يو ډير نامتو تېر دی چې دنامه ريښه يې د (۴۰۰م) شاوخوا كې مېن پومني آريايي قبيلې ته چې اپتل (Aptal) يا هپتالسي نوميزي رسيږي چې دغې قبيلې په باختر او تخارستان كې يو غښتلی دولت جوړ كړی او د برتانوي دايرة المعارف په اسناد مورخانوي نوم وابدلوی هم راوړی دی (۱) چې په تاريخونو كې يې بيلابيل شكلونه هپتل (اودل) = ابدل = يفتل ضبط دي:

د ابدال په باب زيات افسانوي روايات هم شته چې دلته يې اخيستل يې ځايه نه دي: روايتونه وايي چې د اسلامي دورې په تاريخ كې لومړی نامتو سړی چې د (ابدال = اودل) په نامه ياد شوی دی د پښتنې قبيلو مشهور نيکه دی چې د خپل نامتو کهول سره د سليمان په غره كې اوسيده: دی د ترين زوی، د شرخبون لمسی اود سربن كړوسی دی او دده نوم په پښتو ادبياتو او پخوانيو نسخو كې (اودل) او د جمع منسوب په صورت (اودلی = ابدال) ضبط دی چې د (۴۴۰ هـ) يا (۱۰۴۸ م) كلونو په شاوخوا كې يې پښتانه قبایل پر ځان راټول كړي وو او دده له توكمه ملك سليمان د عيسى زوی چې په زيرك سره مشهور و پښتنې قبيلې د سليمان له غره څخه د كندهار سيمې ته بوتلی او هلته يې ميشته كړی او دخپل ژوند په پای كې يې خپل زوی ملك بارك پر مشرۍ كڅيښاوه او تر بارك وروسته د زيرك بل زوی ملك ډوپل خپل نفوذ (داو مني بلوچستان) تر شال اوږه پورې ورساوه او د پنځه شپيته كاله او تر مشرتوب وروسته د (۸۹) كلونو په عمر مړ شو.

(۱) عبدالروف بينوا، دافغانستان نوميالی، لومړی ټوك ۳۴ مخ.

داسی فولکلوری روایتونه هم شته چی په لومړي سر کی دابدال نوم بلل شو، خو کله چی نوموړی دخواجه احمد ابدال چشتی حضور ته ورغی اودهغه خدمت ته یی ملاوت پرله نوهغه دابدال لقب ورکړ چی دهغه ورځی څخه په دغه نامه سره مشهور شو چی اولاده یی دابدالیانو په نوم سره یادیزی او پښتانه په خپلی ورځنی محاوره کی ابدال داودل په نامه سره هم یادوی (۱) خوداروایت افسانوی ارزښت اوی: داسی روایت هم موجود دی هغه وخت چی دابدال دپلار ترین دمړینی وخت نژدی شونو ویی غوښتل چی دخپلو دریو زامنو دجملی نه یعنی (ابدال، سپین او تور) له جملی څخه یوه تن دخپل لځای دنیو لوله پاره و ټاکي همدوچی دتور او سپین دخپلگان سره سره یی ابدال په خپل لځای وټاکه .

په (پښتانه د تاریخ په رڼا کی) لیکل شوی دی چی ابدال یا اوډل د (۱۴۲۰هـ) کال په شاوخوا کی ژوند کاوه .

ویل کیزی چی دابدال تر مړینی وروسته رځر دخپلی کورنی مشر شو او ده دخپلو زامنو د جملی څخه خپل مشر زوی عیسی په خپل لځای وټاکه .

دهیسی د زمانوله جملی نه سلیمان تر ټولو پوه او هوښیار مړی ونوځکه دی په (زیرک) سره مشهور شو چی تراوسه پوری هم پښتانه هوښیار مړی ته څیرک وایی . که څه هم عیسی دمیرک په نامه مشر زوی درلود، خو سلیمان یی دهوښیاری له کبله په خپل لځای وټاکه . دزیرک په څلور زامنو کی مشر بارک نو میده او پلار دی دکورنی مشر ټاکلی وخوڅه موده وروسته مشر دپوپل لاس ته ورغله . (۲) احمد شاه ابدالی چی دپوپلز یو دښاخ دسدوزو دڅانگي څخه ود (۱۷۴۷) نه تر (۱۷۷۳) ع کاله پوری یوه لویه امپرا توری جوړه کړه .

درانیان چی دسربین په توانیز گروپ پوری اړه لری په دوو ستروځانگو یعنی څیرک او پنج پای باندی ویشل شوی دی چی شجره یی په لاندی ډول ده :

(۱) محمد حیات خان ، حیات افغانی ، دلطف طالبی اوفرهاد ظریفی ژباړه دقبایلو نشرات ،

۱۳۶۲ کال - ۲۰۶ مخ

(۲) حیات افغانی ۲۰۶ - ۲۰۷ مخونه .

نورین
ابدال

زیرک

بارکزی اخگری پوپلزی الکوزی
محمدزی سدوزی

بیج پای

نورزی اسحاقزی علیزی ادوزی ماکو

د ابدالیو کورنی د (۱۷۴۷م) نه تر (۱۸۱۸م) پوری (۱) په افغانستان باندی حکومت وکړ چی وروسته بیا حکومت بارکزیو او د هغوی دیوانگی محمدزیو په لاس کی و (۲).
په ملتان کی میشته ابدالیان :

هغه ابدالی پښتانه چی د کندهار له شا اوخوا څخه یی مهاجرتونه کړی دی او په ملتان کی میشته شوی اوس زموږ په زمانه کی د ملتانی پتیا نانو یا افغانانو په نامه بللی کیزی . په دوی کی هم د نو رو پښتنو په شان د (زی) او (خیل) کلمه موجوده ده . په تارسیخ کی ملتان ته د ابدالیانو تښتگ پوره معلوم نه دی . خود ځینو شواهدو له مخی داسی عقیده څر گسند یزی چی دوی ملتان ته د هند د مغولی واکمن عالمگیر اورنگزیب او شاه عالم په وخت کی تللی دی . داسی روایت هم موجود دی چی د ابدالیانو څخه لومړی ځل په ملتان کی د جمن دیاز مند ښاخونه میشته شول او کله چی دغه پښتانه ابدالیان ملتان ته وکوچیدل هلته په رانکپور گهریان واله کی میشته شول دوی به د تجارت له لاری خپل ژوند تامیناوه . د ابدالیانو هر ښاخ چی په ملتان کی میشته و ځان ته یی بیل بیل خانان درلودل . کله چی په ملتان کی د ابدالیانو شمیر زیات او پیاوړی شو نو د ځمکنده ښاخ سری د زراعتی مسلوله کبله ښخړی رامنځ ته شوی او په پای کی

(۱) شیر رحمن دور، معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور، ۹۴ مخ.
(۲) سید بهادر شاه ظفر کا کاخیل، پښتانه د تاریخ په رڼا کی، لاهور ۱۹۶۵، زمانه پرنټنگ پرس

د دوی ترمنځ خونړۍ جگړې و شوی اود ځمکنديز ښاخ بريالی شول اود جمنند
 يا(زمند) ښاخ ډير خلک ووژل شول پاتې يی له ملتان څخه وايستل او په دغه ځای
 باندي ابداليانو خپله قبضه تينگه کړه . کله چي د دغو پيشو خبر د ډيلي دربار ته
 ورسيد نو له هغه ځايه يی د ابداليانو د خارجيدو فرمان صادر کړ هغه وخت چي د ابداليانو
 دغه خبر واوريد نو هلک پک شول . ددی خپل دري تنه استازي د ډيلي پاچا دربار ته واستول
 او هلته يی دخپلو گناوو عفو وغوښتله د ډيلي پاچا د مره نرم شو چي ددوی په کور نيو
 باندي يی تيري بند کړ ، خوابدالي خانان او مشران يی تر دويم امره پوري بنديان کړل :
 کله چي په دکن کی مرهته وواو نو رود مغولي دربار پر ضد په بغاوت لاس
 پوري کړ او څو ځله يی مغولي لښکرو ته ماتې ورکړې نو په هغه وخت کی د ابدالي
 قبيلی قيديانو له بندي خانان نه دوتلو غوښتنه وکړه چي دوی ته ددی زمينه برابره
 کړي چي د مرهته وواو نو رو باغيانو سره وجنگيزي هماغه چي د وخت د ضرورت
 او غوښتنی په اساس ددوی غوښتنه ومنل شوه اود يوه پوځ په ملگرتيا ابداليان هم
 د دکن خوا ته لاړل او په نوموړو جنگونو کی يی له ځانه دومره زورورتيا او ميرانه
 وښودله چي مغولي واکمن له هغوی نه خوشحاله اودوی ته يی ډير خلعتونه او
 بخشونه ورکړل او بيا بيرته ملتان ته ستانه شول چي له هماغه وخته دغه خلک
 زمکه وال اود ملتان په شا او خوا کی د جايدادونو او ځمکو خاوندان دي :

دنواب مظفر خان په دوران کی چي دملتان ډير مشهور نواب ودلاهور والی
 رنجيت سنگه په ملتان باندي تسلط وموند اونواب مظفر خان شهيد شو . په ۱۸۷۵
 بکرمه جيتی کال کی سکانونو په ملتان باندي تسلط تينگ کړ او هغه پښتانه چي دسکانونو
 له عام قتل څخه خړندي پاتې شوي ووله ملتان څخه وليزديدل اودنواب محمدخان
 پهادر خيل سدوزی سيمو يعنی منکيرا او بکهورته راغلل او کله چي منکيرا درنجيت-
 سنگه لاس ته ورغله هغوی په ډيره جاکو په تيره بيا په ډيره اسماعيل خان کی ميشته
 شول (۱)

ابراهيم خيل

زموږ توکم پوهان ابراهيم خيل د غلجيو پښتوله ټولنيز گروپ په څخه شميری ددوی زيات شمير د کابل ولايت د پغمان په او لسوالی، دوردگو ولايت د مېدان ښار په شاوخوا د پکتيا ولايت د گردېز ښار په سهيلي برخه اود افغانستان په ځینو نورو برخو کې استوگنه لری.

د لغمان ولايت د قرغيو په اولسوالی کې هم يو شمير ابراهيم خيل استوگنه لری چې شمير يی په نوموړی ولايت کې د مرکزي احصائی د ۱۳۶۰ کال د احصایي له مخی د (۱۷۱۹) تنو په شاوخوا کې ښودل شوی دی

داسی ویل کیزی چې ابراهيم خيل د سلیمان خیلود د قبیلې يو څانگه ده (۱)

اپريدی

دوی د کرلان په ټولنيز گروپ کې شامل دی . دپوه افسانوی روايت مطابق دا پريدود مشر نيکه نوم عثمان وچي دپوي واقمی په وجه په اپريدی سره مشهور شو. حقيقت دادی چې دایوه دپوه پخوانی او مشهوره قبيله ده چې د (۵۰۰) ق . م په شا او خوا کې يونانی مؤرخ هرودوت چې د پښتو د کومو مخلورو قبيلو ذکر کړی دی په هغو کې دپوي قبیلې نوم (اپی ریتی) هم یا د شوی اوداپی ریتی کلمه د اپريدی سره د فقه اللغت په اساس مطابق موندلی شی (۲)

اپريدی په خيبر دره ، کوهاټ اوتيرا کې میشته دی. ددوی د ختیځ خواته پوله د خټکو سره لښکيدلی ده، جنوب ته یی اورکزی او بنگش اود سپين غره څوکی، لويديځ ته یی شینواری او شمال ته یی دمومندوسيمه پرته ده .

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولايت سرحدی کشور، ۱۵، مخ چارت.

(۲) پښتانه د تاريخ په رڼاکي، ۱۳۷۸، مخ .

دخیبر درې په استوگنو قبیلو کې اېړیدې دیر زېږو او توریالی خلک دي.
دوی په هروخت کې داستعماری لخوا کونو پرضد پراخه مبارزې کړې دي.

په اوسني وخت کې د اېړیدو قبيله په اتومشهورو بڼا خونوباندې وېشله شوی
چې هر یو بڼاخ یې دیرې ځانګړې لري او هغه دادی:

۱- ملنک دین خیل: چې په باره، میدان، شولوبر، تند، چوره، کجوري،

خیبوره اوشدلی کې استوګنه لري :

۲- قنبر خیل: په کاهودره، شولوبر، ناوه، بر شولوبر، باره او کجوري کې میشته دي

۳- کو کې خیل :

په دوه توري، تورخېري، راجګلي، مخ رښی، لاله چینه او دجورود نه تر
علی مسجد هوري اوسيزی .

۴- زخه خیل:

دخیبر په دره، خېري کډو، بازار، الحجه، کرمنه، پراګ، بڼکو، شنه کمر،
توره وېاله، بوکار، سنده پل اوشدلی کې استوګنه لري .

۵- سه پای:

په باره، ترخوکش، سنده پل، لږګري او کجوري کې اوسيزی .

۶- کمر خیل :

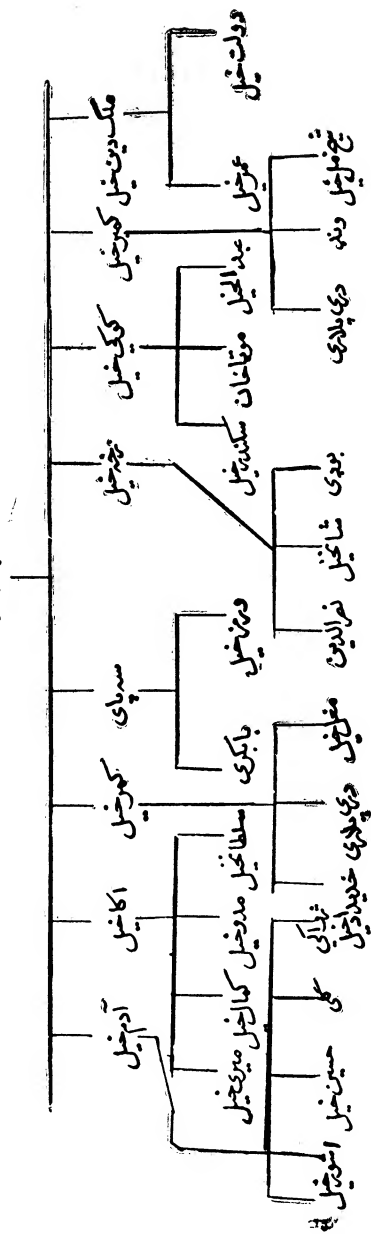
په ګري، خواخ، تخته کې، غلام علی، بغري، وچ پل، چهل ګزي، میرو
دره او کموزي کې استوګنه لري. (۱)

۷- ا کا خیل:

په باره، ګلي خیل، وړان، کجوري اودا کاخیلو په مېوه کې اوسيزی .

۸- آدم خیل:

په اخورد ره او میدان کې اوسيزی. د اېړیدو قبيله په عمو می تو ګه په یوه

غرنی سیمه کی ژوند کوی دغه قبیله په دوو اداري واحدونو کی تنظیمه شوی ده یوه دخیبر ایجنسی چی اکثریت یی اپریدی دی او په ۱۹۶۱ ع کال کی ددوی شمیر (۲۷۵۲۱۲) تنه ښودل شوی دی .

بله دکوهات په ضلعه کی چی هلته آدم خیل اپریدی استوگنه لری اوددوی تخمیني شمیر (۳۹۸۷۵) تنه ښودل شوی دی . همداراز په آدم خیل پوری مربوط په یوه خانګه حسن خیل د پېښور په ضلعه کی استوگنه لری او په ۱۹۶۱ م کال کی ددوی شمیر (۲۴۰۰۰) زره تنو په شاوخوا کی ښودل شوی دی . (۱)

دلنډی کوتل، باره، جسرود او خوردری تجارتی مرکزونه د اپرید یو په سیمه کی موقعیت لری اودغه خلک زیاتره په تنګو درو او غزنیو سیمو کی استوگنه لری . ددوی دکرنی حمکي دبری نه دی ، نوځکه اکثره دکابل او پېښور و مینځ په سوداګری بوخت دی .

ددوی تر مینځ دوه قبیلوی فراکیو نونه (ګوند ونه) موجود دی چی دسمل اوګاری په نامه سره یادېږی : ملک دین خیل ، ذخه خیل ، اکاخیل ، سه پای او کمر . خیل په سمل ګوندي او کمبر خیل او کو کی خیل په ګاری ګوندي او آدم خیل په کوم قبیلوی فرکیون پوری اړه نلری .

په عمومي توګه د اپرید یو سیمه په څلورو جغرافیایی برخو ویشلی شوی ده چی دخیبردری ، د بازاردره ، داخوردری او د پېښور د ضلعی اودخیبر د غرونو د لری تر مینځ میدان څخه عبارت دی (۲) .

انـوال

هلجی پښتانه او په اندرو پوری یوه ترلی خانګه ده چی زیات شمیری دزابل دولايت ددای چوپان په اولسوالی کی استوگنه لری او شمیری د ۱۳۶۰ کال

(۱) اصلاح ، ایجنسی هاو قبایل ایالت پښتونستان ۶۰ ر ۶۱ مخونه .

(۲) اصلاح ، ایجنسی هاو قبایل ایالت پښتونستان ۴۱ مخ .

د مرکز احصایي د شمیر په اساس د (۱۸۵۰۰) تنو په شا او خوا کی ښودل شوی دی (۱) په پخواوختونو کی د دوی زیات شمیر کوچیانې ژوند درلود. دوی به د موسی خیلو اندروسه یوځای دمنی په موسم کی د ناوړو مالستان له غرونو څخه شلگراو قره باغ ته راښکته کیدل اوله دی ځایه به یی د کندهار خواته لیزد کساره. (۲) خو اوس دوی زیاتره کلیوالی ژوند غوره کړی دی.

اخکزی

د پښتنی قبیلو په لړ کی یوه مهمه قبیله داخکزیو غیرنی او جنگیالی قبیله ده چی زموږ پښت پوهان دوی دسربون دتولنیز گروپ څخه شمیری. اخکزی چی په اصلی کی درانی پښتانه او د شمیرک د ځانگي څخه دی یو شمیری په افغانستان او بله برخه یی د دیورند کرښی څخه پوری، خوازو ند کوی.

اخکزی په لومړی سر کی په دوو ښاخونو ویشل شوی دی چی گوجین او بادین نوموړی. د گوجین ځانگي په لاندی ډول دی: حمیدزی، ملی زی، اشیزی، عثمان زی، علی زی، نصرت زی، غنی زی او صالح زی.

همداراز د بادین ښاخ هم په لاندیو څانگو ویشل شوی دی: کاکوزی، غیبی زی، شمشوړزی، پیرعلی زی او پانیزی.

هغه اخکزی چی په افغانستان کی میشته دی نودوی په سپین بولدک، ریگک، کندهار، هلمند، اروزگان او هرات کی اوسیزی او هغه اخکزی چی د دیورند کرښی پوری خوا استوگنه لری نوهغوی په گلستان، کوزک، خواجه عمران او غانی، پشین او توبه کی ژوند کوی.

مشهور انگریزی مورخ مونت سټوارټ الفنسټن په خپل اثر (د کابل سلطنت بیان) کی لیکي: (اخکزی اکثره کروندگر او پوونده دی که څه

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام ولایات سرحدی کشور ۱۱ او ۸۷ مخونه.

(۲) آریانا دایرة المعارف، دوهم ټوک، ۱۳۳۰ کال ۳۹۱ مخ.

هم يوه اندازه محكمه لری خودخپل ژوند لپا ره په مخکي اټکاء نه لری: ددوی
لاروی دخواجه عمران په غرونو او دتوبی په هسکه سیمه کی ساتل کیږی ، په
داسی حال کی چی اوبیان یی د شور اوک دشمال ختیځ په شگلنه سیمه کی پوول
کیږی. اخکزی پوداسی محکمه پراته دی چی یاخولغر غرونه دی اویا سپیوه داگونه
اوباهم خالصی شگی: ددوی دکونی محکمې ډیوری لزی دی :

په کندهار ولایت پوری مربوط اخکزی دسپین بولدک په اولسوالی ، دریگ په علاقه
داری ، دخا کرېز په اولسوالی ، ددامان په اولسوالی او دکندهار په مرکز کی اوسیدنی چی
شمیری په کندهار کی (۱۳۶۰) کال داحصائی له مخی (۲۹۳۸) تنه ښودل شوی دی:
همداراز هغه شمیر اخکزیان چی دهلند په ولایت کی استوگنه لری نو دوی دهلند د ولایت
په مرکز دنادعلی په اولسوالی ، دگر مشیر په اولسوالی او دناوه بارکزی په اولسوالی کی
استوگنه لری او ټول شمیری (۱۳۶۰) کال داحصائی له مخی (۶۹۶۵) تنو ته رسیږی:
دهرات په ولایت کی اوسیدونکی اخکزی په انجیل ، پښتون زرغون ،
گاران او دغوریانو په اولسوالیو کی استوگنه لری چی ټول شمیری (۱۳۶۰) کال
دمرکزی احصائی له مخی په دغه ولایت کی ۶۲۲۴ تنه ښودل شوی دی:

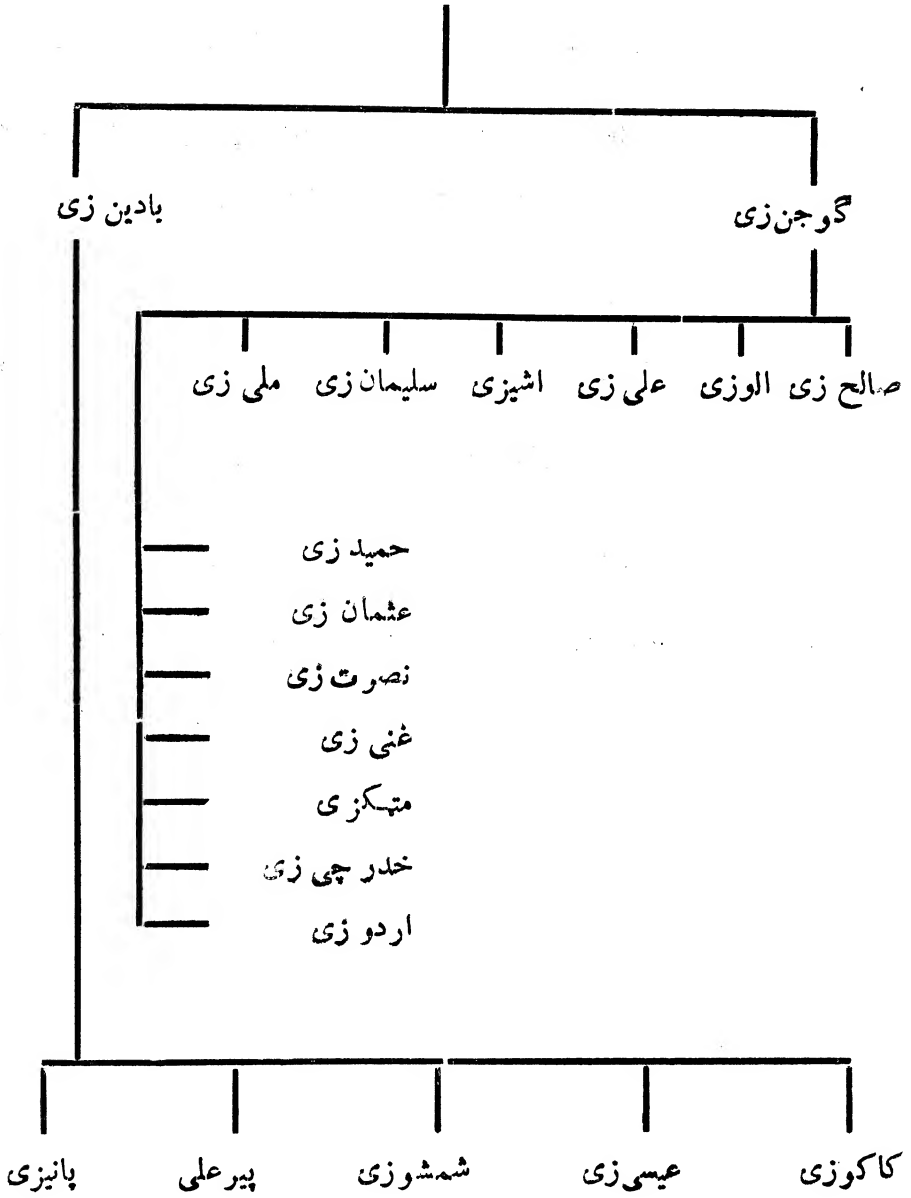
دارزگان په ولایت کی اخکزی په ترین کوټ ، دچوره په اولسوالی ، دخاص
ارزگان په اولسوالی ، دگزاب په اولسوالی ، دکجوران په اولسوالی ، دشهید حساس
په اولسوالی ، ددهراود په اولسوالی او دنیښ په علاقه داری کی اوسیدنی چی
ټول شمیری په دغه ولایت کی (۷۰۴۴۳) تنه ښودل شوی دی :

ددوی اکثره خلک دکرنی او مالدارۍ په چارو بوخت دی خود کندهار
اخکزی دکرنی نه پرته دسوداگری په چارو هم بوخت دی: په کابل کی استوگن
اخکزی اکثره دلیلامی بوتانو او جامو دوکانو نه لری: ددوی دکوچیانو شمیر هم زیات
دی. لنډه داچی دهیواد په لویسیدځ او جنوب لویدیځو ولایتونو کی ددوی شمیر
دمرکزی احصائی (۱۳۶۰) کال داحصائی له مخی (۱۳۴۶۶۹) تنه ښودل شوی دی.

اخکزیانو د تاریخ په اوزدو کی د ښکیلا کگرو او اواسته معماری خوا کو نوسره ډیر
 جنگیدلی او دخپل هیواد په آزادی کسی یی د هر ډول سرښندنو څخه ډډه نه ده
 کړی چی په تاریخ کی ددوی مبارزی او کارنامی په زرینو کورښوسره ثبت دی .
 ددغو سترو مبارزینو په جمله کی چی د انگریزانو پر خلاف یی ډیری توری وهلی
 دی یو هم غازی عبدالله خان اخکزی دی چی د کابل د (۱۹۴۱) م کال په پاڅون
 کی یی انگریزی ښکیلا کگرو ته مرګونی گوزارونه ورکړی دی چی دده ویاړلی
 نوم هېڅ یو په وطن مین شاه زلمی نه شی هیرولی .

همداراز د سهیلی پښتونخوا په ملی آزادی پښونکی غورځنگ کی د خان -
 عبدالصمد خان اخکزی او خان محمد ایوب خان اخکزی مبارزی د لرو او پرو پښتنو
 د تاریخ یو ځلانده باب دی .

اخځکزی

احمد زی

احمد زی په اصل کی غلجی پهنانه او په سلیمانخیلو ورگډېزی، خو تن د خپلی قبیلې مخخه دلیری والی اود شمیر د ډیر والی په سبب د سلیمانخیلو مخخه جلاشمیرل کېزی دغی قبیلې اکثره خلک د تودیز په شمال ختیځ او جنوب کی استوگنه لری: دغه قبيله د پکتیا ولایت دمهمو قبیلو په ډله کی راځی: د پکتیا ولایت احمد زی دمنگللو، توتاخیلو، هدرابو، زرمت اودلوگر ولایت سره پوله لری ددغی قبیلې یوشمیر خلک د کوچیانو په ډول ژوند کوی اود دوی زیات شمیر د لوگر ولایت داززی، التور، سرخ آب، داوبازک په دښته اومحمد آغه کی ژوند کوی اود دوی یوشمیر د ښگرهار او لغمان په ولایتونو کی هم استوگنه لری. ددوی یوه پیاوړی خانګه دموسی خلیو په نامه سره شهرت لری چی اکثره خلک یی کوچیان دی او ډیر زړور او جنگیالی خلک دی. (۱)

د ۱۳۵۴ کال د ربوټ له مخی ددوی شمیر په پکتیا کی (۴۲۴۸) تنه ښودل شوی دی. همداراز د ښگرهار ولایت په مرکز کی د دوی شمیر (۲۳۴۰) تنه؛ په حصارک غلزی کی (۱۶۵) تنه دکامی په اولسوالی کی (۲۱۷۴) تنه اودسره رود، په اولسوالی کی (۱۵۷۰) تنه ښودل شوی دی.

د احمدزیو پوځینی څانګی او خیلونه په لاندی ډول دی: الله دین خیل، عیسی خیل، یحیی خیل، محمدی خیل، موسی خیل، ابراهیم خیل، معروف خیل، جبار خیل، ستانکزی او عبدالرحیم زی، چی دغه څانګی بیا په لاند نیو کو چنیو خیلو نو ویشل شوی دی چی الله دین خیل په بادین خیلو او کوچی خیلو عیسی خیل په سادو خیلو، بازوخیلو، محمد علی خیلو، هاشم خیلو، خواجه خیلو، توره خیلو، اومانی خیلو.

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۵۱ مخ

بحی خیل

په فتح المخیلو، سلام خیلو، کامران خیلو، خانه خیلو، ازک خیلو، اوفیروز خیلو ویشل شوی دی.

خندی خیل :

په شاه خیلو او خورم خیلو ویشل شوی دی.

موسی خیل : په کروخیلو، پاینده خیلو، راوت خیلو او منصور خیلو ویشل شوی دی.

معروف خیل : په ببا دین خیلو، شکر خیلو، محمد خیلو، عبدالرحمن

خیلو او سرکی خیلو بانندی ویشل شوی دی .

پته دی پاتی نه وی چی یو شمیر احمدزی په مزار شریف، بغلان، کندز، هرات،

فاریاب او پروان کی هم استوگنه لری .

ادوزی

دوی سر بنی پښتانه او د پنج پای دڅا ننگی پوری اړه لری . د دغی قبیلې

شمیر پنځه زره کورنی بنودل شوی دی . دوی د کندهار د معروف په اولسوالی

داروزگان ولایت د دهر او د په اولسوالی او همداراز د هلمند په گرم سیر کی میشته دی (۱)

د شوروی اتحاد د تاشکند دیوه عالم ستمانیښمنسکی ها تنوگرافیکو معلوماتوله مخی

د شلمی پیری په نیمايي کی د دوی شمیر (۱۳۰) زره تنه بنودل شوی دی :

ادین خیل

ادین خیل غلجی پښتانه دی او په سلیمان خیلو ورگډ پزی د دوی اکثریت

د پکتیکا په مرکز شونه او د پکتیا د ولایت د زرم په اولسوالی کی استوگنه

لری یو شمیر ادین خپل دغزنی ولایت د گیرو په علاقداړی کی هم استوگنه لری . (۲)

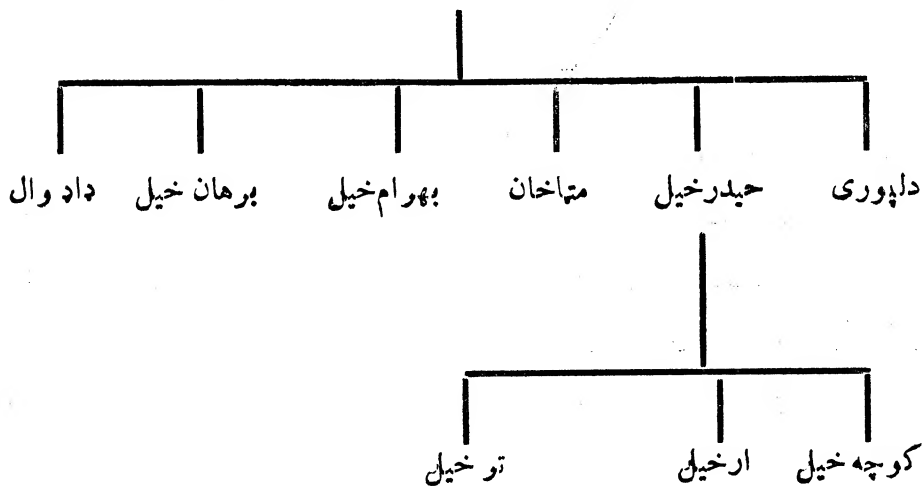
(۱) حیات افغانی - ۲۲۷ مخ .

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام قبایل ولایت کشور، ۶۳ مخ .

اسماعیل خیل

اسماعیل خیل دکرلان په ټولنیز گروپ کی شامل دی . دوی د پکتیا ولایت د خوست په لویه اولسوالی کی د شمال سیند په جنوبی کندهو مندوزیو ته نژدی استوگنه لری . لویدیخ ته یی خدران او جنوب ته یی د تسنویو قبیلہ موقعیت لری . د مندوزیو د قبیلې په ختیځ اود شمال د سیند په شمالی څنډو کی هم اسماعیل خیل استوگنه لری : د دوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د مرکزی احصائی د سرشمیرنی له مخی (۱۶۰۰۰) تنه ښودل شوی دی . ددوی عمده شغل کرنه ده او یو شمیر خلک یی په دولتی چارو هم بوخت دی (۱) :

اسماعیل خیل

اسحقزی (ساکزی)

دوی د نسب د شجرې له پلوه د سربن په ټولنیز گروپ کی شامل دی چی عموماً د کوچیانو په ډول ژوند کوی ددوی په افغانستان کی په لاندی توگه میشته دی :

(۱) معلومات مختصر د باره اقوام و قبایل سرحدی کشور ، ۶۳ مخ .

دکندهار په ولایت کی :

دکندهار په مرکز، د میوند په اولسوالی، د پنجوایی په اولسوالی، اود معروف په اولسوالی کی چی ټول شمیری دکندهار په ولایت کی د ۱۳۶۰ کال د احصائی له مخی (۳۵۴۲۴) تنه دی .

۲- د هلمند په ولایت کی :

د هلمند په مرکز، د کجکی په اولسوالی، دریگستان په عملاقه داری، د خانشین په اولسوالی، دنوزاد په اولسوالی اود نهر سراج په اولسوالی کی استوگنه لری چی ټول شمیری په نوموړی ولایت کی (۵۲۵۲۸) تنه ښودل شوی دی .

۳- د فراه په ولایت کی :

د فراه د ولایت په مرکز اود لاش جوین په اولسوالی کی استوگنه لری چی ټول شمیری په نوموړی ولایت کی (۱۴۸۳۹) تنه ښودل شوی دی (۱)

۴- د هرات په ولایت کی :

په هرات کی دوی د انجیل په اولسوالی، د پښتو زرغون په اولسوالی، د گلران په اولسوالی، د کشک په اولسوالی، د غوریانو په اولسوالی اود کهسان په اولسوالی کی استو-
گنه لری چی ټول شمیری په نوموړی ولایت کی (۱۲۰۴۲) تنه ښودل شوی دی چی په دی اساس دهیواد په لوییدو ولايتونو کی ددوی میجه وعی شمیر (۱۱۴۸۳۳) تنونه رسیزی.
حیات افغانی لیکلی : اسحاق زی دکندهار لوییدیځ په شگلنه سیمه کی دارغنداب د سین په غاړه د بست تر کڅ پوری اوهمد ارا ز خوشیمسی سی د چلک د سیمی په ښکتنی برخه کی چی د هلمند د سیند په ختیځه غاړه کی دی استوگنه لری.
خینی خلک چی دحمکو خاوندان دی په فراه، شین دند، لاش او جوین، هرات جنوب لوییدیځ، د سیستان شلمان اوهم خینی سی په هرات کی میشته دی.

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام سرحدی کشور- ۲۷ مخ .

کله چی زه په ۱۳۵۶ کال کی میمنی ته تللی وم د میمنی د بهار په لوید یخ پنځه کیلومتری کی ماوشمیر کوچیان ولیدل چی په کیڼه یو کی اوسیدل او لمانو ته یی اسحاقزی پښتانه معرفي کول او ویل یی چی دوی اوری اوژمی همدلته اوسیزی او کوم بل لمانی ته لیزدنه کوی (لېکوال)

الیزی (علی زی)

الیزی سر بښی پښتانه دی اود درانیانو د پنج پای د ښاخ څخه شمیرل کېږي اکثره یی د هلمند د ولایت د نادعلی ، کجکی ، بغران ، موسی کلا ، گرمسیر او دنوزاد په اولسوالیو کی استوگنه لری . ددوی نه پرته دوی د ارزگان ، کندهار ، فراه او دهرات په ولایتونو کی هم په لاندی ډول استوگنه لری :

۱- د ارزگان په ولایت کی : د گز اوب او شهرستان په اولسوالیو کی .

۲- د کندهار په ولایت کی :

د کندهار په مرکز ، د دامان په اولسوالی ، د میوند په اولسوالی ، د مرغستان په اولسوالی او د معروف په اولسوالی کی .

۳- د فراه په ولایت کی :

د بالابلوک په اولسوالی او د فراه د ولایت په مرکز کی .

دهرات په ولایت کی :

د انجیل په اولسوالی ، د گوزری په اولسوالی ، د کشک په اولسوالی ، د غوریاب-نوبه اولسوالی ، د زنده جان په اولسوالی ، د کهسان په اولسوالی ، د درسکن په اولسوالی او دشین دنده په اولسوالی کی .

د الیز یووالکوزیو ترمینځ پوله یوازی د هلمند سیند دی . ددوی سیمه هم دالکو-

زیو د سیمې سره ورته والی لری . ددغی قبیلې خوشانگی په پنجاب کی هم میشته ده . ددغه ښاخ یوه کورنی دراولپنډی د ضلعی په اسلام گره کی د حسن ابدال څخه دری مبله ختیځ خواته استوگنه لری .

دوی اکثره د کرنی په چارو بوخت دی . ددوی ټول شمیر په لویدیځ او جنوب

لویدیځ افغانستان کی د ۱۳۶۰ کال د مرکزی احصائیې له مخی (۲۱۳۹۵۵) تنو ته

رسیدلی .

همدار از دشواری اتحاد نامتوپوه ستانیشفسکی په حواله د (۲۰) پیری په نیمایی
کی پی شمیر (۱۵۰) زره تنه بنودل شوی دی .

الیاس خیل

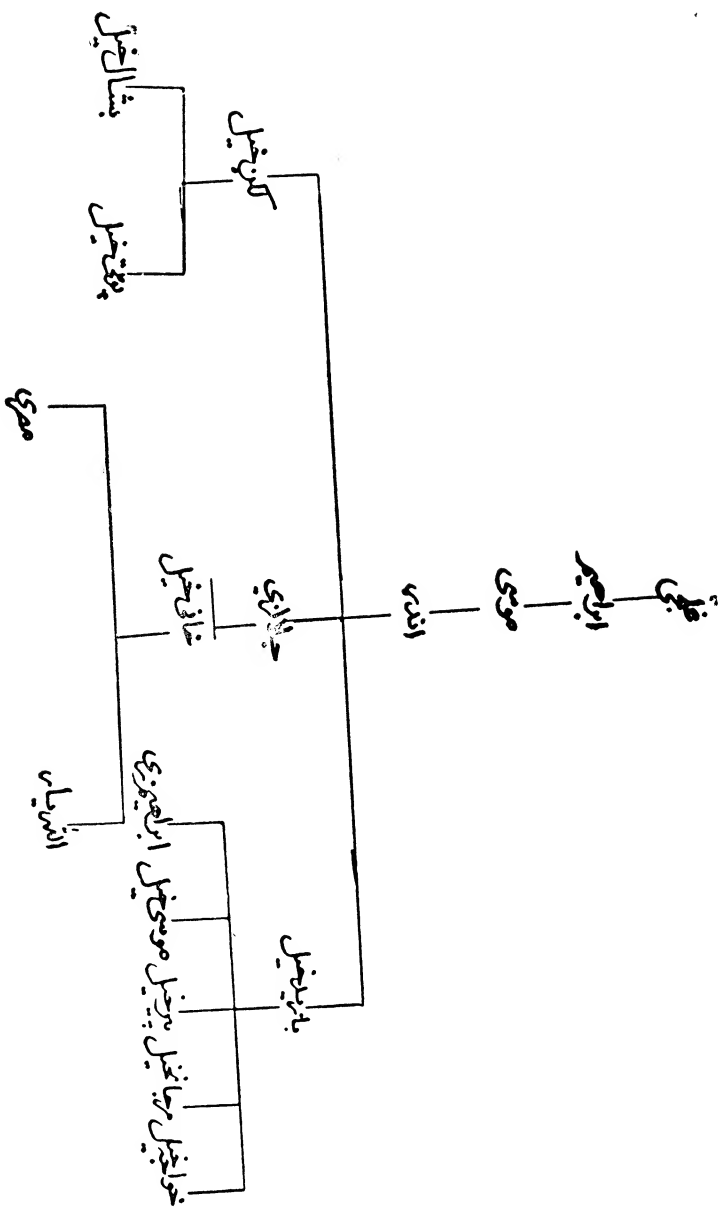
دوی غلجی پښتانه دی . زیات شمیر یی کوچیان او د ننګرهار او کا بل تر منځ
وادی کی ژوند کوی . لږ شمیر خلک یی محمکی لری ، خو ډیر شمیر یی کوچیان دی
د دوی د شمیر په باب تراوسه پوری ماسره کوم بشپړ او موثق معلومات نشته .

امرخیل

دوی غلجی پښتانه دی او په سلیمان خیلو پښتنو ورگډه یزی . ویل کسزی
چی د دغی قبیلې مشر امر بابانو میده چی زیارت یی د ننګرهار د سیمی په شا و خوا
کی دی . د امرخیلو زیاتره خلک د میدان په ولایت کی استوگنه لری چی په دغه
ولایت که د دوی داستوگنی سیمه دنرخ علاقه داری او چاریکه ده . دمیدان امرخیل
په لاندنیوخیلو نو ویشل شوی دی . یارخانخیل ، الله دوش خیل ، یوسفزی ، میخیل ،
غونداخیل او بورخیل .

همدار از د دی دو همه لویه برخه په ننګرهار کی استوگنه لری . د ننګرهار د
ولایت امرخیل د سوه رود اولسوالی د پیتاوی امرخیل په کلی کی چی د درونته
بندته نودی پروت دی استوگنه لری . همدار از د همدی ولایت د چپرهار د علاقه داری
په سپین جومات اوسنګینه کی هم د دوی یو شمیر کورنی شته . دوی عموماً کرنی
او مالداری په چارو بوخت دی . همدار از ځینی امرخیل په بامیانو کی هم او سیزی
چی هغوی کوچیان ژوند لری . په همدی توګه په لغمان د پکتیک او ولایت په کتواز
او د جیوز جان د ولایت د آقچی په سیمه کی هم یو شمیر امرخیل ژوند کوی (۱)

(۱) د افغانستان د علومو اکاډمی د ژبو او ادبیاتو د مرکز غړی ښاغلی سر محقق عزیزاله امر -
خیل څخه راغونډ شوی معلومات .

اتمان خیل

اتمان خیل د کوزی پښتونخوا یوه مشهوره قبیله ده چې په یوه واحد سیمه کې استوگنه لري، خو په دریو اداري واحدونو یعنی د باجوړ ایجنسی، مومندو ایجنسی او د ملکنډ ایجنسی پورې مربوط دی (۱)

د دوی د سیمې شمال ته پنځه کوره، لویډیخ ته یی باجوړ او د مومندو غرونه، ختیځ ته یی سوات او جنوب ته یی اشغور موقعیت لري (۲)

د نسب شجرې څخه څرگندېږي چې اتمان خیل هم د کرلانی پښتو په ټولنیز ګروپ کې شامل دی. د دغې قبیلې خلك د څوارلسمې عیسوي پېړۍ په پیل کې د یوسفز یو د قبیلې په ګډون د تالک او ګومل د غرونو نه د کابل او ننگرهار له لارې پېښور ته لاړل اوله هغه ځایه په دوابه او اشغور کې د یوسفز یو سره یوځای په غم او بنادۍ کې شریک شول. کله چې د دلازا کو، یوسفز یو او نور و قبیلو تر مینځ د ننگرکوټ په میره یا ګري کېدوړه کې جګړه پېښه شوه نو په دغه وخت کې دغه قبیله سره له دې چې دلازا کو ددوی سره په قومیت کې نژدې وو د یوسفز یو پر څو او دریدل او په دې توګه یی دلازا کو ته ماتې ورکړه، خو یوسفز یو د اتمان خیلو سره کومه نیکۍ ونه کړه. دوی بیا له هغه ځایه څخه تیر او ولېزیدل او کله یی چې دهغه ځای څخه هم لاسونه لاند شول نو بیا د ارنګ برنګ سیمې ته راغلل چې تر اوسه هماغلته میشته دی (۳)

د اتمان خیلو سیمه په عمومي ډول غرنۍ ده چې د لویو او کوچنیو د روځخه جوړه شوی ده چې و اړه سیندونه یی د سوات په سیند کې چې په دغه سیمه کې دا بازو په سیند مشهور دی توپیري.

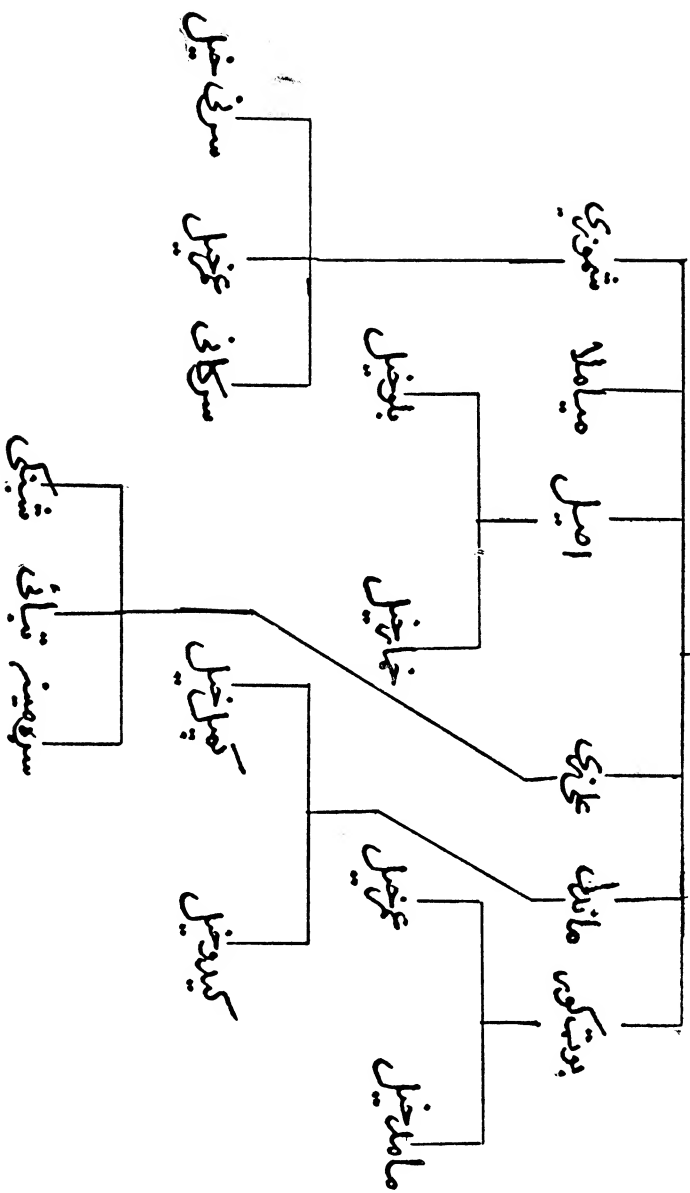
د دغې سیمې په شمال کې (د باجوړ سیند) بهیزي چې تر کلانی او اتمان خیل

(۱) اضلاع، ایجنسی هاو قبایل ایالت پښتونستان، ۵۲ مخ.

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۳۸۸ مخ.

(۳) حیات افغانی، ۲۳۷-۲۳۸ مخونه.

۲۸

اتمانزی

دوی سرینې پښتانه دی اودمندریو ښاخ گڼل کيږي . اتمان زی د یوسفزیو دسیمې په ختیځه برخه کې دا باسین پرغاړه اود مها بسن د غره په سهیلی لمنو کې پراته دی. توپی، مینی، کوته او مر غز ددوی دسیمې مشهورکلی دی. (۱)

داتمان زیو نورخیلونه په لاندی ډول دی: اکسازي، کنازی او علیزی: د سدواولاده که څه هم په اتمان ورگډيږي مگر ځان ته یی بیل نوم غوره کړی دی. داتمانزی قبیلې درې واړه ښاخونه د شیخ ملی دویش له مخې برابری پسرني برخې لری چې دغه درې واړه ښاخونه په برابر ډول دخپل نیکه ځمکه کړی او ورځخه استفاده کوی:

همداراز دعلی زیو دظاهرخیلی څانگه ډیره مشهوره او په گندگهرنومی سیمه کې میشته دی. ویل کيږي چې اتمان زی (۱۲۰۰) وسله وال کسان لری. (۲)

اورکزی

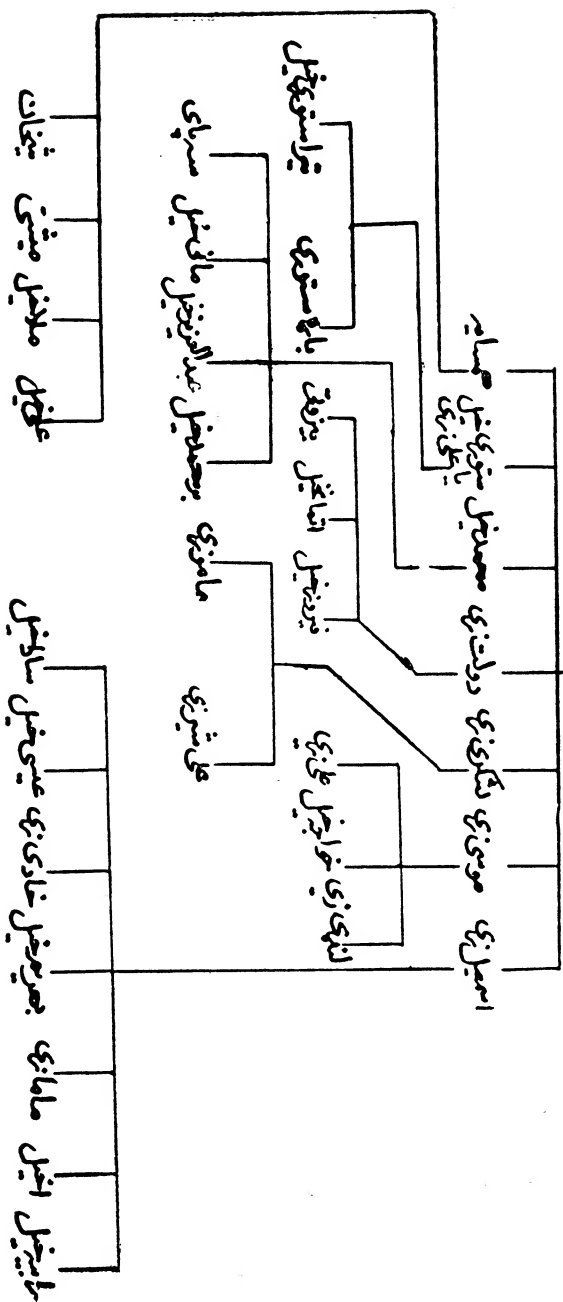
اورکزی دپښتنویوه مشهورقبیله ده چې زموږتو کم پوهان (نسب پيژندونکی) یی دکرلان دتولنیزې ډلې څخه شمیری.

اورکزی دکوهات په شمال لويديځ، دسپين غره په ختيځ اودتيراه دجنوبي کڅيو په سيمه کې استوگنه لري. شمال ته یی د اپريدیو قبیله، شمال لويديځ ته یی پره ځمکنی، لويديځ ته یی توري، سهيل ته یی بنګش اوختيځ خوا ته هم داپريدیو اوبنګسوسره ډوله لری.

دحيات افغاني په حواله ددغې قبيلې داويو ښاخونو شمير پنځوته رسيږي چې بيا وروسته په نورو ورو ورو څانگو اوڅياوونو باندي ويشل شوی دی اودغه خپلونه دادی:

(۱) پښتانه دتاريخ په رڼاکي ۱۳۲۱ مخ.

(۲) حیات افغاني، ۲۶۷-۲۰۰ مخونه.

اورمر

دهغو اورمر وچې خپله ژبه يسی ساتلی ده په ژبه کې له څیړنو معلومېږي چې په مشکله کېدای شي هغه د پښتو ژبې يوداسې لهجه (د بالکت) وگڼل شي چې په خورالو غونې زمانو کې له پښتو څخه بېل شوی دی ځکه چې ددغې ژبې فونولوژي مورفولوژي، نحو (سين تاکسيم) لیکسيکا لوزي او نور ژبني خواص دغه ژبه له پښتو څخه لرې کوي او د پښتو د يوه لهجې (د بالکت) په صفت نه بلکې د نوي ځانگړي ژبې په توگه يسی حدود ټاکي.

دا ورمرود توکم په باب هم علمي تاريخي استاد وايي چې دابه د يوه لرغونې توکم له نسله وي چې په ختيځ آريايي لهجې (د بالکت) يې خبرې کولې (۱) نو په دغه توگه اورمر يو بېل مليت دی چې له پښتو څخه بايد بېل وگڼل شي او همداغه نظر علمي نظر دی.

خو څرنگه چې د پښتنو د انسابو ټولو منابعو د پښتنو يوه ځانگه بللی ده او ښايي کوم اساس هم ولري نو موږ د دغه علمي نظر په پام کې نيولو نوسره د انسابو منابعو سره د آشنایي په خاطر دا ورمر په باب معلومات وړاندې کوو:

د شجر او رواياتو مطابق اورمر د ښرخبون زوی او د سربن لمسی دی. دی د عمر دين نومېده او په اورمر مشهور دی. په موجوده وخت کې اورمر د وزيرستان په کاتيگرم، د افغانستان د لوگر په بره کې برک او د پېښور د ضلعي په دريو کليو کې پاسني اورمر، منځني اورمر او لاندني اورمر کې ميشته دي (۲)

د حیات افغاني مؤلف محمد حیات خان لیکي: «جوته ده چې دا ورمر پلار امرالدین ښرخبون له پښتو څخه امنونه کو چنی و. ده يوزوی درلود چې اورمر نومېده چې دغه قوم هم دده په نامه سره نومول شوی دی نو تر اوسه پورې هم په دغه

(۱) دزيات تفصيل له پاره وگوري دافغانستان ژبې اوترکمنه (۱۶۸-۱۶۹) مخونه.

(۲) پښتانه دتاريخ په رسا کې ۱۲۸۲ مخ.

نامه سره ياديزی. دده په باب داسی ویل کیږي چی د اورمر کوم زوی په چی په کوم خای کی پیدا شونود هماغه خای نرم یی ورباندی ایښوده او په یوه منظومه شجره کی چی میا عمر شمعکی (رح) ویلی ده په هغه کی اورمر ته شل زامن منسوبوی چی په دی دولدی:

سنگتوی، مستوی، مشکور، شکتوی، زیق، مشوی، جسلویان، دهری،
کانی گورم، حران، کرخیخ، خصران، رنگک، داجا، ملانی، سیدانی خسان،
دوتوی، سین، خلیل اوبوکی (۱)

دد وی داستوگنی سیمه د سلیمان دغره هغه برخه ده چی اوس پکی د مسیاد او وزیر و قبیلې اوسیزی. دکانی گورم ښار چی دوزیر او مسید و دبدر په علاقه کی پروت دی هغه د اورمر وله خوا جوړ شوی دی چی اوس هم د اورمر و پنځه ښاخونه په کانی گورم کی په دی دول سره میشته دی: خپکنی (۶۰) کوره، خرم جانی خلویش کورنی، ملاتانی (۶۰) کوره، بیکنی (۲۰۰) کورنی او جبرانی (۲۰) کوره، چی ټول (۳۸۰) یا (۴۰۰) کورنی پخپل پخوانی ټاټوبی کی اوسیزی پاتی اورمر تقریباً د پنځه سوه کالو راهیسی دکا ختی او یا دوزیر و د قبیلې د غلبې له امله له دغه خایه لوگر ته چی دکابل په سویلی برخه کی موقعیت لری واړیدل او هلته میشته شول چی تر اوسه هم دلوگر د علاقې د برکی برک په په سیمه کی اوسیزی او اکثره خلک یی اورمر دی.

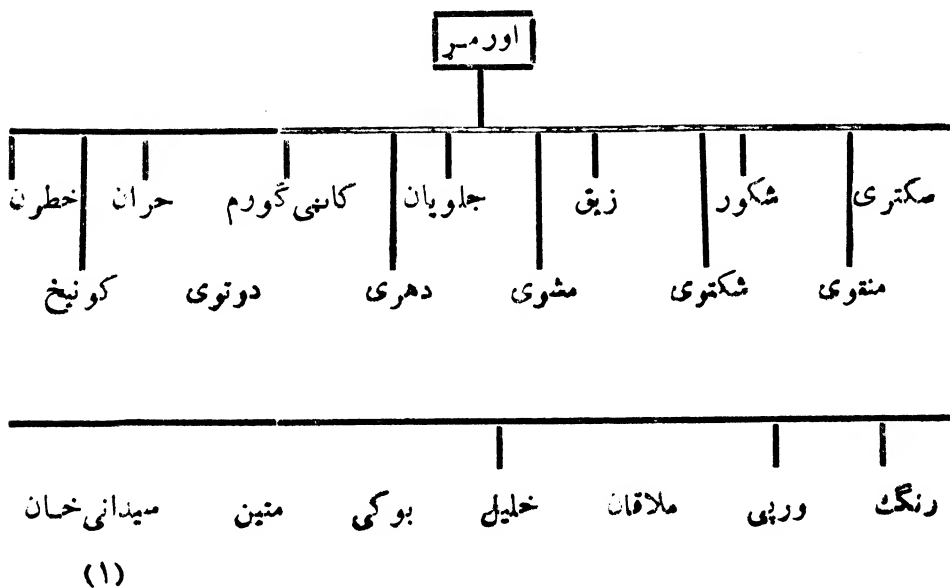
اورمر خپله یوه خاصه ژبه لری چی د پشتو ژبې سره څه مشابهت نه لری د اورمر و د پخوانی ژبه دکانی گورم اورمر و تر اوسه پوری هم دځانه سره خوندی ساتلی ده او په خپلو مینځو کی پری گریزی او خبری پری کوی خود لوگر او پیشور اورمر و خپله پخوانی اوسلی ژبه هیڅه نه ده. د اورمر و د اصلی ژبې د موجودیت نه محینی عالمان دی عقیدې ته مایل دی چی اورمر به شاید ددی ملک د دیرو پخوانیو

استوگنو اخلاف وی او د پښتو د گاونډي توب او يوځای استوگنې په وجه به يې د پښتنو تهذيب او تمدن خپل کړی وی.

په اوسني زمانه کې اورمړ په خوی بوی ، عادتونو ، دودونو ، دستورونو ، ژبه ، تهذيب او ثقافت کې کټ مټ د پښتنو په شان دی او په ظاهره کې ددې خبرې هيڅ څه شواهد نه معلوميزی چي گوندی دا خلک به د پښتون اولس نه بيل خلک وی .
دلوگر د اورمړ وشمير د (۴۰۰) او (۵۰۰) تنو تر مينځ دی او دوی د عبدالصمد خان ، نورالله اوتقی په کليو کې ژوند کوی .

داورمړ بن شرخبون بن سمر بن

د نسب شجره

اورياخيل

دوى غلجى پښتانه دى او زيات شمير يې د كابل ولايت د پغمان په اولسوالى كې استوگنه لري . هلته د دوى مشهور كلي اوسيمه دخالد اړيو په نامه سره ياديزي .
يوشمير اورياخيل د كابل لويديځ سيمه وټه او په تيره بيا د ميدان په ولايت كې هم استوگنه لري (۱)

يو زيات شمير اورياخيل د پكتيا د ولايت د زرمټ (زر ملي) په اولسوالى كې هم استوگنه لري . دلغمان د ولايت د اورياخيلو شمير د (۱۳۶۰) كال د احصائى له مخې (۱۲۱۸۸) تنه ښودل شوى دى چې دلغمان په مرکز مهترلام او د قرغيو په اولسوالى كې اوسيزي .

همداراز يوشمير اورياخيل د پروان ولايت د قره باغ په اولسوالى كې هم مېشته دي .

بابر

د نسب د شجرې له ليدلو نه څرگنديزى چې بابر په اصل كې د شيرانيو يوه څانگه اوسر بڼى پښتانه دى ، خو د دوى اولادى ځان ته بيل نوم غوره كړ او اوس په مطلق ډول د بابر و په نامه سره ياديزي (۲) .

دوى يو ډير ښه متمدن قوم دى . دوى په سوداگرى ډير ښه پوه او په عمومى ډول د دامان په قومونو كې تر ټولو شته من او غوړيدلى دى . (۳)

بابر د مياخيلو په سهيل كې استوگنه لري چې لويديځ ته يې سختى غرنى سيمى پرتى دى او د يوه غرنى وادى څنډى د دوى ملكه ته رسيزي اوله هغه څايه څخه

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولايات سرحدى کشور ۴۱ مخ .

(۲) حيات افغانى ۲۵۵ مخ .

(۳) الفستين ، د كابل سلطنت بيان ، دوهم ټوك ، د دكتور محمد حسن كاكر ترجمه ، كابل : ۱۳۶۱

یوه غرنی ویا له راوځی چی د دغی غرنی ویا لی په ذریعه ځمکی خړوبیزی ددغی وادی څخه یوه لاره لویدیځ افغانستان ته نللی ده خو ځمک وربانندی دیرتگک اوراتگک نه کوی لکه چی د غویلی اویا گوملی په لاروی چی کوی. ویل کېزی چی د بابر و قوم د ستوریانی د قوم څخه پرته دنورو تولو پښتنو څخه وروسته د شیرانیوله غرنی سیمی څخه را ووتل اودچوهدوان په سیمه کی میشته شول. بابر دنورو پښتنی قبیلو په نسبت دیر حلیم، آرام اودښه چلند خاوندان دی. د کابل دوا ځمکن سدوزی تیمور شاه په وخت کی د بابر و د قوم مشر ته دامین الملک منصب ورکړل شو. د پروفیسور سیال کا کر په حواله یوه شمیر با بر په ژوب، کوته او پشین کی هم میشته دی او همداراز دسند په گری یاسین، سلطان کوټ او شکا رپور کی هم میشته دی. د ننگرهار د جلال آباد په ښار کی هم ددوی څو کورنی د بابر یانو په کلی کی هستوگنه لری.

د حیات افغانی دمولف په قول هغه بابر چی په او اروسیمو کی اوسیزی نود هغوی شمیر تقریباً څلور زره کورنیو ته رسیزی د بابر و یوه لویه څانگه د سلیمان له غرو نه هغه خوا په سیوه (Sehra) کی اوسی. دغه سیمه د شیرانیو سیمی ته نژدی پرته ده او بابر یان له دوی سره نژدی اړیکی لری اوله هغوی سره په کږ وروړاو رواجو کی ورته دی.

د لویدیځ افغانستان په ځینو ځایونو کی هم بابر لیدل کیزی لکه چی د کندهار په ښار کی هم څو کوره، د پنجوایی په اولسوالی، کندهار ته نژدی په سوزنای کی چی دارغنداب د سیمی پوری تړلی ده هم ددوی څو کلی شته دی. همداراز په کابل، لوگر او دکونړ ددری په ځینو ځایونو کی هم زیات شمیر بابر او په ځینو ځایونو کی په لږ شمیر میشته دی. د حیات افغانی مؤلف لیکسی: «له هغو مختلفو روایاتو څخه چی تراوسه لاس ته راغلی دی داسی اټکل کیدای شی چی هغه بابر چی په لویدیځ افغانستان کی په خواره واره ډول ژوند کوی دهغوی شمیرود (۵۰۰) کورنیو نه زیات نه دی»

دکندهار ولایت په مرکز او د پنجوایی په اولسوالی کی د بابر وشمیر (۱۴۵۰۹)

تنو په شا او خوا کی بنودل شوی دی. (۱)

بابکر خیل

دوی غلجی پښتانه دی ددوی یو شمیر دڅانځی مسیدان او خوست ترمینځ د بک په علاقه داری کی استوگنه لری چی د دغی سیمی داوسیدونکو وشمیر (۸۰۰۰) تنه بنودل شوی دی او اکثریت یی بابکر خیل تشکیلوی :

دلغمان ولایت د خان کلا، هرمل اوسه سده په کلیو کی هم یو شمیر بابکر خیل استوگنه لری چی دلغمان ولایت کی د دوی شمیر د (۵۴۷) تنو په شا او خوا کی بنودل دی. یو شمیر بابکر خیل د کابل او ننگرهار ترمنځ د سروبی اولسوالی په جگند لک اوتیزین کی هم استوگنه لری : دغه راز د خاک جبار د علاقه داری د خور د کابل په کلی کی هم یو شمیر بابکر خیل استوگنه کوی چی د کابل ولایت د بگر امیو په ولسوالی پوری مربوط دی .

د پکتیا ولایت د خوست د لوی اولسوالی د بک د علاقه داری بابکر خیل اکثره د کرنی په چارو بوخت دی او په یوه شنه او اواره سیمه کی ژوند کوی :

بابی

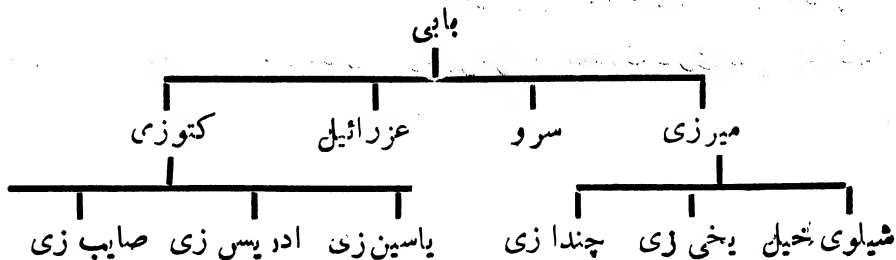
د غرغښت په ټولنیز گروپ کی یوهم دبابی یا بابیانو قبیله ده خو د دیرو هڅو او کوشښونو سره سره مو د دی قبیلې په باب ډیر معلومات تولا سه نه کړل . داسی ویل کیژی چی بابی په خپلو ځلو وروزامنو بانندی د څارو و متروبو و پرتو جې ورا ټیل

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۹۲ مخ .

میکائیل ، عزرائیل او اسرافیل نومونه ایښی وو خو وروسته یی د پښتنو د انتقاد او تنبیه په وجه د غو نوموړه تغیر ورکړ. (۱)

حیات افغانی لیکي : که څه هم د بابی قبیلې شمیرله دریوزرو کسانو نه زیات دی خو په پښتو کی بایان په کندهار او کلات نصیر خان کی دیر با همه سوداگران دی او دخپل ښه غوره ساوکه او نرم چال چلند په وجه د ښه ژوند څښتنان او اکثره یی شتمن دی (۲) همداراز دغی قبیلې خلک په میرانه کی هم ښه شهرت لری : د بابی قبیلې خوراک او پوښاک اکثر په لوړه سویه اود د رانیانو په څیر دی . با بیان د شمیر په لحاظ بیخی از او وگری یی په کلات ، بوری ، کندهار او کویتی په شاو نومی کلی کی میشته دی . همداراز دوی یو شمیر په هند کی استوگنه لری اود ځینو روایتونوله مخی دهند د جوناگړ او گجرات نوابان د بایانوله جملی څخه وو . (۳)

د شوروی د نامتو انوگرافو ستانیشفسکی په حواله د (۲۰) پیړی په نیمایی کی د دوی شمیر (۸۵) زره ښودل شوی دی .

(۱) حیات افغانی ۳۳۹ مخ ،

(۲) نوموړی اثر ۲۷۳ مخ .

(۳) پروفیسور ولی محمد خان سیال کا کر ، پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ، کویته :

(۱۹۷۹) ۴۶۶ مخ

بارکزی

دوی سربسې پښتانه دی او د درانیو د زیرک یوه څانګه ده چې د کندهار، هلمند،
فراه، نیمروز او هرات په ولایتونو کې استوګنه لري. بارکزی د شمیر له مخې د
پوپلزون نه زیات دی (۱) بارکزی د وزیر فتح خان له وخته ډیر مشهور شول په تیره
بیا هغه وخت چې له دغې څانګې نه امیر دوست محمد خان د کابل په تخت
کښیناست نو د دوی شهرت دوه برابره زیات شو او بارکزیان تر لیری ملکونو
پورې شهرت خاوندان شول (۲) د دوی داستوګنې سیمې په لاندې ډول دي:

۱- په کندهار کې:

د کندهار د ولایت په مرکز، د دامان په اولسوالی، د شاه ولی کوت په اولسوالی،
دارغنداب په اولسوالی، د پنجوایی په اولسوالی، دارغستان په اولسوالی او
معروف په اولسوالی کې اوسیزې چې ټول شمیر یې د کندهار په ولایت کې د
۱۳۶۰ کال د احصائیې له مخې (۵۸۳۴۷) تنه ښودل شوي دي:

۲- د هلمند په ولایت کې:

د هلمند په مرکز د نادعلی په اولسوالی، د واشیو په علاقه داری، د ناوه بارکزی
په علاقه دای، د نوزاد په علاقه داری او د نهر سراج په علاقه داری کې استوګنه،
لری چې د هلمند په ولایت کې یې ټول شمیر د ۱۳۶۰ کال د احصائیې له
مخې (۱۲۶۰۸۸) تنه ښودل شوي دي:

۳- د نیمروز په ولایت کې:

دوی دلته د نیمروز په مرکز کې اوسیزې چې شمیر یې د ۱۳۶۰ کال د احصائیې
له مخې (۸۹۵) تنه ښودل شوي دي.

(۱) الفستین، د کابل سلطنت بیان، دوهم ټوک، پښتو ژباړه د پوهاند ډاکتر حسن کاکړ (کابل:

(۱۳۶۱) ۷۸ مخ.

(۲) حیات افغانی ۲۲۴ مخ.

همداراز دکنځک او چاربرجک په اولسوالیو کی هم او سیزی چسې ټول شمیر
یسی ۱۳۶۰ کال دا حصائی له مخی په نیمروز کی (۳۲۸۰) تنه ښودل شوی دی:
۴- د فراه په ولایت کی:

د فراه په مرکز د بالابلوک او گلستان په اولسوالیو کی استوگنه لری چی ټول شمیری
د فراه په ولایت کی د ۱۳۶۰ کال دا حصائی له (۹۰۷۶۲) تنه ښودل شوی دی:
۵- د هرات په ولایت کی:

د انجیل، گوزری، پښتون زرغون، گلران، غوریانو، زنده جان او ادرسکن
په اولسوالیو کی استوگنه لری چی د هرات په ولایت کی د دوی شمیر د ۱۳۶۰ کال
دا حصائی له مخی ۲۲۴۰۷ تنه ښودل شوی دی.

د بارکنز یوشمیرڅه د پاسه (۲۳۱۰۶۷) تنه ښودل شوی دی. هغه سیمې چی
بارکزیان پکی استوگنه لری ښی حاصلخیزه اود کرنی وردی. دوی د پوهی او تعلیم
سره زیاته مینه لری او ځانونه اصیل پښتانه بولی (۱)

همداراز د شوروی اتحاد د انونوگرافر ستا نیشفسکی په حواله د دوی شمیرد
(۲۰) پیری په نیمايي کی (۳۲۰) زره تنه ښودل شوی دی:

بامیزی

سر ښی پښتانه اود درانیو د زیرک یوه خانگه ده: د دوی اکثریت د کندهار
دولایت په مرکز کی استوگنه لری. شمیری د ۱۳۶۰ کال دا حصائی له مخی د
(۱۹۷۰) تنو په شا او خوا کی ښودل شوی دی: (۲)

د بختیاری

تاریخ حیات افغانی د بختیار یو د قبیلې په باب لیکي: «خینی خلک دوی سیدان
بولی. دا خلک په اصلی کی له ایران نه را غلی دی چسې د دغی قبیلې دیر شمیر

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۹۸ مخ

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۹۲ مخ.

اوس هم په ايران كې استوگنه لري: دبختيار دقبيلې يوشمير دايران داصفهان په لويديځ او يوشمير يې په بخارا كې هم ژوند كوي. په دره بند ياد راښ كې ددغې قبيلې (۷۰۰) يا (۸۰۰) كورنۍ شته او په مرغې كې هم تقريباَ (۵۰۰) كورنۍ استوگنه لري:

هغه بختيارۍ چې په درابن كې اوسيزې هغوي د مياخيلو سره په گټه او ټاوان كې شريك دي: د بختيار يو دقبيلې ځينې پوونده سوداگر د ډير كلكك هوډخاوندان دي (۱) داسې فكر كېزي چې ښايي دوي به دلودي قبايلو يوه څانگه وي:

دمخزن افغاني ليكوال دبختيارو دقبيلې دنسب داصليت په باره كې داسې ليكلي دي:

اسحاق نومي چې اصلاً ديوه سيد زوى وپه اوش نومي ځاى كې چې دبغداد له توابو څخه دى دروزگار دپيشواو ستونزو په سبب په سفر لاس پورې كړ او د سليمان په غره كې د شيرا نيو سيمې ته راغى او د شيرانۍ په قبيله كې يې له يوې ښځې سره چې شېخۍ نومېده واده وكړ او له دغې ميرمنې نه يې يوازې يوزوى وشو او دا بر سعيده نوم يې ورباندې كېښود چې نوموړى ماشوم دبخت اونيكسو طالعو په اساس په بختور سره شهرت وموند او دوخت په تيريدو سره په بختيار باندې مشهور شو چې دده اولادى ته بختيارۍ وايي، خو موافق ته ددغه روايت په باب صحيح ثبوت ترلاسه نه شو (۲) دغسې روايتونه ډير دي چې كله دبېښنوويو قبيلې او كله بلې ته د سيدان يا نورو عربى الاصلو سره ارتباط وركوي چې په حقيقت كې له افسانو څخه هېڅ زياتوالى نه لري:

بريځ

بريځ دبېښنوويو قبيله ده چې زموږ پښت پوهان (نسب پېژندونكې) يې دسربڼ دټولنيزې ډلې (Social group) څخه شميرى او ددوى دويناله مخى دسربڼ په ښرخبون (ښرخبن) ښاخ گڼلېزي:

(۱) حيات افغانى ۴۴۱ مخ

(۲) حيات افغانى، ۶۰۹ مخ.

دهندد کمبرج په تاريخ کی دلوغونی آریایی کتاب رگ وېدا په حواله داسی لیکل شوی دی : «داسو ملکانو (پاچهانو) جنگ د دوی زماڼی مشهور جنگ و . په دې تاریخي جنگ کی لس آریایی قامونه ملگری وواود بهار په نومی آریایی قبیلې دپاچا سوداسه پر ضدو جنگیدل . په دغو لسو قامونو کی یو قام پکتهان نومیده چی اوسنی پکتون = پختون = پښتون ځینی مراد دی .

د دغه سوداسه پلاریا نیکه (Devadasa) هم د خپل قام نامتو پاچا و . دی دخپلې پاچاهۍ په زمانه کی له خو آریایی قبیلوسره جنگیدلی او پر هغوی یی بری موندلی دی چی یوه په هغو کی (Brisaya) دی .

افغانی محققین لکه مرحوم استاد احمد علی کهزاد او مرحوم استاد پوهاند عبدالجی حبیبی دغه په ویدکی راغلی «بریسبه» قبیله بریخی یولی :

د بریخو خیلونه :

ښاغلی استاد رشاد د شیخ بستان بریخ نومی اثر کی لیکي :

بریخ په اومری سوکی په دوو پلارو ویشل کیزی یویی «اوتغ» دی او بل یی «اوسین» . اوتغ پر لاندنیو خیلونو ویشل شوی دی : ۱- داود زی ۲- چوپان زی ۳- ملیزی ۴- بدل زی ۵- ثابت زی ۶- شکر زی او بروکی زی :

اوسین هم پر لاندنیو خیلونو ویشل شوی دی :

۱- بارکزی ۲- زکوزی ۳- مندوزی ۴- سبازی ۵- راو زی . حافظ المملک حافظ رحمت خان بریخی چی په ۱۱۴۸ ه . ق د هندوستان په روھیل کهنسب کی خلاصه الانساب لیکلی دی هلته داسی وایی :

اوس بریخی په خپل اصلي وطن ښوراولک کی یوازی پرد غوخیلونو ویشل شوی دی :

. بدل زی :

زکوزی :

مندی زی :

چوپان زی اوملیزی د یوسفزیوسیمی ته را کوچیدلی اوزیاتره بیاله هغه مخایه هندوستان ته را غلی دی دد غودوو (زیو) خلمک چی په بنور اوک کی پاتی دی مخانته خانی او د مخکو تا کلی جلا برخه لری . د شکرزیو، داو زیو، او نورو (بارک زیو، سبازیو، پروکی زیو) شمیرلزو. دوی هم په هغو دریوزیو (بدلزیو، زکوزیو، مندوزیو) کی مدغم شوی دی :

د حافظ رحمت خان د غه لیکنه پس له دوه سوه اوڅو کالو څخه اوس هم رښتیا کیزی او د بنور اوک د کرنی مخکې پرونو موړو دریو زیو (بدل زیو، زکوزیو، مندوزیو) باندی په دی ډول ویشلی ده :

۱- د بدل زیو برخه

د پښین خواته له غل دری څخه تر با دوزیو پوری (د بنور اوک ختېڅه سیمه) :

۲- د زکوزیو برخه :

له پنج پایه څخه دریگ ترعلاقه داری پوری :

۳- د مندوزیو برخه :

له کاریزه څخه د بلوڅانو تر تکه (بریده) پوری (د بنور اوک لویډیزه سیمه) دلته دا هم باید وویل شی چی د مندوزیو په برخه شیوانی هم اوس شریک شوی دی او د بریڅود څلورم خیل په توگه پیژندل کیزی . په خلاصه الانساب کی بدل زی پو د غولاندی پنځو پناخونو باندی ویشل شوی دی :

سالارزی، بیسینزی، ادوری (زی)، ملاخیل او دولت خیل. مولف داهم زیاتوی :

اوریدل کیزی چی ملاخیل او دولت خیل اوس په بنور اوک کی نه دی پاتی د یوسفزیوسیمی ته راغلی اوزیاتره یی بیاله هغه مخایه هندوستان ته را لیږدیدلی دی . په خلاصه الانساب کی داهم راغلی دی چی مندوزی او زکوزی هم د بدل زیو په څېر پوځو پوځو ویشلی دی خود هغی نومونه یی نه دی راوړی :

دبریڅو تا تری :

دبریڅو پخوانی تا تری دبست تاریخی سیمه وه چی پښتانه یی کلا بس بولی

اوس هم هلته بريښي يابريځان اوسيزی . دفتح خان اورا بياد نكلى قهرمان (پتي خان) دكلابس له بريځوڅخه وپه دغه نكل كى دهلمند پر غاړو باندى دبريځو څنگه آبادى نښي : په ۱۰۵۸ هـ.ق كال پر كندهار باندى دايران دصفوى پاچادوهم شاه عباس (۱۰۵۲-۱۰۷۷ هـ.ق) دحملې په وخت كى پردل خان بريځى له خپل قبيلوى لښكر سره دايراني پوځونو په مقابل كى پنځه پنځوس ورځي دكلابس كلا بندى وساتله : دغه پيښه هم دانښي چي نړيوولسمى هجري سدى پوري لادهلمندپر غاړو په تيره بيا په كلابس كى دير بريځى ميشته ووسل اوڅو كاله پخواچي دپتي حيات خان پوپلزي (؟) حيات افغانى (۱۲۸۳ هـ.ق تاليف) كړ دكلابس پر شاو خوا بريځو خپله خاني درلوده او خان يى اورنگ خان نومېده :

بل دهلمند پر كيښه غاړه باندى دگر مسيل اوسپستان نو مينځ په لنډى او پللكه كى اوس درى سوه كوره بريځى ميشته دى او دغه بريځى دزكوزيو له ايسازى پښى څخه دى .

لنډى اوپللكه دوى ويالى دى چي بريځو پخپله كيندلى دى : لنډى ويساله لويديزى اوپللكه واله ختيځى خواته واقع ده چي ددواړو تر منځ تقريباً لس كيلو متره واټن شته . لنډى اوپللكه له ادارى لحاظه د ديشو په اولسوالى پورې اړه لري ددغى اولسوالى ختيز لور ته دگر مسيل اولسوالى پرته ده دادواړه اولسوالى دهلمند په ولايت پورې اړه لري چي مركز يى دليښكرگاه ښار (بست) دى :

دكندهار په ښار كى هم دبريځانو څو كوره شته مگر ددوى داستوگنى تر تړاو لويه سيمه ښور او ك دى چي دلنډى اوپللكى ويالى يى شمال غرپ ته پر تى دى :

دپتي حيات خان په حيات افغانى كى يوسل او شل كاله دمخه كښلى دى چي اوس په ښور او ك كى تخميناً درى زره كوره بريځى اوسى : دحيات افغانى په دغه شمير كى شيراني هم راځي دښور او ك دخلكو شمير د اتملس قريه هاى افغانستان» په (۱۳۴۹) مخ كى ليكلى دى تقريباً يولس زره تنه دى چي په دغو كى تقريباً دوه زره تنه بريځان نه دى اوددغى سر شميرنى له مخى چي په ۱۳۵۳ ش

کال په کابل کې خپره شوی ده دښور اوک دبري خوشمير بي له شيرانيو نهوزرو
تنونه رسيږي. (۱)

د (Dictionary of the Pathan Tribes) په ۲۱۰ مخ کې ليکلي دي «څه بريځي
په کوټه، پېښ اوڅاګي کې اوسي. دغه قبيله زياتره دافغانستان په جنوبی برخه
ښورواک کې ميشته ده.»

داولس مجلې د۱۹۶۸ع کال اکتوبر په گڼه کې عابد کښلي دي: «بريځي
دکويټي ډويزن په شرارودنومي ځای له عيسی خيلو سنتيا کاکړوسره ميشته دي په
کوټه کې هم اوسي» دپټان دکتاب په سلم مخ کې ليکلي شوي دي:
دبري خوشو کوره دکويټي ډبولان دحکومت په څاګي کې هم شته اوڅه بريځي
په نوشکي کې هم اوسي.

څه اکازی، اليک زی او وسمی زی بريځي (چې له نسبي لحاظ په مند وزيو
ګډيږي) په بولان کې له سنجرانيو بلوڅوسره ميشته دي او اوس يې خپله ژبه له
لاسه ورکړې ده. ددغوبري خوشمير سلومرونه رسيږي:»

ملاک صالح محمد لهري دبلوچستان نومي کتاب په ۵۵ مخ کې ليکلي دي:
په ۱۹۵۱ع کال چې په بلوچستان کې دنفوسو شمير وشود بلوچستان دبري خوشمير
(۴۹۶۵) تنه وو. په صولت افغاني کې راغلي دي:

«بريځي په هندوستان کې هم اوسي دجهجرو پورگنه دبريځا نوده. په ۱۸۵۷ع
کال چې د هندوستان دآزادولو له پاره هندوستانيان پورته شول دجهجرو بريځي
رئيس هم ددغو غازيانو مل و. انګريزانو چې پري وړاند دغه بريځي رئيس يې په دار کړ.
دجهجرو پورگنه ددهلي او علي گره تر مينځ پرته ده په دادي لِحاظ دسکندر
آباد په حکومت پوري اړه لري سکندر آباد سلطان سکندر لودي (۱۸۹۴-۹۲۳
ه.ق) ته منسوب دي.

(۱) پوهاند رشاد، بريځي اوښورواک، دښځ بستان بريځ د مقالو مجموعه، ۹-۱۸ مخونه

برېڅی دروهیل کښد په بنارونو کی هم شته په تیره بیا بریلی په برېڅو دک دی.
 د (Pathan په سلم مخ کی راغلی دی چی په بمبئی کی (دېروچ) په نامه بنار
 هم برېڅوته منسوب دی او له دی څخه معلومیزی چی برېڅی تر گجراته پوری
 هم رسیدلی وو:

د بنور اوک:

د بنور اوک سیمه داوسنی کڼد هار په جنوب غربی کنج کی موقعیت لری او
 داو لسوالی په نامه اداری تشکیل لری. درېگڼ په نامه یوه علاقه داری هم په دغه
 او لسوالی پوری تړلی ده. د بنور اوک د سیمې شمال اولویدیځ ته رېگڼ (رېگستان)
 پروت دی د غر رېگستان په شمال کی د سپین بولدک تر حدو دواو په لویدیځ د افغانستان
 د غربی پولی پوری غزی دلی دی لمر خاته خواته یی دخواجه عمران غودی چی
 له پښینه څخه بنور اوک جلا کوی:

د جنوبی ددی غرو نه یی دبراهوی بلوڅو تاتو بی دی چی په نوشکی
 پوری اړه لری. د بنور اوک مخکه بنوری ډاگ دی او ددغه ډاگ په منځ کی هیڅ
 غرنشته مخکه یی مټ ده او دبری بیڅی نلری. د بنور اوک د مساحت په باب
 د صولت افغانی په ۳۴۷ مخ کی راغلی دی:

«بنور اوک نسبتاً په مربع شکل پروت دی چی هره ضعه یی تخمیناً شپيته
 میله او زدوالی لری.»

د صولت افغانی دغه لیکنه د حیات افغانی د (۱۵۳) مخ نقل دی:

د «اتلس قریه های افغانستان» په ۱۳۴۹ مخ کی د بنور اوک د تړلی او لسوالی
 مساحت (۴۹۶۴) مربع کلیو متره را غلی دی مگر قاضی عطاوالله خان د پښتنو په
 تاریخ کی د بنور اوک ټوله علاقه تقریباً شپيته مربع میله بنودلی ده: دارو اباد
 قاضی صاحب دغه لیکنه داسی توجیه کیدلای شی چی ده یوازی د بنور اوک هغه آباد
 مخکه شپيته مربع میله بللی وه چی د برېڅو کړوندی او تاتو بی دی او دنوی او
 زاړه بنور اوک په نومونو یادیزی:

په قاموس جغرافيايي افغانستان کې د ښور اوک کلی اووه وېشت ښودل شوی دی (۱) په دغه کلیو کې تر ټولو لوی کلی د بادروزودی چې تقریباً یو زرو دوه سوه تنه پکې اوسی. په زیاتو کلیو کې دوه درې کوره بوا هوپان هم شته چې نارینه یی د کلی ساروانان او شپښیان دی. ښځمنی یی کمبلی، جوالونه، خورجینونه او دستر خوا لونه اوبی.

کلی او کورونه:

د ښور اوک دېرې خرکور په یوه ساده کوډی (کوډله) یاخو نه کی وی. کوډی یی په بیضوي شکل د غره له پندولپنټو څخه جوړه شوی ده چې څلور پنځه دانۍ یی یو ځای په مځکه کی له یوې خوا اوبلی خوا څخه د نیمې دایرې په توگه نجتی وی پرسوی کیسره وراچوی کیسره دغزوله لښتو یا نلرنو څخه تفرغوندی شی اوبی دخنو په پښت کی یی پرتیرانو اچوی.

هغه کوډی چې د ژمی له پاره وی پر کیسره سربیره یی اخیر وی. خو نیسی څلور دیواله لری چت. یی له یوه او زده تیر او دغه له لښتو څخه داسی جوړ کړی وی لکه عصری چادر پوښه کورونه. دغه خونی او کوډی یوه د بلی وارڅخه په بیضوي یا مستطیل شکل یولر پرله پسې پرتی وی. پر شاوخوا باندی (د ښاری ډوله کورونو په شان) دیوالونه لری او زیاتره کوډلی یی دروازی وی داځکه چې په دوی کی مخ پتی اوغلانسته:

کښت او کور:

د ښور اوک دوی دیرتود او ژمی یسی معتدل دی ځکه شمیر توره کی اوخوتی کوچیان ژمی ځانونه ښور اوک ته رسوی د ښور اوک کښت په باران دی فقط یو کاریزگی پکې شته چې پر هغه هم دوه درې کوره آباددی نوری بها ندی اوبه نه لری. غنم، اوربشی اوبساجری په لاسی ډول کړی. څه لاسی پالیزو هم کړی.

د ښور اوک دېرې خر سږپن زوی وایی: « زموږ نیکه گانوچی په ښور اوک کی وارول کښت یی په باران واوله لوری څخه یی ځمکی نه خر و بسید لی: لوړه دیوه

روداوم دی: دارود دتوبی له غرو راوړی او زډوالی یی (۲۵۰) میله دی. لوړه ژوره ده غاړو ته یی او به نه خپژی .

سټرستانه حاجی محمد نیکه خیشکی دوی تشبوق کرل چی ویالی وگاږی اوله لوری څخه اوبه خپلو کړوند و ته وخپړوی بریځود حاجی نیکه خبره ومنله لیڅی یی راونغښتلی لوری ته یی اومه بندونه واچول: دوی لسوی ویالی ځینی وکتلی یوه ویاله دبدلزیو او زکوزیووه بله ویاله یی دمندوزیووه چی شیرانی هم په شریک شول له د غولویو ویا لوڅڅه بیا کوچنی ویالی جلا کړی چی په دغو کی شپږ ویالی یوازی دمندوزیودی:

وروسته داوبه ددهغه بند په اغیزه چی دپښین په ملوزو کی لوری ته واچول شو دلوری اوبه ښورا وک ته ونه رسیدلی او ښور اوک یی په یوه بی او بو میره بدله کړه. اوس دښور اوک دخلکو کښت وکړ دباران په اوبودی . څه اوبه په او ښا نوله څاه گانورا کاږی څاه گانی یی شپيته اویا متره ژوری دی. دڅاه گانو اوبه یی تروی دی نوڅکه دوی ناوران (خلیرونه) هم لری . په ناورانو کی دباران اوبه ذخیره کوی د څا او ناوړ په اوبو دښور اوک خلک خپلی ورځنی اړتیاوی ایسته کوی، څښی یی او اودسونه پری تازه کوی، لوبښی او کالی پری مینځی او څاروی پری اوبه کوی: دڅاه گانو اونا ورونو اوبه دومره نه دی چی دکښت وکړله پاره هم ځینی کار واخلي . دښور اوک مځکه ډیره ده او اوبه یی لږی دی مځکه نوځینو مځکو ته دکرهښی وار پسله څلورو پنځو کالو وررسیزی لهغه امله یی نو مځکه خورا زوروره وی، ډیر حاصل کوی اوسری ته یی حاجت نشته .

دښور اوک ټول خلک په پښتو خبری کوی اود خلکو په محاوره کی یی دمتلونو ډیر استعمال داسی څرگند یزی چی دفولکلوری ادب نثرانه یی ډیره بپایه ده .

ډیری ښوویوزیات شمیر په هندوستان کی استوگنه لری اودا هغه پښتانه دی چی داڅانی فا تحینو سره هند ته ورغلی دی اوس یی پاتی کسان ځانونه هغو کسانه ته منسوب گڼی چی دهندوستان په تاریخ کی نوم اونښان لری :

بوله دغو کورنیو څخه د حافظ رحمت خان بریځ کورنی ده چی اصلاد کسندهار د ښور اوک وو چی په رو هیل کتند کی حکمران و : حافظ رحمت خان په هند کی دابدالی احمد شاه د فتوحاتو ملگری و او دده زامن او ورپرونه درو هیل کتند ډیر مشهور حکمرانان وو : پخپله حافظ رحمت خان دافغانی فرهنګ په بسدایتوب کی ډیره لویه برخه اخیستی وه او ځینی داسی تاریخی متون د ده په پا مارنه د ورکیدو او هیروی څخه ژغورل شوی دی چی هغه نن د لویو علمی اسنادو په جمله کی ډیر هسک ځای لری .

تواریخ حافظ رحمت خان چی پیر معظم شاه ته منسوب دی اصلی متن یی د حافظ رحمت خان په سپارښت لیکل شوی دی او دا یو داسی غنیمت اثر دی چی د پښتنی اقوا موافقو بیلو دلیر د یدنو او نورو اجتماعی او سیاسی مناسباتو ډیری خبری په کی پرتی دی .

له دغی کورنی څخه چی د ښور اوک ته منسوب ده بلل ډیر لوی سری جنرال بخت خان و چی د هندوستان دخلکو په هغه سترو قیام کی یی د آزادی ساتونکو رهبری وکړه چی په ۱۸۵۷ ع کال کی د انگریزانو پر ضد را اوچت شو .

۱۸۵۷ کال په دسمبر کی انگریزانو د دیلی پر ښاریر غل وکړ کورګانی پاچا بهادر شاه ظفر په داسره انگریزانو ته ځان تسلیم او په خو جنرال بخت خان هغه ته د ادور کاوه چی د انگریزانو مخه به ونیسی . جنرال بخت خان د انگریزی قواوو په وړاندی دومره خنډونه ایجاد کړل چی دکشمیری دروازی اولال کلا تر منځ لنډه فاصله د انگریزانو په پنځه ورځی وو هله :

دی جنرال پاچا د تسلیمیدو څخه ونه شو ګر زولای نو کله چی پاچا تسلیم شو جنرال بخت خان له دیلی څخه لکسهنور ته ولاړ او له هغه ځایه د هندوستان غرونو ته وخوت او پسی وړک شو چی بیایسی چاپته پیدانه کړه .

د ښور اوک خلک وایی : « کله چی د دیورنډ کرښه تهاکل کیده نو ښور اوک د افغانستان څخه دباندی شوی و خو سمندر خان بریځ دخپلو سپرو سره پر کوټه حمله او کړه

اودومره لوی خطرونه یسی انگریزانوته متوجه کړل چی هغوی په دی راځی شول
چی بنور اوک ددیورنډ دکرښی هغی خوا ته کړی .

په ځان قوی خلک دی اود کار څخه دفراغت په وخت کسی بیل بیل سپورتهونه
لری چی عمله سپورت یسی غیزده . دمیلوپه ورځواوودونوکی اتنونه کوی او
دبریځواتن ځان ته نوم لری . دوی په اتن کی توپکرونوته حرکت ورکوی اوکله
چی اتن یسی گرم شی نوپه توپکو تکیان هم کوی . دسپوزمی په ۱۴ شپه په سپوزمی
رښایی ځوانی ښځی اوپیغلی اتنونه کوی اوسندری وایی .

دزوی دزیزیدنه نیه کمرغی برلی اوپه هغه کور کی چی زوی وزیزی خیرا تونه
کوی اودخلک دنوم اینودلوپروخت سندری وایی او اتنونه کوی . ویل کیزی چی
دبنور اوک خلکو شمیراته زره تنوته رسیزی .

بلخ یا بلخی

ددغی قبیلی خلک کله ځانونه دنبازی ، کله دولت خیل اوکله هم ځانونه د لودی
داولادی نه شمیری ، خوداسی فکر کیزی چی دوی لودی پښتانه دی . دوی په پنیسا له
نومی ځای استوگنه لری چی دغندلشیخ دغره جنوب ختیځ خوا ته موقعیت لری .
ددغی قبیلی څخه یوه کورنی دمیانوالی دسیمی په پلان کی استوگنه لری (۱)
دوی دلوانیو پښتنوسره داسی گډلشوی دی چی د هغوی سره یی کوم توپیر نه شی
کیدای . دغه قبيله دومره مشهوره قبيله نه ده اودشمیرپه لحاظ هم ډیر لږ دی (۲)

بنگش

بنگش دکرلان پښتنویوه مشهوره قبيله ده . ددغی قبیلې خلک ځا نونه
قویش برلی اوپه خالدي افاغزه سره هم شهرت لری . دافسانوی روایتونوله مخی

(۱) تواریخ خورشید جهان - ۲۲۹ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۲۹۹ مخ .

ددوی دلوی نیکه نوم اسمعیل و: دوی وایی چی دخالد ابن ولید دزوی عبدالله نه رانځکته په لسم پښت کی اسمعیل وزیزید اودده ددووزامنوگاره او سمل ترمنځ چی موریسی د پرملی (فورملی) دقبیلې څخه وه سخته جگړه رانځ ته شوه:

حیات افغانی لیکلی: ددغی قبیلې لوی نیکه اسمعیل دگوردی زدسیمسی په زېمت کی اوسیده. ددوی ددی کورنی جگړی په سبب وچی دگاره اوسمل په نوموړو دېنگښو په ټوله قبیله کی دوی گوندی رانځ ته شوی اودواړه گوندونه په خپلومینځو کی سخته دښمنی لری. کله چی په زرمتم کی د دغی قبیلې شمیرمنځ په دیویدوشوه او اه بلی خوا یی دغلجیو قبیلې زورولید نو تقریباً (۵۰۰) کاله دمخه یی دغه سیمه پریښودله او په کورمی، پیواړاوشلوزان یی چی د سپین غره په جنوب کی موقعیت لری خپله قبضه ټینګه کړه، خودا ورکزیو او ددوی ترمنځ بدی پیدا شوه (۱) په هغه وخت کی دخټکو قبیلې هم د بڼګښو سره مرسته وکړه. اوترسوی سختی جگړی وروسته یی داورکزیو لاس له کوهات نه لندکړ او خپله قبضه یی ورباندی ټینګه کړه. تر هغی وروسته هم د بڼګښو او اورکزیو ترمنځ دیوی جگړی وشوی،خوپه پای کی د بڼګښو او اورکزیو ترمنځ سرحد وټاکل شو، میدان او هغه دره چی اوس بڼګښ پکی استوګن دی د بڼګښ او دشمال په خوا غوږیزه سیمه اورکزوته ورسیده (۲):

د بڼګښو علاقه د دری په شکل شرقاً او غرباً د غرونو ترمنځ پرته ده. ددوی لمر خاته او جنوب ختیځ خواته خټک، شمال ته یی اورکزی، جنوب غویي حدیی د وزیرو سره لګیدلی دی اولمراویدوته یی دکورمی علاقه پرته ده:

قاسمی عطساء الله خان پخپل اثر د «پښتو تاریخ» کی د بڼګښو په باب داسی لیکلی دی: «بڼګښ دا پوړی د اورکزو سویل ته پراته دی. ددوی د علاقې

(۱) حیات افغانی - ۶۳۷ - ۶۳۸ مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۹۸ مخ

لمرخانه اوجنوب ختيځ ته ختيځك موقعيت لوی جنوب ته يی وزيړاولويدیځ ته يی توری اوسيزی : ددوی ملک دیوی لویې دری په شکل دی : ددوی میدانی علاقه زر خمیزه ده : میدانی علاقې ته يی کوزبنګښ وایی او دغرونو علاقې ته يی بربنګښ وایی : دکوهات ښارهم دبنګښو په علاقه کې دی (۱) »

دکوهات دضلعې شمال ته دپېښورضلع او داپريدیو او اورکزيوغرونه ، شمال لويديځ ته يی اورکزی اوتیراه ، لويديځ ته يی کورمه ایجنسی ، داورکزيوایجنسی اوشمالی وزیرستان اوجنوب ته يی دکوک ضلع ، دميانوالی ضلع اوختيځ ته يی د سنددریاب دکمېلپورضلع اوکوهات یوله بله څخه بیلوی :

په هنګو کې هم ډیرشمیر بنګښ استوګنه لری. او همداراز دتېل ښارهم دبنګښو په علاقه کې پروت دی : هغه بنګښ چې دکورمې په علاقه او پيوار کې اوسيزی نو هغوی دتوری دقبیلې په ذریعه مغلوب شوی دی :

دبنګښو قبیلې ځینی خلك شيعه او ځینی هم سنی مذهبه دی. دکرمری شيعه بنګښ دسپين غره په لمن او دپاره چنار شمال ته اوسيزی چې شمیر يی د ۱۹۶۱ کال داحصائیی له مخی (۱۱۰۵۸) تنوته رسیزی :

بلند خیال بنګښ چې دتېل ښار ته نژدی دوزیرو په گاونډ کې اوسيزی شمیر يی د ۱۹۶۱ کال داحصائیی له مخی ۶۴۴۶ تنوته رسیزی .

دهنګو دتحصيل نفوس چې اکثره يی بنګښ دی په ۱۹۶۱ کال کې (۹۰۱۴۸) تنوته رسیده . (۲)

میران زی دتېل نه دهنګو ترشا او خوا پوری استوګنه لری او دغه دره هم دمیران زیو یا هنګو په نامه سره یسادیزی :

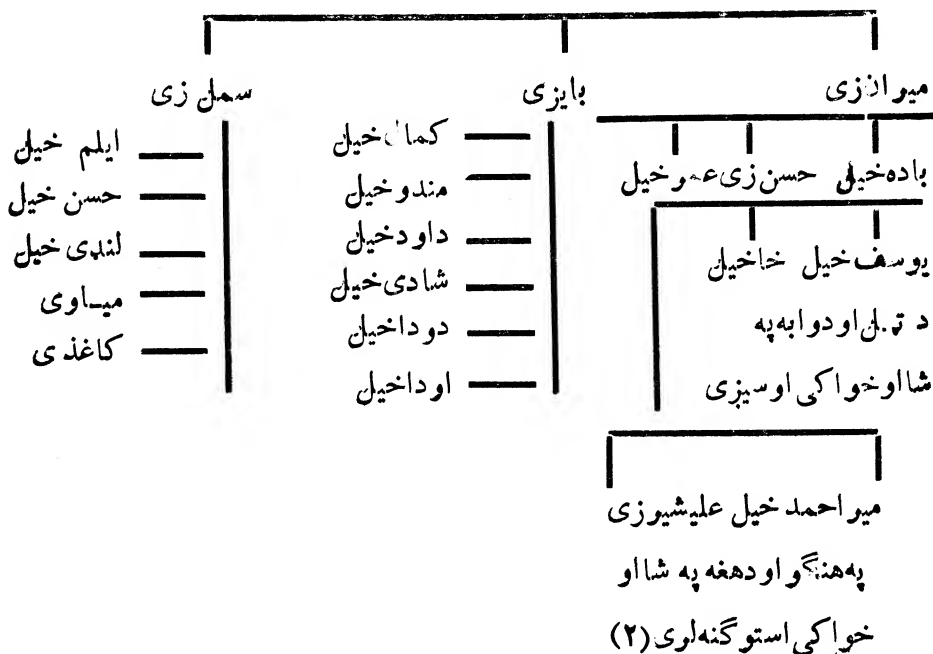
بنګښ په عمومي ډول دکوکیلی په چارو بوخت دی خو ځینی يی دمالګی سوداګری هم کوی : دوی زرور ، جنګیالی او ډیرمیلمه پال خلک دي :

(۱) قاضي عطاء الله خان ، دپښتو تاريخ ؛ لومړی ټوك ، كابل - ۱۳۵۶ کال ، مخ ۲۹ .

(۲) اضلاع ، ایجنسی هاو قبایل ایالت پښتونستان ۹۳-۹۴ - مخونه .

ددوی دلوپو او مشهور و کلیو او خـایو نو نومونه دادی : نری او بـه ، تلې ، درسمند ،
 هنگو ، اوسترزی ، کسانې ، توغه ، توره وړی ، کڅی ، مد خوزه او نور (۱)
 سرویلیم بارتن د بنگښو د جگر نومېر ونوشمیر (۶۰۰۰) تنه شو د لسی دی چمی
 (۴۰۰۰) تنه یی په کوهاټ او پاتی برخه یی د کورمی په میمه کی اوسیزی :
 د کوهاټ د نملی د بنگښو نه پورته یو شمیر بنگښ په افغانستان ، دایران دمازندران
 په سیمی او د هندوستان په حینوایالتونو په تیره بیا په فرخ آباد کی د یو شمیر بنگښ
 استوگنه لری :
 د بنگښ د قبیلې اکثره خلک شیعه گان (شیعه مذهب) او د گاړی د گوند پوری
 اړه لری :

بنگښ

(۱) پښتونستان کابل - ۱۳۳۰ - ۲۷۰ مخ .

(۲) اضلاع ، ایجنسی هاو قبایل ایالت پښتونستان - ۹۴ مخ .

بنوخی

که چیری د بنوخیو د نسب شجره په غورسره وگورونوڅرگنده به شی چی دوی په اصل کی کرلانی پښتانه دی. د بنوخیو لوی نیکه شاه فرید نومیده چی وروسته په شیتک باندی مشهور شو. د شیتک مور ککی نومیده چی دده د پیدا کیدو په وخت کی مړه شوه پلاری په ده باندی د شاه فرید نوم کیښود. په کوچنیوا لی کی یی د نورو ښځو د شیدو سره تواقی نه درلود په دی نسبت ډیر ناروغ شو. نو په دغه وخت کی د حکیمانوله خوا دده پلار ته توصیه وشوه چی دخری شیدی دی ورکړل شی. په دغه سبب دی په شیرتگ باندی مشهور شو چی د زیات استعمال په سبب شیرتگ په شیتک بدل شو.

داسی روایت موجود دی چی شیتک دری ښځی درلودی. دیوی ښځی اولاده یی دوراوتنی دی، د دویمی ښځی اولاده یی جیلیم او هویداوله دریمی ښځی نه یی چی بانو نومیده دوه زامن د کیوی اوسورانی په نامه وزیږیدل چی د دوی دمور نوم له کبله دوی ته یانوزی ویل کیدل خو عوام پښتانه یی بنوخی بولی.

د بنو دسمی دتسمی وجه به غالباً دهماغی ښځی نوم وی چی اولاده یی په دغه سیمه کی میشته وه داځکه چی وړاندی تردی چی دوی په دغه ځای کی میشته شی ددغی سیمی نوم بنونه و. په دی باب یو بل روایت هم موجود دی چی د اسلام ترخپوړیدو دمخه دلته یوهندی راجا استوگنه درلوده چی نوم یی سترام و. ده خپله یوه لور چی بانو نومیده خپل یو ملازم او په ملوان نه چی هنی نومید واده کړه. نوموړی دا واده د ځان د پاره سپکاوی وگاڼه او ښیراوی یی وکړی چی دده دی دعاوو د قبولیدوله کبله په دغه ځای د بلی او ډبرو باران وشو چی دغه ملک او اوسیدونکی خلک یی تباہ کړل. نو ددغی پېښی په سبب ددغی سیمی نوم بنو شو.

داسی ویل کیږی چی ددوی اصلی ځای د سلیمان د غره ښاخ د شوال غوگڼل کیږی. هغه وخت چی هنی او منگل د بنو په سیمه کی میشته وو ددوی ترمنځ دبی اتفاقی پیداشوه او په هغه وخت کسی د دوی پییر شیخ شاه محمد روحانی (رح)

له دوی نه په دې سبب ناراضه شو چې د پید او اړو او غلی عشر یعنی لسمه برخه چې هغه ته به یی ورکوله ورباندې بنده کړی وه چې له هماغه وخته نوموړی پیر د شیتک له اولادې نه د کیوی او سورانی بنوخیو اولاده دخپل زوی شاه نیکبین سره دشوال دغره څخه دې ملک ته را ولیزل او اجازه یی ورکړه چې دهنی او منگل قومونه له دغه ځایه وباسی او دغه سیمه چې په هغه وخت کې په دند باندې مشهوره وه په خپله قبضه کې راوړی. څرنگه چې د شیتک اولاده دوزیر و قوم دغلبی او زور زیاتي نه په تنگ شوی و ونود غه خبره یی غنیمت و گڼله او دخانه کوچ په ډول دغه ځای ته روان شول لومړی دتوچی دسیند سهیل خواته او دگبر دغره په شمالی لمنی ورغړکی میشته شول چې اوس هم دله د کیوی میله په نوم یوځای شته :

بنوخیو دخپل پیر دزوی په غوښتنه اومشوره دری کورتی را وړی دیوې کورتی نه یی هیڅ بنی ونه ایستلی ددویمې کورتی نیمایی بنی اوددریمې کورتی تړلی بنی یی وایستلی اودری واړه کورتی یی دخپل استازی په لاس دهنی او منگلو قومونو ته واستولی اوداپیغام یی ورولیزه چې له تاسی څخه هر هغه څوک داستول شوی کورتی په څیر چې بنی یی نه دی ایستل شوی کولای شی خپل مال او جایداد واخلی اولارشی اودوی ته به هیڅ زیان ونه رسیزی او هغه خلک چې ترلږتم کیدو ورسته ولارشی هغه به دهنی کورتی په شان وی چې نیمایی بنی یی وتلی وی او هغوی ته به ځانی اومالی تاوانونه ورسیزی او پښیمانه به شی او هغه څوک چې نه ځی هغه به موزد خپل پیر په برکت دهنی یی بنو کورتی په شان لږ وکړو :

کله چې هنی اومنگلود کورتو دغه حال ولید او پیغام یی وا وریده نو په خپلو مینځوکی یی سره سلا اومشوره وکړه چې که چیرې له دوی سره جگړه وکړی نو د بریالیتوب هیله نشته همداراز دوی دخپلی بی اتفاقی اودپیر دنارضا ئیت په سبب خواشیني وواوهم بنوخیو ددوی کرنی اوزراعت پایمالاوه اودوی ته به یی زیانونه رسول : کله چې په دغو کوچنیو پښو باندې څخړی را میځ ته شوی نو بنوخی

بريالی شول . په پای کی دهنی اومنگل قومونه مجبور شول اوملک بی پریشود .
 دهنی دقوم لږشمیر دهندخوا ته لارل اولږشمیری دمنگلوله قوم سره یوځای
 دسپین غره په سهیلی برخه کی میشته شول چی له هغی مودی را په دیخوا دشیټکو
 بنوځیواولاده په دی میجه باندي قبضه لری .

که څه هم ددوی له خوا ددغه ملک دنیولوتاکلی نیتبه معلومه نه ده ، خود وی
 د شاه محمد روحانی (رح) په وخت کی چی د شاه رکن عالم همعصره اومریډو
 دلته میشته شوی دی اوشاه رکن عالم په (۷۰۵هـ) کسال له دی نړی نه سترگی
 پټی کړی دی .

دبنود ضلعی جغرافیوی موقعیت :

ددغی ضلعی لویدیځ ته دوزیر وغر ، ختیځ ته یی د شاپور دضلعی سرحد ، د مټه
 هواپه سیمه اودجیلیم دضلعی دنله کنډگک تحصیل یوه برخه ، شمال ته یی دلویدیځ
 نه نیولی دسند دریاب تر بنی غاړی پوری دکوهات ضلعی دختک و غرنی سیمه
 اوددغه دریاب کیښه څنډه اړخه دراو لپنډی دضلعی دمکهېد سیمی سره یوځای
 کبزی . سهیل ته یی ددیره اسمعیل خان پوله پرته ده .

اوپړدوالی یی له لویدیځ نه چی هلته دکورمی سیند د غره نه اوار ی سیمی ته
 راځی ختیځ خوا ته د شاپور تر ضلعی پوری (۱۰) میله اومنځنی پلن والی یی له شمالی
 نه جنوب ته تر څلویشتو میلو لږ څه زیات دی .

مساحت یی (۳۶۱۱) میله مربع اود (۱۸۵۴) ع کسال دسرشمیرنی له مخی
 (۲۳۶۲۵۸) تنه اوسیدونکی لری چی په دی حساب په هر میل کی (۶۵) تنه میشته دی .

ددغی ضلعی لویه برخه چی دری پرگنسی لری یعنی خاص بنو ، لکهی-
 مروت اوعیسی خیل دستند دریاب دلویدیځو غرونو په ذریعه احاطه شوی دی په
 تیره بیاد تنگ دره چی دعیسی خیل اولکهی مروتو په پولو کی دکورمی سینداو
 هامه لاری دیوځای کیدو په سبب دبنو اومروتو پرگنه دغرونو په حلقو کی د لور
 ځای څخه دگرد میدان په شان بریښی .

بنويو پراخ ميدان دی چي دکورمی په سین سره خبروېزی . دلته جوار دیر
کرل کېزی په اوړی کی یی هوا گرمه ده، خو په ژمی کی داسی سوړوی چي انسان
یی زغملی نه شی .

حاصلات یی شولی، غنم، جوار، گنئی، تمباکو، کورکمن اوزنجبیل دی. له
نختکیو، توتانو، نارنج بابو او غنولیمو گانو پرته نوری میوی نه لری. (۱)
دېنود خلکو ونی دنوروسیمو د خلکو د قد ونوپه تناسب وړی دی . د دوی
رنگ-ونه زیرواکثرأ بیضوی اومتوسط اندامونه لری ددوی تنه ی وړی او
سترگی یی گردی دی!

ددوی کالی او پوښاک نورو پښتنو نه ورته دی. دېنوخو مشهور پښاخونه دادی:
د میری پښاخ، د سورانی پښاخ، د سمي پښاخ، د عیسکی پښاخ، د سینا و پښاخ،
د تپی پښاخ، د خرو صغزی پښاخ او د مند اخیلو پښاخ چې دا پښاخونه بیا په دیر و خانگو او
هره خانکه بیا په ورو ورو او فرعی پښو یانندی وېشله شوی ده . (۲)

بیتښی

د دغی قبیلې خلک د خپل لوی نیکه بیت یا بتن د نامه له کبله په بیتو سره
شهرت لری . داسری په پښتنو کی د یو مشهور نیکه دی اوله پخوا زمانی څخه
مورخانود ده نوم احوال لیکلی دی او په پښتني عننه کی داسری یو خورالوی پښتون
او مشهور نیکه گڼل کېزی .

د دی عننی تصدیق په خارجی مورخینو کی ابو الفضل علامی (۱۰۰۶ هـ) د اکبر
مغولی پاچا د دربار مورخ په دی ډول کوی : «په پښتنو کی دری وروڼه بیتښی، غرغښت
اوسره بن دیر مشهور نیکونه دی (۳) .»

(۱) حیات افغانی - ۷۱۸-۷۱۹-۷۲۱-۷۲۲-مخونه.

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۹۶-۱۳۷۹ مخونه

(۳) آئین اکبری، لومړی ټوک، ۱۹۱۰ مخ .

د بیت نیکه نوم په تاریخونو کی بیتنی اوبتن هم راغلی دی او نعمت الله هروی (نورزی) چی په (۱۰۱۸ هـ) یی مخزن افغانی تالیف کړی دی هم د شیخ بیتنی اود ده د اولادی احوال په بشپړه توگه د اوری اوځینو نوروتو او یخونوته حواله ورکړی چی مجمع الانساب او معدن اخبار احمدی او تاریخ ابراهیم شاهي له هغو څخه دی اوترده د مخه کښل شوی دی (۱)

د روایاتوله مخه بتین د قیس عبدالرشید زوی دی . بیت نیکه (•) د خپلود وروږو نویغنی غوغښت اوسر بن نه په عمر کوچنی و ، خود خپل نیکک خوی ، زهلم او تقوی په وجه یی دیو شهرت تولاسه کړ . په کوچنیوالي کی یی تو عربستان او عراق پوری سفرونونه وکړل چی د دی سفرونو په ترڅ کی یی د دیرو ځله کوسره لیدنی کتنی وکړی اود هغوی د محبت نه یی فیض حاصل کړ (۲)

انخوند درويزه ننګر هاری (چی تر ۱۰۴۸ هـ) پوری ژوند یی وهم د شیخ بیتنی او دده د اولادی ذکر کوی اود پښتنوله مشاهیر و څخه یی گڼی خوتر دغو وټولسویو پخوانی اوزور کتاب چی دبیت ذکر اودده اشعار په کی راغلی دی د سلیمان ماکو د بشارتـ لـحـان د زوی تذکرة الاولیادی چی له (۲۱۲ هـ) وروسته لیکل شوی دی ددی کتاب هغه یو څو پاڼی چی شته د شیخ بیتنی ذکر داسی کوی : «نقل هسی کاندی یسارانو چی په روزگار د شیخ بیتنی دده وروچی سربن نومید او پر شیخ بیتنی هم خورا گران و . سربن نه درلر د زمان او هر کله به یی ویل خپل ورور ته بیتنی خپل زوی اسماعیل ورکاوالوی شود سربن په کاله خدای مهربان د اسماعیل په برکت سربن هه نصیب کړه دومره زمان چی اوس شو گڼون دهغو ... (۳) .»

لوی استاد پوهاند عبدالحی حبیبی د پښتو ادبیاتو تاریخ په دوهم ټوک کی لیکلی : «دبیت نیکه نور احوال موزته نه دی معلوم اونه دده د ژوند وخت مؤرخانو

(۱) د پښتو ادبیات تاریخ ، دوهم ټوک ، (۱۰۵) مخ .

(•) په سانسکریت کی بت Bhutt د دانشمد ، فاضل اوبت د پهلوان اوسر باز په منی راځی .

(۳) تواریخ خورشید جهان ، ۲۰۶ مخ .

(۲) عبدالحی حبیبی ، د پښتو ادبیاتو تاریخ ، دوهم ټوک (کابل: ۱۳۴) ۱۰۶ مخ .

تصریح کړې دی: فقط د پټې خزاني د لیکلو څخه ښکاری چې اسماعیل د بیت
 نیکه زوی د خرنېبون معاصرو او دغه سړی په (۴۱۱هـ) کال کې مړ شوی دی. نو چې
 د اسماعیل د ژوند وخت د (۴۰۰هـ) حدودو ی ښایي چې پلار او اکایی هم د (۳۵۰هـ)
 په حدودو کې ژوندی وي.

حیات افغاني د لیکوال په حواله دی د سلیمان په غرونو کې میشته وڅو تر
 مړینې وروسته د غزني په شاوخوا کې ښخ شو (۱)

شیخ بیتني درې زامن درلودل چې اسماعیل، ورسپون او کجین نومېدل او په
 دغو دریو زامنو برسيره یی یوه لور هم درلوده چې بی بی متونو میده او د شاه
 حسین غوري میرمن وه چې اولاده یی متوزی پښتانه دی (۲)

د بیت نیکه په زامنو کې د ورسپون او کجین اولادی ته بیتني وایي (۳) په
 پخوا وختونو کې د دغی قبیلې خلک د سلیمان د غره په لویډیڅه خوا کې اوسیدل او
 د بهلول د زوی سکندر او د دواکمنی په وخت کې د غلجیو د قبیلې د غلې له امله
 له خپل پخواني اوسلی نه تویي نه و کوچیدل او د سلیمان د غره په لمر خاڼه د
 گومل دروډ پر غاړه او په تانک کې میشته شول. وروسته بیا د دغی قبیلې اکثره
 خلک د سوداګرۍ او نورو دولتي چارو د ترلاسه کولو له پاره هند ته ولاړل له دی کبله
 چې په هغه وخت کې په هند کې پښتنو واکمنانو قدرت درلود نو له همدې کبله د بیتني
 قبیلې ښی کسان هم د لویو رتبو وځواندان شول چې تر هغه وروسته فتح خان بیتني
 د ښګال د علاقې د گوردیسمې خودمختاره او مشهور صوبه دار یا گورنر و چې وروسته
 د هغه تاج د کرلاښې قبیلې لاس ته ورغی او په همدې ډول د دغی قبیلې څو تنو نورو هم
 د پښتنو پاچایانو په دوره کې امیرانو و هغه شمیر بیتنيان چې د گومل په دره کې اوسیدل د
 هغوی په شمیر کې زیاتوالی راغی چې دخپل ملک په لویولو او د نورو سیمو په نیولو یی

(۱) حیات افغاني - ۳۸۱ مخ.

(۲) نوموړی اثر ۳۸۲ مخ.

(۳) پښتانه د تاریخ په رڼا کې - ۱۳۳۴ مخ.

پیل و کران تردی چی (دو تر) ته چی کانسې گرام نه نږدی موقعیت لری ورسیدل: (۱)
 دوی دلته دوزیر و او مسید و سره مخامخ شول او په هغه جگړه کې چې ددوی
 تر مینځ پېښه شوه ماتې یې وخوړه او بیرته تګ ته مجبور شول او د کرانګي له کلا څخه
 هم بنسټه راغلل. اوس نوموړی کلا د مسید و د قبیلې د بهلول زیودنښاخ د ښه ګڼې
 ځانګې په لاس کې ده. کله چې وزیر و او مسید ددوی د مقبوضه ملک له نیولو پس ته
 هغوی په ملک باندې هم تیری پیل کړ نو په دغه وخت کې ځینې خلک له خپلو
 کورونو څخه لارل او چیرته چې دوی ته پناه ورکړل شوه هلته میشته شول، خود
 کچین دا ولادی زیاتره برخه اودهغې نه دورسپون اولاده د سلیمان د غره په ختیځه
 برخه کې میشته دی (۲)

ویل کېږي چې په هغه وخت کې چې د گبر غرچسې د بنو جنوب او د تاه شمال ته
 پروت دی او دورگا راښاخ ورسپون بیتنیو په قبضه کې و چې وروسته بیا په نوموړی
 ښاخ باندې د گوربز و قبیلې یرغل و کړ او بی شمیره ورگاړی یې ووژل او ددوی ملک
 یې ونیوه. داسې روایت هم موجود دی چې د دغې مظلومې او خپل شوی فرقې
 په مینځ کې یوه امیند واره ښځه هم وه چې ژوندی پاتې شوه او دلکې په نوم یوه
 ښځه ته راغله او په دغه ښځه کې خدای (ج) دی ته دوه غبرګونی زامن ورکړل
 چې په یوه باندې یې د آدم او په بل باندې یې د معروف نومونه کېږي او کله چې
 دغه بیتیمان د بلوغ مرحلې ته ورسیدل نو دخپلې مور نه یې د بیتنی قبیلې د پاتې خلکو
 حال ترلاسه کړ او د گومل درې ته د کچین او ورسپون اولادی ته ورغلل او له هغوی
 نه یې مرسته وغوښتله او هغوی یې دخپلې مظلومې ښځه خبر کړل او ورته یې وویل
 که چیرې تاسې زموږ پخوانی ملک ونیو نو دوی برخی یې ستاسو او دریمه برخه یې
 موږ ته راکړی (۳)

(۱) حیات افغانی - ۳۸۲ مخ.

(۲) نوموړی اثر ۳۸۲ مخ.

(۳) تواریخ خورشید جهان - ۲۰۶ مخ.

دكجين اولادى دغه شرط ومانه او هغه خوا ته يې لښكرى وليزلى او په هغه جگړه كې چې د دوى ترمنځ پيښه شوه كچينو ته بري ورپه برخه شو او گور بزر ونيستېدل او دهغوى داوسنى سيمى لويديځ خواته ولاړل تر برياليتوب وروسته يې مفتوحه سيمه د پخواني شرط له مخې په دريو برخو ويشله چې دوى برخى دكجين اولادى ته او پاتې دريمه برخه يې اصلى خاوندانو ته ورکړل شوه او ددغه ويش په مطابق ددغى سيمى د چارواگي ترسره كيدى خواوس دگېر سيمى اكثره ځمكى دكجين اولادى دناني بڼاخ دبى اوگروى په ذريعه نيولى دى (۱)

بيتنى د جنوبى وزيرستان په سهيل او دديره اسماعيل خان دضلعى په لويديځ كې استوگنه لرى چې دجغرافيوى پلوه په جنوبى وزيرستان، خو په ادارى لحاظ په ديره اسماعيل خان كې موقعيت لرى :

ددوى سيمه له ۱۲ څخه تر ۱۵ ميلو پورې پسلن والى او تقريباً ۵۰ ميله اوږد والى لري . ددوى اصلى مركز دجنډوله په نامه سړه ياديزى چې په جنوبى وزيرستان كې دتانگك پورې مربوطه سيمه ده همداراز ددغى قبيلې خلك په بنوكى هم استوگنه لرى (۲)

په ۱۹۶۱ كال كې په بنوكى ددوى شمير ۱۱۹۸۴ تنو او په ديره اسماعيل خان كې ۱۳۲۱۷ تنو ته رسیده . (۳)

كسبونښه او عادتونه :

ددغى قبيلې اكثره خلك دكرنى اومالدارى په چارو بوخت دي : دوى په خپلو كسبونوكى تکره اوزياركښ دي ددوى څخه ځينى خلك هندوستان ته د سوداگرى له پاره تگك اورا تگك كوى (۴)

بيتنى غنم رنگه پوستكى، گوردمخونه، غتبى ستوگى او منځنى اندامونه لوى .

(۱) حيات افغانى - ۳۸۳ مخ .

(۲) اضلاع، ايجنسى هاو قبایل ایالت پښتونستان - ۹۸ مخ .

(۳) " " " " " ۹۸ مخ .

(۴) پښتونستان، ۲۵۲ مخ .

دوی دیرومیلمه پالونسکی خلک دی . د بیتینود نارینه او ښځو پوښاک د وزیر و سره د گاونډیتوب په سبب ورته والی لری همداراز دیوار توپیر و نوڅخه پرته ددوی دود او دستور کت مت دوزیر و په شان دی :

دې و او دیره اسماعیل خان نه پرته دیر شمیر بیتیني په هندوستان او د افغانستان په بیلابیلو ولایتونو کی استوگنه لری او خلک ددغه قبیلې خلکو ته دستانه و وپه توگه درناوی کوی : همداراز دوی د مسیدو سره پخوانی د ښمنی لری او د مروتو د قبیلې د موسی خیل او نو تاخیلو اکثره ځمکی ددغو خلکو له خوا کرلی کیزی :

د بیتیني د قبیلې ښاخونه :

ددغې قبیلې خلک په ځینو عمده څانگو ویشل شوی دی چی بیا وروسته په نو-رو ورو خیلونو باندی ویشل شوی دی دغه څانگي په لاندی ډول دی :

دانا، تتا، کتیا، کوتی، رتن زی ، بو بائی ، بویک ، توران خیل ، کته گرام ، مندانه ، شیخایی ، ترایی او څپلایی (۱)

۱- دکوتی ښاخ :

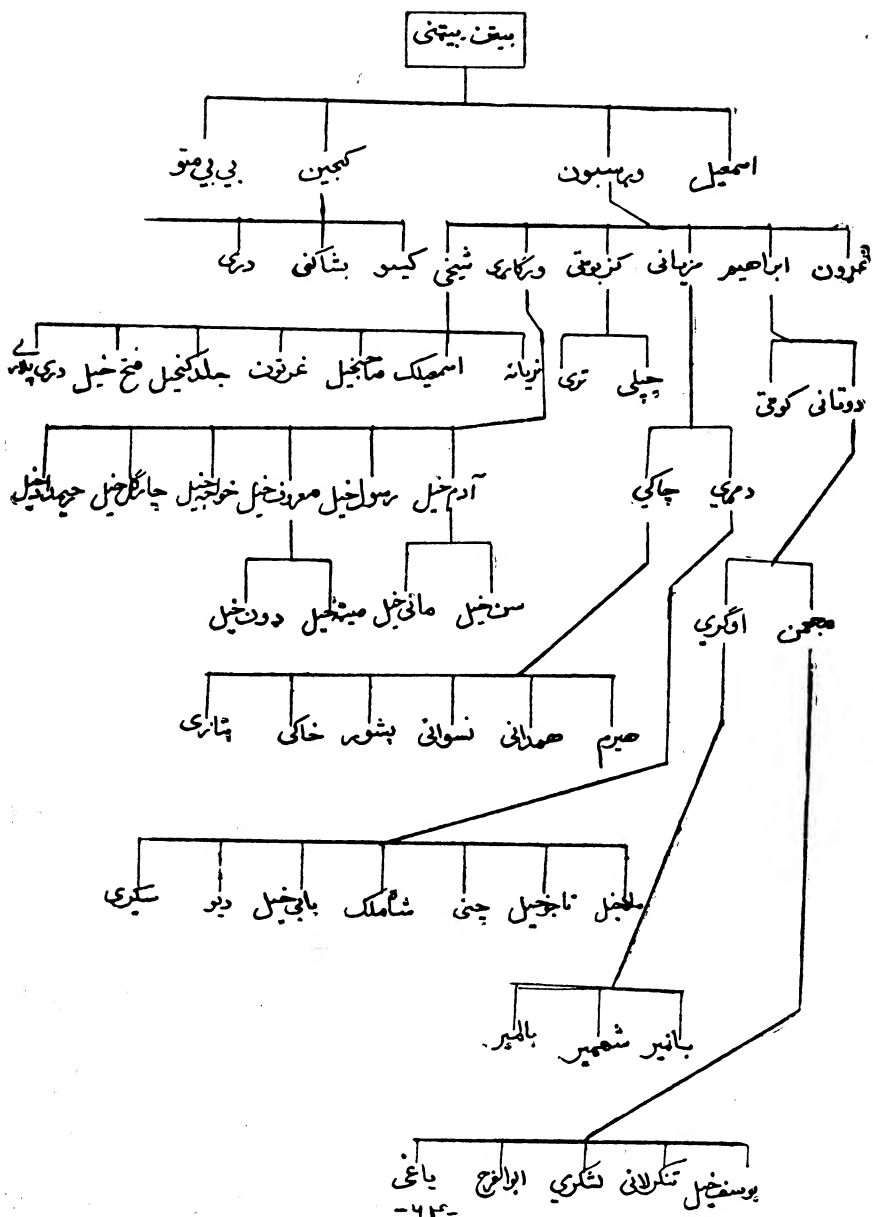
دکوتی ښاخ په اصلی کی سیدان دی ځکه چی د بیت نیکه لمسی ابراهیم بن ورسبون یوسید ماشوم په خپل زویتوب و زیوه او هغه یی لوی کړ چی دغه ماشوم کوتی نومید چی دکوتی ښاخ هم دده په نوم نومول شوی دی . کوتی دا ابراهیم د اصلی زوی دوتانی څخه نیمه برخه واخیستله نو ځکه د بیتیني په قبیلې کی و شمیرل شو اوس هم دده اولادی ته سیدان وایی چی دې و په غلمه کی یوه سیمه دکوتی سادات په نامه یادیزی چی هلته یی اولاده میشته ده :

۲- د تتا، دنا او کتیا اولاده :

دوی دکجین له نسل څخه دی او اوس د بیتیني په قبیله کی داسی گډ شوی دی چی ددوی تر منځ هیڅ توپیر نشته. د تتا او دنا اولاده د شمیر د زیاتوالی په سبب د تتولی بیتیني قبیلې مخکښ دی (۲)

(۱) اضلاع ، ایجنسی هاو قبایل ایالت پښتونستان ۹۸۰ مخ .

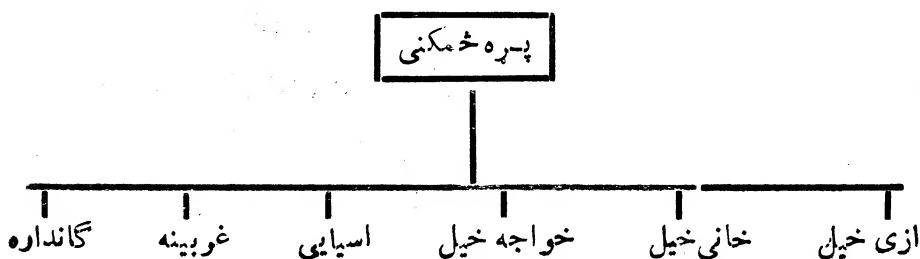
(۲) حیات افغانی ، کابل - ۱۳۶۲ ، ۸۸ مخ .

پره شمکنی

دېره شمکنی قبيله د سر بن په توانيز گروپ کې شميرل کېږي چې د سپين غوه په سهيلي لمنو کې ژوند کوي. ختيځ ته يې اپريدی او اورکزی، اوېديځ ته يې توري، شمال ته يې سپين غراود جنوب خواته يې د توريو او اورکزيوسره پوله لري.

په ۱۹۶۱ ع کال کې د دوی شمير (۳۹۱۱۹) تنوته رسېد. د دوی په پوره غرنۍ سيمه کې ژوند کوي. د دوی شمکي اکثره للمي دي خو بڼه حاصل نه ورکوي. پره شمکنی د افغانستان څخه د سپين غره په واسطه جلا شوی دی او کله چې افغانستان ته سفر کوي د اپريدیو او کورمي دلاړو څخه ځي او په اداري لحاظ د کورمي په ايجنسي پوري مربوط دی. دوی غالباً د کرمان په دره کې ژوند کوي. (۱)

پره به

پره به په اصل کې کرلانی پښتانه او دخوگيان پوډ قبيلې يوه څانگه ده خود د پري مودی راهيسې له دوی نه بېله شوی ده او دخوگيان پوله پاتي بڼاخوڼو څخه دومره ليري استوگنه لري چې پخپله هم نه پوهيږي چې له خوگيان سره اړيکي لري او که نه (۲) نو ځکه موږ د پره به ښانګړي ډول وڅيړل. د پره به مشهور خيلونه دادی: مردی، خييل، مياخييل، بسی خييل، سردارخييل، محمود خييل، تريزي، مليزي، اشي زي، دده خييل او بوچی خييل.

(۱) اضلاع، ايجنسي ها و قبایل ايلات پښتونستان - ۹۲ مخ.

(۲) حيات افغاني - ۵۰۱ مخ.

داسی ویل کیزی چی اومری تولوخوگیا نو په خوست کی استوگنه درلوده خو د جها نگیو په زمانه کی د زرمټ په سیمه کی خینواستوگنو غلجیو قبایلو په دوی حمله وکړه اودوی یی د خپلی سیمی نه یی تحایه کرل . د شاه جهان دواکمنی په بوخت کی په دوی کی کورنی جگری پیل شوی اودوی په هغو جگړو کی ډیر کمزوری شول (۱) د حیات افغانی او توار یخ خورشید جهان دمولفانو په قول د دوی د وسله والو کسانو شمیر په هغه وخت کی (۱۰۰۰) تنه بنودل شوی دی. دوی د خوست په سیمه کی استوگنه لری او په سپین گوندی کی داخل دی . د پر په د بناخ زیات شمیر خلک د کرنی په چارو بوخت دی خو لږ شمیری د تجارت اوسوداگری کارونه هم سرته رسوی (۲)

پرملیان (فرملیان)

پرملیان پرملیان او یافرملیان په پښتنو کی یوه ډیره لرغونی قبیله ده چی د غرغښت په ټولنیز گروپ پوری اړه لری او شا نونه ډکا کرو یوه شا ننگه بولی . د دوی داستوگنی اصلی شای پرمل یا برمل دی چی د سلیمان د غرو نو په لری اود اوسنی ارگون په سیمه کی موقعیت لری .

تاریخ حیات افغانی لیکي: پرملیان اکثرآ په اورگون اودخرو تو د سیمی په منځنی برخه کی اوسیزی (۳)

البیرونی دقانون مسعودی په دریم ټوک کی د پرملیانو د سیمی موقعیت د غزنی اوملتان ترمنځ بنودلی دی . همداراز د دولت افغانی د تاریخ مؤلف زرد ارخان ناغرد پرملیانو د قبیلې د موقعیت په باب لیکي :

«پرمل د غزنی په توابعو کی دیو سیمی نوم دی او هغه کسان چی د پرمل په سیمه کی استوگنه لری د پرملیانو په نامه بلل کیزی (۴)»

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۳۸۹ مخ .

(۲) توار یخ خورشید جهان - ۲۵۰ مخ .

(۳) حیات افغانی - ۶۴۷ مخ .

(۴) معاون سر محقق محمد محسن پرملی ، (د پرملیانو قبیلې) د حقیقت سرباز دور پښپانی ۴۷ گنه

۱۳۲۷ کال د سلطان میاشت .

د افغانستان نامتو اووټلی مورخ ارواښاد استاد احمد علی کهزاد هم د پرمليانو د
 اصلي ټاټوبي مرکز (اورگون) ښودلی دی چې پرمليان په کی ژوند کوي . که
 څه هم د پرمليانو داستونگي اونژادی اړیکو په باب ډول ډول نظريسي څرگندی
 شوي دي او دهغوی څخه یی ځینی عقیده لری چې پرمليان دهغويفستلی شهزاده-
 گانوله اولادی څخه دی چې د عربو دفتوحاتوله وخت نه دغز نوي واکمني تر دوری
 پوری اوبیا تراوسه په سلیمان اوسپین غره کی اوسېزی .

همدارنگه د پرمليانو په باب دوهم نظردادی چې دوی به څلمجی (غلجی) وی
 خو هغه دویم اوقطعي نظر چې د پرمليانو په باب صدق کوي هغه دا دی چې
 دوی د پښتنو د غرغښت په ټولنیز گروپ شامل اود کاکړو پښتنو اولاده ده چې موږ
 ددوی د پښتنو نوالی د ثبوت له پاره لاندیښی دلایل راوړای شو . هغه وخت چې
 بهلول لودی د ډیلي سلطنت تر لاسه کړ نو دیوه فرمان په ذریعه یی پښتانه قبایل هند
 ته وروبلل . په دی فرمان کی راغلی وچې ماته خدای دهندوستان تخت را کړ
 خوددی تخت حفاظت هغه څوک کولای شی چې د قوم او قبیلې خاوندوی . نو پس
 پښتنوته په کاردی چې ددوی دیر شمیر هندوستان ته راشی اونه یوازی سلطنت و-
 ساتی بلکی هغه ته پراختیا ورکړی اوجا گپړونه تر لاسه کړی چې د دغه فرمان په
 ځواب کی دیر پښتانه قبایل په تیره بیا لوهانې او پرملي پښتانه دهند په لوړو رغلل .
 په اوسنی وخت کی پرمليان په لاندنیو سیمو کی ژوند کوي :

۱- زور او رگون چې د اورگون د اولسوالی په شپږ کلومتري کی موقعیت لری او
 ویل کبزی چه په دغه ځای کی د پرمليانو تقریباً څلور زره کورنی ژوند کوي . د زاړه
 اورگون پرمليان په دوو ښاخونو ویشل کیږی شرف اوسپری چې شرف بیاد بالشتی ،
 میل احمد اولمت کلان په څانگو او علی خیل او قره خیل د سپری په ښاخ پوری
 اړه لری .

د اورگون په پرمليانو سربیره یو شمیر پرمليان د کابابل د چهاردهی په کلا ی-
 قاضی ، کلا ی غیبی ، آقا علی شمس ، ده مراد خان ، چهلستون ، سر آسیاب ، موسی

پرمليان، کلاي کاشف، يوسف بنگي، بر پرملي او کوز پرملي کي چي دگلباغ د سيمي پوري اړه لري او کلاي غيب الله او کلاي بهادر خان پرملي کي ژوند کوي همداراز د کابل درخت شنگ ته نژدې په کوز پرملي کي هم استوگنه لري. يوسف شمعير پرمليان د مزار شريف په چارکنت، لوگر، غزني، هلمند او کندهار کي هم اوسيزي د خوشحال خټک د اشعارو د قاموس له مخي د کوزي پښتو نځواد صوابي په تحصيل او همداراز د پاکستان په پنجاب کي زيات شمير پښتانه پرمليان استوگنه لري. (۱)

پرانگيان

دوي لودي پښتانه دي. ويل کيزي چي دلودي د زوي سيانبي له دوو زامنود جملې نه يي پرانگي مشروچي دغه خانگه دغه په نامه سره شهرت لري. په پيل کي ددغي قبيلي خلک په لويديځ افغانستان کي ميشته وو، خو تر هغه وروسته د غره ختيځي خواته د دامان د سيمي په تانک اوروري نومي ځايونو کي يي استوگنه غوره کړه. چي ديره موده يي پردغي سيمي با ندي قبضه درلود له خور هند د مغولي واکمن ظهير الدين محمد بابر په وخت کي د دولت خيلو، مياخيلو او مروتو قبيلي او همداراز د لوانبي نورو خانگه د دغه سيمه په زور سره د پرمليانو نه ونيوله او د پرمشعير پرانگي ووژل شول. پاتي يي تيت او پسرک او د خپلي قبيلي له نورو خانگه سره دهندوستان په مختلفو اوبيلو بيلو برخو کي ميشته شول (۲)

اوس په افغانستان کي حتي څوک د پرانگي له نامه سره هم اشنايي نه لري، خود هندوستان په بيلابيلو برخو کي دوي دلو دي پښتنو په نامه سره استوگنه لري. دهندوستان د پنجاب د ايالت په روپړ اولو د يانه نومي ځايونو کي هم ددغي قبيلي خلک ميشته دي. همداراز دهندوستان په دکهن کي هم ددغي قبيلي څو کورني شته.

(۱) محمد محسن پرملي، «د پرمليانو قبيله» حقيقت سر باز، ۴۷ گڼه ۱۳۶۷ کال د سرطان مياشت

(۲) حيات افغاني - ۲۸۷ مخ.

دهند مشهور و اکمنان لکه سلطان سکندر لودی او سلطان ابراهیم لودی هم دلود
یانود پرانگی شاخ ته منسوب وو .

پنج پای

لکه چی د درانیو په بحث کی راغلی دی درانیان دسربن په توانیز گروپ
پوری اړه لری او په دو وستو و خانګو یعنی څیرک او پنج پای باندی ویشل شوی دی
د پنج پای بڼاخونه دادی :

۱- نورزی .

۲- اسحاق زی .

۳- الیزی .

۴- ادوزی .

۵- ماکو .

۶- خاکوانی یا خوګیانی . (۱)

پته دی پاتی نه شی چی د پنج پای د خوګیانی یاخا کوانی بڼاخ دی له هغو
خوګیانیو له قبیلې سره یوونه شمیرل شی کوم چی د ننګرهار د ولایت د خوګیانیو
په اولسوالی کی استوګنه لری او کرلانی پښتانه دی .

پښی

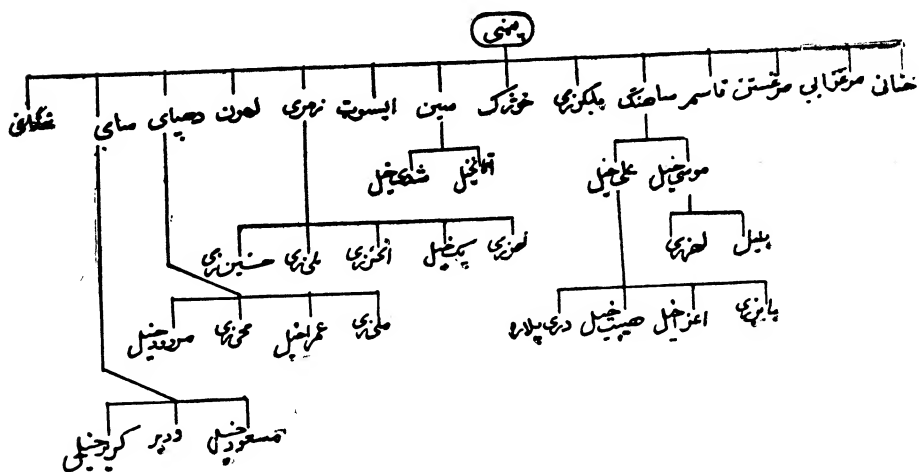
د پښی قبیله په غرغښتو پښتنو کی یوه مشهوره قبیله ده . د دغی قبیلې اصلی مرکز د
کاګرستان د ژوب ناوه اود پوری تاریخی سیمه ده . خو بیا وروسته پښو خپله پلارنی
سیمه پریشی اود لویی تاریخی پښتونخوا وروسیمونه لیزیدلی دی . هغه وخت چی
پښیانو خپل اصلی تاتوبی کاګرستان پرېښود نو ځینی یی په پښین کی میشته شول او
ځینی یی د سیوری په تاریخی سیمه کی اباد شول (۲)

(۱) مملو مات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور - ۹۴ مخ .

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی کویته ، ۱۹۷۶ ، ۹۴ مخ .

ظفر کا کاخیل پہ خپل مشهور اثر «پښتانه دتاریخ په رڼا کی» لیکي: «پښی هم دکا کرو
 په شان مشهوره او پخوانی قبیلہ ده او جوری یی ترویدی زمانی رسی . ددوی مخینی
 خلک په افغانستان او مخینی یی په دکهن کی هم استوگن دی .» (۱)
 همداراز دپښی دقبیلې یوشمیر خلک دهند داندروا پرا دیش په ولایت کی هم شته دی
 چی دهندوستان په تاریخ کی دلیدو وروبرو خه لری: داودخان پښی په هند کی یو تاریخی
 شخصیت گیر شوی دی.

دپښی ابن دانی دنسب شجره

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۲۹ مخ .

پو پلزی

پوپلزی دسر بن په تولیزگروپ اړه لری او د درانیو د څیرک په څانګې پوری تړلی دی. پوپلزی دنورو درانیو څانګو څخه ډیره نومیالی څانګه ده ځکه چې د پښتنو پاچا ابدالی احمد شاه بابا اود ده اولاده له همدغې څانګې څخه دی. ددوی زیات شمیر په کندهار او هرات کې استوګنه لری او لږ شمیر نور یی دهیواد په نورو لویډ یخو ولایتونو کې میشته دي. دوی دکرنی په چارو بوخت دی او ډیری ښی ځمکې لری. همدار اذ زابل په ولایت کې هم یو شمیر پوپلزی استوګنه لری. اوس په هریوه ولایت کې ددوی د استوګنی سیمې اوشمیر ښیو :

۱ - د کندهار په ولایت کې :

د کندهار ولایت په مرکز، دامان، شاه ولی کوټ، ارغنداب، خاکریز، پنجوایی اوارغستان په اولسوالیو او د غورک په علاقه داری کې استوګنه لری چې د کندهار په ولایت کې ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د احصائی له مخی ۶۷۲۸۳ تنه ښودل شوی دی. (۱)

دهرات په ولایت کې :

پوپلزیان د هرات ولایت دنظام شهید، غور یسانو، اوبی، کرخ اوزنده جان په اولسوالیو کې استوګنه لری چې د هرات په ولایت کې ددوی شمیر د (۱۵۷۷۶) تنو په شا اوخوا کې اټکل شوی دی.

د هلمند په ولایت :

د ناوه بارکزی اوی او نوزاد په اولسوالیو او د اشیو په علاقه داری کې هم یو شمیر پوپلزیان استوګنه لری په نوموړی ولایت کې یی ټول شمیر (۱۲۱۵۳) تنو ته رسیزی:

د زابل په ولایت کې :

د ترنک او جلدک په اولسوالیو او د میزان په علاقه داری کې استوګنه لری چې په نوموړی ولایت کې ددوی شمیر (۳۸۳۸) تنو په شا اوخوا کې ښودل شوی دی:

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ایالت سرحدی کشور ۹۸ مخ.

د ارزگان په ولایت کی :

په توین کوټ او د خاص او روزگان، گز اب، شهید حساس اود هراود په اولسوا ليو کی استوگنه لری چی په نوموړی ولایت کی ددی شمیر ۲۹۶۴۱ تنه ښودل شوی دی (۱)

یوشمیر پوپلزی د با دغیس په ولایت د مرغاب او غورماچ په اولسوالیو کی هم استوگنه لری یوشمیر پوپلزی په ملتان کی هم استوگنه لری چی ښایي دوی په کوم سیاسي ملحوظ هلمته تملو ته اړشوی وی (۲) که څه هم ځینی پوپلزی پوونده دی خو بیه ځی زیات شمیری د کرنی په چارو بوخت دی ددی د کوچیانو شمیر هم ازی دی : ددوی تخمیني شمیر د (۱۲۸۶۹۱) تنو په شا اوخوا کی دی :

پیاروخیل

دوی هم غلجی پښتانه دی او اکثریت یی په زرمټ، پکتیکا او دکابل ولایت په جنوب لویډ یخ یعنی د لملندر په دره کی استوگنه لری :

تارن

د تارن د قبیلې له په باب په مخزن افغانی کی لیکل شوی دی چی په اصل کی د سیدزوی و، خو کاکړ هغه په زویوب و نیوه او هغه یی وروژه. تارن هم په دغی قبیله کی ښځه وکړه او اولاده یی د کاکړ و د اولادی سره مخلوطه شوه چی اکثره تارن د کند هار په سیمه کی میشته او ستانه بلل کیږی او وایی چی دوی د (طاهر آ بشناس) له اولادی څخه دی چی د سلطان محمود غزنوی دواکمنی په وخت کی د او بو پړندلو په کار کی یی ساری و (۳) د نسب د شجرې د لیدلو څخه

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل سرحدی کشور ۹۷ مخ .

(۲) دکابل سلطنت بیان دوهم توك ۸۷ - مخ .

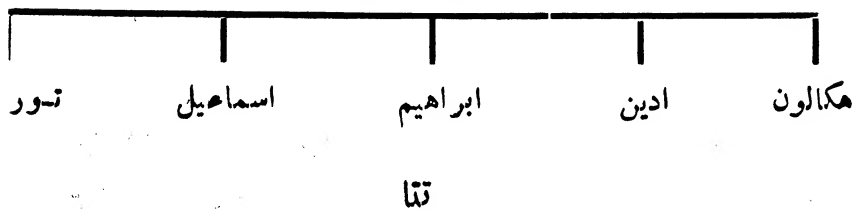
(۳) حیات افغانی - ۲۳۱ مخ .

وروسته دا څرگنده شوه چې دا قبيله هم د غرغښت په ټولنيز گروپ کې شامله ده. د دغې قبيلې وگړي په رودملازي، زيارت، هرنايي او سنځاوي کې ژوند کوي (۱)

د ټارن يا ظاهر د نسب شجره

ټارن

خواحه کړی

دوی په اصل کې د کچین له نسل څخه دي او اوس د بیتني په قبيله کې داسې ګڼل شوی دی چې ددوی ترمنځ هېڅ توپیر نشته. ویل کېږي چې د ټتا اولاده د شمیر د زیاتوالي په سبب د ټولي بیتني قبيلې مخکښ دي (۲)

ټټور

ټټور د دولت خیل او اوتا په لویې دښخه برخه کې موقعیت لري. د دې دښاخ خلک هم د دولت خیل او اوتا په شان په سوداګري او تجارت باندې بوخت وو چې ددوی له خوا به په واده او په ژمی کې به د دامان په سیمه کې اوسیدل. د خانزمان خان کټي خیل د تسلط او قبضې په وخت کې دغه قبيله د لوحاني د ټولو خاېنو په ګډون دده تسلط لاندې پاتې شوه. وروسته د نادر شاه افشارا پراني په وخت کې د شاه بزرګ د خاني په موده کې دغه قوم د مغولو سره دمقابلې له کبله ډیر کمزوری شو او کله چې دغه قوم په یعقوب خیل و باندې يرغل وکړ نو د یعقوب خیلونه یې ډیر خلک وژل. خو څرنگه چې صاحب دا د خان او د یعقوب خیلانو

(۱) پښتو او پښتانه په سهيلي پښتونخوا کې - ۴۶۷ مخ .

(۲) حیات افغاني - ۳۸۸ مخ .

نورو مله کانو د گنداپور بانونه مرسته وغوښتله گنداپوريان هم ددوی سره ملا وتړله او د تېر پر قوم يې حمله وکړه چې دېر شمير تنور يې د يعقوب خيلو په بدل کې ووژل چې وروسته بيا دغه قوم دېر کمزوری شو (۱)

د حيات افغاني په قول ددغه ښاخ شمير له درېوسو وگورنيو نه زيات نه دی . ددوی دود او دستور د مياخيلو سره ورته والی او يووالی لری او غالباً خلک يې د کرنې په چارو بوخت دی . (۲)

تر کلاښی (تر کانی)

که چيری ددغی قبیلې دنسب شجره وگورونو څرگنده بڼه شوی چې دوی دسربن په تړلنيز گروپ کې شامل دی . دوی د پښتنو نورو قبايلو په لړ کې يوسفزیو ، مندرو او گنگيانيو ته دېر نژدی او دغه درې واړه قبیلې د تر کلاښيو په گډون د ښاخۍ خيلو يا خوښی خيلو پښتنو په نامه سره ياديزی .

دغه قبيله په پخوانيو متونو کې د شمال په ترکه داخوند د روبزه په تذکره الابراو الاشرار کې عموماً د تر کلاښی په نامه ياده شوی ده خواوس معمولاً د تر کانی په ليک دودليکله کيزی .

يوسفزی ، مندر ، گنگيانی او تر کانی چې مجموعاً د خا بنی خيلو يا خوښی په نامه ياديزی ددوی اصلي اولومرنی ته تېرې دارغستان په حدودو کې د غوښدان اوسره غره په خواوشا کې هغه ځمکه ده چې د غوري مرغی په نامه ياديزی . دوی چې د ترينو په گاونډ کې اوسيدل د ترينو د فشار اوزور له امله يې خپله سيمه پرېښوده او د غوري يا خيلوله خوا د غرنی دمقر په کڅی کې په ورکړل شوی ځمکه باندی دڅه وخت له پاره ميشته شول خو له غوري يا خيلو سره هم خوابدی شول هغه ځمکه يې هم پرېښوده چې په نتيجه کې د کابل خواته راوخوځيدل . دراتنگ په وخت کسی اتمان خيل هم ورسره ملگري شول . دوی د کابل په شا اوخوا ورشوگانو کې ميشته شول چې په هغه وخت کې په کابل کې د تیموری کورنی ميرزا ابوسعید واکمن و چې

(۱) تواریخ خورشید جهان - ۲۲۸ مخ .

(۲) حیات افغاني - ۲۹۸ مخ .

ورپسی پی زوی میرزا الغ بیگ دهمدغو پښتنو په مرسته په ۱۶۶۹ع کال کی په کابل او غزنی کی واکمن شو. له دغه لویه لاری کی یو چپي ښایي خاښی خیل پښتانه به د کابل ورشوگا نو نه د پښتانه پیری دلو مری نیمایی په وروستیو کلونو کی راغلی وی. میرزا الغ بیگ چي تر خو پوری کمزوری و په همدغو پښتنو به یی ځان ساته خو کله چي هغه په خپلو پښو ودرېد پښتو سره پی مخالفت څرگند کړ. میرزا الغ بیگ لازمه وگڼله چي دهغوی پیا وری ځواک مات کړی هماغه وچي خاښی خیلو پښتنو مشرانو ته یی یوه میلستیا جوړه کړه او په چل ول پی سره یی دهغوی د (۹۰۰) تنه په شا او خوا کی مشران له تیغه تیر کړل چي اډیره یی د کابل دمرنجان دغونډی په جنوبی برخه دسیاسنگ دغره په لمنه کی پرته ده داپښه په غالب گومان د ۱۶۸۰ - ۱۶۹۰ع کلو نو په شا او خوا کی شوی ده :

تودی خونړی او خواشینوونکی پښی وروسته خاښی خیل پښتانه د کابل نه د فنگر هار په خواروان شول تر کلانیو به لغمان کی واورول :

یوسفزی ، گگیسانی او اتمان خیل په ننگرهار کی اوسیدل چي په بیا وروسته نوموړی دری قبیلې په سوات ، دیر او باجوړ کی میشته شوی ،خو تر کلانی چي په لغمان کی یی استوگنه غوره کړی وه دلغمان خلکو ددوی له لاسه په کابل کی مغولی حکمران ته شکایت وکړ او د مغولی پوځ په فشار تر څه مودی وروسته دلغمان نه باجوړ ته ورغلل. محمد حیات خان په خپل مشهور اثر «تاریخ حیات افغانی» کی لیکي : «په کومه سیمه کی چي د تر کلانیو قبیلې استوگنه لری یوه غرنی او ښکلی شنه سیمه ده چي ډیره په زړه پوری آب و هواری. ددوی په سیمه کی دغمنو پیداوار دنورو غلودانو په پرتله ډیر دی»

قبیلوی ویش :

تر کلانی په لاندنیو ستر وښاخونو باندي ویشل شوی دی : (۱) سالارزی (۲) ماموند (۳) ابراهیم خیل (۴) اسوزی (۵) سمیل زی .

۱- سالارزی:

سالارزی په ښار، کوتکی، الیکي، ناوه گي، چارمنگک، لرآمدک، برآمدک، لرسدين، برسدین، برچمرکنډاو د کونړ د ولايت په دانگام کی اوسېږي.

۲- ماموند:

ماموند په اوږي سرکی په دوه مهمو ښاخونو چي یو ته یی (اوی ماموند) او بل ته یی (واره ماموند) وایی ویشل شوی دی: دلوی ماموند و دخپل و نومونه دادی: مسعود خیل، عمر خیل، یوسف خیل، سلیمان خیل او خلوزی. دورو ماموندو خپل و نه دادی: بروزی، اوریازی، برم کازی.

۳- ابراهیم خیل:

په ټوله ترکانی قبيله کی ابراهیم خیل د مشرتوب او اعتبار خېشتن دی دوی اصلاً په سالارزیو ورگډېږي. خوله کومه وخته چي ابراهیم نومی د باجوړ د سالار زیو مشر دخپلی آزادی له پاره دمغولو د امپراتوری سره ډیری جگړی وکړی اود باجوړ د سیمي خپلواکی یی په ډیری میرانی سره وساتله دهغه خای د پښتنوله خواده ته دخانلقب ورکړ شو چي دغه مشر تر ډیری مودی پوری دده په کورنی کی پانی شوه او اولاده یی د ابراهیم خیل په نامه سره یاده شوه.

۴- اسوزی:

په جندول او بر اول کی استوگنه لری:

۵- شملزی:

چی په میران او بر اول کی استوگنه لری:

د باجوړ څخه پورته تر کلانې د ډیر په ضلعه او د افغانستان د کونړ په ولایت کی هم استوگنه لری چی د ډیر د ضلعی تر کلانې په بر اول، میدان او جندول کی استوگنه لری او شمیری (۷۵۴۰۰) تنه ښودل شوی دی: په باجوړ کی د تر کلانېو شمیر د ۱۹۶۱ کال د سر شمیرنی له مخی (۱۵۰۵۰۰) تنه وو چی دهغی جملی څخه یی

(۸۰۰۰۰) تنه ما موند او (۷۰۵۰۰) تنه سالارزی شمیرل شوی دی .

د افغانستان د کونړ په ولایت کی ددی شمیر (۳۹۹۸۲) تنه ښودل شوی دی چی په داندگرام، اسمار، شنګری، شالی، ناری، بریکوټ، دم کلی، نرنگ، سرکانو، گنجگل، تانکو، شلتن او مروړه کی استوگنه لری (۱)

تره خیل

دوی غلجی پښتانه دی او دیو شمیر خلک یی د کابل دده سبز د اولسوالی په تره خیلو، د لغمان ولایت د تپی کونج او تر دخیلو په کلیو او ځینو نورو کلیو کی میشته دی یو شمیر تره خیل په کوهدا من کی هم استوگنه لری . ددوی یو شمیر کو چپانی ژوند لری تره خیل د کر کیلی په چارو بوخت دی او یو شمیر یی دولتی ملازمتونه هم سر ته رسوی .

تره کی

د غلجیو په ترلنیز گروپ کی یوه ډیره مشهوره قبیله ده . د حیات افغانی د مولف په قول په افغانستان کی ددوی شمیر پنځلس زره کورونو ته رسیزی ددوی زیاتره برخه د غزنی ولایت په مقر، گیلان او د ناوی په اولسوالیو او د آب بند په علاقه دارو کی استوگنه لری چی ۲ پر ۳ برخه خلک یی په کلیو او یوه برخه یی په پوونده او کوچی ډول ژوند کوی چی ددوی د شمیر په تناسب د هغوی ملک اوسیمه وړه ده .

څرنګه چی د مقر د سیمی زیاته اندازه د علی خیلو او خدو زیو په لاس کی ده نو ځکه د ځمکی د لږوالی له کبله یی پور ۳ برخه خلک په شپږتوب او څو یو په روزنه لار پالنه ژوند کوی .

د تره کو پوونده د منی د موسم په پیل کی د کندهار خواته ځی او د پسرلی د موسم په پیل کی بیرته د مقر خواته په راتګ پیل کوی چی د همدی کبله په پښتو

(۱) اضلاع، اېجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان (۵۰ - ۵۱) مخونه .

ژبه کی د پووننده ووتره کوپه باب یومتل هم شته چی وایی :

چی چونگنشی وایی قر نره کی وایی مقر
چی چونگنشی وایی غار نره کی وایی کندهار

چی د دغه متل نه متصد دادی چی کله دگرمی د موسم په پیل کی چونگنشی
د رغز پورته کوی : نو په دغه وخت کی تره کی کوچیانواو پووننده ته خپل وطنه په
زړه ورگرځی او بیرته مقر ته راستنیزی . (۱)

د غزنی د ولایت څخه پرته یوشمیر تره کی د زابل د ولایت په مرکز کلات
او د شاه جوی په اولسوالی کی هم میشته دی .

همداراز د هلمند د ولایت د نادلعلی او گر مسیر په اولسوالیو کی هم یوشمیر تره-
کی استوگنه لری. د تره کوچونوب او جنوب ختیځ ته سلیمان خیل او توخی، ختیځ
ته بی سلیمان خیل، شمال ته بی علی خیل، اندر او هزاره او جنوب ته د دیورند په کرښه
د کاکړ و سره نښتی دی. د دغی قبیلې کوچیان په عمومی توگه په ژمی کی د کندهار
په وېگه اودا څو کزیسوپه سیمی او همداراز د کندهاوپه نور وېر خو کی لیدل کیزی.
ددوی یوشمیر د دیورند د کورښی نه تویزی اود کاکړ و د قبیلې سیموته لیزد کوی او
تر پشین په پوری ځی (۲)

یوشمیر تره کی د ننگرهار د ولایت د چپرهار د علاقہ داری د تره کوپه کلی کی استوگنه
لری چی شمیری (۲۸۷) تنوته رسیزی (۳) سربیره پردی د فار باب په ولایت کی
هم زیات شمیر تره کی ژوند کوی .

همدا راز دوی یوشمیر د بباد غیس د ولایت د مرغاب د اولسرالی د بوکن په

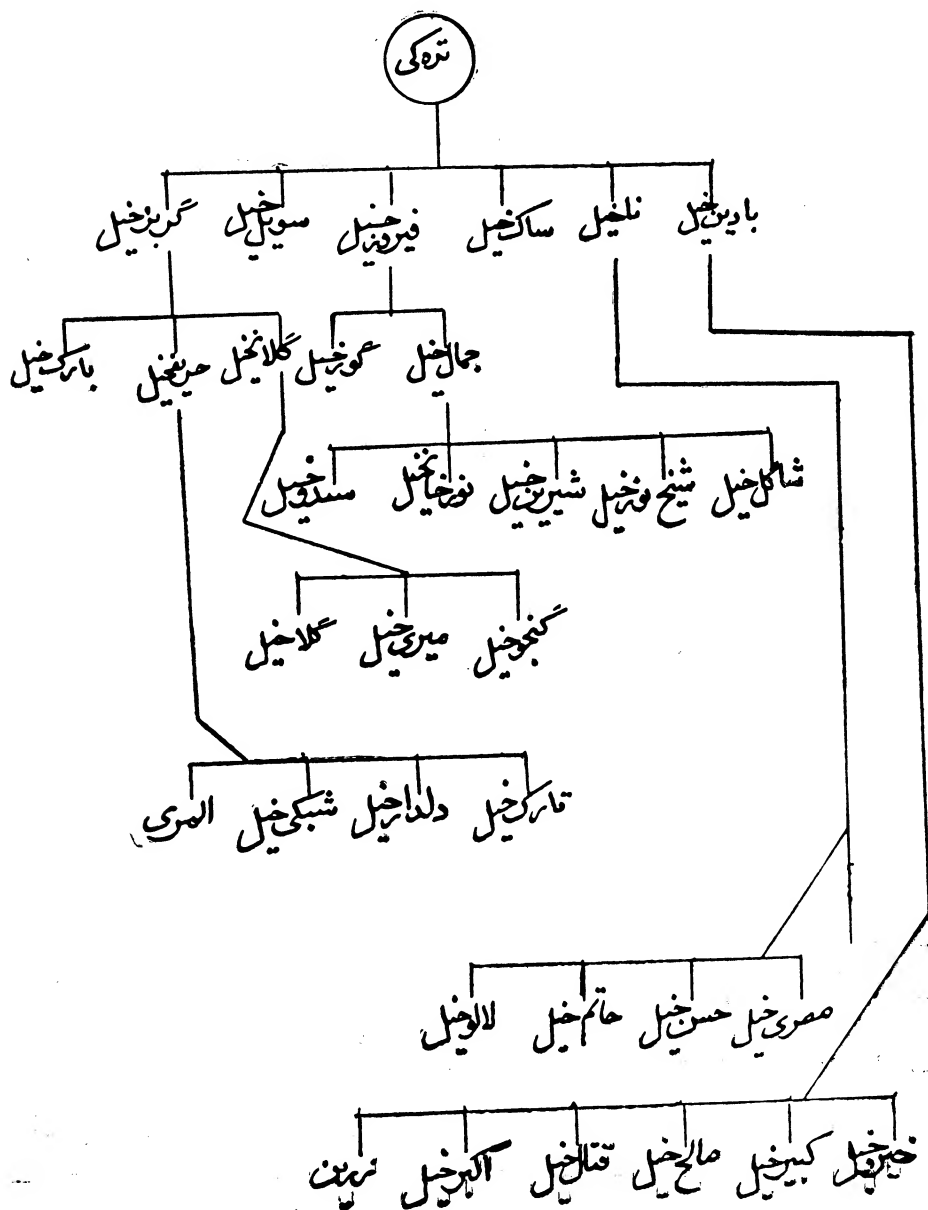
(۱) حیات افغانی، پښتو ژباړه - ۲۷۱ مخ .

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل سرحدی کشور - ۷۳ - ۷۶ مخونه .

(۳) نوموړی اثر ، ۷۳ مخ .

کلی اودهغه په شاوخوا اودنومویری ولایت دغورماچ د اولسوالی په خو کلیو کی هم
میشته دی. د دوی شمیرد ۱۶۱۳۱۴ تنوپه شاوخوا کی ښودل شوی دی.

دتره کی ابن موسی ابن ابراهیم ابن غلامی دنسب شجره

تورین

د نسب د شجرې د کتلونه څرگندېزې ابدال چې هغه له نسله څخه د دراني قبيله رامېځ ته شوی د ترين زوی و، خو څرنگه چې دده اولاده په دراني او ابدالی سره يادېزې نود ترين پاتې دوه زامنود خپل پلار يعنې ترين سره شهرت وموند چې په دوو لويو قبيلو وېشل شوی دی نور ترين اوسپن ترين اود تسميې وجه يې داسې ښودل شوې ده. د ترين هغه زوی چې لږ تر لږه وروسته وهغه په نور ترين او بل زوی يې چې سپين رنگی و په سپين ترين سره شهرت وموند. (۱) چې ددوی بحث به په خپلو نځايونو کې وشي.

نور ترين

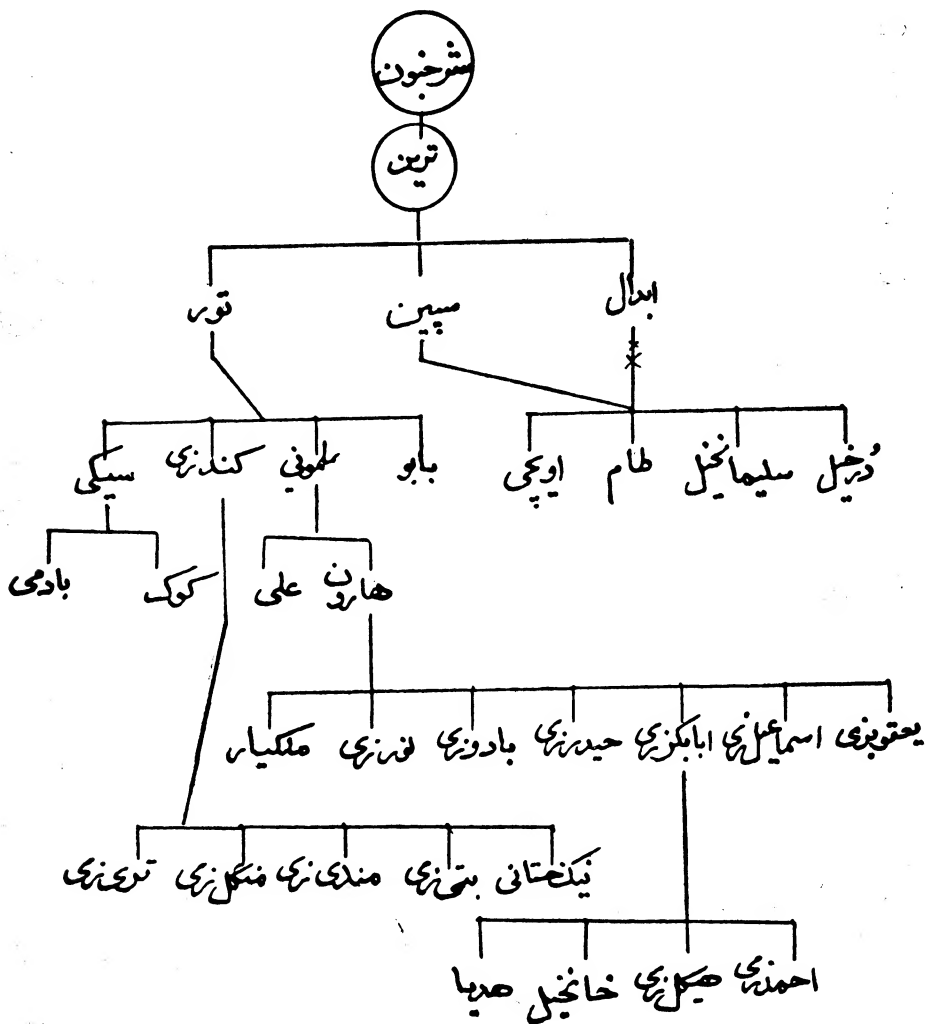
دېرېڅوختيځ ته ورڅرمه پشين موقعيت لري چې د ترينانو ملک دی. دغه سيمه د درانيود ملک په سهيلي برخه کې موقعيت لري. لويديځ خوا ته يې شوراولک چې هلته بريځ ميشته دی، سهيل لور ته يې پشين له شال څخه د تکه تو په نامه په يولرغرونو سره بيليزي. ختيځ خوا ته يې هغه غرونه موقعيت لري چې دغه سيمه دکاکرونه بيلوي او قطب خواته پشين د درانيو له سيمي نه دشمال خواته غرونو سره بيله شوی ده. پشين له شمال ختيځ نه تر جنوب لويديځ پورې نږدې اتيا ميله اوږدوالی او اخري سوړي نږدې څلويښت ميله دی.

پشين دشوراولک په نسبت اوچت او سطحه يې نا همواره ده، خود شوراولک په پرتله دکرنی وړ ده. ددې سيمي خلک په يوې کولرکي داوښانو په پرتله زياتره دغوايانو څخه استفاده کوي که څه هم داوښانو شمير يې زيات دی (۲) دوی غالباً دکرنی په چارو بوخت دي، خو ددوی زيات شمير خلک دکند هار اوسند (اباسين) تورمځ د سوداګرۍ په چارو بوخت دي.

(۱) حيات افغاني - ۱۴۰ - ۱۴۳ مخونه.

(۲) حيات افغاني - ۱۴۰ - ۱۴۶ مخونه.

د دوی کړه وړه د درانيو د کړو وړو په څير د دې چي له هغوي سره هم په نسب او هم په مملکتوب کي د يو نژدې ورته والي لري (۱) د پښتنيو اوسيدونکي تور توپين ، سيدان او يو څه کاکړ همسايه دي . حيات افغاني د ترينانو شمير د (۶۰۰۰) کورنيو په شا او خوا کي بنود لي دي (۲)

(١) د کابل سلطنت بیان، دوهم ټوک ١٢١، ١٢٢ مخونه .

(۲) تواریخ خورشید جهان، ۲۰۴۶ مخ.

تښی

دوی هم د کرلاڼ په ترلنیز گروپ کی شامل دی او د شینک داو لادی مخخه شمیرل کیزی . دغه قبیله په دریو خانګو باندي ویشل شوی ده : اریوزی ، میرخیل اوسینکی . تښی د خوست د ښار په جنوب کی میشته دی (۱)

جنوب ته یی گوربز اومه خیل وزیرموقت لری چی د دیورند کرښه مده خیل او تنی سره جلاکوی ، لویدیخ ته یی څدران ، شمال ته یی دشمل سیند او اسمعیل خیل اوختیخ ته یی هم گوربز پراته دی :

د تښو قبیله پر (۱۱۲) کوچنیو اوسټرو کلیو ویشله شوی ده (۲) د دوی لویدیخ غر دیر آباد او اکثره خلک یی په غرونو کی اوسیزی ، خو ځینی خلک یی د غرو نو په لمنو کی کی هم استوګنه لری .

محمد حیات خان په خیل مشهور اثر تاریخ حیات افغانی کی لیکي : «د دوی اوی کلی د درگی په میدان کی موقعیت لری چی پنځه سوه کوره لری او خلک وایی چی په دغه ځای کی (۱۰۰۰) تنه وسله وال کسان شته دی (۳) .»

د درگی نه پرته چی د دوی دیر ستر کلی دی دا لاندینی کلی یی هم مشهور دی : حصارك ، گوخه ، نرخي ، ابتمان ، کوچرن ، دبر ، وریخی ، د برملکه ، سنگرای ، تورخیل او ورژله .

تنی د برجنګیالی اوزرور خلک دی او په دوو ګوند یو ویشل شوی دی یعنی اریوزی اوسینکی یوه ګوندي ده او میری خیل بله ګوندي ده .

ددغو دری واړو خانګو په جمله کی د میری خیلو شمیر زیات دی . تښی د کرنی په چارو بوخت دی . ځمکی یی لاسی دی ، خویوه اندا زه آبی ځمکی یی دویالو په ذریعه خړوبیزی . د دوی پوښاک غالباً دوروته ورته دی :

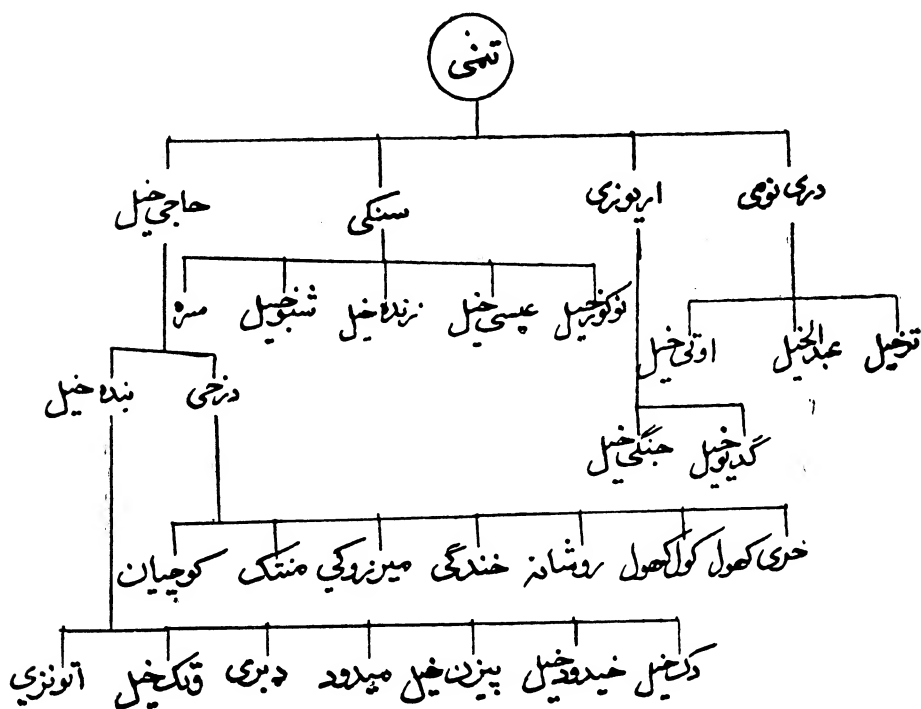
(۱) پښتانه د تاریخ په رڼاکی - ۱۳۹۶ مخ .

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل سرحدی کشور ، ۶۷ مخ .

(۳) حیات افغانی ۶۰۵-۶۰۶ مخونه .

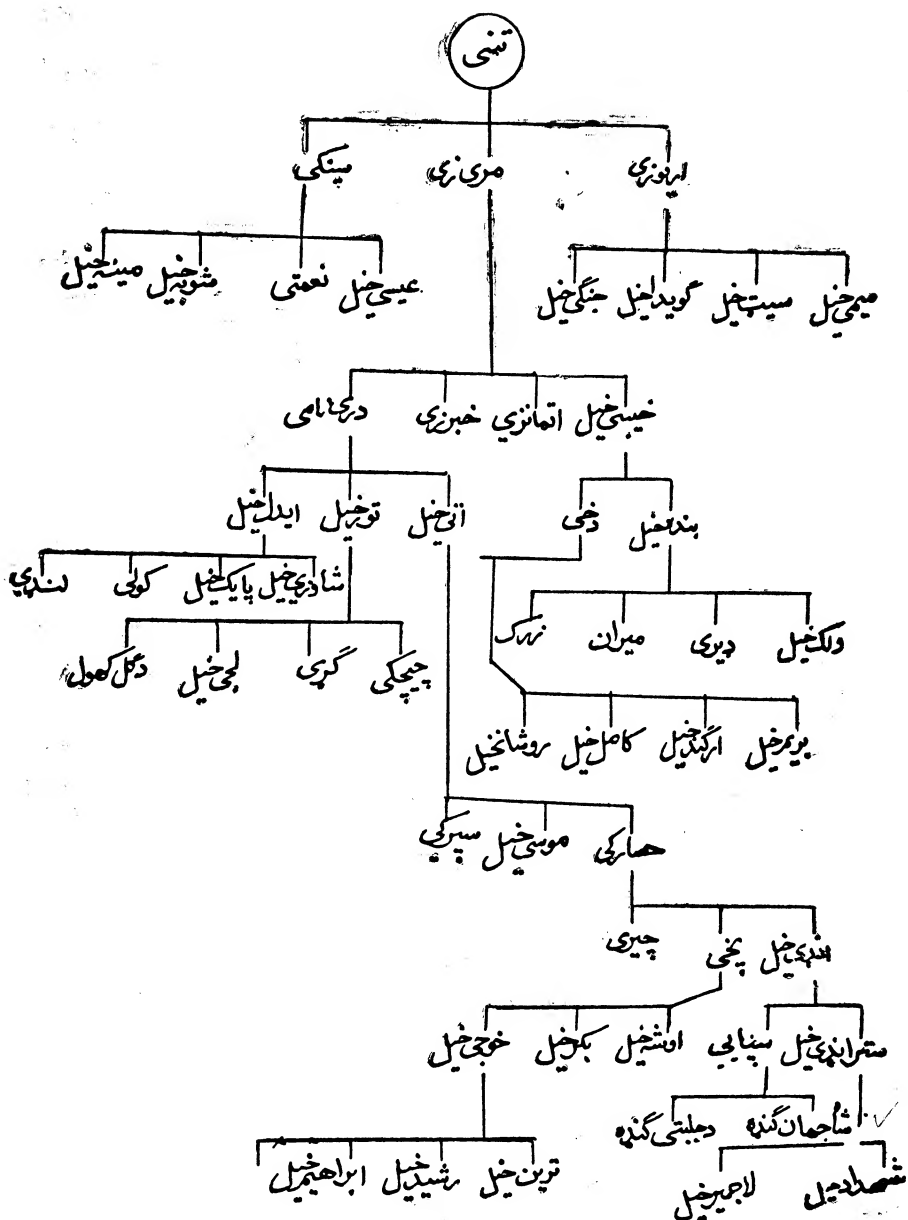
په غره کی اوسیدونکی تنی دوزواوداوارو سیمو اوسیدونکی تنی دپسونو ډیری رمی ساتی . دغو ایانو گلی هم په دوی کی ډیری دی. دوی په خوراک کی دغه وو ، اور بشواوږدنو نه استفاده کوی اویو ډول غرنی میوه چی پورگی یی بولی اوره کوی اوبیایی خوری (۱)

دتنیو خلک لوری ونی ، غنم رنگه اوبشایسته خیری لری اود تاریخی پلوه ددورو اوبشوخیو سره ورو بنه دی. ددوی شمیرد ۱۳۶۰ کال د احصائی له مخی (۲۴۱۶۴) تنونه رسیزی (۲)

(۱) حیات افغانی ۶۰۵ مخ

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور - ۶۷ مخ

توخسی

دغلاجیو په ټولنیز ګروپ کې توخسی یوه مشهوره قبیله ده. توخسی د هوتک بایا ورو، د بارو زوی، د ټولرامسی اود غلاجی کړوسی دی چې د توخسی قبیله دده په نامه سره مشهوره شوی ده (۱)

د توخو قبیله د هر نکو د عروج نه وړاندې د غلاجیو په قبیله کې لومړی مقام درلود او سلطان ملاخی چې د اورنگزیب هم عصره و د توخو د پناخ ډیر مشهور مشر او سردار تیر شوی دی (۲) د توخو سیمه د کند هار لمر خا ته په ۸۵ میلې واټن کې موقعیت لري چې په کلات غلاجایی سره مشهوره او د توخو صدر مقام ګنډل کیږي. توخیان د تونک درود پوځیانو د پل سنگی نه نیولی تر شپاړه پوری استوګنه لري (۳)

الفنستین په خپل کتاب د کابل سلطنت بیان (An Account of the kingdom of Caubul) کې د توخو د قبیلې شمیر د ولس زره کورنی لیکلې دي، خرد حیات افغانی د مؤلف ډپټی محمد حیات خان په قول د دوی شمیر له پنځلس زره کورنیو څخه لږ نه دی. دارغنداب وادی چې په شمالی برخه کې د هزاره وودسپې تر څنګ پرته ده او هم میزانه د توخو په قبضه کې ده. همداراز یو شمیر توخسی د ناوی د وادی په جنوبی اوښکتنی برخه کې استوګنه لري. پاتی بی په شیبیار، هلتاغ، میزان او نورو ځایونو کې میشته دي. د توخو یوه محله د کابل ښار ته نژدې په ده افغانانو کې هم شته. اوس به په لاند نیوچد و لونو کې د دوی داستوګنی ځایونه او شمیر وگورو:

د زابل په ولایت کې:	شمیر
۱- په کلات کې.	۱۷۴۲۷ تنه
۲- په شاه جوی کې:	۲۵۷۹۹ تنه
۳- دارغنداب په اولسوالی کې.	۱۹۲۴۷

(۱) محمد هوتک بن داود، پته خزانه، کابل، ۱۳۳۹ - ۹ مخ.

(۲) حیات افغانی - ۴۰۱ مخ.

(۳) عبدالروف بینوا، هوتکی ها، کابل - ۱۳۳۵ - ۵ - ۶ مخونه.

- ۴- دښمنګۍ په اولسوالۍ کې. ۴۱۵۷ تنه
 ۵- دشمول زيوپه اولسوالۍ کې. ۲۶۳۴۷
 ۶- دمیزان په علاقدارۍ کې. ۲۴۱۷
 مجموعاً ۹۵۳۹۴

د کند هار په ولايت کې:

- دولايت په مرکز کې. ۹۹۶۹ تنه
 د شاه ولي کوټ په اولسوالۍ کې. ۵۶۷۴
 دارغنداب په اولسوالۍ کې ۲۳۱۸
 مجموعاً ۱۷۹۶۱

د نيمروز په ولايت کې:

دکنګ په اولسوالۍ کې ۱۷۰۳ (۱)

الفنستين په خپل کتاب دکابل سلطنت بيان کې زياتوي: «هغه سيمې چې دپارا پاميزاد په غره پورې اړه لري په هغه کې توخي استوګنه لري اوداسې معلوميزي چې دوی غريب او خوار خلک دي (۲)»

دامير عبدالرحمن خان دواکمني په وخت کې دوی ډيره شديد ضرر به وليدله او يوشمير يې دخپلې سيمې څخه تبعيد شول اود افغانستان په نورو ولايتونو کې ميشته شول. ددوی سيمه وچه اود کرنې ځمکه يې اړه او غالباً دخارويو په محصولونو خپل ژوند تيسروي.

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولايات سرحدی کشور، (۸۸ مخ).

(۲) دکابل سلطنت بيان - ۱۲۴ - ۱۲۵ مخونه.

نوځود تاريخ په اوزدو کی د بنکيلاک کروځواکونو برخلاف زیاتې مبارزې کړي دي. د تیري کوونکو مغولو سره ددوي کارنامې زموږ په تاریخ کی ثبت دي. همدا راز د انگریزانو برخلاف په دریو جگړو کی دوی دیري توري وهلی دي، په تیره بیا د افغان - انگلیس په درېمه جگړه کی د توڅو جنگیالیو مبارزینو په زابل، غزني او کندهار کی تلپاتې ویاړونه تر لاسه کړي دي. د توڅو قبیلې په وطن مینو شاه زلمیانو په خپل قبیلوي یووالی او اتحاد سره تل د هیواد په ملی آزادي بخشوونکې غورځنگ کی فعاله ونډه اخیستې ده.

توری

دوی ته توری زی هم وایي او درواړاتو مطابق دا قبیله هم د کرلانی تـولـنیز گروپ یو شاخ شمیرل کیږي. همدا راز د نسب په شجره کی دخوگیا پیو یوه شانزگه او د څاڅیو تر بوران هم گڼل کیږي.

کورگانی واکمن ظهیر الدین محمد بابر هم د ۱۵۰۵ عیسوی کال په واقعاتو کی ددغی قبیلې ذکر کړی دی. ددغی قبیلې د اصل په باب د مورخینو ترمنځ اختلافات موجود دی ځینی دوی د نسل له مخې مغول گڼي او ځینی یی نور و تـه منـدو یو څو دا اټکل و ته صحیح نه بریږي. د خوشحال خان خټک د وینا مطابق دوی نسل کرلانی پښتانه دی او دا وینا صحیح ده (۱)

توری د کورمی په ایجنسی کی استوگنه لري. شمال ته یی سپین غر، لویدیځ ته یی د پکتیا ولایت، جنوب ته یی تـل او بنګش او د ختیځ خواته د اورکز یو د قبیلې سره گډه پوله لري (۲)

دغه سیمه په پیل کی د بنګش په لاس کی وه ولی د پښتني ننگ او ناموس د یوې معاملې له کبله توریانو د څاڅیو په مرسته بنګش ددې سیمې ته و شړل او دغه سیمه یی ددوی نه ونیوله.

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼاکی - ۱۳۹۰ مخ.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان ۸۶ مخ.

د اقبيله تر ۱۸۷۹ع کال یعنی دانگريزانو او افغانانو تر منځ د دوهمې جگړې پورې د افغانستان يوه برخه شميرل کېده، خو وروسته انگرېزانو جبراله افغانستان نه جلا کړه (۱)

د کورمې د ايجنسي مساحت ۱۳۰۰ ميله مربع ده او مشهور سيندې د کورمې د سيند په نامه سره يا ديزې چي توري هم د کورمې د سيند په دواړو غاړو کې استوگنه لري.

د توربو قبيله په پنځو ښاخونو باندې ويشل شوی ده چي په دې ډول دی:

علي زي، غونډې خيل، دوپړزي، مستوخيل او حمزه خيل (۲)

توري: شيعه مذهبه دی او د مذهبي احکامو په اجرا کولو کې ډير تينگ دی. دوی د خپل قبيلوي دود او دستور په اساس د سيدانو ډير احترام او درناوی کوي او هر يو فرد د سيدانو مريدان دی. د دغې قبيلې خلک د ساداتو په څلورو ډلوو ويشل شوی دی چي دوی ته ډير اعتقاد لري او د تيراه سيدانو، احمد زي سيدانو، د کرمان سيدانو او د ماوړه سيدانو څخه عبارت دی.

هغه توريان چي د تيراه په سيدانو پورې مربوط دی د ميا مريد يا (تينگ واندي) او پاتې نور يې د (سست واندي) په نامه ياديزي چي دري واندي د ميا مريد په مقابل کې يودی (۳)

د دې نه پرته توريان په سپين گوڼدي پورې اړه لري.

د دوی په فکر ټول خلک دوه ډوله دی يورينستوني او په سمه لار ټلونکی خلک او بل په کزه لاره ټلونکی خلک.

د توريو د حمزه خيلو د ښاخ تقريباً دوه سوه کورني کوچيان دی چي د پخني په موسم کې د خپلو څارو يو سره د بلنډ خيلو ټل ته ځي، خود گرمي په موسم کې سپين غره ته ځي.

(۱) پښتونستان - ۲۸ مخ.

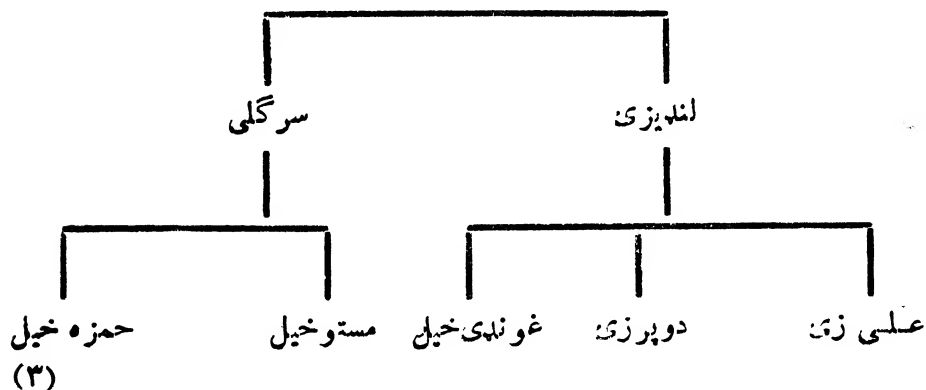
(۲) حيات افغاني - ۲۳۹ مخ.

(۳) اضلاع، ايجنسي او قبائل ايالت پښتونستان ۸۶ مخ.

حیات افغانی د دوی دوسله والو کسانو شمیر یوولس زره تنه ښودلی دی، خو سرویلیم بارتن په خپل کتاب کې د دې قبیلې د جگړنو او ولسه والو میړنو شمیر (۶۰۰۰) تنه ښودلی د (۱)

توریان په عمومي ډول د کرنې په چارو بوخت دی. ددوی په سیمه کې وربجی، جوار، اوربشی، غنم اومی ډیری پیدا کیزی. د دوی د کرنې اکثره ځمکې د کورمسی درود په واسطه خړوبیزی. د ۱۹۶۱ کال د سرشمیرنې له مخې د دوی شمیر (۱۹۴۵۰) تنوته رسیده او که چیرې (۱۱۰۵۸) ښکېل شیعہ ورسره یوځای شي نو شمیر یې (۳۰۵۰۸) تنوته رسیزی (۲)

توری

قبیله

د دغې قبیلې په باب چې نوم یې په حیات افغانی کې د لوحانی (لوانی) د نسب په شجرې کې راغلی دی نور څه معلومات نشته. همدا راز د دوی نوم هم چندان شهرت نه لري. که د دغې قبیلې نه څوک وی هغه هم په لوانیو کې داسې ورگډ شوی دی چې په آسانی سره یې توپیر نه شي کیدلای. داسې فکر کیزی چې ددوی شمیر به ډیر لږ وي. (۴)

(۱) پښتونستان - ۲۸۲ مخ

(۲) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان ۸۶ مخ.

(۳) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان ۸۷ مخ.

(۴) حیات افغانی، ۴۴۴ مخ.

تیمنی

دوی په اصل کی غرغنتی پښتانه دی. ویل کیږی چی تیمنی دکا کرزی و چی اولاده یی دتیمنیانو په نامه سره یادیزی. تیمنیان دغور په شا اوخوا اوسیاه بند کی استوگنه لری. تیمنیان دقچساق اوزوری په دو وڅانگو باندی ویشل شوی دی (۱)

ددوی په درو کی غنم، جوار اوزدن کرل کیږی. بادام، انار اوتوتان پښکی په خپل سراو په طبیعی توگه پیدا کیږی. دری یی سمسوری دی اوده رگوس یا مرغاب په سین خرو بیزی. دتیمنیو سیمه هم پراخه اووښلسی دری لری. زوریان په صزواریا سفزار کی اوسی. سبز واریو پراخ میدان اودغسی غرونو په منځ کی پروت دی چی دڅنغوزیو په ونوسره پوښل شوی دی اودهغی لاری په ختیش کی پروت دی چی له مزارنه ترهرات پوری غزیدلی دی (۲)

تیموری

دوی په اصل کی کوچیان دی چی اکثره یی دبغلان اوکنده په ولایت کی خپل لېږدنه دوام ورکوی ددوی دکیږ دیوشمیرد (۱۱۱۰) په شا اوخوا کی دی. دوی هم دنورو پښتنو کوچیانو په ډول غښتلی قبیلوی رغاونه اوجورښت لری چی دهغو په سر کی دقبیلی اوقوم مشرځای لری (۳)

ددوی دویښی ایلېند په بدخشان کی د«شیوا» سره سیمسی ده چی دخان آباد مخاره اشکاشم اوفیض آباد له لاری دجو زو په های کی ورځی او دراستنیدولاره یی بیرته همدغه ده داسی ویل کیږی چی دوی دسربڼ په تیرانیز گروپ پوری اړه لری.

(۱) حیات افغانی، ۲۴۳ مخ.

(۲) دکابل سلطنت بیان، دوهم ټوک، ۱۸۰ مخ.

(۳) پښتانه کوچیان، لومړی ټوک، کابل-۱۳۶۲، ۸۶ مخ.

نيتي مده خيل

دوى په اصل كې كړلانى اود اتمان زيو وزيرو پوري اړه لري ، خونن ورځ ديوى
جلا قبيلې په خير راڅرگند شوى دى . په اصل كې دمچه ، منظر خيلو او مستى خيلو يو ښاخ
دى ، خو څرنگه چې دخپلو قبيلو څخه ليرى استوگنه لري نه شي كولاى چې دهغوى سره
قبيلوى اړيكي وساتي له همدې كبله ده چې دوى د نيتي مده خيلو په نامه يو جلا
اتحاد رامېنځ ته كړى دى . دوى دشمل د سيند په څنډو چې په وزيرستان كې
د كيتوى په نامه سره يادېږي استوگنه لري . دوى د حسن خيلو ، دېسكى او مميت
خيلو تر مينځ په څوكليو كې استوگنه لري اود دوى خيلونه په لاندې ډول : (۱)

نظر خيل	_____
ذكر خيل	_____
ايماره	_____
زنګى خيل	_____
اتمان خيل	_____
خړى خيل	_____
لنگر خيل	_____
جـكـى خيل	_____
گورى خيل	_____
حسانى	_____
پيروشى	_____
ژبو كى	_____
پشان	_____
اخوند	_____
گلاب خيل	_____

(۱) اضلاع ، ايجنسى هاوقبايل اېالت پښتونستان ۱۹۸۸ مخ

تغر

دېشالی خیلو احمدزیو یوه څانگه ده چې په سلیمان خیلو ورگډېږي . ددوی زیات شمیر کوچیان دی چې یوشمیری په ننگرهار، لغمان او یوشمیری هم دغزني ، لوگر او خور د کابل او څاک جبار په سیمو کی استوگنه لري .

جبار خیل

دوی په اصل کی غلجی پښتانه دی چې اکثره یی د ننگرهار، لغمان، اوگر او د کابل او جلال آباد تر مینځ سیمو کی میشته دی . په تیزین ، جگد لک ، سره رود، گندمک او دحصارک په اولسوالی کی هم یوشمیر جبار خیل شته. دلغمان ولایت د عزیز خان کڅ د سیمي جبار خیل هم مشهور دی (۱) ددوی شمیرد (۱۴۶۶۷) تنو په شا اوخوا کی بنودل شوی د (۲) زیات شمیر څنګ یی شتمن او ځینی یی په دولتي ملاز متونو بوخت دی . ویل کیږي چې دوی په پیل کی په څاک جبار کی اوسیدل، خود امیر عبدالرحمن خان په وخت کی خپلو او سنیو سیمو ته و لیزیدل . جبار خیل دحصارک د اولسوالی په لاندنیو کلیو کی میشته دی . آب زندگیانی ، غوړیزه ، نادر، گلاخیلو، حلیم خیلو، ظریف خیلو، سیاب سفلی ، چارنوت، سرنډو، پرجنه ، خنجر او کڅی کی . مشهور خیلونه یی دادی : مریم خیل ، خوگیانی خیل او نور...

جدون (گدون)

که چیري دگدون د نسب شجره په غورسره وڅیړو نو څرگنده به شی چې دغه قبيله هم په غرغښتي پښتنو کی شامله ده درواياتو مطابق داخلک له پیل نه د خاښی خیلو په گوندی کی شامل شوی دی او دقبایلي مهاجرت په زمانه کی دیوسه زیو مندر ورسره دی سیمي ته راغلی دی (۳)

(۱) دجبار خیلو دیو تن سپین ټوپی او مشر ټاغلی لمل آغاسره دخبر واورم کی په ترڅ کی می دا معلومات ترلاسه کړل .

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ایالت سرحدی کشور دمنځ جدول .

(۳) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۲۰ مخ .

د تاریخ حیات افغانی مؤلف لیکي: «د دغی قبیلې یوسپین زیری اوښته سړی روایت کوي چې د سامنگک ابن پسی په نوم یو تن دغلی او موسی نه پرته نور دوه زامن هم درلودل چې دوی دواړه د دېمنیو په رجه دخپل قوم نه بیل شوي دي. څه موده په سپین غره کې اوسیدل او بیاله هغه ځایه هزاره او چهچه ته راغلل او اولاده یی هلته میشته شوه که دا روایت صحیح وي نو د گدون به غالباً د هغوی اولاد دی» (۱) لکه چې د گدون د قبیلې د نسب له شجرې نه څرگند یږي: دغه قبيله په لومړي سر کې په دوو ښاخونو ویشله شوي ده. یعنی سالار او منصور چې بیاله هغو څخه نوري کوچني او فرعي څانگې رامینځ ته شوي دي.

د روایاتو مطابق د گدون قبیلې د لوی نیکه نوم اشرف و چې وروسته په گدایي مشهور او بیا د وخت په تیریدو سره د گدون یا جدون په نامه یاد شو.

اکثره گدون په تیره بیا سالار د هزاره غرونو د دوو په نامه ویاړي په دواړو غاړو کې د اورش تر سیمې پورې میشته دي. د گدونو ښکتنی برخه ډیره ښه شنه او حاصلخیزه ده. د جهانگیر دواکمنۍ په وخت کې کلامچي د دلازاڼ قبيله لوت او تباه شوه نو دغه سیمه په تدریج سره د گدون قبیلې لاس ته ورغله، خود لسته هغه گدون په زیاتي اندازه سره د ذکر وړ دي چې د اباسین په لویديځ او د مهاجن غره په سهيلي برخه کې میشته دي. مهاجن یوه لرغونې هندي کلمه ده په سنسکرت کې مها (لوی) او جن (باغ) ته وایي یعنی لسوی باغ او ځنگل او ددی غره د سیمې وجه بیخي سمه ده.

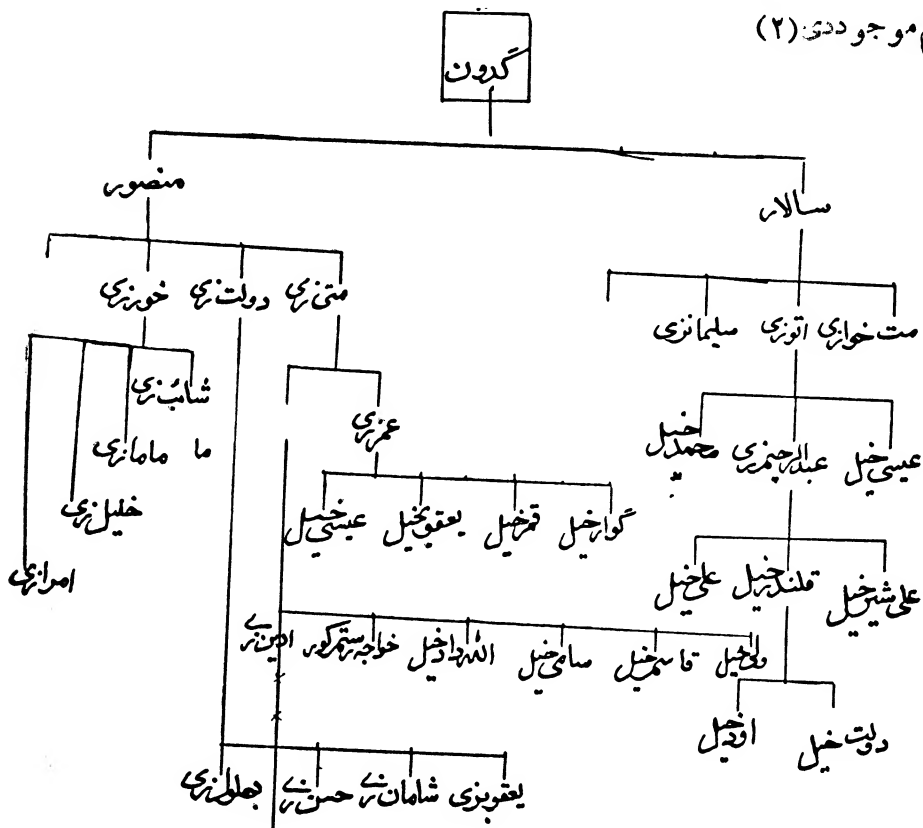
د گدون د قبیلې دواړه ښاخونه یعنی منصور او سالار ددی غره له څوکۍ نه نیولي تر کنېتنیو سهيلي برخو پورې پری قبضه لري. که څه هم ددوی د کوچنیو باندو شمیر تقریباً شلو ته رسيزي خو ددی لویي باندې یی په گندپ کې تقریباً له شپږو سوو څخه زیات کورونه لري چې د دغه ځای د سالار د ښاخ مشهورو کلیو څخه شمیرل کېږي او د اتو زیو تقریباً ټولې څانگې په کې میشته دي. دغه ښاخ په دوو کلیو یعنی گندپ او الوړي بانده قبضه لري. د سالار د ښاخ دمت خوازي څانگه په بېنسي

نومی خای کی اوسیزی دسالار دیناخ دسلیمان زیو خانگه په پاده، شنی، کولاگر او پولو اچپ لی کی چی واره کلی اودمه ابن په سیمه کی موقعیت لری قبضه لری:

د منصور دیناخ لوی کلی بیسک دی او تقریباً دری سوه کورنی په کی میشته دی: دمنصور دیناخ دالدوزی اودوله زی خانگی په بیسک کی استوگنه لری:

همداراز خدرزی په ملکاگری کی اوسیزی: گندپ، بیسک اوملکاگری دغره په لمن کی موقعیت لری: ددغو کلیو اکثره څمکی للمی دی، خو هغه شمیر بانهی چی دغرونو په لمنه کی موقعیت لری شنی، آبی او حاصلخیزه دی په مهان کی غنم، جوار، اووریجی ډیری پیدا کیزی. ددغی قبیلای زیاتره خلک دکرنی اومالدان په چارو بوخت دی. دمهان میښی مشهوری: اوبنی دی. ژیر غوری اودودانیو لارگی له غرونو څخه راوړل کیزی اود اتمان له سیمی نه پښه اوما لکه دغه سیمه وټه وړل کیزی. (۱) پته دی پاتی نه وی چی یو شمیر گدون په کشمیر اود کیمبل پور په سیمه کی

هم موجود دی: (۲)

(۱) حیات افغانی - ۳۷۶-۳۷۷-۳۷۸ مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۳۰ مخ .

جلال زی

دوی دم غلجی پښتانه دی اوداند رویو ښځ شمیرل کیزی. دوی داندرو په اولسوالی، شلگرو، زرمټ، کتوازاو دغزنی په نوروشا او خواسیمو کی استوگنه لری دجلالزیو یو شمیر په واغز نومی سیمه کی استوگنه لری. چی ددوی خیلونه دا دی: الله یار، خانی خیل او مسری.

جلوایی

که چیری دنسب شجره وگور ونوڅرگنده به شی چی جلوایی دسربن په ټولنیز گروپ کی شامل اود شیرانیو له نسله څخه دی. دوی د شیرانیو دغزنیو میمو تر څنگ پراته دی اومشهوری خانگی یی په لاندی ډول دی:

(۱) - سالار خیل

(۲) - مروت خیل

(۳) - سپند زی

(۴) - کونگری

(۵) - نیکی خیل

(۶) - مهار (۱)

ددوی دود اودستور شیرانیو ته ورته دی. داسی ویل کیزی چی د هندوستان په محینو سیمو کی هم دجلوایی دقبیلې خلک استوگنه لری. دجلواییو قبیله د شمیر د لزوالی له کبله د افغانستان دمقتدرو اومشهورو قبیلو له جملی څخه نه شمیرله کیزی.

جمیریایی (ژمیریایی)

په کاسیو پښتنو کی یوه پښه د جمیریاییو په نامه سره یادیزی، خو په زیاترو کتابونو کی د (ژمیریایی) په ډول کښلی شوی ده او پاسنی پښتانه یی (ژمیریایی) بولی کاسی پښتانه دسربن په ټولنیزه ډله کی د څر ښبون په ښاخ گډیژی. شیر محمد خان

(۱) حیات افغانی ۶۵۲ مخ.

گنډاپورسل او شل کاله پخوا په افغانستان کې د جمر يانیو شمیر تقریبا یوزر کوره
 بنودلی دی اودایی هم زیاته کړی ده چی جمر يانی دتوخیو(توخو) ستانه دی(۱):
 د دغی قبیلې اکثره خلک د توخیو په ملک کې استوگنه لری، خود کابل څخه
 تر کندهاره پوری په متفرق ډول په زیاتره کلیو کې یو یاده کوره استوگنه لری(۲)
 ددوی ځینی خلک د کرنی په چارو بوخت او ځینی یی په سوداگری او نوکری
 بانندی بوخت دی دوی د سوداگری په چارو کې وړاندی تگگ کړی دی اودنېو
 شتو خاوندان دی (۳)

لځاخی

لځاخی هم د کرلانی پښتوله جملی څخه دی. د نسب په شجره کې دخوگیا نیو
 سره شامل دی، خو خوشحال خان خټک په خپل بیاض کې د توری او لځاخی
 بیا خونه د کرلانی له نسل نه بللی دی.

لځاخیان د پکتیا ولایت د مهمو قبیلو څخه شمیرل کیږی. شمال ته یی غلجیا -
 بان دلوگر ازرو اود ننگرهار د حصارک اولسوالی اولرڅه دخوگیا نیو قبیله
 لویدیځ ته یی احمدزی، جنوب ته یی مقبل، څمکنی، منگل او توتا خیل اوختیځ
 ته یی د دیوونډ کرښه پرته ده چی د کورمی دایجنسی سره ډوله لری اودیوار مشهور
 کوتل ددی قبیلې په سیمه کې موقعیت لری (۴)

لځاخیان په آریوب، د لځاخیو په اولسوالی، لځاخی میدان او د څمکنیو په
 اولسوالی او کابل کې استوگنه لری.

حیات افغانی د لځاخیو په باب لیکي: «ځینی خلک عقیده څرگند وی چی تور
 او حاج دواړه وروڼه اود اوان د قبیلې دموند له بڼاخ نه راپیل شوی دی دوی دخپل

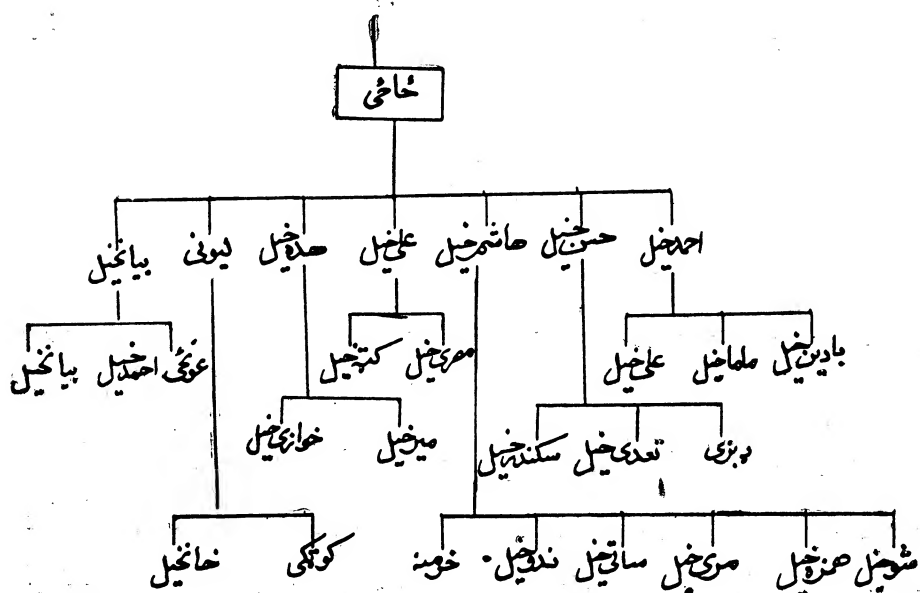
(۱) پوهاند رشاد، «جمر يانی افغان» دافغان یاد، کابل - ۱۳۶۰، ۱۵ مخ.

(۲) حیات افغانی ۲۸۷ مخ

(۳) پټانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۳۴۶ مخ.

(۴) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل و ایالت سرحدی کشور ۴۵ مخ.

ورور بندون نه ناراضه اودسند درياب اويدیخی غاری ته راغلل ددوی اولاده زیاته شوه او دتور اولاده په توری اودجاج اولاده په خاخی مشهوره شوه (۱) د حیات افغانی مواف محمد حیات خان ددوی وسله والو کسانو شمیر پنځه زره تنه پور دلی دی :

خدران

که چیری دنسب شجری ته وگورو نوخر گنده به شی چی خدران هم دکرلانی
تولیز گروپ یوه تپه ده .

شمال ته یی منگل، احمدزی، گردیزی او زرم ت اویدیخ ته یی، زرم ت اود-
خرو ت و قبیل، جنوب ته یی پیرگوتی او یوه برخه یی د دیورنډ د کرښی سره دملده-

(۱) معلومات مختصر (درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۴۲ مخ

خیل دوز یو سره پوله لری او ختیځ لوری ته دخوست، ټنې او منگلوسره پوله لری
 اود پکتیا ولایت دسترو قبیلو له جملې څخه شمیرل کیږی . همداراز د پکتیکا په ولایت
 کی هم یو شمیر ځلدران استوگنه لوی . (۱)

دوی په یوه غرنی سیمه کی استوگنه لری . دوی د کرنی او مالدارۍ په چارو
 بوخت دی او د چارواکي د صادراتو له لاری هم خپله گوزاره کوی . ځینی خلک
 یی موټر لرونکی دی . ددغی قبیلې د یوې مشهورې خانګۍ دادی :

پیرداد خیل ، زنی خیل ، ختین خیل ، بیبه خیل ، علی محمد خیل ، سپاهی خیل ،
 گرمو ټنې ، سپرغه خیل ، دری خیل او میزایی . اود ۱۳۵۴ کال د احصائی له مخی
 ددوی شمیر په پکتیا او پکتیکا کی (۱۵۴۱۲۲) تنو ته رسیده .

الفنستین د ځلدران په باب لیکي : «ددوی جامی او کره وره دوزیرو په شان دی اود
 خړو توپه لور د ځنډو د ګڼو ځنګلو نو په منځ کی له خپل ورمو او ګلوسره درومی . (۲)»
 په حیات افغانی کی د ځلدران په باب راغلی دی : «ددغی قبیلې داستوګنی ځای
 دخوست او ید یخ اود زرم د سیمې ختیځ ته شنه غرنی سیمه ده . ددوی په غرنی
 ملک کی روانی اوبه ، شنه وابنه ، ونی ، دمرغانو آوازونه او سره هو انسان ته خوښی
 او خوشالی وربخښی ، خو سره له دې هم د کرنی وړ ځمکه په کی ډیره لږه ده او
 دغه کموالی تر هغی اندازی محسوس دی چی تیزی په مخصوص ، ډول او اوری ،
 خاوری وړ بانندی اچوی اود کرنی له پاره یی برابر وی د همدی کبله ده
 چی ددغی سیمې پیداوارد نو موږی قبیلې دخلکو له پاره کفایت نه
 کوی او دوی دمزور یوله پاره ګاونډیو سیمو ته ځی . همداراز دوی د شاه ګانو په
 ژورولو او د ختینو دیوالونو په جوړولو کی مخصوص او ځانګړی مهارت لری :
 دوی په خوړو کی د غنمو ، حوړ او وویجو څخه استفاده کوی او خپلی خوراکی
 اړتیاوی د ګردیز اود خوست له ښارونو څخه لاسته راوړی . ددوی په غرنی سیمه

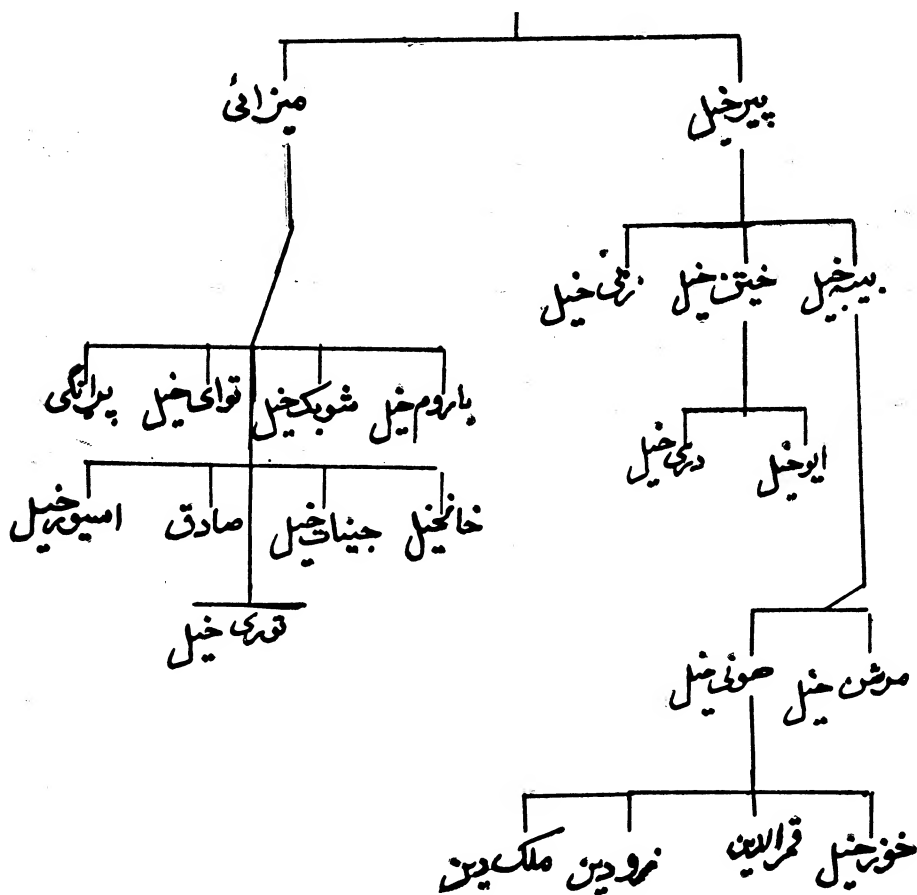
(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور - ۴۹ مخ .

(۲) د کابل سلطنت بیان - ۷۴ مخ .

کي ځيني ميوي لکه مني ، انار ، چارمغز او بادام هم پيدا کيږي ، خوددغي قبيلې خلک د سوداگري له چارو سره زياته مينه نه لري (۱). ځينغوزي د دغي ساحي له عمده پيداوارو څخه شميرل کيږي.

ځد ران د ير جنگيالي خلک دي او هر يو بالغ تن يې په خپل کور کي وسله لري څو د بهرني يرغل په مقابل کي دخپلي قبيلې نه دفاع وکړي . دوي پکتيا ولايت په لاندنيو اولسواليو کي استوگنه لري د ځد ران په اولسوالي ، د سپيره په اولسوالي ، د زرمټ په اولسوالي ، د تنسيو په اولسوالي ، د خوست د لويي اولسوالي په مرکز ، د پکتيا ولايت د اورگون په اولسوالي ، د گيان په علاقه داري ، د زړوک په علاقه داري او دنکي په علاقه داري کي استوگنه لري.

ځد ران

دروایانو مطابق دسربن زوی خرنښبون درې زامن درل-ودل. یو یې (کند) نومیده چی دده دریم زوی غری یا غوریا نو میده چی اولاده یې په غوریاخیلو سره یاده شوه چی دمومندو، خلیلو، داودزو، زیرانو او څو کنو قبیلې ددوی اولاده گنل کیږی. دخرنښبون دوهم زوی خُچمند یا جمند و چی دهغه داولادی څخه خیشکی، کتاتی، مهمنزی او توخی ډیر مشهور دی. همداراز دخرنښبون دریم زوی کاسی یا کانسو چی وروسته به وځیرل شی .

دخُچمند دقبیلې سیمه په پیل کی دکندهار په شااوخوا ارغستان ته نژدی پرته وه اود (۸۰۰-۸۹۰) کلونو ترمنځ دپشین سیمه چی پشنگک هم بېله کیږی ددغی قبیلې په لاس کی وه اود ترین قبیلې دغه ځای د زور په ذریعه ددوی څخه ترلاسه کړه زمند یا جمند چی لوی ښاخ یی خیشکی و په دغه ځای کې ډیر په تنگک شول. دخُچمند دقبیلې نه ځینی خلک ملتان ته لاړل او هلته مېشته شول اود خویشکی ښاخ دغرنی له لاری کابل ته اود کابل له لاری دغوربند دری ته ولاړ او دغه ځای یی د اوسیدلو له پاره غوره کړ چی تر اوسه پوری یو زیات شمیر زمند او خیشکی هلته مېشته دی (۱) په هغه وخت کس چې ظهیر الدین محمد بابر کابل و نیوه او څه موده وروسته یی په هند باندی ډیر غلې نکل و کړه خو خیشکی او همدا راز ځینو زمندو چی په غوربند کی ورته اوسیدل گران ښکاره شول د هندوستان خوا ته ره یی شول او اکثره خیشکی او ځینی زمند په خانه کوچ ډول له کابل نه د پېښور له لاری هندوستان ته روان شول او په دغه وخت کی سلیم خان زمند ددغی قبیلې سردار او مشر و (۲) دوی په هغه ځای کی مېشته شول چی نن د قصوری ښار پروت اود لاهور ختیځ ته موقعیت لری. ددغی قبیلې اکثره نارینه د سلیم خان خُچمند تر مشرۍ لاندی د بابر شاه

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی- ۱۳۲۶ مخ .

(۲) نوموړی اثر- ۱۳۲۶ مخ.

په لښ-کروکی په خدمت بوخت وواو په هغه جگړه کی چی دهند د پښتون واکمن سلطان ابراهیم لودی او مغولی بابر شاه تر مینځ په پانی پت کی وشوه په هغه کی ددغی قبیلې (۷۰۰) تنه چی د بابر شاه په لښکرو کی شامل وو، ووژل شول اوله همدی کبله بابر شاه او همایون په دوی باندی زیاته مهر بانی کوله او هغه وخت چی خپشکی اوزمند په قصوری کی میشته شول نودسپره په نوم یوه بلوخ دخپل قوم دیوی دلی سره راته او په لوټ او تالابه یی لاس پوری کاوه او ددغه لوټ د بندولو په منظور بټک زی، حسن زی، عارف زی، شاهن زی، کرلانی او سلمهک چی ددغی قبیلې ښاخونه دی په برکلی کی میشته شول او څرنگه چی سپره به له دغه لاری یرغلونه کول نودغه لاره یی بنده کړه او بیا سپره له دغه لاری څخه لږ لوټ نه شو کولای همداراز ددغی قبیلې د عزیززی، جنوزی او ابراهیم زی ښاخونه ختیځ خواته په لریابنکتنی کلی کی میشته شول او پاتی زمندچی په مطابق دول د محمدیاجمند په نامه بلل کیزی دشمال خواته پریوتل تر هغه وروسته براهیم زیودجنوزی د ښاخ سره د ښمندی له کبله له دغه ځایه وخوځیدل او دخورجه په سیمه کی میشته شول او همدا راز اکثر و سلمهک کوچی دامچوزیو او حسین زیوی سره دمقابلې توان نه لاره نودتوانده سیمی ته لاړل او یوشمیری یی هم په قصوری کی پاتی شول اود بټک زیو یوشمیر هم دکورنیو ښخرو په سبب په هیرووال کی میشته شول.

د زمندیاجمند د قبیلې څخه څو کوره په کندهار او پشین اوسیزی. همداراز یو شمیر زمند د پروان ولایت د غور بند په اولسوالی، د پینور په اشنغر او نوښار، په مومندو، دخیبر د تاریخی درې ترمنځ او د لاهور په قصوری کی استوگنلاری چی هلته (د قصوریه پتانانو) په نامه سره یادیزی. همداراز ددغی قبیلې دمحمدزی یا مهنزیو ښاخ هم ډیر مشهور دی (۱)

څمکنی (څوکنی)

که چیری د څمکنیود نسب شجره وگورونو څرگنده به شی چی دوی سربینی

پښتانه اود (کند) له خانگي څخه دی . (کند) بیا په خپل وار په دوو لویو خانگو ویشل شوی دی :

الف - غوری یا غوریاخیل : مومند، داودزی، زیرانی او ځمکنی .

ب- څښی : یوسفزی او مندر، ترکلانی . د پښتوناز که خیال شاعر حمید ماشوخیل دغه دوه خانگي داسی یاد کړی دی :

چی داستاد نامی بوی اخلی حمیده

څه به نه وی خوش دماغه غوری، څښی (۱)

داسی روایت موجود دی چی د غوریاخیل او اولاده په پیل کی د کند هار په ارغستان کی میشته وه چی وروسته بیادغزنی سهیلی اولوید یو خبرخو ته راغلل چی غا لباً ۹۱۰ هکال اود بابر د واکمنی لومړی شپې او ورځی وی . ویل کیږی چی په هغه وخت کی ددغی قبیلې ټول خلک د پوونده اود مالدارۍ په کارونو بوخت وو څرنگه چی وروسته ددغی قبیلې د خلکو په شمیر کی زیاتوالی راغی نود غزنی نه کابل ته وکوچیدل او بیاله هغه ځایه یی د ننگرهار خواته مهاجرت وکړ . کله چی غوریاخیل د ننگرهار ته ورسیدل نو ځمکنیو د سپین غره په لمنو کی استوگنه غوره کړه . تاریخ حیات افغانی د تاریخ مرصع په حواله د ځمکنی قبیلې بیلتون د خپلو نورو وروڼو په دی ډول څرگند کړی دی : «پوه ورځ څلورو وروڼو یعنی خلیل، زیران، دولت بار او ځمکنی پوښه حلال کړی وهغه یی په خپل مینځ کی سره ویشه خودویش او په وخت کی یی ځمکنی هیر کړ او د پوروا برخه یی ورکړه چی په دغه خبره ځمکنی خپه اود خپله ونورو وروڼو څخه جلا شو او تر نن ورځی پوری یی هم اولاده په جلا ډول سره استوگنه لری . اخوند درويزه هم د نورو وروڼو نه د ځمکنی جلاوالی مرور توب ښودلی دی خو ښایی چی پورتنی روایت افسانوی ښه ولری :

(۱) دوست شینواری «د څو کنيوز پارکټه، مينه پاله او ننگيالي قبيله»، جرگه مجله دريم جلد، ۱۳۶۳

د میشتی سیمی :

ځمکنی په عمدۀ توګه په دوو سیمو کې میشته دی : الف - د پکتیا ولایت په ځمکنیو کې چې زموږ د هیواد په اداري تشکیلاتو کې یوه اولسوالی ده او د ځمکنیو اولسوالی ددوی په نامه سره یادېږي . دلته د ځمکنیو یوه ښکلی دره غزیدلې ده چې د پېوار د غاښي جنوب لويديځ خواته موقعیت لري شمال ته یی د منډهیر مشهور ځنګل اولويديځ ته یی د بکيا د غرونه راڅرخیدلې دی .

ب : په تیراه کی :

د ځمکنیو بله برخه د تیراه په ښکلو غرونو کې استوګنه لري : چې ختیځ ته یی اړیدي ، جنوب ته یی اورکزی او جنوب لويديځ ته یی توري میشته دي . قطب ته یی سپین غر موقعیت لري .

دوی په خرمنه او کرمنه کې استوګنه لري : دوی دیر خوار یکښ او جنگیالی خلک دي : ښځی او نړیې ټول په ګډه کار کوي : دوی نورو سیمو ته دیر لږ تګ او را تګ کوي : ددوی داستوګنی د سیمي هوادیره څخه ده .

ددوی د سیمي ځمکي غالباً باراني اوللمی دی څرنگه چې ځمکي یی لږی دی نو ددوی اړتیاوی نه پوره کوي ، خود موسم د سوړوالي له کبله په کی دغنمو ، اوربشو او جوارو دیر زراعت او کرنه کیږي . په دغه ځای کې پنبه او وریجی نه کرل کیږي : ددوی سیمی ته د کورمی نه وریجی ، پنبه او توکران له ښو ، ښکنيو او کورمی سیمی نه راوړل کیږي . ددوی په قبیله کې دملکانو او مشرانو د پیردی که څه هم دوی د کلی مشرانو ته ټاکلی محصول نه ورکوي ، خود میلمنود څرخ له پاره یی د مشترکو ځمکو نه یوه ټوټه ځمکه ورکول کیږي : د خلکو تر مینځ شخړی هم اکثره د کلی د سپین زبروله خوا د جرګی په ډول او دملکانو په ذریعه حل او فصل کیږي :

ځمکنی ټول سنی مذهبه دی او په پښتو ژبه خبری کوي په دوی کی دبی سواده کسانو شمیر د پیردی : دابدالی احمد شاه د سر شمیرنی په وخت کی ددغی

قبیلې ټول شمیر (۹) زره تنه او دوسله والو کسانو شمیر یی (۶) زره تنه ښودل شوی و:

دڅو کښو د قبیلې د مشهورو روځانگو نومونه په لاندې ډول دی:

۱- ازی خیل .

۲- خانی خیل:

۳- دری خیل:

۴- خواجه خیل:

۵- مرزاخیل:

دڅمکنیو ویو وکلی د پښورنه په شپږ میله واټن کی موقعیت لرئ چی د حضرت میا عمر (رح) د مزار په وجه مشهور دی. همداراز دڅمکنیو د کلی ختیځ ته تقریباً اته کوه لیری د ازی خیل وکلی پروت دی. ازی خیل دڅمکنیو یوه پښه ده (۱) پانی څمکنی په متفرق او خواره واره ډول ژوند کوی:

۱۹۶۱د کال د سر شمیرنی له مخی ددوی شمیر (۳۹۱۱۹) تنه ښودل شوی دی:

خولیزی

دوی غلجی پښتانه او اکثره یی کو چیان دی خولیزی چی سلیمان خیل غلجی دی زیات شمیری د ننگرهار ولایت دروداتو د اولسوالی د چپر هار د علاقیداری دڅولیزیو په کلی کی استوگنه لری. ددوی یو شمیر د کابل د بگرامیو په شا او خوا کی میشته دی (۲)

د دوی شمیر د ننگرهار په ولایت کی د (۳۵۰۹) تنو په شا او خوا کی ښودل شوی دی (۳)

خینزی

خینزی په اصل کی غلجی پښتانه دی. اکثره شمیری د ننگرهار ولایت د

(۱) پوهاند عبدالشکور رشاد، دڅمکنیو میا عمر، (کابل: د علومو اکاډمی ۱۳۶۰)، ۶۰ مخ.

(۲) معلومات مختصر دربارہ اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور د ۱۰ مخ جدول.

(۳) دڅولیزیو د مشرانو او سپین زیر وڅخه زمالاس ته راغلی معلومات. (لیکوال)

حصارک غلزي په اولسوالی کی استوگنه لری چی شمیری ۶۶۰ تنوته رسیزی (۱)
ددوی پوشمیر د لغمان ولایت د قرغیو داو لاسوالی د عزیزخان کڅ په سیمه کی هم
اوسیزی. پاتی عینزی په تول افغانستان په تیره بیادغلجیو په سیمه کی په خواره واره
دول ژوند کوی. ددوی اکثریت د سوداگری په چارو بوخت دی.

حسین خیل

دوی غلجی پشته نه دی. ددوی پوشمیر د لغمان د ولایت په ارونه و کله پور
لکه ده زیارت او نور و پوشمیری د کابل د شیو کیو په شا اوخوا و پوشمیری ه پروان
په ولایت کی استوگنه لری. حسین خیل اکثره د سوداگری په چارو بوخت دی.

خانې خیل

د تاریخ خان جهانی اود پشته نو در وایاتو مطابق د قیس عبدالرشید دری زامن
وو لومړی بیتنی، دوهم سربن او درېم بی غرضیت. سربن دوه زامن در لودل
خرشبون او شرخبون. خرشبون دری زامن در لودل کاسی، کنداو محمد. د کند دوه
زامن در لودل چی یوی شیخایا خان بی اود دوهم بی شیخ ابراهیم یا غوریانو میل:
یوسفزی مندر، گگیانی او تر کلانی چی مجموعه د خان بی خپلو یا خوشی په
نامه یاد یزی ددوی اصلی اولومړنی ناثوبسی دارستان په حدودو کی د غونډان او
سره غره په شا اوخوا هغه حمکه ده چی د غوری مرغی په نامه سره یادیزی. دوی چی
دترینو په گاونډ کی اوسیدل ترینود فشار او زور زیاتی له کبله بی خپله سیمه پرینوده
او د غور یا خیاو له خواد غرنی دمقر په کئی کی په ورکړل شوی حمکی باندی د خیمه
وخت له پاره میشته شول، خوله غور یا خیلو سره خوابدی شول. هغه حمکایی هم
پر پشوده چی په نتیجه کی د کابل خواته و او خو خیدل دراتگ په وخت کی اتمان خیل
هم ورسره ملگری شول اود کابل په شا اوخوا ورو شوگانو کی میشته شول:

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایت سرحدی کشور ۳۱ مخ

ويل کيزی چی په کوم وخت کی مرزا الغ بیگ د سلطان ابوسعید زوی په دیر
کوچنیوالی کی د ماوراءالنهر څخه کابل ته راغلی و په هغه وخت کی دخاښی خیلو
مشر ملک سلیمان شاه و چی د ملک تاج الدین زوی او د ملک رخ پلمسی و. کله چی
سلیمان شاه میرزا الغ بیک تر لاسه کړ ددوی تر منځ دیره مینه پیدا شوه ان تردی اندازی
پوری چی ملک سلیمان شاه خپله لورده ته ورکړه .

اتفاق یوه ورځ میرزا الغ بیک د سلیمان شاه په غیز کی ناست و. قدوة المکاشفین
شیخ عثمان بن موتی مولیزی چی دهغی زمانی داوایاووڅخه واود یوسفزیو خلک
بیخی دده معتقدین وو پری ورغی .

شیخ عثمان قدس سره دی په دغه حالت کی ولیدورته یی وویل چی «ملکه!
داڅه کړی؟»

سلیمان شاه ورته وویل چی «د شهزاده دی لویوم یی که پاچاشی نو سلطنت به
یی ځماشی اوقوم به می پری عزیزاود روند شی» شیخ ورته وفومایل چی «ددو زلمی
سترگی لکه یزید هسی دی چی صحابه (رض) یی قتل کړی او هلاک کړی وودغسی
په ستا قوم هم هلاک کا»

ملک سلیمان ورته وویل چی: «شیخه دارنگه مه وایه له تانه داهسی نه ښاییزی
چیرئ نه چی نورڅوک پوی خبرشی - ولی چی پاچایان د چا احسان نه ورکوی دی
پادشاه زاده دی چی لوی شی پاچا به شی چاربه یی زماشی قام به می پری محترم
شی»

شیخ ورته وفومایل چی «ښه ملکه! خبرمی کړی. بیا به دی ویل چی ویلی دی
رانه نه وونور اختیار دی خپل .» (۱)

میرزا الغ بیک تر هغه پوری چی کمزوری و په همدغو پښتنو به یی ځان ساته
خو کله چی په خپلو پښو ودرید د پښتنو سره یی مخالفت څرگند کړ هغه په
چل ول سره دخاښی خیلو پښتنو مشرانو ته یوه میلمستیا جوړه کړه او تقریباً

(۱) پیر معظم شاه ، تواریخ حافظ رحمت خانی (پېښور - پښتواکید می ۱۹۷۱) ۶-۷ مخونه

(۹۰۰) تنوپه دغه میلمستیا کی گلدون کړې وو. ده دغه نهه سوه تنه په ډیره ناخوا -
نمردانه توگه ووژل چې هدیږه یی دکابل په سیاه سنگت کی موقعیت لری. دا پېښه
په غالب گومان ۱۴۸۰ - ۱۴۹۰ ع کلو په شا اوخوا کی شوي ده .

تودي خونړي اوخواشینوونکی پېښی وروسته خاښی خپل پښتانه دکابل نه
دننگرهار په خواروان شول ترکلاښیوپه لغمان کی وارول اویوسفزي، گگیانی او
اتمان خپل په ننگرهار کی اوسیدل چی بیا وروسته نوموړي دري قبیلې په سوات
ډیرواوباجور کی میشته شوي. وروسته ترکلاښیوهم دلغمان دخلکو دشکایت له کبله
چی دمیرزاالغ بیگ دربارته یی کړي دلغمان څخه باجوړته ولېږدېدل چی تر او
سه پورې ښاخ خی خپل هماغلته میشته دي. (۱)

خاکوآښی

خاکوآښی چی په حیات افغانی کی دنخاوگانی اوخاگوانی په بڼه راغلی دی
په اصل کی سربڼی پښتانه اودپنج پای درانیوپه ښاخ پوری تړلی یوه قبيله ده. باید
دغه قبيله دهغو خوگیانیوسره چی دننگرهار ولایت دنخوگیانیوپه اولسوالی کی اوسی
اوکرلانی پښتانه دی اشتباه نه شی .

ددغی قبیلې دوگړوشمیو ډیرلږ دی . دوی په علیحده اوجلاتوگه ځمکی نه لری
له دوی څخه ځینی په کندهار اوځینی یی دنورزیو دقبیلې سره یوځای پراته دی
دوی پردوو برخو ویشل کېزی یویی ستونخاکوآښی یاخوگیانی اوپل یی ک-وچنی
خاکوآښی .

دوی دکندهار اوهرات په شا اوخوا کی په خواره واره دول اوسی اوهم په غزنی
کی خاگ-وانیو څوکلې . دماکوودکلیو ترڅن-ښک پراته دی چی خلک

(۱) پښتانه ، لومړی ټوک ، کابل - ۱۳۴۹ هـ مخ .

دوی دخوگیاښو ما کوانوپه نامه سره یادوی (۱) ددوی شیمرد (۷۵۵۵) تنوپه شااو خواکی اټکل شوی دی (۲) دحیات افغانی مؤلف لیکي چی په دیوه اسماعیل خان کی هم ددوی (۸۰) کورنی شته چی مشری غلام سرور خان خا کوانی و.

ختـــک

ختک دکوزی پښتونخوا د مشهورو قبیلو په جمله کی شمیرل کیږی. ختک دری زره کاله پخوا په آریایی کتابونو کی د ستهک یاد سته لکه په شکل راځلی اود پکت له قبیلو څخه شمیرل شوی دی «۳»

ددغی قبیلی لوی نیکه لقمان نومیده چی دکرران لسی و اود لقمان نه ختک ته دده دنامه داوښتلود علت په باب داسی افسانوی روایت موجود دی چی یوه ورځ لقمان د خپلو وروڼو عثمان، اتمان او ځنډران سره د ښکار یابل کوم کار له پاره صحرا ته تللی و. په دغه وخت کی دوی څلور ځوانی ښځی چی ددوی له کالیو نه دیغلته وب ښی نښانی ښکاریدل ولیدلی چی ددوی په خوا را روانی و. په دغه وخت کی دوی سره سلاو مشوره وکړه چی دا لوی ښکار به تر لاسه کوئ او پچه به ورباندی اچوی اود پچی له مخی به دوی ته یوه یوه ښځه ورسیدی. څرنګه چی لقمان تر نورو مشروویسی ویل چی زه به لومړی له دوی نه یوه خوښه کرم په پاتی دریو باندی تاسی پچه واچوی. په دغه وخت کی لقمان له هغو څلورو ښځو نه یوه پرته له دی چی مخ یی لیدلی و یوازې دکالیو له مخی انتخاب کړه او نور وروڼو یی دپچی په اساس یوه یوه ښځه انتخاب کړه. کله چی دوی وایدل نو څرګنده شوه چی لقمان ته یوه توره اوبدر نګه ښځه ور رسیدلی وه خو څر نګه چی هغه ښځه دده په نامه شوی وه له غیرته یی ومنله کله چی نور وروڼو یی دلقمان دغه حالت ولید په خندا شول او په پښتو ژبه یی وویل چی لقمان په ختیه لاړ او په پښتنو کی

(۱) حیات افغانی - ۲۲۲ - ۲۲۸ مخونه

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور - ۱۰ مخ

(۳) پښتونستان - ۲۲۸ مخ.

دا مثل مشهور دی کله چې څوک په کوم کار کې بیرته پاتې شي او یا وغولېږي نو نور ورته وایی چې پلانی په خټه لاره . د دغې عجیبې پېښې له مخې لقمان د خټک په نوم داسې شهرت وموند چې اوس د ده ټول نسل د خټک په نامه بالی کيږي د همدې بدرنگي میرمنه نه چې سبا که نومیده د خټک دوه نارینه اولادونه دنیا ته راغلل چې په یوه باندې یې د تورمان او په بلې باندې یې د بولاق نوم کيږي د خټک وټوله قبیله د دغو د وورویو اولاده ده تورمان هم دوه زامن درلودل چې یو یې ککې او بل یې تری نومیده چې د خپل پلار په اولاد کې تری ډیر نو یالی سړی و او د تورمان ټوله اولاده د ده په نامه نومول شوی ده. تری هم دوه محامن درلودل برگریت او امیر یا منند. (۱)

د خټک و شمال ته یو سفری، لمر پر یو ټوټه یی خلیل، اړیدي او بنګش، جنوب ته یې د بنو علاقه او خټیک ته یې اباسین موقعیت لري .

په لومړي سر کې د خټک و قبیله د شوال په غره کې میشته و چې نوموړي غره د سلیمان د غره یوه لویدیځه لړۍ ده چې اوس په دغه غره باندې دوزیر و قبیله تسلط لري چې له نن څخه دغه د پاسه دری سوه کاله دمخه دوی منګلو او هنې ښاخو نو په ملګرتیا د خپل اصلي ټاټوبي نه بنو ته راغلل او په هغه ځمکه کې میشته شول چې نن پري احمدزي وزیر قبضه لري . ځه موده وروسته د منګلو او شیتکو تر مینځ د ښمنۍ را منځ ته شوه او منګلي د شیتکو د ښمنۍ له کبله ددې سیمې پر ښو د وټه مجبور شول ، خو خټک و په دې سیمې استوګنه درلوده . په پای کې د خټک و او شیتکو تر مینځ اړیکې هم خراب شول او خټک و هم ددې سیمې نه کډه وکړه او په کر بوغه، تیري، لاجي، شکر دري او د اباسین تر غاړې پوري خپله یی قبضه تینګه کړه څرنگه چې دغه سیمې ښي آبادي نه وې نو دوی یې له کومې شخړې او جګړې تر لاسه کړی . په دې ورځو کې له ریسي نه نیولې تر کوهاتو پوري سیمو کې د اور کزيو قبیله میشته وه او د کورمې د لور نه به بنګش و هم د کوچیانو په ډول دی علاقي ته تګ اورا تګ کاوه چې د اور کزيو

او بنگش و ترمنځ په ناڅاپي توگه دښمني پيدا او جگړه پېښه شوه او څرنگه چې له پخوا نه د اور کزيو او خټکو ترمنځ يو لړ شخړي موجودې وې نو په دغه وخت کې خټکو له بنگش سره مرسته وکړه او کوهان له اور کزيو نه د بنگش ولاس ته ورغی او درېسي، پنيا له اوزيري نه نيولي تر توري څيري پوري ته - ولي سيمي دخټکو ولاس ته ورغلي او دخټکو او بنگش ترمنځ يو غر چې دگدا خيلو او لاجي ترمنځ موقعيت لري سرحدو گڼل شو چې تر اوسه پوري هم دغه سرحد په خپل حال پاتې دي. تر هغه وروسته کله چې دخټکو قبيلي په شمير کې زياتوالي راغې په هماغه تناسب يې خپلو مقبوضه سيمو ته هم پراختيا ورکړه او اوس يې هغه پراخه سيمه په ولاس کې ده چې په پېښور کې د يوسنزيو د سيمي او دکابل يا لنډې سيند له شمالي خنډونه نيولي تر کالاباغ، عيسي خيلو، مروتو، بنو، وزير او د سنډه درياب تر لويديځو خنډو پوري غزیدلي ده.

د خټکو د سيمي اوزد والي تقريباً سلو ميلو او پلن والي يې پنځوس ميله ته رسېږي څرنگه چې دمخه وويل شول ددغې سيمي ختيځ ته اباسين موقعيت لري، ولي د اباسين نه پوري غاړه هم خټک استوگنه لري او تر ماري پوري رسيدلي دي.

د خټکو سيمه پر دوو برخو وېشله شوې ده چې يويې شمالي خټک او بل يې جنوبي خټک دي. د جنوبي خټکو په ملک يې د مالگي کانونه موجود دي. ددې سيمي ځمکه ميداني او شگلنه ده غرونه يې شنه او آبادانه دي. توري، لاجي، کرک او شکر دره ددې سيمي مشهور کلي دي.

د شمالي خټکو سيمه هم غرنۍ ده چې له دې غرونو نه کومه استفا ده نه شي کيدای. اکوري، شيدو، نظام پور، امير او امير کلان ددې سيمي مشهور کلي دي (۱). دخټکو د سيمي په اوږو برخو کې ځينې وړې وړې سمسوري درې هم ليدل کيږي او په ځينو برخو کې يې د بنو نوڅنگلي ونې شته. دخټکو په علاقه کې د بها در

خیلو د مالګې کان ډبر مشهور دی چی ددغی مالګې دکان د عایداتوله درکه ډیری پیسې تر لاسه کوی .

هغه خټک چی دکوهات په شمالی ختیځ کی آباددی اود کابل تر سینده پوری استوګنه لری دا کوره خټکوپه نامه سره یادیزی . جنوب له میدیخ خټک د تیری او جنوب ختیځ خټک د ساغری خټکوپه نامه سره یادیزی . دنسبی اعتبار له معنی په دی ویش کی کوم مخالفت نشته ساغری خټک بولاق دی خو شمال ختیځ خټک هم بولاق بلل کیزی . دشمال ختیځ خټکومهم مقام چی دا کوری په نامه یادیزی د پېښور او نوښار نه ختیځ لوری ته دکابل سیند په جنوبی څنډو کی موقعیت لری . دخټکوپه لهجه کی دنور واورو قبیلو په نسبت د(ن) او(ژ) استعمال د(خ او گڅ) په پرتله زیات دی .

د خټکزیوه قومی خانانګه کهڅه هم د اباسین په بله خوا په (مکود) نومی ښارگوټی کی ژوند کوی خوددوی عمومی پوله ختیځی خواته اباسین دی لوییدیځی خواته یی د پېښور قومونه خیبریان او بنگش او سیزی او جنوب ته یی د ښو او د امان لوانی میشته دی . دوی داسی دوه بیلی بیلی خانګی لری چی سره پوره توپیر لری . شمالی خانګه یی لس زره او جنوبی خانګه یی دولس زره کورنی ګڼل شوی دی .

د جنوبی خټکوملک غرنی اوله ډبرینوسپیرو غرونو څخه جوړدی چی په ژورو اومخ په خور کلیو سره بیلیزی اودبارک اوساغرخیلونه په متشتت دول په کی میشته دی . (۱) .

د خټکودسیمي اکثره ځمکی د ښجروالی له کبله دکرنی ورنه دی دکرنی ځمکی یی هم اکثره للمی دی چی کله کله یی دارهت په ذریعه هم خړو بوی . دخټکودسیمي پیداوار غنم ، باجری ، چنی او جواردی . اوس په شمال ختیځ سیمو کی هغه ځمکی چی د خاګانو په ذریعه اوبه کیزی په هغو کی تماکو هم کول کیزی . په دلی اوچشمی کی چی د پېښورد نوښار په تحصیل کی موقعیت لری ښه لیموګان پیدا

کیزی. په هتې نصرتې کې چې دکو هات تیرې په تحصیل کې موقعیت لری په پربمازه
اندازه انگور شته .

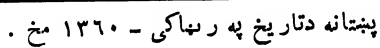
دختکود سیمې معدنی پیداوار مالیکه، پتېری اود د بروسکاره دی. (۱)

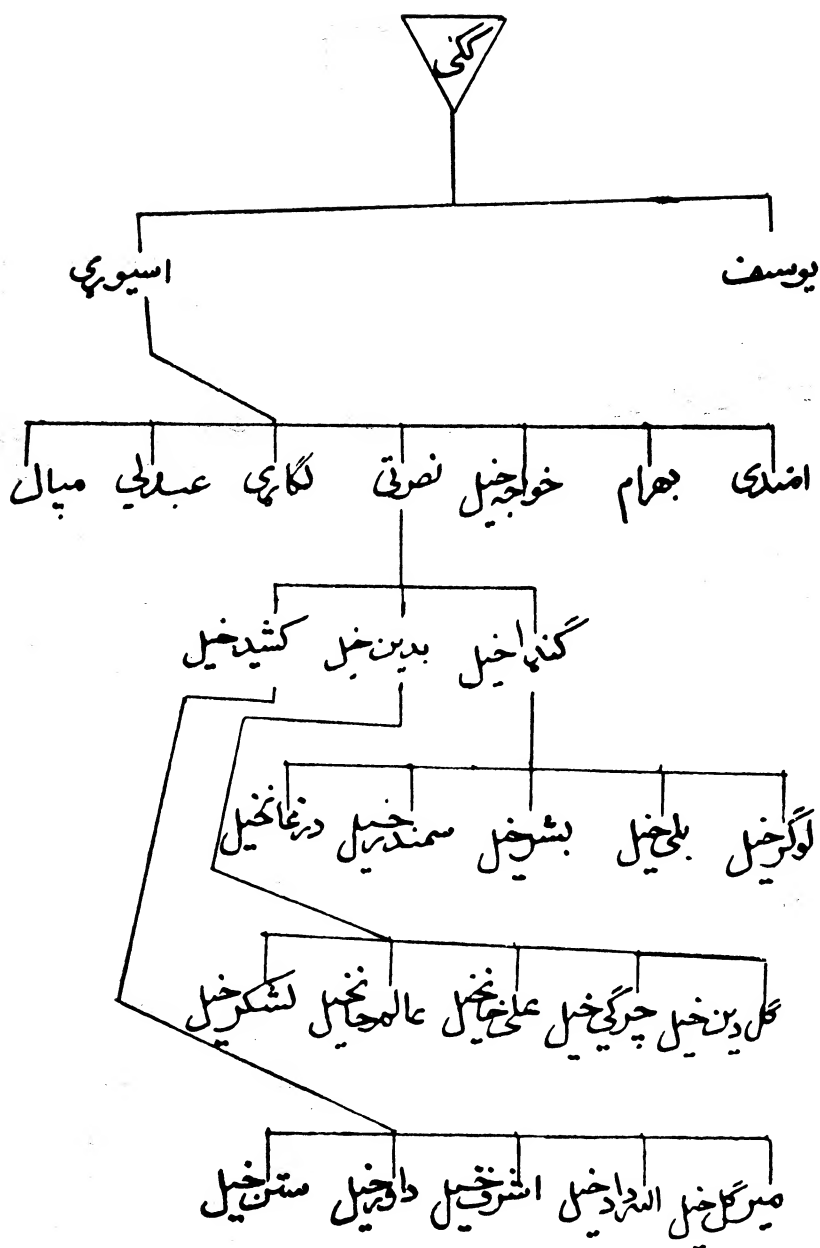
دختک د خپلو نورو پښتنو وروڼو په شان باغیړه، زړور، ننګیالی، توند مزاجه او
میلمه پال دی. دختک یو ښه خصوصیت دادی چې لانجمنی مسألی دننوا تو او بیا
جوړگو له لاری فیصله کوی اود جرګې له لاری پرویکړو ته په ډیره درنه سترګه
ګوری. دختکود قبیلې خلک په عمومي ډول سره ښایسته او غښتلی دی .

په اوسني وخت کې ددوی شمیرد ۱۹۶۱ کال د احصائی له مخی د (۳۷۸۳۰۴)
ننوا په شا اوخوا کې ښودل شوی دی چې اکثریت د کو هات په ضلعه کې
استوګنه لری (۲)

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کې - ۱۳۸۲ مخ .

(۲) پښتونستان - ۲۲۸ مخ

خدرزی

دوی غلجی پښتانه دی او اکثره خلک یی دمقر په سیمه کی دعلی خیلو غلجیو سره یوځای پراته دی او دمقر په سیمه کی یوه اندازه ملکیت هم لری . کښد هار له نژدی په ده خواجه نومی ځای کی هم ددغی قبیلې تقریباً دوه سوه کورنی میشته هی (۱) ددوی خپل نسب کله سیدانو او کله درانیو پوپلزیونه منسوبوی ، خودوی په اصل کی غلجی پښتانه دی . دحیات افغانی دلیکوال په قول په هغه وخت کی ددغی قبیلې شمیر په تول افغانستان کی (۲۰۰۰) دوه زره کوره ښودل شوی و (۲) دوی صوماً دکرنی اومالداری په چارو بوخت دی .

خرشین

خرشین یوه کوچنی تپه ده چی په شمالی وزیرستان کی ددورودپیی خیل کلی ته نژدی دزانگیتی اووژگی په کلو کی استوگنه لری چی په زانگیتی کی یی شمیر (۶۰) کورنیو او په وژگی کی (۱۶) کورنیو ته رسیزی . ددوی یو کلی دمدده خیلو دتنگی اود پیپلی ترمنځ موقعیت لری چی خرشین نومیزی دقبیلوی اتحادله مخی پخوا ددوروسره متحدوو ،خونن ورځ دمدده خیلو وزیروسره متحد دی . دافسانوی روایتونوله مخی دوی دحضرت بلال (رض) داوادی څخه دی (۳) ه دوی شجره په لاندی ډول ده :

خرشین

نیرسم خیل لیونی لادودخیل ملیاگی سیره خیل سنگرخیل

(۱) تواریخ خورشید جهان - ۲۲۲ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۲۸۲ مخ .

(۳) اصلاح ، انجمنی هار قبایل ایالت پښتونستان - ۱۱۱ مخ .

خړوتی

دغلجی په ټولنیز ګروپ کې دخړوتو قبيله يوه مشهوره قبيله ده. ددوی اصلی ټاټوبی دپکتیکاسیمه ده چی اکثره دګومل په اولسوالی، دسروبی په علاقداري داورګون په اولسوالی اودسروضه په علاقہ داری اودغه راز دخاک جبار په علاقداري کې استوګنه لری.

یوشمیر خړوتی دغزنی دولايت دمقراوقره باغ په اولسوالیو کې هم شته. دغه راز په شکر دره او پغمان کې هم استوګنه لری. دزابل دشاہ جوی په اولسوالی او دہلمند ولایت دنادعلی اوګر مسیر په اولسوالیو کې هم یوشمیر خړوتی استوګنه لری. ددوی تسمیې وجه داسی ښودل شوی ده: یسوه ورځ سهاک اویزب دواړه په یوه لاره تیریدل وړاندی یی یوبار کړی خړولید ایزب وویل چی خړدی زماوی اوسهاک وویل چی باردی زماوی. کله چی خړه ته ورنژدی شول نووی لیدل چی دباریوی خواته داوربشو دودی (روته) اوبلی خواته یی یو کوچنی ماشوم و سهاک دغه ماشوم خپل کورته راووست اود (خړه) او (روتی) له کبله یی په هغه ماشوم باندی د(خړوته) نوم کیشود چی ددی راسعمال په وجه په خړوتی مشهور شو. کله چی خړوتی دبلوغ مرحلی ته ورسید واده یی وکړ چی دری زامن یی وزیږیدل.

ددغی قبیلې په لویديځ، شمال لویديځ، او جنوب لویديځ کې سلیمانخېل استوګنه لری اوشمال ته یی دزرمټ سپنه موقعیت لری. همداراز ختیځ خواته دوزیروقبیلې سره ټوله لری:

په حیات افغانی کې لیکل شوی دی: خړوتی په هغو غرونو کې اوسېږی چی دکنواږ لمر خواته اود سلیمان دغره دحربو لوسیو نه تر برمل پوری پراته دی. دخړوتو دملک یوه برخه دارګون سیمه ده چی په هغه کې پرملیان یا فرملیان استوګنه لری. خړوتی په غچینو هغو تنګو میدانو باندی هم قبضه لری چی په مینځ کې یی چټک اوسخت غرونه

موقعیت لری. دوی څلورلوی کلی اری چی ددغو کلیوله جملی نه سروضه او مری
مقام لری.

خروتنی غالباً دحمکوپه کر نه بوخت دی. ددوی دکرني ور محمکی که څه هم
دکتوازه نه ښی دی، خو په کال کی یو ځل فصل کوی او په ژمی کی ددریو میاشتو لپاره
لرواو رولانس دی پتی وی. دوی پرغو او وواوغو وایانو بسا ندی یوی کوی له دی
کبله چی ددوی سیمه غرنی ده دپسونوپه تناسب وزی دیری ساتی. ددوی دیراوو-
ښان هم ساتی چی په اوارو او میدانی برخو کی یی خروی. ددوی اکثره دو دو نه
سهیلی سلیمانخیلوته ورته دی، خرپو ونده خروتنی دنورو پو ونده وو په شان دی او-
په ژبه کی یی توپیر موجود دی. دوی دوزیرو، ځنډرانو او پرملیا نوسره دیره کلکه
دښمنی لری. دوزیرو او خروتنو د قبیلو ترمنځ د دښمنی اصلی علت دېرمل غردی.
په دغه غره باندي تل دخروتنو او وزیرو ترمنځ وینی توییزی. ددی شخړی اساس
دابدالی احمد شاه دواکمني په وخت کی رامینځ ته شو ویل کیزی چی په هغه وخت
کی دوزیرو د قبیلې ملک قمبر نومیده چی دتوج-یاخیلو له بناخ نه وادخرو تنو ملک
شمس الدین وخروتنو ویل چی برمل دهغوی دی او وزیرو دغه ادعا ردوله او هغه
یی خپل گانه کله چی دغه دښمنی دسولی له لاری فیصله نه شوه نو په پشتو ژبه کی
یوه منظومه جوړه شوه چی ددغو حالاتو دروښانو لودپاره دلته راوړل کیزی:

برملی پیغله نجسل ځنډیه پریشیه

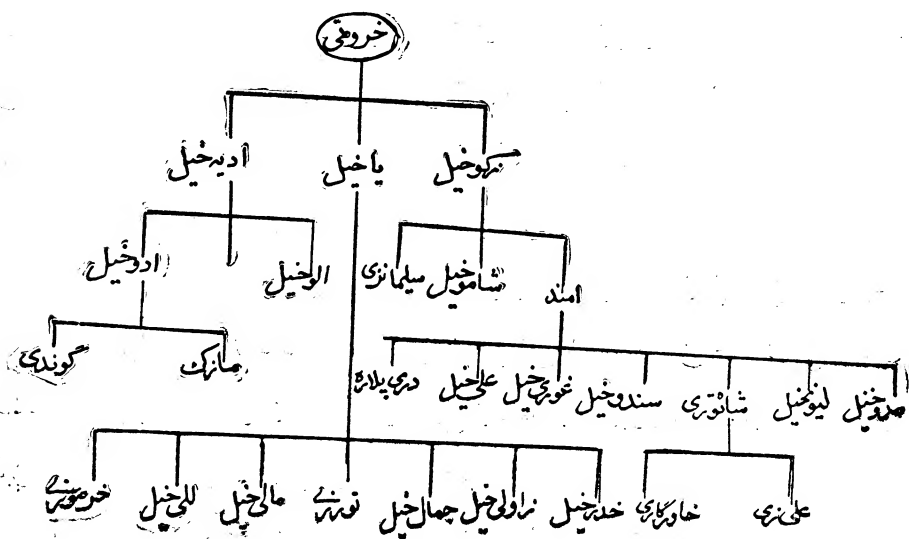
شمس الدین وایی زماده قمر وایی زما په غیز کی ایشیه

له دغه بیت نه مقصد دادی چی برملی پیغلی خپلی زلفی جوړی کړی دی
شمس الدین یعنی دخروتنو ملک وایی چی زماده اود وزیرو ملک قمر وایی چی په
غیز کی می پرته ده یعنی زما په واک کی ده.

په پای کی ددغه شخړی په سبب دخروتنو او وزیرو ترمنځ جگړه را مینځ ته شوه.
خروتنی هم دېرملیو او ځنډرانو سره دگاونډی توپ په سبب سخته دښمنی لری.
هغه خروتنی چی په دایمی ډول ژوند کوی د ملک دسوروالی له کبله لږ کار کوی.

دوی دمنی دپای ته رسیدونه وړاندی دسون دموادو ذخیسه برابروی او په ژمی کی دوی بی کاره وی هغه خروته چی غریب دی اود یخنی خلور میاشتی نه شی زغملای نو هغوی تو دو مکه کوته لیزد کوی اوله مخافه سره غوایان او اوښان هم بیایی : دوی دگومل ناوی جنوبی برخی ته چی اوپه پسرلی کی بیرته خپل ملک ته راستنیزی : ددوی رواجونه کت مټ دناصر و په شان دی. (۱)

خروته اکثر د مالدارۍ او کرنی په چارو بوخت دی ،خوپه سوداگری کی هم لوی لاس لری . ددوی زیات شمیر په هندوستان کی تجارت کوی . یو شمیر خروته کابل ولایت په پغمان ، خاک جبار ، دلغمان په مرکز اود قرغیو په اولسوالی او یو شمیر هم د پروان په ولایت کی اسنوگه نه لرۍ . همداراز یو زیات شمیر خروته کوچیان هم شته . دکندهار په ولایت کی هم زیات شمیر خروته استوگنه لری . په ټول افغانستان کی ددوی شمیر (۶۲۰۷۷۰) تنه ښودل شوی دی خو په دغه شمیر کی د خاک جبار د علاقہ داری تقریباً سل یونیم سل کورنی نه دی حساب شوی : د خرو تود نسب شجره

(۱) تواریخ خورشید جهان - ۲۲۱ مخ .

خلیل

که چیری دنسب شجره وگورونو وخرگنده به شی چی خلیل دسر بن په تولنیز
گروپ کی شامل اودغوریاخیلو پښتنو څخه دی . دوی په خلیلو مومندو سره هم
شهرت لری چی دپښتنو لویدیځی اوشمالی خواته میشته دی . ددوی سیمه شل میله
اوږدوالی اولس میله پلن والی لری چی برتهکال ، کوز تهکال ، سپینه وری
اولندی ددوی مشهور کلی دی چی دباری په ښی غاړه آباددی . (۱)

ددغی قبیلې څو کوره ددومهدود قبیلې سره اوهمدارازیو شمیرینی دبرودرانیوله
خونورو کورونو سره یوځای په کندهار کی استوگنه لری .

ددوی اکثره ځمکی دباری دسین په اوبوڅرو بیزی (۲) په کندهار کی دوی
دبرودرانیو په نامه سره مشهور دی اودوی هلته ځانته یوه جلا محله لری . دخلیلو د
قبیلې خلک خپل مشر ته ارباب وایی :

تاریخ حیات افغانی تقریباً څه دپاسه ۱۲۰ کاله پخوال ددوی شمیر (۶۰۰۰)
کورنی اودوسله والو میر وشمیر یو (۱۲) زره تنه ښودلی دی . (۳)

خوگیاښی

ددغی قبیلې دشجرې څخه څرگندیزی چی دکرلانی پښتنو په تولنیز گروپ کی
شامل دی اودننگرهار ولایت دخوگیاښی په اولسووالی اودماخیلو ، چپرهار ، پچیراو
اګام په علاقدار یو کی استوگنه لری اودننگرهار ولایت دمشهورو اوغوره قبیانو
جملی څخه شمیرل کیږی :

ختیځ ته یی شینواری ، لویديځ ته یی دحصارک غلجیان ، جنوب ته یی د
کورمی ایجنسی اوددیورند دکر ښی سره گډه پوله لری اوشمال ته یی دننگرهار
دسره رودا ولسوالی پرتهدده (۴)

(۱) پښتانه لومړی ټوک ، کابل : ۱۳۴۹ ، ۱۱۸ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رښاکې - ۱۳۲۵ مخ .

(۳) حیات افغانی - ۳۵۰ مخ .

(۴) معلومات مختصر دپاره اقوام قبایل ولایات سرحدی کشور - ۲۹ مخ .

دخوگيانو مشهور خيلونه دادی: وزير، خربون، شیرزاد، پر به، خدر خیل، بارک، در مان، بوبو خیل، لقمان خیل، شادی خیل، ابراهیم خیل، گلی خیل، ملی خیل، میر گبت خیل، شمن خیل، پیرالی خیل، یحی خیل او علی خیل:

دوی دننگر هار دسیمی په لوی دیڅ اود سپین غره په شمال لوی دیڅ کی مېشته دی چی په دوی کی دشیرزاد داو لادی شمیر زیات دی (۱)

دهند د مغولی واکمن شاه جهان د تخت کښیناستلو په لومړی کال د شادی خیلو اود بارک داو لادی لقمان تر مینځ دیوی کوچنی مسئلی په سر لوی شخړی رامنځ ته شوی: دلوقمان ښاخ د خدر خیلو په مرسته شادی خیل وټکول. تر هغه وروسته شادی خیلو د غلجیو قبیلې ته پناه یو وره اوله هغوی څخه یی مرسته وغوښتله غلجیو د دوی مرستی ته ملا وترله اود کابل د صوبه دار سیدخان په ملگرتیا یی دمخاله افینوسره سختی جگری وکړی چی په دغو جگړو کی د بارک له اولادی نه تر (۹) زره تنه کسانو پوری ووژل شول. په پای کی شیرزاد او خدر خیل مطیع او شخړی اوفساد ونه له مینځه ولاړل:

خوگیاښی جنګیالی خلک دی. د حیات افغانی مؤلف د دوی شمیر پنځه زره کورنی ښودلی دی:

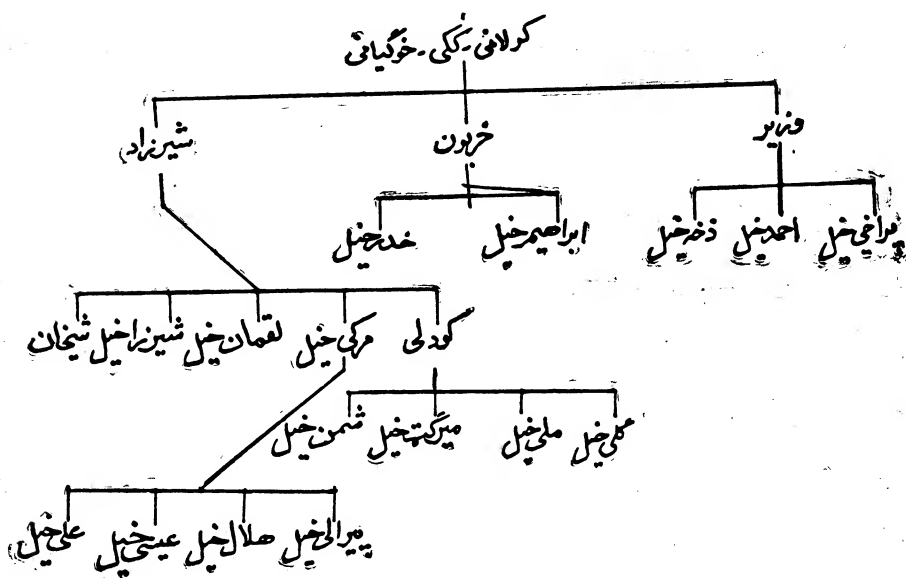
ددغی قبیلې ځینی ښاخونه په خوست کی هم استو گنه لری. داسی ویل کیزی چی په پیل کی ټول خوگیاښی په خوست کی اوسیدل، خود مغولی واکمن: وراالدین جهانگیر د سلطنت په وخت کی د زرم د سیمی ځینو غلجیو قبایلو پر دوی یرغل وکړ اود دوی یی له خپلی سیمی نه بی دخله کړل او ویی شړل: د شاه جهان دواکمښی په وخت کی په دوی کی کورنی شخړی اوفسادونه رامنځ ته شول چی په پای کی د یر شول (۲) د دوی سیمه شنه اوحاصلخیره ده اوزیات انار، انځر، انګور اوتوتان پکی پیدا کیزی. اکثره خلک یی د کرنی په چارو بوخت دی خو ځینی یی مالداری

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼاکی - ۱۳۸۸ - ۱۳۸۹ مخونه .

(۲) حیات افغانی - ۳۳۸ مخ .

هم کوی: دروی په سیمه کی ددریومیاشتوله پاره واورى هم اورى .

پته دى پاتى نه وى چى يوشمير خوگيا نى دهيواد په نورو ولايتونو کى هم
استوگنه لرى . چى د ۱۹۶۰ ع کال دمرکزي احصائىي دسرشميرنى له مخى
ددوى ټول شمير (۱۲۷۷۰۱) تنونه رسيزى چى ددى جملى نه يى ۵۵۷۲۶ تنه
مهربون، ۳۷۴۴۶ تنه وزير او ۳۴۵۳۹ تنه شيرزاد دى (۱)

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور - ۲۹ مخ .

خوندي

دوی غرغښتی پښتانه دی. دغه قبیله دداوی دقبیلې یوه څانگه شمیرل کېږي. خوندیو ته سیدان هم ویل کېږي. داسې روایت موجود دی چې داوی ابن دانی، چې دغرغښت لمسی و دیوی سیدی کونډی سره چې دخجند نه ملتان ته دخپلې خور د لیدل و له پاره روانه وه نکاح و تر له او هغې له خپلې لومړۍ سید میره نه یوزوی درلود چې سید حسین نومیده. نوموړی څاور زمان درلودل بلبل، سکندر، موسی او علی. دسید حسین اولاده له دی کبله چې دی دخجندود خجندی برخای پښتنو پخپلې ورځنۍ محاوره کې په خوندي و اړاوه. دوی تریوی مودی پوری دغرغښتیانو سره په گټه اوتوان کې شریک وو. خواوس دوی بېسېخی بیل دی اودکندهار اود هغه په شاوخوا کې استوگنه لري. او شمیر یې دیرازدی (۱)

خویشکي (خیشکي)

دوی هم دسر بن دتولنیز گروپ یوه عمده قبیله بلله کېږي چې دحمند اولاده ده دحمند قبیله په لومړۍ سر کې دکندهار په شاوخوا ارغستان ته نژدی میشته وه او د (۸۰۰-۹۰۰) هـ کلونو ترمنځ دپشین سیمه چې پښنگک هم بلله کېږي ددغې قبیلې په لاس کې وه اودترین قبیلې دغه ځای دزور په ذریعه له دوی ته ترلاسه کړ. خویشکي هم چې دلته اوسیدل له دغه ځایه یې دخپله شول او په مهاجرت یې لاس پوری کړ. دخویشکو د قبیلې ځینې خلك له پشین نه ملتان ته لاړل او هغه ځای یې داستوگنې له پاره غوره کړ ځینې یې غزني اود هغې لاری ته کابل ته راغلل او بیا له هغه ځایه دغور بند درې ته لاړل او په هغه ځای کې میشته شول چې تر اوسه پوری هم یوزیات شمیر خویشکي دپروان ولایت دغور بند په اولسوالی کې میشته دي. په هغه وخت کې چې مغولي واکمن ظهیرالدین محمد بابر کابل ونيو او څه موده وروسته یې په هند

باندي باندی دیرغل تکل و کر (۱) دخویشکو قبیله چی په غوربند کی ورته اوسیدل گران ښکاره شول دخپل یو پیر په لارښوونه دهندوستان خواته روان شول. دافسانو یی روایتونو له مخی ددوی پیر دوی ته داوسپنی یو میخ ورکړ او ورته یی وویل په هغه ځمکه کی چی دغه میخ ننوزی هغه به ستاسو ملک او وطن وی .

همداوجه وه چی اکثره خویشکی (خیشکی) او زمند په خانه کوچ ډول له کابل نه دپېښور له لاری هندوستان ته روان شول. په دغه وخت کی سلیم خان زمند ددغی قبیلې سردار او مشر و. دوی په هغه ځان کی میشته شول چی نن ورځ قصوری ښار پروت اود لاهور د ښار ختیځ ته موقعیت لوی دوی دستلج د سیند په د وارو غاړو باد دی. له همدی امله نن ورځ دوی ته «افاغنه قصوری» وایی (۲) لکه څنگه چی دمخه مو وویل ددوی یو شمیر دظهيرالدين محمد بابر سره پرهېند باندی دیرغل تکل و کر دبابر په پوځ کی دیر پښتانه هم شامل وونو همدا ووچی خیشکو د سردار سلیم خان زمند په مشرۍ دبابر په مرسته دپانی پت په جگره کی دابراهیم لودی سره وجنگیدل اوددوی اووه سوه تنه ووژل شول.

له همدی کبله بابر شاه اود هغه زوی همایون په دوی باندی دپره مهربانی کوله : هغه وخت چی خویشکی اوزمند په قصوری کی میشته شول نود سپره په نوم یو تن بلوڅ به دخپل قوم له یوی دلی سره ددوی سیمې ته راته اوددوی نه به یی لوټ وتالا کوله . ددغی لوټماری دمخنیوی له پاره ددوی ځینی څانگی لکه بتک زی، حسن زی، شهابن زی، سلماک، او کزلانی دقصوری لویدیڅ خواته میشته شول چی دوی ته به یی دبریا پورتنی کلی استوگن ویل اوڅرنگه چی (سپره) به له دغی لاری څخه پرغلونه کول چی نودغه لاره یی بنده کړه او بیا هغه ددغی لاری څخه لوټ نه شو کولای .

(۱) حیات افغانی ۳۵۲ - ۳۵۴ - مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په ریښا کی - ۱۳۲۵ - ۱۳۲۶ مخونه .

ددوی ځینې ځانګې لکه عزیز زی، جنوزی، براهم زی او نور د قصوری له رڼا نه میشته دی او پاتې زمند و د شمال خوا ته استوګنه غوره کړه .

نرخه مودی وروسته د ابراهیم زی او جنوزی بڼا خپل تر منځ یو لږ شخړه رامنځ ته شوه چې په نتیجه کې ددوی یو شمیر له دغه ځایه وځوځېدل او د خورجه په سیمه کې میشته شول .

په همدې توګه اکثره سلاک چې دا مچوزیو او حسن زیود بڼا خونو سره یې د مقابلي تران نه درلود د تانده سیمې ته لاړل او یو شمیر یې هم په قصوری کې پاتې شول . همداراز د پټک زیو یو شمیر هم د کورنیو شخړو په سبب په هیروال کې میشته دی .

د پښتنو مشهور صوفي شاعر ارزانی چې دبایزید انصاری (پیرروښان) همصهره و د خویشکود عزیز زی له ځانګې نه و .

په اوسنۍ وخت کې د خویشکود استوګنې ځایونه په لاندې ډول دي :

۱ - د افغانستان د پروان ولایت د غوربند په اولسوالۍ کې .

۲ - په کندهار او پشین کې :

۳ - د پېښور په اشغری کې هم ددوی یو کلی شته چې هغه د شجاعت خان شلموزی په ذریعه آباد شوی دی .

۴ - د پېښور د ښار په تحصیل دنو شهره کلان په قطب کې د لنډۍ سیند په غاړه په (خویشکۍ) نومي کلی کې آباد دی .

۵ - د کابل سیند شمال ته د مومندو په غرنۍ سیمه کې هم یو شمیر خویشکي میشته دي .

۶ - د خیبر د تاریخي دری تر منځ هم یو شمیر خویشکي استوګنه لري .

۷ - د لاهور په قصوری کې هم پښتانه خویشکي اوسېږي چې د هغه ځای خلک یې د (قصور په پټان) په نامه سره یادوي .

د غوربند خویشکي د نوموړۍ ولسوالۍ په لاندنۍ و درو کې استوګنه لري .

د تیخان په دره کې ، د یخدری په دره کې او د سیدانو په دره کې چې د غوربند

دخیشکو شمیرود (۲۵۰۰۰) ټنډه شااو خوا کی ښودل شوی دی:

په غور بند کی ددوی دځینو مشهور وخیلو نو نومونه دادی:

شاهی خیل، ملی خیل، علم خیل، چی علم خیل په لاندی وړ وخیلو نو وېشل شوی دی:
یارخیل، سلیمان خیل، خلیل خیل او یاروم خیل (۱)

خیسور

ددغه قبیلې خلک ځانونه د پېرانگي ابن اودی اولاده بولی حال داچی پېرانگي داودی لمسی دی. خوداودی د قبیلې نور ښاخونه له دوی سره د گډوالی نه انکار کوی اودوی د بولی نسب څخه بولی داودی داوادی دنسب شجره چی د پېروژو روځیر نو او تحقیق نو په نتیجه کی تر لاسه شوه دهغی شجرې په هیڅ ځای کی داودیا نو سره دخیسور د قوم یووالی (گډوالی) ترسترگونه شو:

که څه ددغه قوم دوگر وشمیر دیرلزدی، خودخپلی استوگنی ځای نه بی دبیوی سیمې ښه ورکړی ده. ددوی ملک دسمنده د دریاب په لوی د یخه غاړه موقعیت لری:

دخیسور د سیمې قطب ته د عیسی خیلو سیمه، لوی د یخ ته بی یو کوچنی غر موقعیت لری چی پښتانه یابلایانه نومیزی چی مروت پکی استوگنه لری (۲)

دخیسور د قبیلې اکثره خلک په ونه تیت، غنم رنگی او ډنگردی: د حیات افغانی د مؤلف په قول ددوی شمیر له دوی سره کورونو نه زیات دی، خودخیسوروسره متفرق خلک هم اوسیزی: ددی په سیمه کی دخرماونی دیری دی:
خیسور د عمر خیلو په نامه سره هم شهرت لری. (۳)

داوی

کمچیری دنسب شجره وگورو نو څرگنده به شی چی داوی غورغښتی (غر غښتی) پښتانه دی چی د کاکړو د قبیلې پوری مربوط او هغوی سره گډ شمیرل کیږی.

(۱) د غور بند دخیشکو په باب می درادپو افغانستان د یوه تن غری محترم محمدالدین خیشکی څخه معلومات تر لاسه کړل (لیکوال)

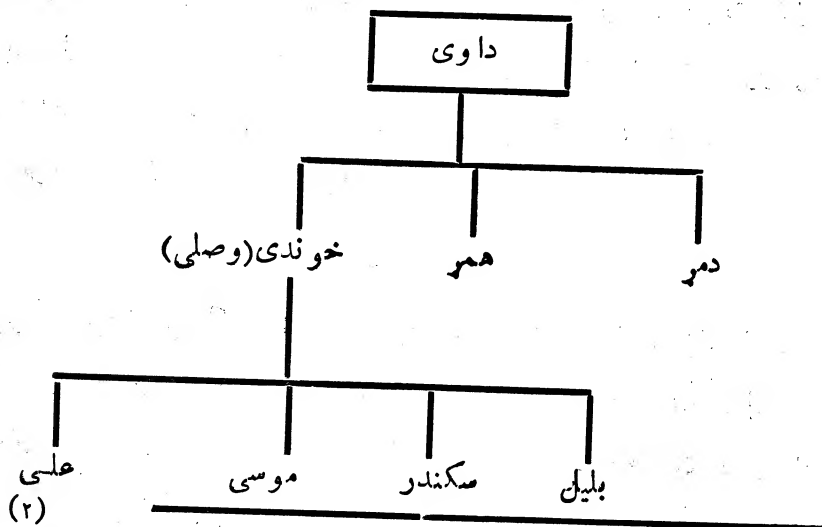
(۲) تواریخ خورشید جهان ۲۲۹ مخ

(۳) حیات افغانی ۲۹۹ مخ

ددوی شمیرلار او اکثریت یی دپشین په اجیرم کی پراته دی، خوځنښی یی په ژوب،
کندهار او دپنښین په کربلا نومي ځای کی هم میشته دی .

دداوی قبیله په دریو څانگو ویشله شوی ده چی دهمر، دمر او خوندي په نامه یادیزی خود حیات افغانی مؤرخ لیکي چی: دداوی دقبیلې دریم ښاخ چی خوندي نومیزی دمخزن افغانی په روایت دداوی له اصلي نسب څخه نه دی بلکې هغه په دی ډول ورسره یوځای شوی دی چی ددانی زوی داوی دخپل پلار درو نډ په وخت کی دآسونو د تجارت په منظور په سفر تللی و. په دغه سفر کی یوه ښکلمی ښځه چی دسیدحسن په نامه یوزوی ورسره ویوځای شوه. داوی له هغې ښځې نه دهغې داصلي ته اته وبی او وطن پوښتنه وکړه هغې ځواب وکړ چی له خجنده راغلی ده او داهلک دسید زوی دی . په هغه ملک کی باندي کاڅتي (قحطی) راغلی ده او زه غواړم چی دخپلی مشري خورسره ملتان ته لاړه شم داوی هغوی ملتان ته ورسول او نوموړی ښځې په ملتان کی دخپلی خور په سلا او مشوره داوی سره نکاح وکړه . داوی دنوموړی ښځې نه څلور زامن درلودل اوڅرنه گه چی حس خجندی ورسره ونوپښتنو په خپلو ورځینو خبرواترو کی داختصار له کبله دی په خوندي سره مشهور کړ. (۱)

د داوی ابن دانی د نسب شجره

(۱) حیات افغانی - ۲۴۲ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۴۵۸ مخ .

داود زی

دوی هم سر بنی پښتانه دی اود غور یا خیلو پښتنو په جمله کی شمیرل کیږی .
داود زی د پښور ضلعی په میدان اود کابل سیند په سهیلی برخه کی میشته دی. شمال ته
په مهمنزی او جنوب لویځ ته په خلیل پراته دی د غور یا خیلو د مهاجرت په لړ کی
د دوی کردار واضح نه دی ویل کیږی چه دوی دخان گجور مرسته حاصله کړی وه اود
هغه په برکت د سیمې په علاقه کی د کلبانی په غاړه استوگن شوی دی، خو په پای کی
دوی د پښور په قطبی علاقه کی د کابل سیند د بڼا خونو په منځ کی آباد شول چی د دوی
دغه سیمه ډیره زرخیزه ده (۱)

تاریخ حیات افغانی لیکي : داسی روایت موجود دی چی د مندلو مړنی زوی
داود دوی میرنی درلودلی چی د لومړی میسرمنی له بی حسین اوله دویمی میرمنی
نه بی د نیکو او بابو په نامه زامن لرل . کله چی مندل نه نری نه سترگی پټی کړی نو د
هغه میراث د حسین لاس ته ورغی له همدی کبله نیکو او بابو د خپل ورور حسین د
وژلو نیت وکړ اود شپې له خوا د هغه د خوب مخای ته ورغلل اود حسین په بستره
باندی یی د توری خوگوزارونه وکړل خو غر نگه چی حسین د هغوی د غداری
او خیانت نه خبر شوی و په هغه شپه په بل کوم مخای کی ویده شوی و ، له همدی کبله
ده ته کومه صدمه ونه رسیدله سبا سهار چی دواړو سخت زړو روښو حسین ژوندی
ولید ، نو دوی رڼی او شرم له کبله یی وطن پریشود. په پای کی د نیکو اولاده په هندوستان کی
مخای په مخای شوه اود بابو د اولادی خوگورونه د تیراپه شا اوخوا کی په خواره واره ډول
ژوند کوي اود حسین اولاده په هغه سیمه کی مخای په مخای پاتس شوی چی
همدا اوس پری استوگنه لری. (۲) پټه دی پاتس نه وی چی یو شمیر داودزی
د ننگرهار د ولایت د چپرهار د علاقه داری د داود زیو په کلی او همداران یو شمیر یی
د پروان ولایت د قره باغ په اولسوالی کی هم استوگنه لری :

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۳۲۴ - ۱۳۲۵ مخونه .

(۲) حیات افغانی - ۳۴۹ - ۳۵۰ مخونه .

درانی (درانیان)

درانیان اصلاً "سر بنی پښتانه دی. دغه قبیله پخوا دابد الیانو په نامه یادیده. ویل کیږی چی احمد شاه دځمکنیودنامتوپیردخوب په نتیجه کی (۱) ددرانی نوم په ۱۷۴۷ع کال غوره کړخود دغه پورتنی روایت اوحیات افغانی تر مینځ دیرتوپیر شته. په حیات افغانی کی راغلی دی: کله چی ابدالی احمد شاه د افغانستان په تخت کښینا ست پده دغه وخت کی صابر شاه مجذوب چی یو فقیر سری واو احمد شاه بابا ورته دیر اخلاص درلودده ته وویل چی باید دی د (دردوران) لقب غوره کړی چی دزمانی گوهر منهوم لری.خوده په قبیلوی لحاظ د(دردوران) لقب غوره کړچی (دگوهر ونو گوهر) معنی لری چی له دغه راهیسی ابدالیان په درانیانو سره یادیږی (۲) درانیان په لاندی ښاخونوسره ویشل شوی دی:

۲ - پنج پای

۱ - زیرک

دزیرک خانگی دادی: اشکزی، بشارک زی، پوپل زی، الکوزی

محمدزی او سدوزی

۲ - دپنج پای خانگی هم په دی دولدی:

پنج پای

خوگیانی یاخاکوایی

ماکو

الیزی

اسحق زی

نورزی

(۱) دکابل سلطنت بیان - ۸۵ مخ

(۲) حیات افغانی - ۲۲۰ مخ

ددرانیو سیمه

د کندهار شاوخوا ملک اوارا په طبیعي لحاظ ښایسته اوزر غونډی چی هم د
 میند په ویالواو هم په کاریزونو سره خړوبیزې اود کرنی لپاره یی ښه ډیره خواری
 ایستله کیزی په نتیجه کی یی غله ښه پریمان ده او په باغونو کی یی ښه سابه اوغلی
 میوی کیزی.

ددرانیانو ختیځ لوری ته پروت ملک آباد اود ترنگ دتولی دری څخه ښه
 حاصل کوی. ددرا نیو دملک د سهیلی ختیځی برخی خصوصیت د خواجه عمران
 دغرولری ده چی دری میاشتی پری واورې پاتی کیزی چی ددغه محای اوسیدونکی
 پوونده اوڅکزی درانی دی.

دخواجه عمران دسلسلی په سهیلی برخه کی دمرغی په مقابل کی دتوبی پراخ
 ملک موقعیت لری چی لویدیځ یی په اڅکزیو پوری اړه لری په داسی حال کی
 چی ختیځه برخه یی چی تر ژوب پوری غزیزې په کاکرو پوری متعلقه ده. دمرغی
 قطب ته ارغستان پروت دی چی دلورو غرو په مینځ کی یوه ښایسته دره ده چی د
 غرنیو بو تونه ډکه ده چی یوه اندازه ځمکه یی کرله کیزی او یوشمیر کلاگانې په کی
 موقعیت لری چی دبارکزیو په خانانو پوری اړه لری، خود اوسیدونکو ډېر زیات
 شمیری شپانه دی.

ددرانیو ملک وحشی ځناور لویوان، کوزان، گیدران، سورلندیان، هوسی اود
 ښکرو وروغړو دیرانواع لری. په غرونو کی یی یزان، پیرانگانو ته ورته
 ځناور اود هلمند په گرمسیر کی ځنگلی سرکوزی او گوره خر میندل کیزی. وحشی
 مرغان یی شاهین، بابی اود ښکار ځینی لوی مرغان دی. په پسرلی کی وحشی
 قازان، وحشی هلی، لگ، لگ، زانې، کونگیان، کارغان، شاروگانی، کوتری،
 سیسی، مرزان اوداسی نور هم په کی شته. اهلی شوی حیوانات یی اوبسان
 سنداگان، آسان، کچری خره، پسونه، وزی، سپیان او پېشوگانی دی.

د درانیانو شمیر:

ویل کیزی دهنوتولو کسانو شمیر چی ددرانیو په شااوخوا کی اوسیزی انه لکه تنه دی، خو بنایی داشمیر دلسولسکو تنو په شااوخوا کی وی. داسی روایت موجود دی چی ایرانی نادر شاه ددوی سر شمیر نه هغه وخت وکړه چی په دوی باندی پی تخمکه و پشمه او هغه وخت دوی (۶۰) شپيته زره کورنی حساب شوی دی. که چیری دغه سر شمیر نه واقعی وی دغه شمیر دیر از معلومیزی او بنایی دیر خلك په تیره بیا: پانه اودرمو خښتنان په دغه سر شمیر نه کی نه وی راغلی تخمکه چی دغه سر شمیر نه د تخمکو دویش له پاره تر سره شوی وه او مقصدی داو چی د تخمکه والو شمیر معلوم او بیا تخمکه ور باندی و ویشی:

دوداود ستور:

ددرانیو قبیلې دهر بناخ په سر کی یو مشر موجود دی چی دغه مشر عموماً دخلکو له خواتا کل کیزی کله کله ددغی مشری موقف په یوه کورنی کی موروئی پای کیزی، خو کله کله په دغه برخه کی تغیر هم رانلای شی. ددی قبیلې اکثره نارینه عموماً په حجرو، مهمانخانو او یا په جوماتونو کی سره راتولیزی اود خپل کرنی او مالدارۍ په باب خبری اتري کوی. درانیان دیر میلمه پالونکی خلك دی. دوی ښکلی څیری، جگۍ ونی او ستره بخون رنگونه لری. ددوی مخونه گرداوتندی یسی پراخه دی.

درمان یا عبدالرحمن

دشجری مطابق دوی کرلانی پښتانه اود خوگیا ښویو ښاخ شمیرل کیزی په دی دول چی:

- ۱- حاجی خان خیل ۲- سودی خیل ۳- اصلی احمد خیل ۴- مدی خیل
- ۵- کوندی ۶- منگس. دغو ښو و خانگوتو معوری هم ویل کیزی اومتون هم ورته وایی. دوزی خیل هم په معونو ورگډیزی (۱) متون په اصل کی دخوست دوی

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼساکي - ۱۳۸۹ مخ.

سیمې نوم دی چې ددغه محای اوسیدونکي مټون یا مټونی وايي. د حیات افغاني
مؤلف په هغه وخت کې ددوی شمیر (۱۰۰۰۰) تنه ښودلی دی. دوی په خوست
کې استوگنه لري او د کرکېلي په کارونو بوخت دي (۱)

دري کوتی

دري کوتی چې د پکتیا ولایت د خوست په لویه اولسوالی کې استوگنه لري
په سلیمان خیل وورگند پزی او غلجی پښتانه دي. د سلیمان خیل دوهم ورور چې علي
نومېد اولاده یی علي خیل نومېزی چې د علي خیلو دمند وزی د ښاخ یوه څانگه
اسماعيل زی دی چې دوی کوچنی څانگي یی پیداخیل او چندن خیل دی چې د
دري کوتی په نامه سره یادېزی او د حیات افغاني د مؤلف په قول ددوی غلورسره
کورنی په خوست کې استوگنه لري (۲)

دفتانې (دوتانې)

که چېرې ددوی د نسب شجره وگورو مخرجگرنده به شی چې دوی د متوزیو
د ټولنیز گروپ د لودی په ښاخ کې شامل دي چې دوزیرستان په جنوب لویديځ
کې د گومل د سیند پر غاړه استوگنه لري. دوی دیرزور خالک دي. دوی په قبایلي
اتحاد کې د سلیمان خیاو او نور وغلجیو سره متفق دي. ددغی قبیلې زیات شمیر
د کوچیانو په توگه هم ژوند کوي. (۳)

حیات افغاني د دفتانې په باب داسی لیکي:

لکه چې د نسب د شجرې نه مخرجگرند پزی ابراهیم چې په لودی سره شهرت
لري دری زامن درلودل یعنی سیاهې، نیازی او دوتانې. د دوتانو د خپلې خالک

(۱) حیات افغاني - ۵۰۲ مخ.

(۲) حیات افغاني - ۴۱۰ مخ.

(۳) اضلاع، اېجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان ۱۲۸ مخ.

پوونده اوځينی يی هم دسوداگری په چارو بوخت دی اودوی په دی برخه کی دیرزبات زیارگالونکی دی همداسبب دی چی دوی د نورو پوونده تر مینځ د یر شهرت لری. ددوی داستوگنی اولیزد څرنگوالی دنورو پوونده وو په څیر دی خوځینی دوتانی دوانه په سیمه کی هم میشته دی. دغه سیمه د شیرانیود قبیلې دهر پیا ل دڅانگی شمال ته دپوه میدان دپاسه په هغو غرونو کی موقعیت لری چی دگوملی خواته نشیب لری. که څه هم دوانی آب وهوا یخه نه ده خو دصحت له پاره ښه ده. په دغه ځای کی دیر غوماشی پیدا کیږی اود گرمی په موسم کی دوزیر وځلاک دله راځی اویوه اندازه دکرنی ورځمکی یی هم نیولی دی، خو سره له دی هم ددوتانیویوه کلاویو کلی دوانه دوا دی په مینځ کی موقعیت لری. دوانه دوتانی اکثره دکرنی په چارو بوخت دی اود حیات افغانی د مولف په قول ددوی شمیر داتیاوو کورونو نه لږ نه دی، خو دغه کوالی سره سره وزیر نه شی کولای. چی دوی له دغه ځایه یی دخله کړی. کله کله کاکړشپا نه هم ددوی سهیلی اولویدیځو سیمو ته خپل مالونه دخړولوله پاره راولی خو ددوی سره کوم کار او غرض نلری.

هغه دوتانی چی په پوونده ډول ژوند کوی نوددوی دو داو دستور کت مت دنورو پوونده وپه شان دی، خو هغه دوتانی چی په وانه کی استوگنه لری نوددوی خوراک او پوښاک تقریباً وزیروته ورته والی لری (۱)

دلازاك

دعنعنوی شجری له مخی دلازاك کرلانی پښتانه دی، خودتساریخه یی اسنادو په شهادت دوی د ساکی پښتنو څانگه ده. درواياتو مطابق دلازاك لومړنی پښتانه دی چی د پیشور په وادی کی داباسین

(۱) حیات افغانی ۴۵-۴۶-۴۷ مخونه، د پښتانه د ژوند د تاریخ (۲۷)

ترغاري پوري استو گن شوی وواوویل کیزی چی دوی په دغه سیمه بانندی دهندوشامانزوپه زمانه کی قبضه کړی وه دوی دسلطان محمود غزنوی په وخت کی د هغه سره دهند په حملو کی ملگری اودخپل یو مشر ملک یحی په مشرتابه دصومناټ په حمله کی شامل وو(۱) دوی دلاهوردر اجاد کمزورتیاپه وجه دخپیرله لاری پر پیشور بانندی چی په هغه وخت کی بگرام ورته ویل کیده (۲) سرغـیل وکړاود توری په زوری په دغه ځای بانندی خپله قبضه تینگه کړه ترڅو پوری یی چی دسند لویدیځی برخی یی هم ترلیری ځایونو پوری په خپله قبضه کی راوستی داسی روایتونه موجود دی کله چی په پیل کی د دلازاکو قبیله دافغانستان ختیځو برخو ته داخله شوه نو دهغوـی نه وړاندی دپیشور په ضلعو اودسند دریاب په لویدیځو اوختیځو غاړو کی سره کافراوسیدل او هغوخلکو ته چی سره کافرویل کیدل دگریکو بـکترین له نسل نه وواوپه لومړی سر کی ددیگانانو اوداصلی سواتیونیکونه هم دپیشور دضلعی اوراولپندی په حدودو کی ترجلال آباده پوری اوسیدل چی بیا په تلمـر یحی توگه دلازا کو دسوات او پونیرد غرونو لمنو ته په شاو تمبول او خپله قبضه یی پری تینگه کړه . لنډه داچی د دغی قبیلې د اقتدار دوره دمیرزا الغ بیلک تر وخته پوری دیره مشهوره وه ،خو کله چی دوی په خپل زور او قوت مغرور شول نولو مزی دخلیو او مومندوله خراچی دکابل نه پیشور ته راتلل مات او دپیشور پریشودلو ته مجبور شول . په هغه وخت کی پیشور ، دوا به ، باجوړ ، ننگرهار ، کلپانی اود مزاری تر سینده پوری ټولی سیمې د دلازا کو وی . په دغه وخت کی یوسفزی هم په کابل کی دمیرزا الغ بیلک له خوا ټکول شوی وواو پیشور ته راغلی وو (۳) دیوسفزیو مشر ملک احمد دلازا کو نه دیوسفزیوله پاره دیوی

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۷۵ - مخ .

(۲) دغه نوم غالباً دکنیشکا په وخت کی ورکړ شوی دی لرغونیو نانیانو د کسپاپور په نامه یاد کړی دی . (دوست شینواری)

(۳) حیات افغانی ۴۵۶-۴۵۷ مخونه .

سيمی غوښتنه وکړه اوونه يی وويل چي ای دلازا کو! زما قام کو فته مانده او ناتوانه دی داستوگنی له پاره یوه سیمه ورکړئ هماغه وچی دوی دوا به یوسفز یونه ورکړه وروسته بیادوی ددلازا کو څخه دنوروسیمو غوښتنه وکړه اوورته يی وويل چي یوازی دوا به لږه ده په هغه موگوزاره نه کیزی بیادلازا کوورته دانشکول، عثیراودباجورسیمي هم ورکړی اودلازا کوته يی وويل چي اشغیر هم په دوا به پوری دی که څه زور اوقوت مووشی اشغیر هم په خپله توره له شلمو نیو څخه واخلي (۱)

وروسته بیاددلازا کو او یوسفز یو ترمینځ دځینو محکوپه نیو اوسختی جگړی رامینځ ته شوی چي ددواړو خوا وونه دیرخلک ووژل شول. په پای کی دملک احمد اوددلازا کود مشر ملک محمد خان دلازا ک ترمینځ سواه وشوه.

ددلازا کو څخه یو شمیر کورنی دمغولی واکمن جها نگیر په وخت کی دکن ته ولېږل شوی چي تراوسه پوری هم ددلازا کویوزیات شمیر هلته استوگنه لری. دلازا په دوولویو بڼا خرنو: لودی خیل اویعقوب خیل باندی ویشل شوی دی چي دابناخونه بیا په نور وروړو څانگو تقسیم شوی دی:

ددغی قبیلې یو شمیر د هزاره په ضلعه اویو شمیر يی په متفرقه توگه په چیچ هزاره کی آباد دی: همداراز په پېښور کی هم یو شمیر دلازا استوگنه لری.

دور

دور کرلانی پښتانه دی اود شمالی وزیرستان دتوچی سیند په دواړو غاړو پراته دی. توچی دیوه وادی په څیر غرباً اوشرقاً پروت دی چي دتوچی سیند پکی بهیږی اودوردتوچی سیند په دواړو غاړو په ستروا و کوچنیو کلیو کی استوگنه لری اود څلور خوا وونه دوزیرود قبیلې سره گډه پوله لری. دوردخېڅ نه دنجری نه نیولی. په لوید یخ کی تر خړ کمربوری چي (۴۰) میله اوزدوالی

لری په یوه شنه اوسمسوره سیمه کې پراته دی اود کرنی دیری بنی محمکی لری :
 دور په دوو برخو ویشل شوی دی یعنی کښتني دور چی په ختیځ کی د میرا-
 مشاه نه ترخجر چی پوری پراته دی او بر دور (چی په میراشاه او په لوېدیځو
 سیمو کی ترخړ کمره پوری استوگنه لری). په دوی کی یو بل ډول ویش هم موجود دی
 چی دتپی ذوت دتورگونندی اومل ذوت د سپین گوندی په نامه سره یادېږی . (۱)
 په کومو ورځو کی چی بنوڅی (کیوی، سورانی) دشوال له غره نه دهنو سیمې
 ته راغلل نو دور هم په دغو ورځو کی دتوچی درود په دواړو خواوو کی آباد شول (۲)
 چی غالباً گومان دادی چی ددوی دور تگگ نه به څه د پاسه شپږ سوه کالونه
 تیر شوی وی. خو په دی باب کوم معلومات په لاس کی نشته چی له دوی څخه
 د مخه په هغه ځای کی چی اوس ددوی د سیمې په نامه یادېږی څوک
 اوسیدل .

هغه وخت چی مغولی واکمن عالمگیر اورنگزیب د هندوستان امپرا تورونو
 په ۱۱۱۲ هـ کال چی د (۱۶۹۶) ع کال سره سمون خوری د شهزاده بهادر شاه
 په مشری یو پوځ د بنوخوا ته ولېږه او غوښتل یی چی د پښتنو سیمې لاندی کړی
 همغه وچی څه موده یی سید حسین نومی د دورود سیمې د حاکم په توگه وټاکه
 اود دور په سیمه یی هم دکال د ولس زړه روپی مالیه وټاکله چی وروسته بیاد
 دغی سیمې انتظام خراب او دور بیرته آزاد شول. ترڅه مودی وروسته هیاددرانی
 واکمنانو په وخت کی تابع شول اوددرانی زمان شاه تردوری پوری یی (۱۲) زره
 روپی مالیه وركوله، خو کوم حاکم یی نه درلود. یو یا دوه کاله وروسته به یو
 فن درانی افسر دیوشمیر پوځونو سره دوی سیمې ته ورته اود ولس زړه روپی مالیه
 به یی ټولوله (۳)

(۱) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالات پښتونستان ۱۱۳-۱۱۴ مخ .

(۲) پښتانه د تاریخ په ریڼا کی ۳۹۵ مخ .

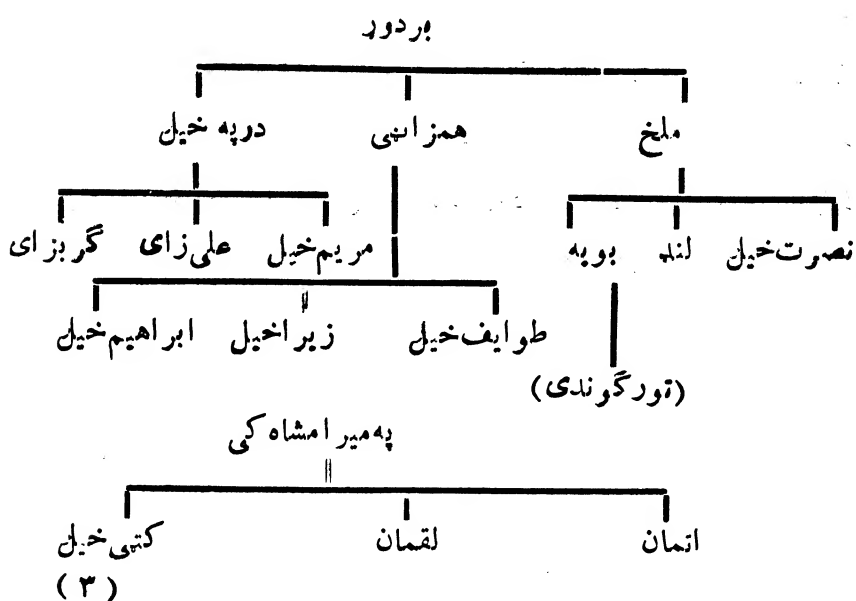
(۳) حیات افغانی - ۶۰۰ مخ .

د سلوزو او بار کزود جگړو او شخړو په دوران کې دوی بیا ځان د مالسۍ نه آزاد کړه (۱)

دوی ډیر جنګیالی خلک دي. خلک یې منځنۍ وې لري او غنم رنګه دي او اوا کشره د کر کیلي او سوداګری په چارو بوخت دي. د دوی د سیمې هوا په دوبي کې توده او په ژمی کې سره ده. غنم، پنبه، جوار، گنی، تنباکو، کورکمن اوزنجبیل یې غوره حاصلات دي.

دمیرامشاه ښار اود میرعلی بازارد دوی په سیمه کې موقعیت لري. په ۱۹۶۱ع کال کې ددوی شمیر (۵۸۱۴۸) تنه ښودل شوی دی (۲)

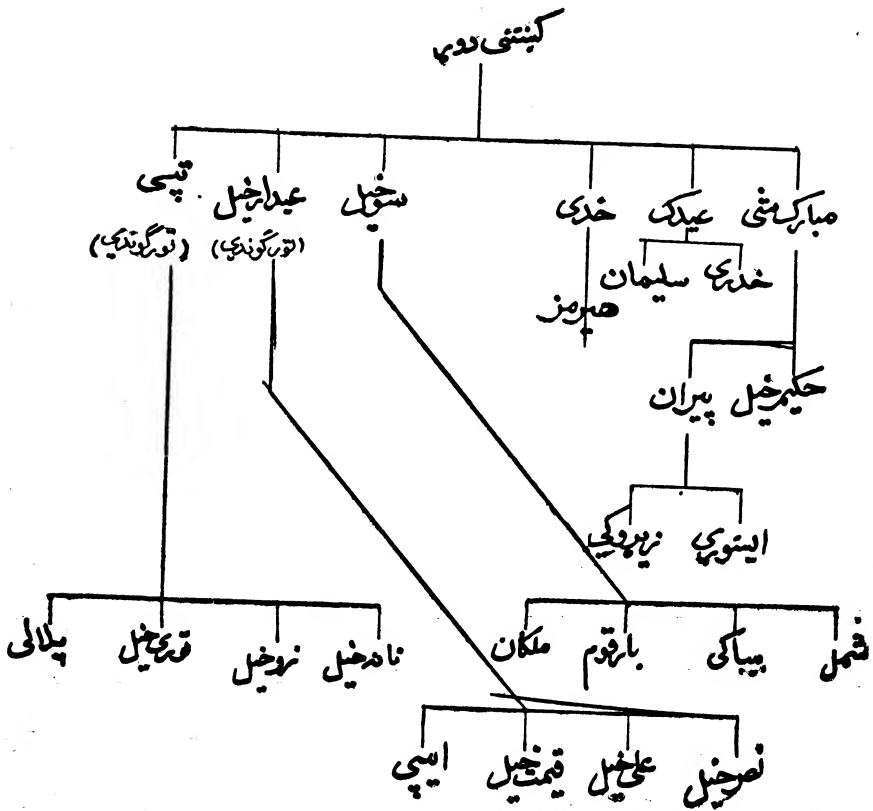
ددورود مشهورو وخیلو نو نومونه په لاندې ډول دي: بردورچی ملخ، همزانی او در په خیل په کې استوګنه لري اود دغوردر وخیلو نووړی څا نګی دا دی: نصرت خیل، لنډ، بویه، طوایف خیل، زیراخیل، ابراهیم خیل، مریم خیل، علی زای او ګریزای.

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کې - ۱۳۹۶ مخ.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان - ۱۱۳ مخ.

(۳) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان - ۱۱۴ مخ.

دستوخیل

دوی پہ اصل کی غلجی پنبتا نہ دی او خانو نہ پہ سلیمان نخیلو وورگدوی. ددوی اکثریت د ننگرہار ولایت د سرہ رودا ولسوالی د خیبر آباد او کنبہ کک پہ کلیو او ہم زیات شمیر یی دکابل پہ شش درک او بینی حصار کی استو گنہ لری. دوی اکثرہ د سوداگری پہ چارو بوخت دی. ددوی تہول شمیر د (۳۱۳۹) تنو پہ شااو خوا کی بنسودل شوی ی. (۱)

(۱) معلومات مختصر در بارہ اقوام و قبایل ولایت سرحدی کشور ۱۰ مخ

دولت خیل

د نسب د شجرې د خیر لونه جوړتیزې چې د لوانې د زوی د ماما د درېو زا منود
جملې نه د یاسین د اولادې نه د دولت خیلو خانګه رامینځ ته شوه. د ماما د نوری
اولادې په نسبت د دولت خیلو خانګې د شمیر اوواک له مخې دومره برتری ترلاسه
کړه چې د ماما د اولادې نوری وری خانګې په دولت خیلو پوری مربوطې ګڼل کېږي (۱)
ویل کېږي چې د دولت خان نه وروسته په پنځم پښت کې کتنې خان مینځ ته
راغی چې اولاده یې د کتنې خیلو په نامه سره شهرت لري (۲)

مخکې تر دې چې د لوهانې بڼاخونه لکه کتنې خیل، دولت خیل، میاخیل، مروت،
تتور او نور په ټاک کې میشته شي تر لوهانو پورې نده ډول ژوند کاوه او اړه اندازه
سوداګری یې هم کوله. که څه هم دوی اکثره په کتوازي اوسیدل چې د دغې
سیمې په سهیلې برخه کې یې یوه اندازه د کرنې وړځمکې هم درلودلې، خودوانه
په غره او نورو غرنیو سیمو کې چیرته چې بڼه څرخایونه موجود و وهلمته د مالدارو
لوانیو کېږدي وی او کله کله به د ژمی د تیرو لوله پاره د دامان د ټاک سیمې ته هم
راتللې. کله چې د کتوازي سیمه د سلیمان خیلو په واسطه له لوهانې ونه و نیوله شوه له
هماغه وخته په اوږې کې په وانه او په ژمی کې د دامان د سیمې ټاک ته د هغوی تګ راتګ
پیل شو.

ویل کېږي چې د دولت خیلو او نورو خانګو نه وړاندې د ټاک په سیمه کې پرانګې چې
دلودی د قبیلې یو بڼاخ دی استوګنه درلوده او د دغې ځای ځمکې او نور ملکیت د دوی په واک
کې و، خو څرنګه چې د لوهانې بڼاخ پورته د ژمی په موسم کې د ټاک سیمې
ته تلل او اکثره به د هغوی څارویو د پرانګیو زراعت او کرنې ته صدمه رسولې نو
ځکه د دوی تر منځ شخړې او کله کله د بڼمنې را مینځ ته شوی څو په پای کې
پر انګیان او نور د محمد بابر پاچا د غضب وړګرو ځیدل په دغه وخت کې د کتنې خیلو نه

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کې ۱۳۴۹ مخ.

(۲) حیات افغانی - ۲۹۳ مخ.

شهباز نومی چی دخانزمان لقب ور کړل شوی و دلوانی دباخ تولى خانگی یعنی دولت خیل، تنور، میاخیل، مروت اونور له خانه سره یو کړل او دپرا نگیانو نه یی دتاک دسیمې دترلاسه کولو تکل وکړ. ده دتول لوانی دباخ نه لښکری را - تولى اوهمدا راز له هغو پوونده وونه یی چی له پرا نگیانو نه په تنگ شوی و و مرسته وغوښته اودتاک په اوسیدونکو پرا نگیو او وروړیو باندی یی یرغل وکړ او ترخوجگړو وروسته لوحانیو د شهباز خان یاخانزمان په مشرۍ پر پرا نگیانو باندی بریالی اوله هغوی نه یی یخینی ژوبل او یخینی یی ووژل یخینی یی هم دتاک له میمې نه وشړل اودغه یخای شهباز خان ته په لاس ورغی اودخپل دباخ (دولت خیل) اونور وختانگړو سره هلته میشته شول اودتاک سیمې دکرنی تولى یخمکی یی دآب سیاه په گډون په لملو رو برخو باندی وویشلی په دی ډول چی یوه برخه یی دولت خیلو، یوه برخه یی تنور، یوه برخه یی مروتو او یوه برخه یی هم میاخیلو ته ورکړه او هغه وخت به چی کال پای ته ورسید نو د مروتو او میاخیلو خانان به د دولت خیلو کتبی خیلو مشر خان زمان حضور ته ورتلل او هغه به په مناسبه اندازه دخلوړمی برخې له بابسته هریوه ته خپله برخه ورکوله او رخصتول به یی .

دمروتو دخلوړمی برخې په ویش باندی له خانزمان کتبی خیل سره شمخړی را مینځ ته شوی اودخپلی برخې دنیولو په منظور یی په تاک باندی یرغل وکړ او په هغه جگړه کی چی ددوی تر مینځ پېښه شوه دولت خیلو ماتې وخوړه او هغوی یی دخپل مشر سره له تاک نه خارج او په خپله یی پردغه یخای باندی قبضه تپینگه کړه خودکتبی خیلو د مشرجلیل خان نه یی چی دگنډا پور یا نومشر واوپه هغه وخت کی دامان ته یی په پوړونده ډول تگک اورا تگک کاوه مرسته وغوښته اودمروتو سره یی دمقابلې توان نه لاره نو لځمکه یی دتاک سیمه خوشی کړه. تر دغې جگړې اړه موده وروسته د میاخیلو لملوړ مه برخه ضبطه شوه نو لځمکه دتنور له برخې نه پرته دتاک نورې تولى سیمې دولت خیلو ته په لاس ورغلی چی اوس هم ددوی په لاس کی دی او څرنگه چی دولت خیل دومره ډیره

ځمکه نه شی کرلی نو ځمکه له دوی سره دهمسایه یارعت په ډول مېشته دی .

الفنستن په خپل مشهور راثر (An account of the Kingdom of Caubul کی) دولت خپل له خپل ټول رعیت اولاندی شویو قومونو سره اته زره کورنی بنودلی دي (۱) ددوي څو کورنی په کارنده ، زیځه ، کافر کلا اود کابل په شاوخوا کی هم استوگنه لري .

دولت زی

ددغي قبیلې خلک غلجی پښتانه دی اوځانونه په سلیمان خیلوورگندوي اووایی چی دوي دیر پخوا دکندهار واوغزنی دشااوخوا ځمخه لیزد کړی او دنگرهارولایت دروداتود اولسوالی دچپرهارد علاقداری د دولت زیو ، بی بی مهر و او دچینی په کلیو کی مېشته شوي دی .

همداراز د پکتیا ولایت دگر دیزد ښار ددولت زیو په کلی ، دزرمت په اولسوالی ، دسمنگانو ولایت دمرکز دایبک په ښار ، د بغلان په مرکز او همداراز د کابل دښار دچهاردهی او پگرامیود اولسوا ليو په شاوخوا کلیو کی هم یوشمیر دولت زی استوگنه لري د دولت زیو یو زیات شمیر دبلخ په ولایت کی هم اوسیزی . دنگرهارولایت دولت زی ددرویش ، خیلوا لله دادخیلو ، مندی خیل و او

زاريخیلو په څانگو ویشل شوی دی (۲)

د دوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د احصایی له مخی (۱۶۵۹) تنو په شاوخوا کی ښودل شوی دی . همداراز دنگرهارولایت د مومندری په اولسوالی کی ددوی شمیر ۱۴۰۳ تنونه رسیزی (۳)

ددوی اکثره دکرني په چاروبوخت دی . یو شمیری د ولتی دندی هم سر ته رسوی . پته دی پاتی نه وی چی د دوی یو شمیر تراوسه پوری کوچیانی ژونداری .

(۱) دکابل سلطنت بیان ، ۶۰ مخ .

(۲) داغه معامات دی چی ما پخپله په دغه کالی کی دیرکاونه پخوا واول کړی دی (لیکوال)

(۳) معامات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۲۹-۳۰ مخونه .

دینار خیل

دینار خیل غلجی پښتانه دی او دسليما نخیلو ستری قبیلې ته منسوبیږي .
ددینار خیلواکثريت په کندهار کی استوگنه لري . ددوی زیات شمیر د کندهار
دولایت دارغنداب په اولسوالی کی اولز شمیر یی د کندهار په مرکز کی استوگنه
لري . ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د احصائی له مخی د (۲۳۸۸) تنو په شاوخوا کی
اتکمل شوی دی (۱)

یوشمیر دینار خیل د پکتیکادولایت مرکز شرنه کی هم استوگنه لري او یوشمیر
دینار خیل د گردیز دینار درباط په سیمه کی هم ژوند کوی .

رتن زی

دوی بیتنی پښتانه دی ،خو نور بیتنی داسی عقیده څرگندوی چی په بیتنیو کی
د بوبک زوی عالی یو کوچنی ماشوم چی نسب یی ښکاره او څرگند نه و موند او
رتن نوم یی پری کېږود او هغه نسل چی دده له پښته رامینځ ته شوی درتن زی
په نامه سره یادېږي (۲)

رخږ

داهم دمندر یوه خانگه ده . دوی په پنځو کوچنیو خانگو وېشل شوی دی چی د
ملک زی ،مانی زی ،اکوزی ،خضرزی او محمودزی نه عبارت دی .مانی زی په ډاگی ،
ترلاندي ،پرمولی او ادینه کی ، ملک زی په پار حسین ، شیردره او یعقوبی کی
اکوزی په دو بیانو ،سره چینه او اسمعیله کی ،خضرزی په شېوه ،کالو خان
اوشیره غونډ او محمودزی په نوی کلی ،شیخ جانا ،اسوت او نارجی کی
مېشته دی . (۳)

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۹۲-۹۳ مخونه .

(۲) حیات افغانی - ۳۸۸ مخ .

(۳) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۲۲ مخ .

زاخیل

زاخیل په غوریو پښتنو کی یوه پښه ده (۱) چی پر «دولت یار» ورځی (۲) او په دولت یارو کی بیامو مند دی په ځینو کتابونو کی راغلی دی :

«زاخیل دمو مندو په دویز یو گد پزی»

استاد رشاد دراحت یاد په نامه اثر کی ایکی :

دوزیری او خویزی دمو مندو دوی نامتو ځانگی دی . دوی د گند او او کو داخیلو تر مینځ میشته دی .

زاخیل زیاتره کوچیان دی دیشین . (۳) او غرشین هم پکی شته (۴) د ننگر هار سیمه کی دکان او کتر غی تر مینځ میشته دی د ننگر هار د کامی اوسمړ خیلو تر مینځ هم د زاخیلو څو کلی شته د د کی ختیځ لور ته د کابل مېنډ پوری خواته هم زاخیل پراته دي :

(۱) غوری هغه پښتانه دی چی د چنگیز ۶۳۴ هـ ق مر په تاراکونو او د چنگیز یاو په ناتارونو کی له خپلای اصای مینی (غور) څخه لیزد (مهاجرت) ته ارشوی دی . د غوریو پښتنو نوم دخوشحال خان (۱۰۲۲-۱۱۰۰ هـ ق) په دیوان کی داسی راغلی دی :

هند ته یی روان کړم بدرگه می مستجاب

هم مالک ، هم خان ، هم دهمه غوری ارباب

داورنگزیب عالمگیر (۱۱۶۸-۱۱۱۸ هـ ق) د زمانی یوه بل شاعر حسین پکلی وال ویلی دی :

درقیب له نا کردو به می خلاص نه کا که- جنبه می تماسی غوری ، غنهی شی

غوریو پښتنو ته غوری خیل هم ویل کیزی . میرد اد خایل د خان کجود تاریخ (دیوان ۴۶۶) (۱۰۳۱ هـ ق تالیف) په مقدمه کی راوری دی .

غور په خپله پیغور مه کړه تو- غنهی ، یی سره ورو نه

(۲) دولت یار : د غور د اداری مرکز د چغچران د کاسی په دره کی دیوه ځای نوم دی چی تراوسه پوری یی هغه زور نوم پاته دی او ددغی پښتنی قبیلای په نامه یاد پزی . وگ د پښتنو قبیلو د کښنری لومړی برخه ۵۰ مخ .

(۳) د کندهار پښتانه دیشین هغو پښتنو ته وایی چی کوچیان نه وی د مالونو دروزنی پر ځای کښت او کر وکری او په کایو او ښارونو کی اوسی .

۴- هغه پښتانه چی په غرونو کی میشته دی غر شنه بال کیزی . د کامی فشار پر وروستی هجادی ، مفردیی غرشین دی . د پښتنو یوه تپه هم په دغه نامه بلنه کیزی .

دندگرهار پر زاخيلو برسيره په قندوز کې هم زاخيل ميشته دی (۱) اود کورنيو شمير يې تقريباً دوو زرو ته رسيزی مشهور کلی کې يې دا دی:

۱- زاخيل کلی د سپين زر شرکت شاته ۲- خوندان کلی: د چاردری د سيند پر غاړه ۳- پاچا قندر کلی: د زرخريد په سيمه کې (۲)

د کندز په مبارکي هم زاخيل شته ددغی سيمې نا تو بډای ناز کمير خان زاخيل و د افغانستان نامتو ليکوال استاد عبدالروف بيزوا هم د پيښور نو مبارکي د زاخيل په نامه د بوه کلی نوم اخيستلی دی او زياته کړی يې ده چی د پښتو، پارسی، عربی او اوار د ژبو مشهور ليکوال او شاعر «راحت زاخيلي» په دغه کلی کې زېږېدلی دی (۳) خو پخپله ارواښاد راحت د پيښور د نو مبارک په سيمه کې د زاخيلو دري کلی د دولی دی (۴) هانری جارج راوړتی د نو مبارک زاخيل کلی دازی خيل په نامه يادوی (۵) خود هندوستان د جغرافیی نو لنی د دغه کلی نوم زاخيل ليکلی دی ارواښاد «راحت زاخيلي» هم کښلی دی چی د نو مبارک په سيمه کې د زاخيل باجوړی دري زامنو دري کلی ودان کړی دی چی دري سره د زاخيلو په نامه يادېزی .

د زاخيلو کلی د نو مبارک په جنوب غرب کې پراته دی. د زاخيلو او نو مبارک تر منځ د پير پايی کلی پروت دی. پير پايی له نو مبارک څخه دوه نيم کړوه وا تن لرې. (۶)

(۱) قندز د افغانستان له شمالی ولايتونو څخه دی. د آمورو د پي له شورو تاجيکستان نه بيلوی ختيځ ته يې تخار، لويديځ ته يې باخ اوسو يل ته يې د بغلان ولايتونه پراته دی. (۲) د پاچا قندر زیارت په دغه کلی کې شته .

(۳) و.گک. اوسنی ليکوال (۱-۴۲۱) د استاد عبدالروف بينوا تاليف دکابل دولتی مطابعه ۱۳۴۰ .

(۴) وگوري لغات افغاني، د راحت زاخيلي تاليف ۱۲۴ مخ. د لاهور چاپ .

(۵) و.گک. د تواريخ خورشيد جهان په ۱۹۸ مخ کی ازی خيل د ځمکنيو يوه ريښه ښودل شوی ده ځمکنی هم غوری پښتانه دی .

(۶) د کابل رود چی هاته يی لنډی بولی د نو مبارک په مينځ کې تير شوی دی شمالی برخه يی د اشغرف په نو مبارک شهرت لری او محمدزی پښتانه په کی اوسی جنوبی برخه يی چی دخالصه نو مبارک په نامه يادېزی گډوله خلک پکی اوسی په دغه ځای کې زموږ مطاب له نو مبارک څخه خالصه (جنوبی) نو مبارک دی .

اوزاخیل له پیر پایی څخه یونیم کړوه لیسوی دی . په دی حساب نودونوښار
 اوزاخیل تر منځ څلو کړوه لارده. دپیشور او اتهک تومنځ پاچاهی لار د زاخیلو شمال
 ته تیر یزی. دپیشور ښار اوزاخیلو تر منځ یوولس کړوه واتن دی. دنوښار د زاخیلو
 کلی له پیشور ښار څخه شمال ته لږ مایلی ختیځ اورته واقع دی او د مشهور شاعر او
 لیکوال «راحت» د تاتوویی په نسبت یی د پښتو په ادبی حلقو کی خاص شهرت
 په برخه دی. ارواښاد راحت زاخیلی په څلو روژبو (پښتو، پارسی، عربی ردوکی)
 د شپږو پښتو تالیفاتو او تر جمو مخښتن دی (۱)

زموخت، زمښت یا زویمشت

زموخت د کرلانی قبایلو له جملی څخه دی چی دهغی د قبیلې یو مشهور ښاخ
 دی چی د دوشمیتي بادو مختی په نامه هم یاد یزی .

ددغی قبیلې پنځه ټپی په دی ډول دی: خویداد خیل، واتسی زی، متوال ،
 مندان او دولت زی. نن ورځ دغه ټپی زیاتره په خپلو نو مو نوسره شهرت لری .
 د زمښت قبیله د کورمی ایجنسی په جنوب ختیځ کی استوگنه لری . ختیځ ته یی
 اورکزی او بنگش، شمال ته یی اورکزی، لویدیځ ته یی توری او سهیل خواته
 د بنگشوسره پوله لری.

دوی په یوه غرنی سیمه کی استوگنه لری. په ۱۹۶۱ کال کی د دوی شمیر
 (۳۰۷۰۶) تنو ته رسیده. دوی سنی مذهبه او د سمل په گروپ کی شامل دی ، خونند
 اورکزی قبیلې یوه برخه شمیرل کیزی (۲)

زیرک (خیرک)

د رانیان یا ابدالیان چی د سربن په ټولنیز گروپ پوری اړه لری په دوو سترو
 ښاخونو باندي ویشل شوی دی چی یویی خیرک (زیرک) او بل یی پنج پای دی:

(۱) زاخیل راحت تاتوویی ، راحت یساد، د کابل پوهنتون فرهنګی شورا ، کابل
 ۱۳۶۳ ش کال ۲۰۰-۲۰۴ مخونه .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان - ۹۰ مخ .

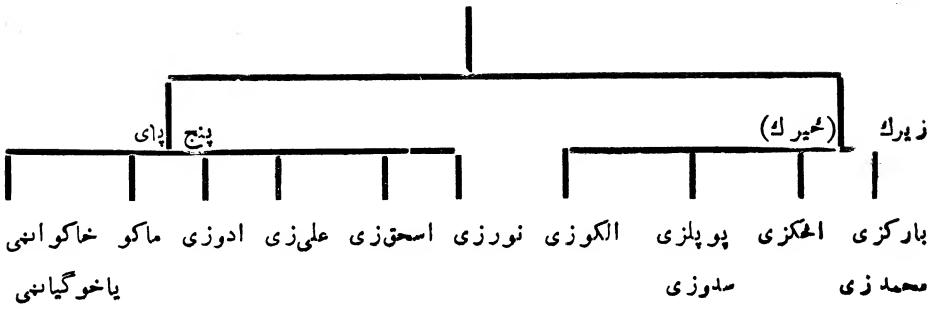
لکه چی دابدالیانو په مبحث کی موپری خبری و کړی داملا می دوری په تاریخ کی لومړی نامتوسری چی د(ابدال=اودل) په نامه یاد شوی دپښتني قبیلو مشهورنیکه دی چی دخپل نامتو کهول سره دسلیمان په غره کی اوسیده. دی دترین زوی، دشرخون لمسی اود سربین کړوسی دی اودده نوم په پښتوادبیاتو اوپخوانیو نسخو کی (اودل) اود جمع منسوب په صورت (اودلی=ابدالی) ضبط دی چی د ۱۴۴۰ هـ یا ۱۰۴۸ م کلونو په شاوخوا کی یی پښتانه قبایل پرځان راټول کړی وو اودده له توکمه ملک سلیمان دعیسی زوی چی په زیرک سره مشهورو پښتني قبیلې یی دسلیمان له غره څخه دکندهارسیچی ته بوتلی او هلته یی میشته کړی اود خپل ژوند په پای کی یی خپل زوی ملک بارک په مشرۍ کښیناوه او تر بارک وروسته دزیرک بل زوی (ملک پوپل) خپل نفوذ (داوسنی بلدو پستان) تر شال اوژوبه پوری ورساوه اود پنځه شپیتو کالو تر مشرتوب وروسته د(۸۹) کلونو په عمر مړ شو.

ویل کبزی چی دابدال تر مړینې وروسته رڅر دخپلی کورنی مشر شواو دده دخپلو زامنو له جملې څخه یی خپل مشر زوی عیسی خپل جانشین وټاکه.

دعیسی دزامنوله جملې نه سلیمان تر ټولو پوه او هوښیارسری و چی تر اوسه پوری هم پښتانه هوښیارسری ته محیرک وایی. که څه هم عیسی د میرک په نامه مشر زوی درلود، خو سلیمان یی د هوښیاری له کبله خپل جانشین وټاکه. دزیرک په څلور زامنو کی یی مشر بارک نومیده او پلار دی د کورنی مشر ټاکلی و، خو څه موده وروسته مشری دپوپل لاس ته ورغله.

لنډه دا چی په پای کی ابدالی احمد شاه چی د پوپلسزیو دپنځ دسد وزو بود ځانگی څخه ود ۱۷۴۷ع نه تر ۱۷۷۲ع کاله پوری یوه لویه او پراخه امپراتوری جوړه کړه.

درانیان له همدی کبله په دوو سترو ځانگو یعنی محیرک او پنج پای باندي ویشل شوی دی چی شجره یی په لاندی ډول ده:

زیرمانسی

دوی هم غلجی پښتانه دی او اکثره یی دتوخو په سیمه کی استوگنه لری ،
خود کابل نه تر کندهاره پوری په محینو کلیو کی یو یا دوه کوره میشته دی
اکثره زیرمانی دکر کیلی په چارو بوخت دی خو محینسی خلک کی سو دا گری
هم کوی . (۱) ددوی دشمیر په باب کوم معلومات تر لاسه نه شول اونه یی دخیلو نو
ویش راته خبر گنډه شو دزیرمان کلمه داو ستایی عصر سیر یمان راپه زړه کوی
چی دسلیمان: کلامی سره یی ریښه یوه اودسلیمان یعنی د(روه) دسیمې معنایی لرله .

زیرانی

دغور یا خلورم زوی زیران نومیده چی اولاده یی دزیرانی نامه یادیزی . دوی دننگر هارد
زیرانیو په سیمه کی دتاجیکو سره یوځای استوگنه لری او اکثره خلک چی ددوی دنسب
له شجرې سره آشنا نه دی هغوی تاجیک بولی (۲) لکه چی اخوند درو بزه هم
په خپل مشهور اثر تذکرالابراروالا شرار کی لیکلی دی چی دزیرانی ښاخ
دخپلانو روورونو نه بیلی اودننگرهار دسیمې له تاجیکانو سره او سیزی (۳)
ددوی محینی خانگی لکه په اوارخیل ، دولت خیل ، احمد خیل او تارخیل دبرو

(۱) پښتانه دتاریخ په ۱۳۲۶ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۳۵۲ مخ .

(۳) تذکرهالابرار والاشرار (۶۹) مخ .

مومندو سره په غم او بڼادۍ کې شریک دی (۱) همداراز د دغی قبیلې یو شمیر خلک د لغمان ولایت د الینگار په اولسوالۍ کې هم استوګنه لري. (۲)

سا پی

ساپیان دغر غبشت په تولنیز گروپ کی یوه مهمه قبیله ده. ددغی قبیلې اکثره وگړي په کونړ، لغمان، کاپيسا او دموندو په ایجنسی کې استوگنه لري. دساپیو قبیله دتاریخ په اوږدو کې په مختلفو اوبلا-یسانو مو نور سره یاده شوی لکه ساپی، صافی، مایین، صپین، صابیس، سابیت، سافیت، صافیت، صاپینگ، صاپته، صاپسته، اساپته، صپته، سوپتا ونور... (۳)

دغه قبيله په لو مری سر کی په لاند نیو شپږو ښاخونو و یشل شوی دی:

کندهاری، مسود، گوریز-ودیر، گاگیزی او خادی خیمیل (۴)

داسی روایتو نه شته چی ساپیان یوه پخوانی آریایی قبيله ده چی دیونانی کلاسیک مؤرخینو له خوا ذکر شوی ده او اسکندر د کونړ او لغمان په ځمکو کی د دغو خلکو سره مخامخ شوی دی او ډیر جنگونه یی هم ورسره کړی دی. ددی خلکو څه برخه د باجوړ په شا او خوا کی هم د اسکندر سره په جگړو کی مخامخ شوی دی (۵) لغمان او کونړ ته ساپیو دراتلو په باب داسی ویل کیږی چی د ۲۰۰۰ ق م په شا او خوا کی باختري آریایان د شمیرد زیاتوالی او د ځای د تنګوالی په سبب په لیز ډیل وکړ چی دهندو کش له درونه د کاپیسا په حوزه کی بنکته شول او له دی ځای نه یی تقریباً د سیندو نو طبیعی مجراگانۍ په مخه ونیولی سهیل ختیځ او سهیل لویدیځ خوا ووتله خواره شول چی دغو څخه یوی ډلی د کابل سپیند

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۵۲ مخ.

(۲) پښتانه لو مړی توك ۱۱۸ مخ.

(۳) عبدالمالک کو لکواں ساپی، «سایان او دهنوی قبیلوی ویش» دجرگی مجله ۱۳۶۵ کال ۳۵ مخ.

(۴) حیات افغانی - ۳۴۳ مخ.

(۵) مطیع اللہ چمبیلی ”بیا ہم ساپیان و پیڑنی“ دکابل مجلی ۴۴ گنبہ ۱۳۳۶ کال.

په مخه نیولی اود نجراب، تنګاب، سروبی اولغمان لاری دکونړ د سیند حوزی ته رسیدلی دی .

په دی کی هیڅ د شک اوتر دیدلځای نشته چی ساپیانو دمیلادنه ۲۰۰۰ کاله دمخه په مهاجرتونو پیل کړی اوباس په کاپیسا، کوهستان، کوه ساپی، لغمان، کونړ، جندول، پشات، سوات اوباجور کی میشته دی (۱)

دساپیانو داستوګنی سیمې :

دساپیانو زیات شمیر دکونړ په ولایت کی استوګنه لری چی په نوموړی ولایت کی یی شمیر تقریباً (۱۰۲۲۸۶) تنه ښودل شوی اواستوګنی ځایونه یی اسد آباد، نرنګ، سرکانی، دانګام، څوکی، نورگل، پیچ، چپه دره، بادیل، دیوه گل، د مزار دره اوشونګری دی.

همداراز دلغمان ولایت د عمر زیو، علی خیلو، پاچاخیلو، احمدزیو، باریزیو، سالو، گساګر، کوتالی، درویش آباد، دولت شاه، آتوک، چکله اودوگل کی هم ساپی ژوند کوی چی په نوموړی ولایت کی یی شمیر (۴۰۹۲۸) تنه ښودل شوی دی. یوشمیر ساپیان دکاپیسا ولایت د تنګاب په اولسووالی اونجراب کی هم استوګنه لری. همداراز د پروان ولایت په کوه ساپی، سیدخیلو، کوهستان او کوه دامن کی هم یوزیات شمیر ساپی میشته دی.

دننګرهار ولایت دخیوی د اولسووالی په دره نور کی هم ددوی یو کلسی شته چی دبودیالی په نامه سره یادیزی (۲)

همداراز یوزیات شمیر ساپیان دباغ په ولایت کی هم استوګنه لری. هغه شمیر ساپیان چی دمومندو په ایجنسی کی استوګنه لری ددوی ځای دسره کمره په نامه سره یادیزی او د ۱۹۶۱ کال دسر شمیرنی له مخی ددوی شمیر (۵۳۰۰۰) تنه ښودل شوی دی چی دمومندو دایجنسی دساپیانو کلتور کت مت مومندوته ورته دی (۳)

(۱) مطیع الله چمبیلی - بیا هم ساپیان وپیژنی * دکابل مجلی ۴۴ گڼه ۱۳۳۶ کال.

(۲) معاونات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۱۶۶ مخ.

(۳) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان ۵۵ مخ.

دساپيانوله پښتني تېرخڅخه يوزيات شمير كورونه په سيوي كسي ميشته دي
خوڅر گنده دي وي چي دغوسا پيانواوس پښتو هيره كړي ده اودسند يانوكلتوري
حاکميت يي پرځان منلي دي (۱)

اقتصادي جوړښت يي :

دكورساپيان له دي كبله چي دكورني ځمكي يي لږي دي نود هغي ترڅنگ
غواگاني، وزي، گديان او مېشي هم روزي چي دهغوي دغوښو، شيدواونورو
حاصلاتونه استفاده كوي. ددوي دكورني ځمكي اكثره للمي دي چي اوبه نه
ورسيزي او ياد اوبورسپدل ورته ناممكنه دي. اكثره بزگران يي په غريبي
كي ژوند تيروي په تيره بيا هغه بزگران چي دبادارانو (دمځكونخواندانو)
ځمكي كړي مجبور او مكلف دي چي دنځم نه پرته نوري تسولي ستونزي لكه
غوايان، دبزگري آلات، دځمكي وهل، كول، ريبيل، راتولول او ميده كول پخپله
غاړه واخلي حتي دځمكي دځاوند كورته دحاصلاتو وړل هم دبزگر په غاړه دي
بزگر مجبوري چي ددي نورو كارونو ترڅنگ دخپل بادارڅره، غواگاني سا
مېشي وساتي. همداراز بزگر خپل بادارته دغره نه وريالري راوري، دبزگر
بڼه دځمكي دځاوند دښځي او امروته بايد غاړه كيږدي. لنډه داچي اكثره ځمك
يي غريب او نيستمن بزگران دي.

څوراك :

دوي په خوړوكي اكثره دجوارو، اوربشواووريچونه استفاده كوي. څرننگه
چي دوي دبزگري ترڅنگ په مالداري هم بوخت دي نواكثره يي
دغواگانو او مېشو د مستواو شر و مېونه هم استفاده كوي او غوري يي يابه شتمنو
خلكو پلوري او يايي دننگرهار مېچي ته دپاورلوله پاره راوري. همداراز دوي
دغنمو او وريچونه هم گټه اخلي.

(۱) پښتواو پښتانه په سهياي پښتونخوا كي - ۴۹ مخ.

دوی اکثره دور یواووزود وژغونه ځانته مخصوصی جامی جوړوی چی دریشی ته ورته دی خوتنی نه لری . ښځی یی تورپرونی اراوژده کمیسونه لری : ددوی پرتگونه چین داره وی . نارینه بسی دځمکاد توکرونه هم ځانته کالی جوړوی اواکثره یوډول توبی چی پکولونه یی بولی اوږوږونه جوړشوی وی په سروی .

میامه پالنه :

داقتصادی تنگیی اوبی وسی سره ساپیان میامه پال ځلای دی . دوی دمیلونه پاره حجری لری چی په دی کار کی یوله بل سره سیالی کوی . په دوی کی دمیلونو قدر زیات دی . ددوی په حجرو کی د موسیقی آلات لکه سیتار ، رباب ، منگی اونور شته :

پښتني ننگ :

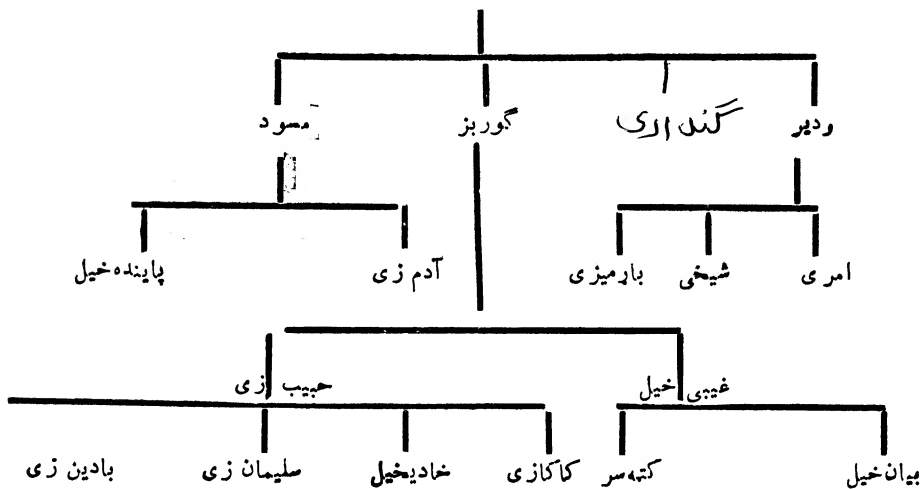
ساپیان دقام په ننگ کی غیر تمن ځلمک دی . دوی دخپل وطن دآزاد ولو په خاطر دانگریزی ښکیلاکگرو سره څوڅوخلی جنگیدلی دی اوډول ډول قربانی یی ورکړی دی همدا سبب دی چی د کونړ په اولسی ژوند کی دوسلی درلودل اوساتل ډیر اهمیت لری او دساپیوپه باب وایی چی یوه ورځ دیوه ساپی په کور کی نارینه ماشوم وزیږید څرنگه چی په اکثر وېښتو کی دارواج شته چی دنارینه ماشوم توزیږیدو وروسته دتو پلک دزی کوی څرنگه چی دغه سړی توپلک نه درلود نولار څو یو توپلک پیدا کړی او دزی وکړی خو چا خپل توپلک ور نه کړ . کوم وخت چی بیرته خپل کور ته راستون شو نو چا ورته وویل چی راشه زوی دی وگوره که نه کبر به وشي . نو هغه په محواب کی ورته وویل چی زما زوی باید د لومړی ځل له پاره زما مخ ونه وینی ځکه زه دومر دنا مردیم چی دخدای په دی لویه دنیا کی یو توپلک هم نه لرم چی دزوی دزیږیدو اعلان پری وکړم نو که هغه زما مخ وگوری نو

بنايي چي دهغه څخه به هم زما غوندي بي همنه سړي جوړشي بڼه به داوي چي ديوه نارينه اوبا همنه سړي مخ ته وگوري .

ساپيان د غيرت او ننگ په تكي سر او مال وركوي په دوي كي ښځونه طلاق وركول سخته بي ننگي ده . څوك چي د چا په ښځه تون شي نو دهغه ژوند بيا په مرگك شميرل كيږي . د چا په كړو كي چي څوك مړ شي نو كه نيستن هم وي نو هغه مجبور او مكلف دي چي خيرات و كړي په دوي كي د خيرات نه پرته د مړي ښځول شرم گڼل كيږي . همداراز دوي ملايانو او مياگانو ته د خيرات ، صدقي او سرمايي نه هيڅكله هم غاړه نه غروي .

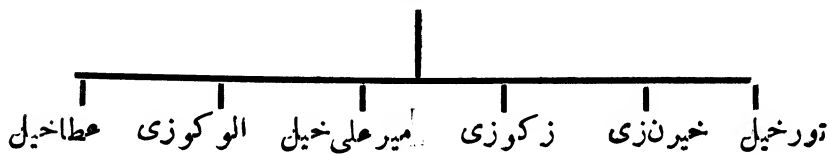
دوي د هډراو ننواتي په مقابل كي د ډيري لويي كناه نه هم تيرېږي . لنډه دا چي دوي په پښتني ننگ كي ډير تينگ دي .

ساپيان

د لغمان په ولايت كي د همرزيو ساپيانو د نسب شجره

همرزي

سالارزی

که چیری دنسب شجره په غورسره وگورونوخرگنده به شی چی سالارزی سربنی پښتانه اود ترکانیودخلور و بناخونوله جملی شخه یو مشهور بناخ دی چی دباچورپه لرامدک، برآمدک، لرسدین، برسدین، بنار، ناوه گي، کونکی، الیکي، چارمتگک بابو قره اورود کی میشته دی .

په سالارزیو کی دبرم اولاده برم خیل اودهلال اولاده هلال خیل د دانگام اواسماردتاریخ سره نه شلیدونه کی ارتباط لری .

د باچور شخه پرته د افغانستان د کونړ په ولایت کی هم زیات شمیر سالارزی استوگنه لری اوددوی داستوگنی محایونه په دی دول دی :

دانگام، شونگری، اغذباغ، اسمار، ساو، ساوخور، ناری، خوکی، بارگام، ازیرگل، بریکوت، دمپرو، حساره، کرهاله، دم کلی، نرننگ، گنجگل، دونوی اوتانگوتره کی هم میشته دی (۱)

په سالارزو کی دقوم مشری دابراهیم خیلو (برم خیلو) په لاس کی ده. داسی روایت موجود دی چی په یوه وخت کی د سالارزودلرآمدک په غونډی نومی کلی کی دکامران په نوم یوسری اوسیده په دی کلی کی دده دیوی میرونی شخه دوه زامن دهلال اوابراهیم (برم) په نامه وزیږیدل . دزلمیتوب په وخت کی دوی دخپل پلار سره بزگری کوله اودپلار تومرینی وروسته، هم دبزگری په کارونو بوخت وو. یوه ورځ برم په پتی کی یوی کوله یو ملنگک په آن سپوږد پتی ترخننگ ودرید. ملنگک برم ته وویل : «لار شه اوگره راته راوړه» په شرومبو کی یخی وریدی چی یوځای شی اوگره ورته ویله کبزی برم لاروا له کورنه یی اوگره ورته راوړه . ملنگک داوگری کونډی (دارگنی کاسه) په لاس کی ونیوله اواوگره یی په ځمکه تری کړه برم له کوره دری ځلی اوگره راوړه

(۱) معاونات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور - ۱۶ مخ.

او ملنگک دری محلی نوی کسره ، خو بر م هیش عکس العمل ونه بنود .
 ملنگک لاسونه پورته کړل او په دعا کی یی وویل : « بر مه ! خدای دی
 د توالو سالارزو خان کره » له دعا نه وروسته ملنگک لار او برم په خپلې
 یوی بوخت شو . دیوی کولوپه وخت کی هغه په پتی کی دسرو زرو خزانه وموندله .
 هلال پتی ته راغی . برم ورته توله کیسه وکړه . هلال په ملنگک پسې وزغاستل . ملنگک
 ورته وویل « د سالارزو خان می برم ته ورکړه ستا په خوله دی خدای برکت کړی .
 اولسی جرگی دی ستا په خوله فیصله کیزی او په کومه جرگه کی چی ستا اولاده
 نهوی هغه دی نه جوړیزی » (۱)

همدا سبب وچی اوس دده اولاده هلال خیل او لسی شخړی فیصله کوی .
 سکندرزی دسدین او آمدک په دوولویو بڼا خونو ویشل شوی دی :

۱- سدین خان- گي دادی : مین خیل ، کت- کی خیل ، عالی خیل ، قلندر خیل ،
 خیر خان خیل ، کندر بان .

د آمدک خانگی دادی : ابراهیم خیل (برم خیل) ، هلال خیل ، میرداد خیل ،
 شومه خیل ، اکا خیل ، محمود خیل ، بدلزی ، گبری ، فتح خان خیل ، حیلر خیل ،
 تور خیل ، خرگند خیل او تاران .

د ۱۹۶۱ع کال د سر شمیرنی په اساسی په باجوړ کی د سالارزیو شمیر (۷۰۵۰۰)
 تنه او داغغانستان د کونړ په ولایت کی د دوی شمیر د (۳۹۹۸۲) تنو په شا اوخوا کی
 ښودل شوی دی .

ساك (سهاك)

د نسب د شجرې دلیدلو مخه خرگندیزی چی ساك (سهاك) داندر او تره کی
 ورور د موسی زوی ، د ابراهیم لمسی او د غاچی کړوسی دی . ساك په خانگو کی
 یوسف خیل د شمیر له مخی ډیر دی . دوی اکثره د پکتیا د ولایت د زرمت په اولسوالی ،

(۱) د پښتنو ټولنیز- اقتصادی جوړښت ، د پښتو څیړنو بین المللی مرکز ۲۱۹- ۲۲۰

دلوگر دولايت په خروارنومي سيمه، دننگرهار ولايت په حصارك غلجی اودسره رو په اولسوالیو کی میشته دی. همدار از ددوی یو شمیر د کابل دولايت د پغمان داولسوالی په بیلک توت، دبگرامیو په شیوکیو او د کاپیسا ولايت په تنگاب کی اوسیزی. یو شمیری په لغمان او د هندوکش دلری په نوروسهیلی درو کی هم میشته دی (*)

دننگرهار ولايت دسره رود او حصارك غلزایی په اولسوالیو کی ددوی شمیر (۲۲۶۸) تنه او په ټول افغانستان کی ددوی شمیر (۲۲۷۸) تنه ښودل شوی دی (۲) خوزه ددغی احصایی سره موافق نه یم ځکه چی دحیات افغانی لیکوال دپتی- محمد حیات خان ۱۳۰ کاله پخوا لیکلی دی چی ساک (۷۰۰۰) کورنی دی (۱)

سبري

سبري دکرلانی دټولنیز گروپ څخه دی او د خوست لویی ولسوالی دبعقوبیو په علاقداري کی استوگنه لری. ختیځ ته یی باک او تریزی، جنوب ته یی دخوست سیمه اړدلویډ یخ له خوادمنگلو دقبیلی سره پولسه لری:

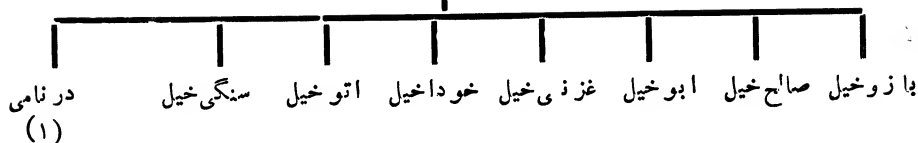
دغه خلک دکرني او مالداري په چارو بوخت دی: دوی دمزر ونه پوزی، پری، جای نماز ونه او توكری گانی جوړوی. دبعقوبیو په علاقهداري کی دسبري ونه سوبیره یعنری او مولی هم ژوند کوی:

ددوی سیمه ډیره ښه شنه، حاصلخیزه او آباده ده. ددوی شمیر په تخمیني ډول (۱۹۰۲۶) تنه ښودل شوی دی (۲)

(*) کله چی زه په ۱۳۵۶ کال دفاریاب ولايت مرکز (میمنی) ته تللی وم نو دمیمنی دښار شمال لویډیز خواته په پنځه یا شپږ کیلو متر کی په کیزدیو کی یو شمیر کوچیان اوسیدل چی دوی ځانونه سهاک یا ساکری کوچیان معرفي کول او ماداسی واوریدل چی دوی اوړی او ژمی هم دلته په کیزدیو کی تیروی او کوم بل ځای ته لیږد نه کوی (لیکوال)

(۱) معاونات مختصر درباره اقوام وقبایل ولايات سرحدی کشور - ۲۹ - مخونه.

(۲) معاونات مختصر درباره اقوام وقبایل ولايات سرحدی کشور - ۵۹ مخ.

سپندزی

دوی ته سیدان هم وایی او دترین اه قبیلې سره یوځای د پشین په سیمه کې په کرکیسلی او سوداګری بوخت دی، خوددوی په باب زیات معلومات ترلاسه نه شول (۲)

سپین ترین

لسکه چی د نورو ترینو په مبحث کې د نو لوستلې ترین د شرخبون زوی دسربین لمسی دری زامن درلودل چی نور، سپین او او دل نومیدل (۳)

سپین ترین په څلورو ښاخونو ویشل شوی دی او په شمیر کې د نورو ترینو په پرتله لږ دی. دوی په ژوره، تل، چوتیالی، هرناپی، دوکی او چوتیر کې میشته دی. دسپینو ترینو او نورو ترینو تر مینځ د کاکړو سیمه موقعیت لري. ترین په دودونو، رواجونو، خوینو او حاصلونو کې دابدالیانو په څیر دی، خو څینی رواجونه یې کاکړو ته هم ورته والی لري. دوی د کرنې او مالدارۍ په چارو بوخت دی. خلک یې قوی او پیاوړی دی. په پخوا وختونو کې سره له دې چی د نورو او سپینو ترینو تر مینځ واتن دیرو، خودوی دیوه گډخان تراداری لاندی وو چی دغه خانۍ دیو کورنه د نورو ترینو د بټۍ زی په شاخ پورې اړه لرله چی په دی باب یو مهم مثل موجود دی چی وایی: «خانی ده په دوه کوره په لوحانی کی برکتی ده په ترین کی په بټی ده (۴)»

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور د ۶۰ مخ چارت.

(۲) حیات افغانی ۶۳۰ مخ.

(۳) پښتانه د تاریخ په رڼا کې ۱۳۷۷ مخ.

(۴) حیات افغانی ۲۴۹ مخ.

ستانکزی

ستانکزی غلجی پښتانه دی اود احمد زی قبیلې یوه خانګه بلل کیږي . ددغې قبیلې خلک زیاتره دلوګر او ننگرهار په ولایتونو کې استوګنه لري . د ننگرهار په ولایت کې دوی دسره رود په اولسوالی اودچپرهار په علاقه داری کې استوګنه لري . چې په سره رود کې ددوی شمیرد (۱۵۷۰) تنواودچپرهار په علاقه داری کې د (۱۳۲) تنو په شااوخوا کې ښودل شوی دی (۱) خو ښایي په لوګر کې دستانکزیو شمیر بیخي ډیروی .

ستانی زی

ستانی زی دغلجی په ټولنیز ګروپ کې یوه پېژندل شوې قبېله ده چې دسلیمان خیلو یو ښاخ بلل کیږي . ستانی زی دوردګو په شمالي برخه او د ننگرهار په حصارک غازیایي اوسره رود په اولسوالیو کې استوګنه لري . ویل کیږي چې جبار خیل او هابکر خیل دستانی زیو مشهوری خانګی دی چې د کابل او جلال آبا د ترمینځ سپړوکی میشته دی .

ستوریانی

دغه قبېله په وصالی توګه دسربن په ټولنیز ګروپ کې شامله شوې ده . ددوی شمال ته شیرانی ، لویديځ ته یی زمري ، ايسوت او موسی خیل او جنوب لور ته د (کسرانی اوبزدارو) بلوڅو سره پوله لري . دوی دشمیرله پلوه لږ دی او په دوو عمده برخو وېشل شوی چې احمد زی او ګدارزی نومېږي (۲)

مونت سټوارټ الفنسټین په خپل مشهور اثر (دکابل سلطنت پېښان) کې د ستوریانو په باب داسې کښلی دی :

«ستوریانی تردغو وروستیو وختونو پورې ټول کوچیان وو . ددوی سیمه په

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور - ۲۲ مخ .

(۲) اضلاع ، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان ، ۹۷ مخ .

حقيقت کي دکړني له پاره دومره مساعده نه ده. د پړوخت نه تيريزي چي دوي دغه صيمه د دامان د بلو خانوخڅه ونيوله اوژمي به يسي هلته اړول او په اوړي به يسي خپلي مينی اورمي دموسي خپلو کاکړوسيمي ته بيولي. دغه ليز د بدني دهغي جگړي له کبله چي ددوي اود کاکړو ديوي قومي خانگي ترمينځ شوي وي ناراحته. کورنکي ثابتي شوي په دي چي دوي مجبور وود هغوي له ملګروڅخه واوړي، نود ستوريانو قوم نيمايي برخي خپلي رمي و پلورلي او په کرني يسي پيل وکړ. هغي بلي برخي يسي د پخوا په څير خپل عادت ته دوام ورکړ، خود يرزر په دي مجبور شول چي دهغو نورو په لاره روان شي. دنويو او پخوا نيو ميشته شوو ستوريانو ترمينځ له څو جگړو نه وروسته ټول قوم کروندگر شو. يوازي دوه خانگي يسي تر اوسه هم کوچياني ژوند ته دوام ورکوي او اوس هم په پسرلي کي خپل مالونه سپو ستا (Spusta) ته چي د سليمان تخت په جنوب لويديځ کي دي خپريږي.

سره له دي هم د پير ستورياني تر اوسه پوري سوداګر او د مالونو وړونکي پاتي شوي دي اوداهغي ژوند دي چي دګرځنده پوونده ووژوند ته نژدي دي. دوي معمولاً په خرواو غوايانو مالونو سره وړي او نژدي څلورزره کورني حساب شوي دي» (۱)

دوي د ديره اسماعيل خان په ضلعه کي استوګنه لري. څرنگه چي ددوي صيمه ديره ليري پرته ده نو افغانستان ته تګ اوراتګ نه کوي (۲)

د شوروي عالم ستا نيشفسکي A.B. stanoshevski د اتنوګرافیکو معلو ماتو

له مخي چي د ۲۰ پيړي په ليل کي يي ورکړي دي ددوي شميري د (۳۵) زرو په شا اوخوا کي ښودلي دي.

(۱) دکابل سلطنت بيان دوم توك ۶۳-۶۴ مخونه.

(۲) اضلاع، ايجنسي ها و قبايل ايالت پښتو نستان - ۹۸ مخ.

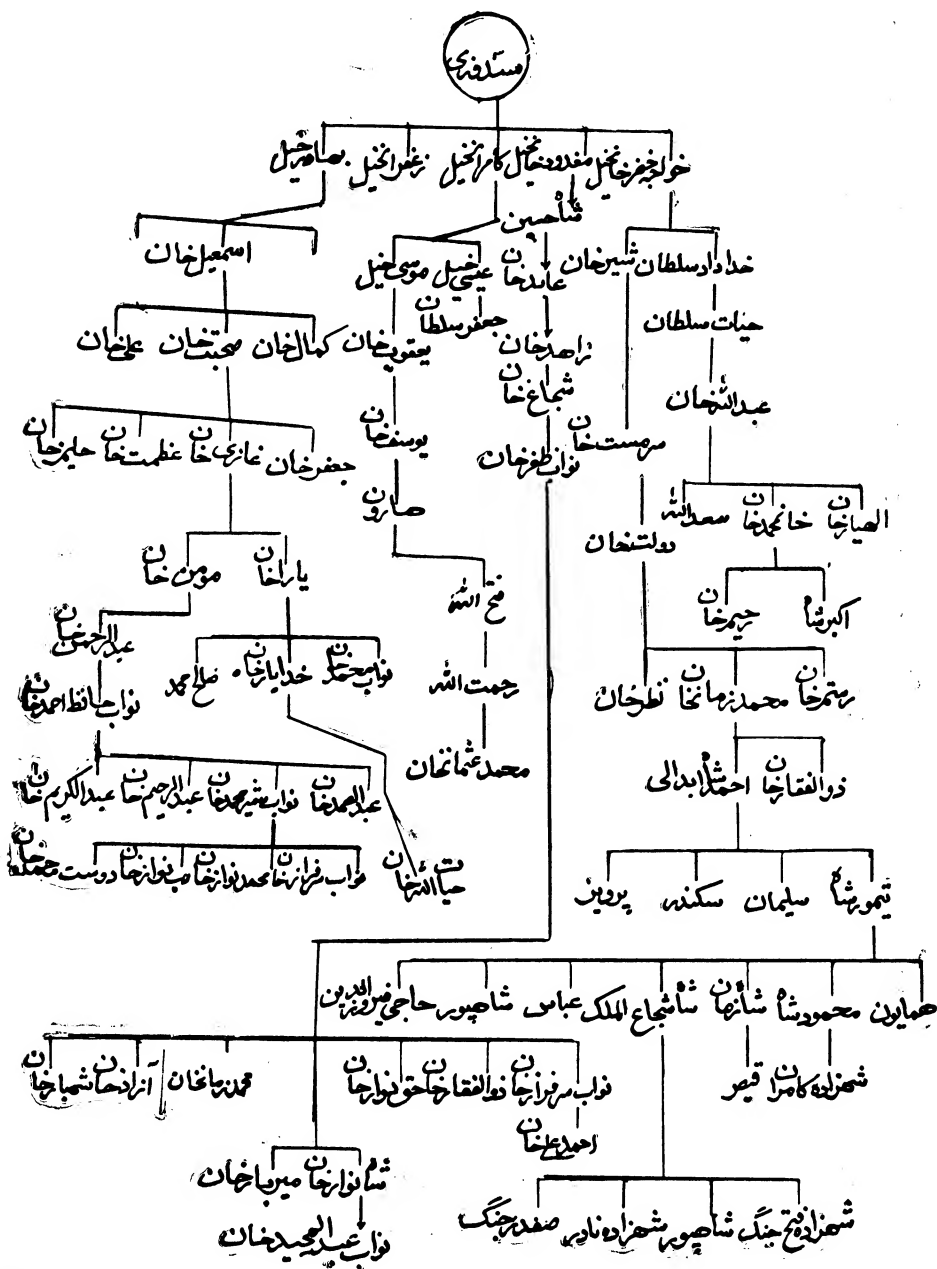
سدوزی

سدوزی د پوپلز یو یوه خانګه ده چی په سر بنی پښتنو وړ ګډ یزی ددغی قبیلی لوی نیکه یامورث اعلی اسدالله خان و چی په ۹۶۵ هـ کال کی زیږدلی او په ۱۰۲۱ هـ کال وفات شوی دی. دی په عوامو کی په «سدو» مشهور و او دده دنامه له کبله د اقبیله په سدوزیو سره مشهوره شوه. دی په شپږم پښت کی دابدالی احمد شاه نیکه دی. تاریخ حیات افغانی دسدوزیو په باب لیکي: «سدوزی د پوپلز یو یوه خانګه ده. سدوزیان تردیره وخته پوری نه یوازی دپوپلز یو بلکی د درانی د تولی قبیلی خاندان شمیرل کیدل او دایوه یقینی خبره ده چی سدوزیان ددرانی قبیلی د تولو خانګو څخه ډیر ددرناوی او عزت وړ خانګه ده. څرنگه چی پاچا دسدوزیو له کورنی څخه ونوځکه سدوزیان یوه بیله قبیله بلله کیزی خو په اصل کی دپوپلز یو د خانګی یو ښاخ دی، کله چی دسدوزی پاچایانو کورنی تباه او په لویديځ افغانستان کی د امیر دوست محمد خان بارکزی دسلطه تینګه شوه نو ددغی کورنی قدر هم لږ شو. ددغو خلکو زیاتره آبادی د شهر صغائر څنګ د ترنگ دواډی په منځ کی موقعیت لری. ځینی سدوزیان په کندهار کی هم اوسیزی او د شاهی کورنی څخه د شاه شجاع اولاده دهند دپنجاب په لودھیانه کی دستلج د سیند په ختیځه غاړه کی اوسیزی او د احمد شاه ابدالی کورنی ته پاچا خیل هم وایسی دسدوزیو څو کورنی په پیښور اولاهور کی هم میشته دی. پاتی سدوزی اکثره د کند هار شمال خواته ښخا کریز په سیمه او اکثره په غرنیو سیمو کی اوسیزی. ځینی سدوزیان د کندهار په دهذاکر، بالا کرز، شوراندام او خونور وځایونو کی هم استوګنه لری» (۱) ملک سدویو ډیر لایق سړی و چی د خپل قوم له پاره یی ډیر ځل متونه وکړل. په پای کی دپنځه اویا کلونو په عمر مړ شو. دسدونو پنځه زامن پاتی شول خو اوجه بنصر خان، مودو دخان، زعفران بخان کامران خان او بها درخان چی بیاخواجه بنصر خان داولس په خوښه په مشرتابه وټاکل شو او شل کاله یی دقام خدمت وکړ. ده دوه زامن درلودل چی خداداد سلطان او بل شیرخان نومیدل (۲)

(۱) حیات افغانی ۲۲۲ - ۲۲۳ مخونه

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۲۷۸ - ۱۲۷۹ مخونه

لنډه داچي د ابدا ليا نود کورني د سلطنت مؤسس او باني احمد شاه د پوپلز و د سملوز يو
د خانگي پوري اړه درلوده چې د ۱۷۴۷ع نه تر ۱۷۷۳ پوري د افغانستان يوسترو اکمن
وچي دغی کورنی تر ۱۸۱۸ع کال پوري په افغانستان اود پنجاب ، خينو بر خو
باندي حکومت کو ه چي بيا وره به سلطنت بسار کرزيو ته وليزديد.

سر کانی

سر کانی په اصل کې سربني پښتانه دي او په الکوزيو ورگډېزي دوی په پيل کې په کندهار کې او سيدل چې وروسته بيا د خيټو ووايول په کابل کې د کونړ د سر کاني واولسوالي ته راغلي دي. همدا راز د دوی يو شمير د اسمار په مرکز کې هم استوگنه لري چې په دې حساب د کونړ په ولايت کې د ۱۳۶۰ کال داحصائې له مخې د دوی شمير ۵۶۸۳ تنوته رسېږي. د کونړ د ولايت نه پرته سر کاني د الکوزيو د يوه ښاخ په توگه د افغانستان په لويديځ او جنوب لويديځ کې استوگنه لري. دوی اکثره د کرنې او سوداگرۍ په چارو بوخت دي چې د کونړ په ولايت کې د چار تر اشموداگرۍ هم کوي (۱)

سرواني

دوی لوی پښتانه دي او داسې ويل کيږي چې د سلطان شهاب الدين غوري پاتړ هغه وروسته د سرواني قبيله د درېند باد را بن او چود هوان شاوخوا سيمې ونيولې او دغه محکمې يې په خپل تصرف کې راوستې چې دلته دمخه هندوان او سيدل او اورپالونکي وو چې دغه محکمې د دغې قبيلې د سريپال کورنۍ په تيره بيا د شيخ مليح قتل اسلافو ته ورکړل شوي. شيخ مليح قتل د درابن پخو افني ښار متروک پرېښود او هغه درابن چې اوس آبا دي د شيخ مليح قتل سرواني له خوا جوړ شوي دي لکه چې د شمالي دروازي څلو د يوالي يې د شيخ مليح قتل په نامه سره ونومول شوه. په هغه وخت کې د درابن ښار اباد او د پيرۍ ښايسته او ښکلې ودانۍ يې لرلې او اوس دروانو او بو، شنو و نو او خا مو کورونه پرته شخه ښکلا نه ده ورپاتې.

سرواني يوه درابن باندې تر ديري مودې پورې سلطه لرله، خو د هماغه يون دواکمنۍ په دوره کې له دغه ځايه ووتل او د دوی دو تلو دوه علتونه ښول شوي دي. لومړی د دوی د شمير لږوالی او کمزوری او دوهم د دوی ماتې (۲)

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولايات سرحدی کشور - ۲۲ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۴۴۷ مخ .

ددوی د کمزورتیا علت داو چی دسوری بڼاخ نه یو تن چی دروری د بنار اوسیدونکی و دنو موری قوم یوه بڼه و تښتوله اود سروانی قبیلې ته یی پناه راوړه اود رابن ته راغی دسوری بڼاخ دغه مجرم او بڼه له سروانیو نه وغوښتله سروانیو د هغو بیرته ورکول د پښتنې ننگ خلاف وگڼل اود تښتیدلې بڼې په بدل کې یی د پنځو بڼو ورکول ومنل، خو سوریا نو د تعصب او غرور په سبب دیوې بڼې په ځای د پنځو تنو پیغلو نجونو تر لاسه کول و نه منل اود سروانیانو سره یی د جگړې له پاره تیاری و نیوله سروانی هم د پښتنې غیرت په وجه له دوی سره د جگړې له پاره چمتو شول. په پای کې په زاره درابن کې د دواړو خواوو تر مینځ ستره جگړه رامنځ ته شوه چی له دواړو خواوو نه دیر غښتلی او تکره کسان ووژل شول. کله چی د دواړو خواوو پاتې کسان چی له مرگ نه بچ پاتې شوی وودا حالت ولید نو په دی کار دیر پښیمانه او جگړه یی مناسبه و نه بلله اود یو د بل له وژلو نه یی لاس واخیست او هر یوه قوم خپل مری چی په زرگونو تنه وو بڼخ کړل او بیرته خپلو استوگنځیو ته ستانه شول. ددغی جاهلانه جگړې نتیجه دا شوه چی له هغی ورځی نه دسوریا نو او سروانیو شمیر دیر لږ او تر هغی اندازی پوری کمزوری او ضعیف شول چی دهیڅ مخالف قوم سره یی چگړه نشوای کولای. دهما یون پاچا دواکمنی په پیل کی کله چی د میاخیلو، لو حانیو او بختیار په پاتې سروانیو باندی برغل وکړ نو تر ازی مقابلی وروسته یو شمیر سروانی ووژل شول او پاتې مغلوب اود درابن له سیمې نه یی لاسونه له شول او دغه سیمه د میاخیلو او بختیارو لاس ته ورغله او سروانی چی شمیر یی دیر لږ وو ځینی یی خواره واره او ځینی یی د مالیر کوتلی مشرتبه چی ددوی د قوم نه وو رغلل. ویل کیږی چی دراولپندی د ضلعي په چه چه نومی ځای کی هم څو کوره سروانی میشته دی. ددغه قوم څخه د مالیر کوتله کورنی دیره مشهوره ده (۱)

سري-پال

دوی لودی پښتانه اود سروانیو یو شاخ بلبل کېزی . ددغی قبیلې نسیکه شیخ احمد زنده پیر و چی د هغه د پنځو زامنونه یی مشر شیخ صدرالدین و چی په صدرجهان سره مشهور دی . دی یو عابد او پرهیزگار انسان و . دی دخپل اصلی تاتوبی درابن نه دهند دلیدلوله پاره روان شو اود مالیرسیمې ته چی دهند دپنجاب په ایالت کی واقع دی ورسید اود ستلج دسیند دیو ویالی په غاړه یی یوه خپره ودانه کړه اودخدای (ج) په عبادت برخت شو . په هغه وخت کی دمالیر ودانی زبني نښانی هیڅ موجودی نه وی ، خوردهوم په نوم یو کوچنی ځای دشیخ صدرجهان عبادت ځی ته لنډ موجود و . کله چی صدرجهان دهند دواکمن بهلول لودی له لور سره نکاح وکړه دمالی له نامه سره یی د(ر) توری چی درب دنوم لومړنی توری دی یو ځای او په دغه سیمه یی دمالیر نوم کینود صدرجهان دبهلول لودی له لور سره په دی توگه واده وکړ چی کله سلطان بهلول لودی ددیلی دسلطنت د نیولوپه نیت روان شو نو هغه یوه ورځ د صدرجهان جونگری ته نژدی دیره شو اوله هغه سره یی ملاقات وکړ . هغه په خپل زړه کی نیت وکړ که چیری دیلی ته ورسیزی اوسو به یی په برخه شی نو خپله لور به دغه عابد اوزاهد ته ورکړی . دبهلول دغه مقصد ترسره اودخپل نیت دپوره کولوله پاره یی خپله لور نوموړی شیخ ته ورکړه اود ولس کلی اوشپز پنځو س کوچنی سیمې یی اودوده تول اسبابونه یی هم ده ته ورکړل . ترهغه وروسته شیخ صدرجهان دراجپوتانود کورنی دیوې ښځې سره هم واده وکړ . ده په (۱۵۱۴) ع کال کی له نړی نه سترگی پټی کړی اودخاص مالیر درگاه په انگر کی خاورو ته وسپارل شو چی دده مزار دخاصو او عامو زیارتگاه ده (۱) دده اولاده اوس هم په مالیر کوتله کی میشته ده ، خو پښتو ژبه یی هیږه کړی ده اودهندی تمدن او کلتور تر تأثیر او اغیزی لاندی راغلی ده .

سرېنسی

دغه قبایل دخپل لوی نیکه سرېن په نامه په سرېنی سره شهرت لري. سرېن به پښتنو کې دیر مشهور نیکه دی اوله پخواني زمانې څخه مؤرخانو دده نوم او حال لیکلی دی او په پښتني عنعنه کې هم داسې یو خورالوی پښتون او مشهور نیکه گڼل کېږي. ددی عنعنې ته صدیق په خارجی، مؤرخینو کې ابو الفضل علامی (۱۰۰۶هـ) د اکبر مغولي پاچا د دربار مورخ په دی دول کوي:

«په پښتنو کې دری وروڼه بیتني، غرغښت اوسرېن دیر مشهور نیکو نه دي» (۱):
د روایاتو مطابق سرېن د قیس عبدالرشید زوی اود غرغښت اوشیخ بیت وروړ دی. دده نوم ابراهیم دی، خو په سرېن مشهور شو. ددی وجه دا وه چې دده اولاد نه و او په دی خبره به تل غمجن او پریشانه و، نو ځکه بیت نیکه دده ته خپل زوی اسمعیل ورکړ (۲) سلیمان ماکو د بارک خان زوی په خپل مشهور اثر تذکره الاولیاء کې چې له (۲۱۲) هـ وروسته لیکل شوی د شیخ بیتني اودده د وروړ سرېن ذکر داسې کوي: «نقل هسی کاندې یارا نوچی په روزگار د شیخ بیتني دده وروړ چې سرېن نومیده او پر شیخ بیتني هم خوراگران و سرېن نه درلود زامن او هر کله به یی ویل خپل وروړ ته. بیتني خپل زوی اسماعیل ورکاو لوی شو و سرېن په کاله. خدای مهربان د اسماعیل په برکت سرېن ته نصیب کړه دومره زامن چې اوس شو گڼون دهنو ... (۳)»

ویل کېږي چې د اسمعیل اولاده هم په سرېنو ورگډېږي او ذکر یی په مراۃ الاناغنه کې د سرېني اولیاءو په لړ کې موجود دی (۴).

سرېن دوه زامن درلودل چې دیوه نوم شرخبون (شرف الدین) او د بل نوم خرشبون (خیر الدین) وو. د شرخبون (شرف الدین) د ژوند د حالاتو په باب کومه پته نشته البتله د خرشبون (خیر الدین) څه لېشان حال په پته خزانه کې موجود دی. د پته خزانی مطابق شیخ خرشبون په ۳۰۵ هـ کال زیږېدلی و.

(۱) آئین اکبری، لومړی ټوک - ۱۹۱ مخ.

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼا کې ۱۲۶۶ مخ.

(۳) عبدالحی، حبیبی د پښتو ادبیاتو تاریخ دوهم ټوک (کابل-۱۳۴۲) ۱۰۶ مخ.

(۴) پښتانه د تاریخ په رڼا کې ۱۲۶۶ مخ.

خرشبون هم دخپل تره شيخ بيت په شان بونيك او خدای لمانځونكى انسان و. دخدای پاك (ج) په عبادت به لگياو، ويل كيزى چى دى دكسى په غره كى اوسيده. درواياتو مطابق دشيخ خرشبون دژوندانه په زمانه كى دهغه پلار او تره (سر بن او بيت نيكه) لاژوندى وواو دوى ټول سره په يوه ځاى كى اوسيدل. خوڅه موده وروسته خرشبون دخپل پلار او تره په اجازت دخپل اولاد سره دكسى دغره نه دغورى مرغى (*) په لور په كډه لاړ او هلته ميشته شو.

لنډه داچى دسر بن اولاده چى په سر بنيانو سره شهرت لرى په لاندنيو قبيلو ویشل شوى ده.

- ۱- ترين ۲- شيرانى ۳- بابړ ۴- هرپال ۵- جلاوښى ۶- غرشين ۷- ميسان ۸- بريخ ۹- ابدالى ۱۰- پو پلزي ۱۱- سدوزى ۱۲- بارك زى ۱۳- اخلك زى ۱۴- اسحاق زى ۱۵- موسى زى ۱۶- نورزى ۱۷- اليزى ۱۸- ادوزى ۱۹- اسحاق زى ۲۰- خاكوانى ۲۱- ماكو ۲۲- يوسفزى ۲۳- مندر ۲۴- تركلانى ۲۵- گگيانى ۲۶- مومند ۲۷- داودزى ۲۸- خليل ۲۹- څوكنى ۳۰- زيرانى ۳۱- ملاگورى ۳۲- خيشكى ۳۳- كتانى ۳۴- مهمنزى ۳۵- كاسيان ۳۶- شينوارى.

سلطان خيل

دوى دسليمان خيلو په لوى ټبر پورى اړه لرى او غلجى پښتانه دى دسلطان خيلو هلاقه دارى چى دغزنى په ولايت كى موقعيت لرى هم ددوى داستوگنى له كبله په همدى نامه نومول شوى ده. ددوى زياتره برخه كوچيان او بيخى لږ شميرى مېشته خلك دى. ددوى زياتره برخه ژمى په نورو ولايتونو كى تيروى دوه ډير زړور، توريالى او په خپل عرف او عاداتو ټينگ دى.

ددوى دسيمى شمال ته ډيله او آب بند، جنوب ته يسى زړمت، ختيځ ته يسى كتواز او اومه اولويديځ ته يسى دمقر آب ايستاده موقعيت لرى.

آب و هوا يى په اوړى كى معتدله او په ژمى كى يخه ده. وا وړه پكى اوړى. په پسرلى او منى كى يى هوا مرطوبه او په دوبي كى وچه وى. او په يى دكاريزو، چينو او رودو څخه، برابر يزي چى دڅښلو له پاره هم صحتى دى.

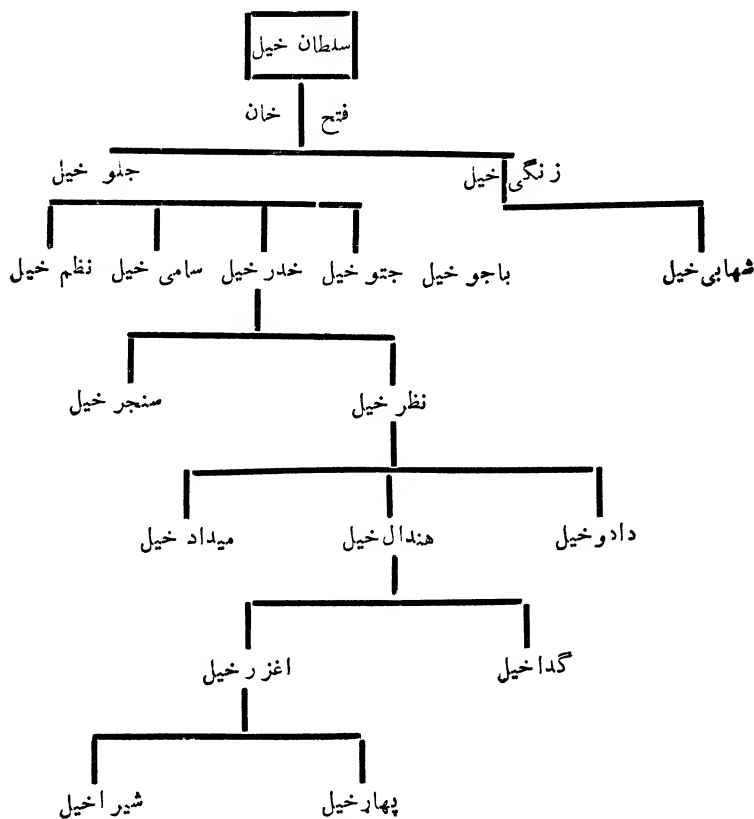
(*) غوره مرغى دكلات په سه اى برخه كى دسره غره له جنوبى اړخ نه پيل كيزى او دلويديځ خوا ته تر ارغستانه او بيا دكوړك تر غره پورى او بيا دكاكړستان او كسى او ساپمان غره پورى سيمه ده. (پكوال)

ددۍ سره سره چې ددوی سیمه کافی اندازه اوبه نه لری، خوبیا هم غنم، اور بشی، جوار، مشنگ اومی په پوره اندازه پکی کرل کیږی. همداراز ددغه ولایت داومنی په علاقه داری، دیله او خوشامند کی هم ډیر سلطان خیل کوچیان استوگنه لری (۱)

سلطان خیل

دغه قوم دسرهنگ داولادی یوه خانگه ده. دوی په پیل کی دخپلی قبیلې له پاتی خلکو سره دمیانونالی په سیمه کی آبادوو، خو تقریباً (۱۵۰) کالو نه کیږی چی له هغه ځایه دکورنیو شخړوله کبله دسلطان خیلو بیا خ دی سیمې ته راغی او دعیسی خیلو په مصلحت دخپکو غره ته نزدی میشته شول (۲)

دسلطان خیلو دنسب شجره

(۱) محمدولی محلمی، دغزنی تاریخی جفر افیا کابل: (۱۳۶۲) ۱۶۸ - ۱۶۹ - ۱۷۱ مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۵۵ مخ.

سليمان خيل

ز موز پښت پوهان (نسب پيژندونکي) سليمان خيل د غاچي د ټولنيز گروپ څخه شميری. د غلجيو په ټولنيز گروپ کې د نورو قبيلو په پرتله د سليمان خيلو قبيله د شمير له مخې ډيره ده. د دوی عنعنوی ټاټوبی د پکتيکا اوسنی ولايت دی چې اکثره يې د کټوازي او وازي خوا په اولسواليو او دميتا خان او داو منی په علاقه داريو کې استوگنه لری. د دوی يو شمير د پکتيکا د ولايت په مرکز گرد يزاود زرمټ او څمکنيو په اولسواليو کې هم استوگنه لری.

يو شمير يې د خپل اصلي ټاټوبی څخه مهاجرت کړی اود ننگرهار د ولايت د سره رود او حصارک په اولسواليو، د لوگر په ازره اود کابل او لغمان په ولايتو- او کې استوگنه لری چې نن ورځ د خپلو ښاخونو احمدزيو، بابکر خيلو او جبار خيلو په نومونو سره مشهور دي (۱)

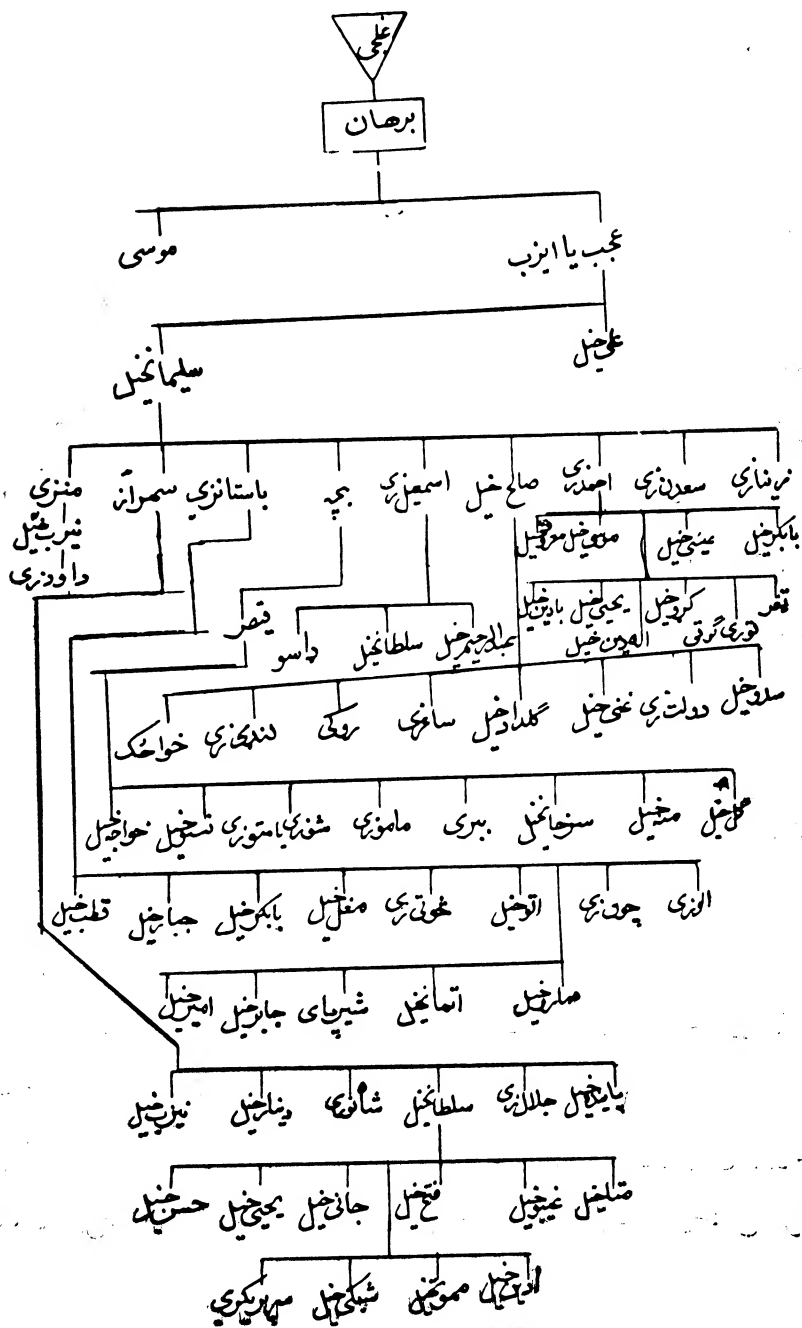
سليمان خيل په يوه پراخه او وسيعه سيمه باندی قبضه لری. سليمان خيل پر ډيرو ښاخو باندی ويشل شوی دی لکه اديس خيل، نسو خيل، قلندر خيل، علی خيل، شکي خيل، شاه توری، جلال زی، کلا خيل، محمود خيل، هشن خيل او نور (۲) د زرمټ تقریباً نیمه برخه په تيره بياسهيلى برخه يې د سليمان خيلو په قبضه کې ده او دنانی سيمه چې په کټوازي پورې مربوطه ده د سليمان خيلونه ډکه ده. د سليمان خيلو شمالي برخې ته ستانی زی، سلطان زی او احمدزی په لومړی درجه ښاخونو کې راځي چې د دوی تر مينځ د ستانی زیو شميرزيات دی (۳) ستانيزی دور دگو په شمالي برخه کې استوگنه لری اود کرنی په چارو بوخت دی. د ستانی زیو مشهوری ځانگي جبار خيل او بابکر خيل دی چې د جلال آباد او کابل تر منځ استوگنه لری.

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولايات سرحدی کشور - ۷۴ مخ.

(۲) پښتانه د تاريخ په رڼا کې - ۳۴۵ مخ.

(۳) توار يخ خورشيد جهان - ۲۱۹-۲۲۰ مخونه.

وسيلما نخلو د نسب شجره

د سلیمان خیل و ختیځ ته دخرو و توقیله ، جنوب خواته یی د دیورند کرښه ، لویدیځ ته یی تره کی او شمال خواته یی اندر موقعیت لری . یو شمیر سلیمان خیل د کوچیانو په ډول هم ژوند کوی چی په ژمی کی دوزیرستان شنو او نسبتاً دودو سیمو ته ځی او په دوی کی دوازی خواو په شا او خوا کی کیزدی وهی . ددغی قبیلې خلک ډیر زړور دی .

ددغی قبیلې دخلکو دنده کرڼه او مالدارۍ ده . ددوی یو شمیر د هندوستان په ځینو ښارونو لکه اسام ، کلکتې او بمبئی کی هم استوگنه لری او په سوداگری او معاملاتو بوخت دی . همداراز ددوی یو زیات شمیر په پاکستان کی هم ژوند کوی . د پکتیکا په ولایت کی ددوی شمیر د (۸۳۵۹۲) تنو او د پکتیا په ولایت کی ددوی شمیر (۴۵۲۱۰) تنه ښودل شوی دی چی کورچیان سلیمان خیل په دغه شمیر کی نه رایی (۱)

ددغی قبیلې د ځینو مشهورو ښاخونو لکه علی خیلو ، قلندرخیلو او نور و ذکر به په خپلو خپلو ځایونو کی وشي .

د سلیمان خیلو د کرنی ځمکی :

په کومه سیمه باندی چی سلیمان خیل قبضه لری نو هغه ځمکه ډیره اواره او داو بومشکلات یی ډیردی چی اکثره خلک یی د کاریزونو نه استفاده کوی . په تیرو څو کلو نوکی واتر پمپونه پسکی رواج شوی او د هغی په واسطه او بهر ابا سی . ددوی ځای د کرنی ځمکی یو فصله او اکثره د جوارو کرڼه پسکی لږ رواج لری : ددی ځای اقلیم په ژمی ډیر سوړ او په دوی کی دود دی .

د سلیمان خیلو په سیمه په تیره بیا په شرنی او دهغه په شا او خوا ځایونو کی چیرته چی سلیمان خیل قبضه لری انګور ، زرد آلو ، منی ، هند وانی او ختیځی کرل کیزی .

خوراک یی:

سلیمان خیل اکثره په خورو کی دغنموله دودی نه دیره استفاده کوی. له دی کبله چی دوی په مالدارۍ هم بوخت دی نودکرتو، شیدو، مستو، کو چواو هگیو څخه، هم گټه اخلی. دژمی په موسم کی دوچومیوو استعمال هم پکی رواج لری. دوریجو اوجوارو استعمال پسکی لږدی.

جامی یی:

سلیمان خیل عموماً اوزدی وریشمینه پگری چی اکثره یی هندوستانی دی په سروی. دوی خپل څادرونه د تټرون یا کتان نه جوړوی چی د (تازر) په نامه یی یادوی.

دښځو جامی یی عموماً سری اوشنی دی، خوزری ښځی یی تور کمیسونه اغوندي: په پیغلونو، چوونو او ځوانو ښځو کی دگنډونو استعمال هم شته. دوی په جامو کی دیری مری هم استعمالوی چی د کمیسونو لستوښی په زرتارو، چرمو او لیسو نوبانندی ښکلوی. ددوی پرنگونه ۱۴ یا ۱۵ گز وټه سیزی. ښځی یی عموماً پښی چی دوی یی پمخپله ژبه (کپی) بولی په پټیو کوی. (*)

سنتیا

داهم دکاکرو ویو مشهور بڼاخ دی او دروا یا توله مخی دوی دسنت نیکه اولاده دی. دتاریخ په اوږدو کی سنتیا کاکرانو توری وهلی او تاریخی رجال یی پیدا کړی دی په کاکرو کی دشمیر په لحاظ له سننخر خیلو څخه وروسته دسنتیا کاکرانو شمیر زیات دی. هیبت خان کاکر چی دخان جهان لودی د لوری دسما نا حاکم و او دمخزن افغانی په تالیف کی لوی په برخه لری دسنتیا کاکرو څخه و. دوی په هندو باغ، کان مهترزی، کچلاخ، هنه، سره غورگی، سره خولسه، نو حصار، غبرگ، غوڅه کی، خانوزی، بلوزی، رودملازی، مستنگ او په ځینو نورو ځایونو کی میشته ددی (۱) سنتیا په لاندنیو ځانگو ویشل شوی دی :

- ۱- پانیزی ۲- مهترزی ۳- بازیان ۴- سارن ۵- گکزی ۵- شهزی ۶- ملازی
- ۷- عیسی خیل.

سننخر خیل

سننخر خیل په کاکرو کی یوه پشه ده چی دغر غښتو پښتنو په تو لنیز گرو پ پوری اړه لری. دروا یاتو مطابق سننخر نیکه یو تور زن مشراو منلی روحانی شخصیت و چی دمغولو پر خلاف یی اوږدی مبارزی کړی دی او ویل کیزی چی دده مزار په گوسه کی دی. گوسه دکاکرستان دسیمی په ژوب کی موقعیت لری او دیر شمیر خلک دده مزار ته ورځی .

پروفیسر لسیا، کاکر په خپل کتاب «پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی» دسننخر خیلو کاکرو په باب لیکي :

«دکاکرو نوابی اوسرداری له پخوانو څخه دسننخر خیلو په لاس کی ده . دوی د شمیر په لحاظ دکاکرو تر بل هر تیر زیات دی (۲) ،
دسننخر خیل په لاندنیو ځانگو ویشل شوی دی :

(۱) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ۶۵ مخ.

(۲) همدا اثر مخ ۶۵ .

- ۱- علی زی ۲- عبدالله زی ۳- کبزی ۴- برت خیل ۵- سنخیل ۶- اتماخیل
- ۷- حرزی ۸- تیمنی ۹- عرب خیل ۱۰- پیژون ۱۱- نیستی ۱۲- کدنیری ۱۳- دومران

سوری

دغی قبیلې د اوسیدو اصلی تاتو بې د غورتار یخې سیمه ده چې په وړکزی افغانستان کې موقعیت لري.

دغه قبيله په لودیو پښتنو پوری اړه لري لکه چې دنسب په شجره کې کتل شوی دی د سیانې د زوی پرانګې دویم ورور اسماعیل نومیده چې داسما عیل له دریو زا منونه یی مشر سور نومیده چې دده اولاده اونس د سوریانو په نامه سره شهرت لري چې ددغی کلمې نه په پښتو ژبه کې مقصد سور رنگ دی. دسور کورنی د پرانګې له ښاخ سره یوځای په دامن کې میشته وه او کله چې یی له دغه ځایه په لیزیدلو پیل وکړنو په هندوستان او افغانستان کې خواره واره شول لکه چې اوس هم په دامن کې د سوری او پرانګې څو کورنۍ میشته دي. دراوېډي د ضلعې په ۴۴چه کې هم تقریباً (۳۰) کوره سوریان استوګنه لري خو په افغانستان کې دغه کورنی دور کیدو په حال کې ده (۱)

دسوری دواکمنانو له جملې نه یوهم سوری شېرشاه و چې اصلی نوم یی فرید خان و. دی د حسن خان زوی او د ابراهیم خان لمسی و چې په ډیر ښه تدبیر او انتظام سره یی په هندوستان کې پاچاهی وکړه.

فرید خان په (۱۴۷۹ع) کال کې په حصار فیروزه کې چې په سترام کې موقعیت لري وزیږید. دی یو مدیر واکمن و او دده په وخت کې ډیر سړکونه، کاروان سرایونه او نور عام المنفعه کارونه ترسره شول.

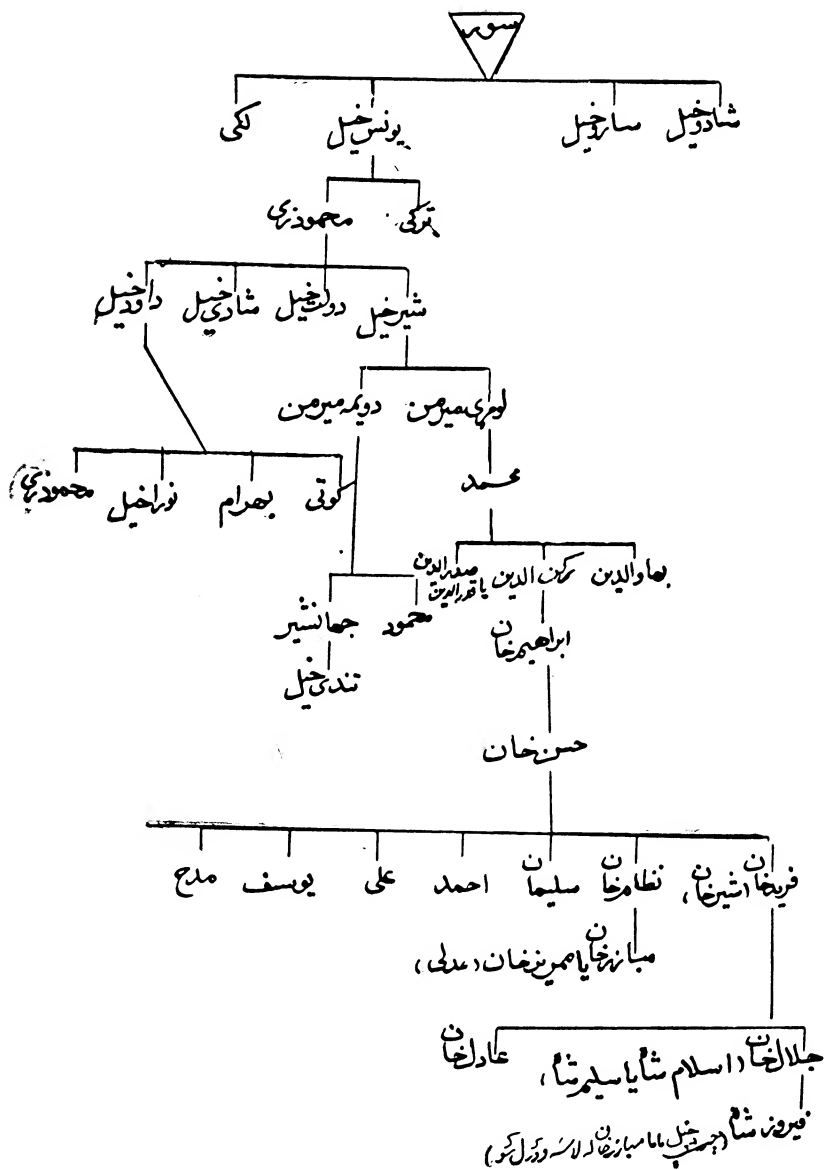
د مساپرانو د هوسایي لپاره یی له ښار نه نیولی د سند ه تر دریاب پوری د هامو لارو تر څنګ په هر پنځه کړوه وا تن کې یی پاڅه سرایونه، جو ماتونه او څاه ګانې جوړی کړي چې دغه سرایونه تراوسه هم په اکثر وځایونو کې موجود دي (۲)

(۱) حیات افغانی - ۴۳۰ مخ.

(۲) نوموړی اثر ۲۹۰ مخ.

فرید خان دهند مغولی واکمن همایون مات اود حضرت علی او شیر شاه لقب
 بی غوره اود هندوستان په تخت کښیناست او تر شپږ کاله واکمني وروسته یی په
 (۹۵۲) هجری کال درېع الاول دمیاشتی په (۱۲) نیټه د کالنجرد کلا دنیو او په وخت
 کی د بارو تود آورد اخیستلو په نتیجه کی د بارو او دهندوستان د بهار دایات
 په ساسرام نومی خای کی ښخ شو . تر شیر شاه سوری وروسته یی زوی سلیم
 شاه پاچا شو چی له هغه وروسته یی دولس کلن زوی فیروز خان ته واکمني په
 لاس ورغله ، خو هغه د نظام خان د زوی مبارز خان له لاسه چی د سوری شیر شاه
 وراره و ووژل شو او ده د محمد شاه عدلی یا محمد شاه سوری په نامه سره
 قدرت تر لاسه کړ چی بیا همایون په (۹۶۲ ه) کال کی په هندوستان کی واکمني

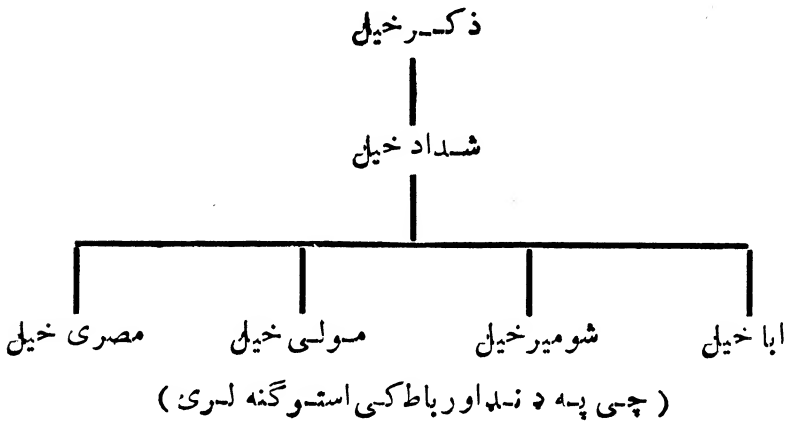
تر لاسه کړه .

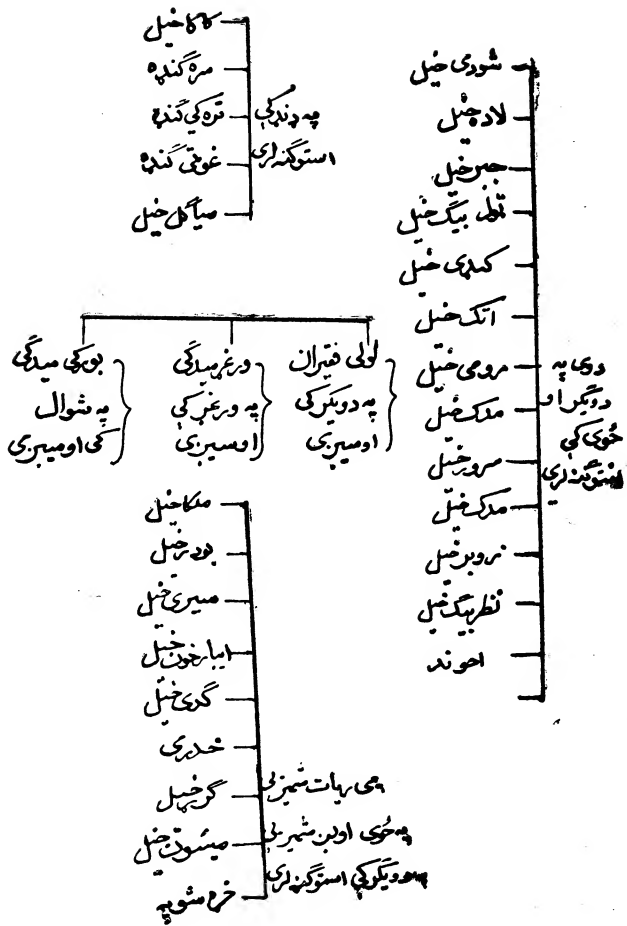

سیدگی (سادات)

هغه یوشمیر خلک د سیدگی په نوم سره یادیزى چې دمحلې ناسم وروایتونوله
مخې اصلاً سیدان بلل شوى دى اود شمالی وزیرستان د خوی، دویگر، دند،
ورغر، رباط، برمېل، اودخوست په ډېکې کې اوسیزى.

دغه خلک نن ورځ د پړۍ کوچنۍ قبیلې په توگه موجود دی . دوى په
لومړۍ سر کې په دوو برخو ویشل کیږي ملکا خیل او ذکر خیل . د قبیلوي اتحاد
له مخې ملکا خیل د ابراهیم خیلووزیروسره متحد دی (۱) په لاندې جدول کې
ددوي دخیلوونو نومونه اوداستوگنې ځایونه راغلي دي :

صدا راز ڪي خيل ٻه ڏنڊي اوڀاڻ ڪي استوگندڻ ٺي

شلمانی

دشلمان کلمه دسلم، سیریمان او سلیمان مړه ډیره ورته ښکاري چې د پښتنو د یوې لرغونې سیمې (روه) نوم دی .

شلمانی په اصل کې سربني پښتانه او په مومند وورگډیزې . دوی د لواړتګۍ د شینوارو شمال ته د تاتري په شا او خوا کې استوګنه لري او د خيبر ایجنسي یوه کوچنۍ قبیله شمیر له کیزې . د تاتري په شا او خوا کې لوی شلمان، کم شلمان او پراڼګ دوه مشهور ځایونه دي .

شلمانی ډیر میلمه پالونکي او غیرتي خلک دي. دوی د میلمنو له پاره ښې حجرې لري. په دوی کې د کر کیلي چاري لري چې ځکه چې سیمه یی غرنی ده. ویل کېږي چې د دوی شمیر د اتو زرو تنو په شا او خوا کې دی (۱)

د حیات افغانی له روایت نه هم د شلمان او سلیمان ارتباط ښکاري . حیات افغانی لیکي : «په پیل کې دوی د کورمې د سیند په غاړو کې اوسیدل او د شلمان د سیمې په سبب دوی په شلمانو یا نسلي مشهور شول . له دغه ځایه بیا د تیراخوا ته لاړل اوله هغه ځایه بیا د پېښور په هشت نګر (هشنګر) کې مېشته شول . د سمنزو په پنځلسمه عیسوی پېړۍ کې دوی له هغه ځایه وشړل او تر هغه وروسته سلطان اویس سواتی هغوی ته د سوات د سیمې په الادند کې ځای ورکړ . د دوی نه یی ځیني اوس هم له یو سفز یو مړه لیدل کېږي او د دوی همسایه (رعیت) دي خو شمیر یی دو مړه لري چې با یس د مخ په ورکیدو وګټل شوي اودا هم زیاتوي چې شلمانی د افغانانو په پخوانیو تاریخونو کې دهګانان بلل شوي خو دا روايت صحیح نه دی . (۲) ځکه چې په پښتني شجره کې دوی سربني پښتانه دي .

(۱) پښتانه ، لومړۍ ټوک - ۱۹۲ او ۱۸۱ مخونه .

(۲) حیات افغانی - ۶۷۲ مخ .

شمل زی

خلجی پښتانه دی او د توخو یو مباح شمیرل کیزی. ددوی زیات شمیر د نیمروز ولایت د کنگ په اولسوالی کی استوگنه لری چی شمیر یی د ۱۳۶۰ کال د احصائی له مخی (۳۴۰۶) تنوته رسیزی (۱) یو شمیر شامل زی د پکتیا ولایت د زرملی په اولسوالی کی هم استوگنه لری. په غزنی کی هم زیات شمیر شاملزی استوگنه لری.

شیتلک

د کرلانی په تولنیز گروپ کی د شیتکو قبیله دیر مشهوره ده. ددغی قبیلې نه مقصد دور، بنوخی او تنی دی.

ویل کیزی چی ددغی قبیل مشرنیکه شاه فرید نومیده چی وروسته په شیتلک مشهور شو. د شیتلک مور کی نومیده. په لومړی سر کی دوی د سوال په غره کی اوسیدل چی اوس هم په دغه غره کی ددی خلکو د پخوانی استوگنی لهای په کی میله (۲) مشهور دی. ویل کیزی چی د شیتلک د بنی نوم بانو و او په دی وجه ددوی اولاده په ((بانوزو)) مشهوره شوه چی وروسته ددغه لفظ د استعمال په وجه بنوخی شول (۳)

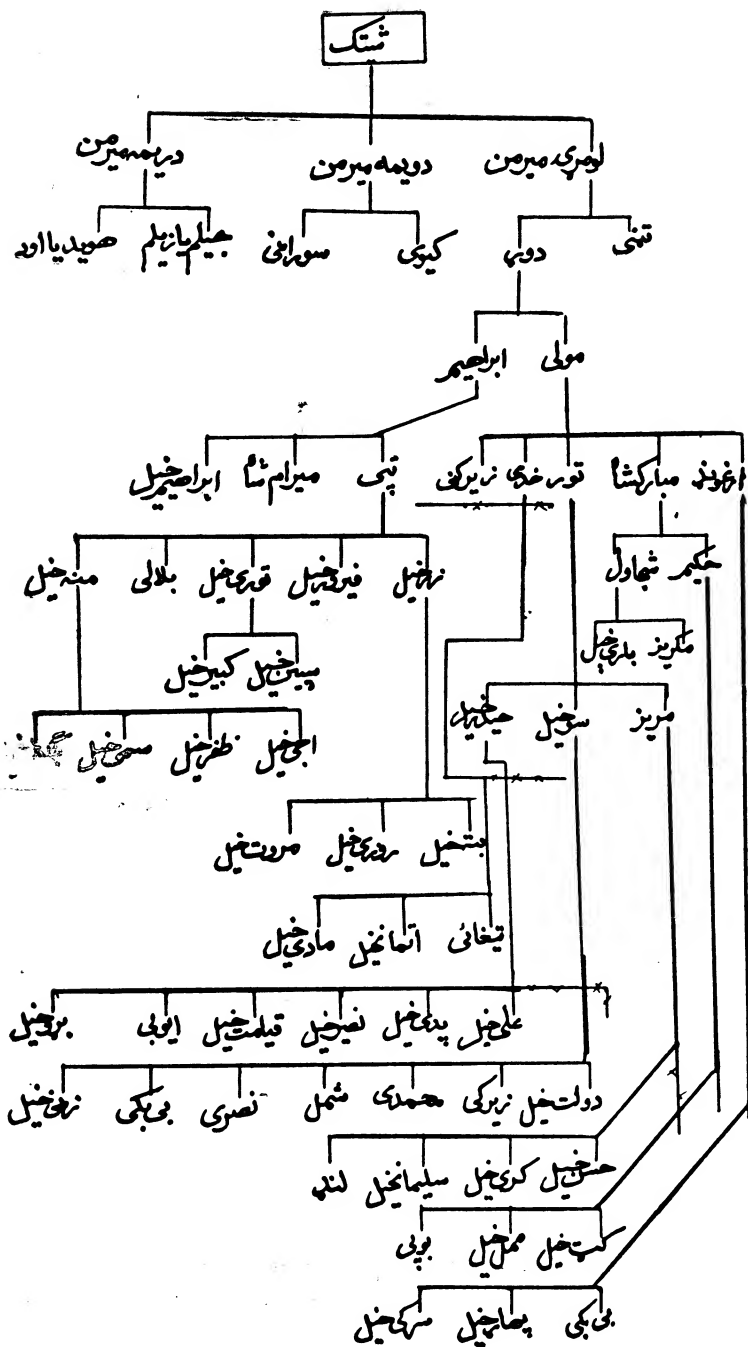
شیتلک دری بنی درلودلی دیوی بنی اولاده یی تنی او دردی ددوی می میر. منی یعنی بانو اولاده یی کیوی او سورانی او دریمی بنی دوه زمان درلودل چی جیلیم او هوید نومیدل چی ددوی اولاده دیر لږه او په کیوی او سورانی کی شامله ده. دوی په پیل کی دتو چی د سیند په جنوبه د غره په لمنه کی اوسیدل، خود سلطان شهاب الدین غوری په زمانه کی شیتکو د بنو په اوسنی سیمه بانلی بریدونه پیل کړل

(۱) معلومات مختصر د پلوه اقلیم و قبايل. ولايات سرحدی کشور - ۱۴ مخ.

(۲) میله = مینه یا مسکن (لیکوال).

(۳) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۳۹۶ مخ.

په هغه زمانه کې په دغه سیمه کې دهنی او منگل قومونه اوسیدل . ددی حملو په
 نتیجه کې دشیټک په اولاده کې دکیوی اوسورانې اولس حملې جاری وساتلې
 چې وروسته بیا منگل او هنې له دغه ځایه وکوچیدل دهنې د قبیلې لږ شمیر د هند
 خواته لاړل او یو شمیر یې د منگلو د قبیلو سره یو ځای د سپین غره په جنوب کې آباد
 شول . دهنې او منگل د قبیلو تر وتلو وروسته دغې قبیلې دخپل پیر په لار بندونه
 د بنو سیمه په خپل منځ کې په دی ډول سره و وېشله چې د میری د مشر زوی
 کیوی اولاد یې ته یې سهیلی برخه چې اوس په میری سره مشهوره ده د کی
 تر ختیځو برخو پورې چې په هغه وخت کې زیاته آباده او ښه سیمه وه ورکړه
 اود کیوی دویم زوی (سمی) ته یې تر نار پورې منځنۍ برخه ځمکه او د سورانی
 اولاد یې ته یې د کور می درود شمال تر - ((تل)) پورې سیمې ورکړل شوی .
 دا سیمه په هغه وخت کې خرابه او ځنگلې وه ، خواوس دیره ښه ځمکه گڼله
 کبزی (۱) دشیټک د اولاد یې یعنی دورو ، بنو محیو او تنیو د کر په خپلو خپلو د ښوونو
 کې راغلې دی .

شیراڼی

که چیری دنسب شجره وگورو نوڅر گنده بهشی چی شیراڼی دسر بن په توالنیز
گروپه پوری یوه اړونده قبیله ده. شمال ته یی دوزیر و قبیله، لویدیڅ ته یی ژوب اود
مندرخیلو سیمه، جنوب ته یی د کا کر و قبیله او ختیځ ته یی هغه قبا یل میشته دی چی په
دیره اسماعیل خان کی استو گنه لری. (۱)

دروایا توله مخی شرخبون پنځه زامن درلودل یعنی شیراڼی، ترین، میانه، بریڅ
او اورمر. ویل کیږی چی دی شرخبون مشر ځوی و خو پلار د مشر ی پگری ترین ته په سر
کړی وه (۲) له همدی کبله شیرانی دخپل پلار او وروڼو نه خپه او یو پیغام یی کا کر ته چی
د ده مورنی نیکه و په دی شرحه و استاوه: چی زه دلته دیر په تنگ شوی یم، راشه او له خانه
سره بوڅه. کله چی کا کر دا خبره واوریده دخپلو څو تنو زامنو سره د شرخبون کور ته
راغی او ورته یی وویل چی شیرانی پر یزده چی زما سره لارشی. شرخبون په دی خبره
راڼی نه و کله چی شیرانی په تلو با ندی تینگار و کړ نو په دغه وخت کی ترین په قهر شو او
ورته یی وویل چی شیرانی پر یزده چی د کا کر سره لارشی که چیری هغه دلته نه وی نوڅه
به وشي. په پای کی کا کر شیرانی له خانه سره بوت او شیرانی هم ژمنه و کړه چی ده اودده
اولادی ته دی هیڅکله سرینی نه ویل کیږی (۳) په همدی توگه دخپل مورنی نیکه یعنی
کا کر و په کورنی کی شامل شو او په ښو او یدو کی د غر غښت د توالنیز دی سره
اړیکی لری.

د شیراڼیو سیمه د گومل دری جنوب ته موقعیت لری. د ملیمان غره هم ددوی
په سیمه کی پروت دی اود وزیر و په شان ددوی سیمه هم غرنی ده.

شیرانی په عمومی ډول په ونه منځنی، دنگر، غښتلی، سخت سری او فعاله
دی. شیرانی اکثره د کرنی او مالدارۍ په چارو بوخت دی. که څه هم د کروندی

(۱) اضلاع، ایجنسی هاو قبایل ایالت پښتونستان ۹۷ مخ.

(۲) پښتانه د تاریخ پرفاکی ۱۲۷۷ مخ.

(۳) حیات افغانی - ۲۵۰ مخ.

لحمکي یسی لږی، خو دوه فصله دی او غنم، اوربشی، وریجی جوار او تمباکو پکې کرل کیږي. همدا راز د دوی د غرنو لمنی په للمی ډول سره کرلی کیږي. دوی د غوايانو او سخونډو روزنه کوي او هغه شېراڼي چي په غرونو کې استوگنه لري نو دوی د پسونو او وزوړمي هم ساتي:

دوی قبیلوي خصوصیات لري او د قوانینو تابع نه دي. ددوی سره د قبايلو په څیر چلند کیږي دوی د دیره اسماعیل خان په ضلعه کې استوگنه لري. دشیرانیو قبيله په دریو عمده خیلو نوویشل شوی ده چي په لاندی ډول دي:

او به خیل، حسن خیل او جوهر خیل. ددوی دشمیر صحیح پته نشته. خو په ۱۹۶۱ ع کال کې دستور یانو او شیرانیو مجموعی شمیر (۱۷۲۸۲) تنه ښودل شوی دی (۱)

شینواری

شینواری د پښتنو یوه مشهوره قبيله ده چي د سربن په ټولنیز گروپ پوري اړه لري او د سپین غره په شمالی لمنو او د ننگرهار په جنوب ختیځ کې میشته دي. ددوی یوه برخه، په لواړگي، څو کورني بسی دکو هاب په څنگلونو کې، دکونړ په سره کمره، د پروان ولایت په غور بند او کشمیر کې هم استوگنه لري.

په «پښتانه د تاریخ په رڼا کې» دشینوارو په باب داسی راغلی دی: «لکه چي دشجری څخه، معلومیږي کاسیان په یو ولسو څانگویشل شوی دي چي دشینوارو قبيله هم په دوی کې شامله ده. لکه چي د پتسی خزانی د روایت نه معلومیږي د خرشبون په اولاده کې د کند او محمد اولاده د غوری مرغی نه د غزني، کابل او د پښور د وادی په لور مهاجرت پیل کړ. نو په دغه وخت کې کاسیان بیرته د سایمان غره ته لاړ، او هلته میشته شول. البته دکاسیانو یوی قبیلې (شینواری) د خاښي خیلو سره مهاجرت وکړ او دخیبر په شمال او جنوبی غرونو کې میشته شول (۲)

(۱) اضلاع، ایجنسی هاو قبایل ایالت پښتونستان ۹۷ مخ.

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼا کې ۱۳۲۶-۱۳۲۷ مخونه.

دشمنوارو شمال اویدیخ ته دخو گیانپو قبیلله ، شمال نه یی دکا بل سینداو اود مومندو قبیلله ، ختیځ ته یی ددیورند کرښه ترلوارگی پوری امتداد اودا پریدیو دقبیلی سره پوله لری او جنوب خواته یی سپین غرموقعیت لری. دوی د هسکی مینی (ده بالا)، مومندری، نازیانو، اچین اودوربا په اولسوالیو اود چپرهار په علاقه داری کی استوگنه لری.

دغه قبیلله په لومړی سر کی په دوو پلاروویشله کیږی چی یوه ته مه پای او بل ته عبدالرحیم خیل وایی. چی مه پای مشرور وراو عبدالرحیم خیل کشر ورودی. مشرور ور په خپل منځ کی اووه ټپی ای: حسن خیل، حمزه خیل، لیاس-خیل، رینداد خیل، حیدرخیل، بابر خیل، سلیمان خیل او کشروروی په دری ټپو ویشل شوی دی او هغه له علی شیر خیل، عدل خیل او سنگ-وخیلو څخه عبارت دی:

ددغوخیلو نو داستوگنی محایو نه:

۱- حسن خیل: حسن خیل د هسکی مینی داو لسوالی په اوغز، گورگوری، پاپین، شیخ میدان، باغی بند، شپوله او گیزاره کی پراته دی. یوشمیر حسن خیل په غوشت دره کی هم استوگنه لری. ویل کیږی چی د حسن خیلو شمیر به (۱۶۰۰) تنه وی.

۲- حمزه خیل: دوی په خپل مینځ کی دوه ټپی دی چی یوه احمد خیل او بله یی مغدود خیل دی. احمد خیل اکثره په ده بالا او لږ شمیری په تنگی، شرمینی اولرواحمد خیلو کی اوسیزی. مغدود خیل په گاگره، گججه، مریز، سنگوتا او راوگی کی استوگنه لری.

۳- لیاس خیل: لیاس خیل (الیاس خیل) اکثره په هسکی مینی، گیزاره لږ شمیر یی د هسکی مینی په تنگی او یوشمیر په نری او بوکی اوسیزی اود جعفریانو په نامه خو کورنی یی بیاد کوچیانو په ډول ژوند کوی.

۴- رینداد خیل: دمامند په تنگی، باغ، اچین اوگردي کی پراته دی. دابخ په څلورو څنګرو ویشل شوی دی او دپاخیلو، الیکه خیلو، بامخیلو او خلیفه-خیلو څخه عبارت دی.

۵- حیدرخیل: داتپه په خپل مینځ کی دوه پلاره دی چی یوه نه «نیمې در» اوبل ته «ممه خیل» وایی. ممه خیل په لنډی، مورګی چین، د اوبنی، اسدخیلو، قریلی، میدانک، سره کلا او هچوم کلی کی میشته دی.

۶- سلیمان خیل: په توتګی، وچکوټ او دکوشتل په کلیو-وکی اوسیزی:

۷- بابرخیل: دایوه کوچنی څانګه ده چی یوشمیر یی په صندوق، بتن او چهل گزی کی اوسیزی:

۸- علی شیرخیل: داد عبد الرحیم خیلویوه څانګه ده چی څه برخه یی په لواړګی اوڅه یی په افغانستان کی میشته ده. دوی په اووتډو باندی ویشل شوی دی او هغه له عیسی خیلو، باخیلو، ترخیلو، پیرخیلو، اش خیلو، خوګاخیلو او شودنخیلو-وڅخه عبارت دی:

۹- عدل خیل: داهم د عبد الرحیم خیلویوه پښه ده. داتپه په خیل مینځ کی دوه پلاره دی یعنی عثمان خیل او کرګوخیل.

سنگوخیل: سنگر خیل په دریو پلارینو باندی ویشل شوی دی: گدوخیل، څلورپلاری او غنی خیل. سنگوخیل د هندئی څخه تر غنی خیلو پوری نازیانو په درو کی پراته دی. له دی کبله چی د شینوارویوه برخه دخیبر د تاریخی دری په شا اوڅه واکسی استوګنه لری نو دخیبریانو په نامه سره هم یا دبزی چی اورکزی او اپردی هم په همدی نوونو سره مشهور دی.

د تورخم او شمشاد میمی هم د علی شیرخیلو شینوارو داستوګنۍ سیمه دی. د لواړګی شینواری په خپلوخیلو نوکی ویش د حجری له مخی تر سره کوی چی اوس د هرخیل حجری په لاندی ډول دی:

خوگانخيل (۱۷۲) هجري، شيخ بل خيل ۶۸ هجري، اش خيل ۲۳ هجري، مختار خيل ۲۱ هجري او غني خيل ۳۵ هجري. د لواړگي شينواري اکثره د سوداګري په چارو بوخت دي او هغه ترانسپورتي تجارتي لاري چي دکابل او پېښور تر مينځ چلېږي د همدې خلکو په لاس کي دي (۱).

د لواړگي شينواري د افغانستان د شينواريو سره ښي اړيکي لري. د لواړگي د شينواريو شمال خواته سلمان شمال ختيځ ته يي ملاګوري او جنوب ختيځ ته يي اپريدې موقعيت لري. د لواړگي سيمه د نورخم نه دخيبر داپريدو تر سرحده شپږ ميله اوږده او دري څلور ميله پلنه ده:

شينواري په ميله پالنه کي مشهور دي. ددوي هجري تل د پلانو او مساپرو پرمخ خلاصي وي. د حجرو تر څنگ کښي جوماتونه هم شته په دوي کي د جرګي سيستم د پرقوي دي او اکثره خلک خپلي لانجې د قومي جرګو نه لار د اواروي. د لواړگي شينواري اکثره خپلي جرګي په سپين جومات کي چي د لواړگي تر مينځ د لويي هديرې سره موقعيت لري جوړوي په شينواريو کي لکه د نورو پښتني قبيلو په څير دننواتي دود هم د پرقوي دي چي ارومرو يي قبلوي او مني يي.

په دوي کي د سولي کولو دود هم د پخوا په شان په خپل حال پاتې دی چي (نېزه) يي بولي او اپريدې ورته (کاني) وايي (۲).

همداراز د باجوړ په الينګار، چمرکنډ، څاوګي، شيخ بابا او سره کمره کي هم شينواري استوګنه لري.

د شيگل شينواري تقریباً دري سوه کاله پخوا د څيړيو عواملو له کبله د سره کمره نه خواته تللي دي او د شيگل ځمکه يي له نورو قومونو څخه چي په هغه وخت کي کافران ونيولي وه. د شينواريو تر ګڼ شيگل ته او د نورو قومونو څخه د شيگل نيول د شيخ بابا په مشري چي اصلي نوم يي (ذکريا) دی تر سره شوي دي.

(۱) اضلاع، ايجنسي ها و قبائل ايالات پښتونستان ۵۷ مخ.

(۲) پښتانه کابل ۱۳۴۹-۱۸۰-۱۸۶ مخونه.

ددوی سره دشیگل په نیولو کی ماموندو هم ملگرتیاو کړه . شینواری دکافرانو دسخت مقاومت سره مخامخ شول په تیره بیا هغه وخت چی دکنډرو کلا محاصره شوه نو شیخ باباامرو کړ چی ټول شینواری دی دکلا دسو محولو له پاره یوه یوه گیدی لرگی راوړی نوموړی کلا وسوخل شوه او شینواری بریالی شول چی وروسته شیخ بابا د شینوارو ترمنځ شینگل وو یشه چی په دی ویش کی ادرم خیلو (عبدالرحیم خیلو) ته کټه سید، امان کوټ، گر بوری، کنډرو، زېربټ داگ، ملا علم کلی، شینکی، غرتنگی او شنگر شاو رسیدل.

سلیمان خیلو ته چاکوری، شینگر گل، نیم لاجی، سیمه لام، بنودیت، سورمل، برگله یی او ماتینه ورسیدل (۱)

په لواړگی کی دعلیشیر خیلو خانگی دادی: خوگاخل، شیخ مل خیل، پسر و خیل، میرداد خیل، اش خیل، مختار خیل، غنی خیل، پتمی خیل، بسی خیل، طالب خیل، سید خیل، اشرف خیل، طوطی خیل، شربی خیل، بایی خیل، شدان خیل، مادور خیل، میا خیل او عالم خانی .

دننگرهار په ولایت کی دشینوارو شمیر (۱۵۵۲۷) تنه، دکونړ په ولایت کی (۵۰۰۰) تنه (۲) دلواړگی شینواری (۱۳۷۷۰) تنه او دسره کمره شینواری (۱۳۰۰۰) تنه ښو دل شوی دی (۳)

طوطا خیل

داندرو دقبیلې یو مباح او د غلجیو دټولنیز گروپ په ډله کی راځی. غرنیگ چی ددوی اصلي ځای د غزنی په ولایت کی ونودوی دلمینو هواملو له کبله خپل اصلي ټاټوبی. پری ایښی او اوس د پکتیا په ولایت کی استوگنه لری. دغه خلک په مید کرم کی دگر دیزو، منگلو، ځاخو، محدرانو او داحمدزیو ترمنځ

(۱) دپښتنو ټولنیز اقتصادي جوړښت ۲۸-۲۹-۳۰ مخونه.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالات پښتو نستان ۵۷ - ۵۸ مخونه.

(۳) نوموړی اثر (۳۷) مخ.

ژوند کوی. دوی د کرنې، مالدارۍ او سوداګرۍ په چارو بوخت دي. د پکتیا ولایت د طوطاخیلو شمیر په ۱۳۵۴ کال کې (۲۲۳۴۰) تنوته رسیده (۱)

عبد الرحیم زی (ادریم زی)

دغه قبیله د غلجیو په ټولنیز ګروپ کې شامله ده او د احمدزیو یو ښاخ ګڼل کېږي. عبد الرحیم زی اکثره د ننگرهار او لوګر په ځینو برخو کې استوګنه لري. یو شمیر عبد الرحیم زی دلغمان ولایت او ننگرهار تر مینځ د تور غره په لمن کې او سیزی چي دوی کوچیان دي (۲) همدار ا ز د لغمان د قرغیو په اولسوالی کې د دوی شمیر (۳۵۵۷) تنوته رسیږي .

د دغې قبیلې ټول شمیر د (۶۲۲۰) تنو په شا اوخوا کې ښودل شوی دی. یو شمیر عبد الرحیم زی د ننگرهار ولایت د کامی په اولسوالی او د کوز کونړ په اولسوالیو کې هم میشته دي (۳)

علی خیل

که چیرې د نسب شجره په غورسره وکتل شي نو جوته به شي چي سلیمان چي دهغه څخه د سلیمان خیلو قبیله رامنځ ته شوی دوهم ورور علی نو میده چي دهغه او لاده په علی خیلو سره شهرت لري. دوی غلجی پښتانه دي. حیات افغانی د علی خیلو په باب داسي لیکلي: «د زرمتم سیمه چي پښتانه یی زرمه بولسی نیمایي او سیدونکی یی هلي خیل دي. پاتی یی په مقر او نورو سیمو کې استوګنه لري. د علی خیلو د مندو زی د ښاخ یوه څانګه اسماعیل زی دی چي دوی وری څانګی یی پیدن خیل او چندن خیل دي چي ددري کوتی په نامه سره هم

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور-۳ مخ.

(۲) دادریم زیو کوچیانو سره دلیدنی اوکتنی په ترڅ کې می دهغوی د ځینو سپین زیرو مشرانو

څخه هم دومره معلومات راټول کړل. (لیکوال)

(۳) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور-۱۱ مخ.

پادېزی چې دڅو سټ په سیمه کې ددوی تقریباً څلور سوه کورنۍ میشته دي (۱).
 یوزیات شمیر هلې خیل د پکتیکادولایت په مرکز شرنه کې استوگنه لري چې
 ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د احصائیې له مخې (۳۶۸۴۷) تنو په شا اوخوا کې
 ښو دل شوی دی.

دغزنی په ولایت کې هلې خیل دغزنی په مرکز، دمقر په اولسوالی، دگیلان په
 دلاقه داری، دقره باغ په اولسوالی اود آب بند په علاقه داری کې استوگنه
 لري چې په هغه ولایت کې ددوی شمیر (۳۲۸۴۸) تنه ښو دل شوی دی.

لنډه دا چې په ټول افغانستان کې ددوی شمیر د (۸۳۵۴۳) تنو په شا اوخوا کې
 دی (۲) د پکتیا ولایت د څارڅو په اولسوالی کې هم یوه څانګه د هلې خیلو
 په نامه پادېزی، مګر دغه هلې خیل څاڅی دی.

عمر خیل

عمر خیل هم د پښتنو د غلجی د ټولنیزې ډلې پوری یوه اړونده قبیله ده چې ددوی
 داستوګنې اصلي ځایونه د میدان ولایت دنرخ علاقه داری اود لغمان ولایت د مرکز
 پوری مربوط د چهاردهی سیمه او همداراز د کنډز ولایت د علی آباد سیمه ده.
 همداراز یو شمیر عمر خیل د بلخ د ولایت د شولګری په اولسوالی کې هم استوګنه
 لري.

عمر خیل اکثره د کرنې او مالدارۍ په چارو بوخت دي، خو څرنګه چې دوی
 د علم او پوهې سره زیاته مینه لري نو یو شمیر یې په دولتي ملازمتونو مصروف
 دي (۳)

د لغمان ولایت د میشته عمر خیلو شمیر (۲۱۸۸) تنه ښو دل شوی دی (۴)

(۱) حیات افغاني - ۱۰ مخ.

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور - ۷-۷۳-۷۷ او ۷۸ مخونه.

(۳) د عمر خیلو د سپین ږیرو او مشرانوسره د هغوی په باب تر لاسه شوی معلومات.

(۴) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور - ۲۵ مخ جدول.

عیسی خیل

عیسی خیل غلجی پښتانه دی او لځانونه په سلیمان خیل وگډوی. دوی باید د هغو هیسی خیلوسره اشتباه نه شی چی د نیازی داو لادی څخه دی. عیسی خیل اکثره د کابل ولایت او یوشمیری په نور وځایونو کی په متفرق او خواره واره ډول اوسیزی.

عیسی خیل

دوی په اصل کی متوزی پښتانه دی او په لودی قبایلو پوری یوه اړونده قبیله ده. عیسی خیل په اصل کی د نیازی ابن لودی اولاده گنبله کیزی. ویل کیزی چی په پیل کی د نیازی قبیله چی عیسی خیل یی یوه څانگه گنبله کیزی د شلگړه سیمه کی چی د غز نی له توا بعو څخه دی میشته وو چی وروسته د اندرو او نور و غلجی و د غلجی له کبله د دغه ځایه څخه لېږدیدلو ته مجبور شول او د سلیمان د غره په ختیځو لمنو او تانک کی میشته شول. دوی په هغه وخت کسی دشمیر د ازوالی له کبله د غلجیوسره دمقا بلی توان نه درلود.

کله چی په (۱۴۵۰) عیسوی کال کی بهاول لودی د هندوستان واکمن شو نو د خپل قدرت د پیاوړتیا له پاره یی له افغانستان نه دخپلی قبیلې خلك او نور پښتانه د نوکری او نور و پوځی دندود تر لاسه کولو له پاره راوغوښتل او په هندوستان کی یی د پښتنو د میشته کیدلو له پاره یو عام فرمان جاری کړ. نو په دغه وخت کسی د نیازیو له قبیلې نه هم اکثره خلك هندوستان ته وکوچیدل او په شاهي دربار کی یی ملازمتونه تر لاسه کړل چی دهغوی له جملی نه هیبت خان نیازی او عیسی خان نیازی چی اولاده یی په عیسی خیلوسره شهرت لری د سوری شیر شاه د واکمنی په وخت کی دخپل لیاقت او پوهی په سبب د امارت رتبی ته ورسیدل او دومره شهرت یی تر لاسه کړ چی هیبت خان داعظم هما پون خطاب تر لاسه کړ او د پنجاب صوبدار

شواو عیسی خان د شاهي دوبار خاص مشاورو چی ددی وروسته د سلیم شاه سره په جگړه کې ووژل شو او دوی دهندوستان نه د غی سیمې ته راستانه شول (۱)

د عیسی خپلو سیمه د اباسین په اوزد و کې تردیر شو میلوزیاته غزیدلې ده. سوری دولس میله دی او په دریو خواوو کې لورو غرونو په غیز کې نیولې ده. د دوی سیمه ډیره حاصلخیزه ده چې پر یماڼه او به او گن شمیر نفوس لری او ډیر ښه کښت پکې کیږی (۲)

کله چې عیسی خپل د لو مری لعل له پاره په دغه لځای کې خپله قبضه تینگه کړه نو دوی پر خپلو ښاخو نو با ندی مقبوضه سیمه و ویشله په دی ډول چې مرمون خپل و ته یی یو برخه، ز کړ خپل و ته یی یو برخه، اپو خپل و ته یو برخه او ښیر و ته یی یو برخه ور کړه. د دوی نوری خانگی دا دی: شمشی خیل، احمد خیل، خضر خیل، بهار خیل، بادین زی، پرا لی خیل، شیخ عمر خیل، عثمان خیل، عمر خیل، میرزا خیل او خانی خیل (۳)

غرشین

د غرشین قبیلې د سیمې د توجهی په باب داسی ویل کیږی چې د دوی نیکه یو ډیر منلی او خدای لمانځونکی انسان و چې د خپلې دعا په سبب یی یو وچ غرشین کړ. حیات افغانی لیکي: خرنګه چې د پشته و په ژبه کې دده نوم له دوو کلمو (غر) او (شین) نه مرکب شوی دی نو دده او لاده هم د هغی په سبب په غرشینو باندی مشهور شوی دی.

غرشین اکثره د کندهار په غرنیو سیمو کې میشته دی او دوی ته خلک په درنده سترګه گوری. د غرشینو څو کورنی دراولپاندي د ضلعی د برهان د سیمې په غرشین نو می لځای کې استوګنه لری (۴)

(۱) حیات افغانی - ۸۷۹ - ۸۸۰ مخونه.

(۱) د کابل سلطنت بیان دوهم ټوک ۴۷ مخ.

(۲) حیات افغانی ۷۸۴ مخ.

(۳) نوموړی اثر ۲۰۷ مخ.

غرغښت

د پښتنو په قبایلو کې یو هم د غرغښت ټولنیز ګروپ دی چې په دغه ټولنیز ګروپ پورې یو شمیر قبیلې، خانګې او خیلونه اړه لري. دوی د غرغښتي پښتنو په نامه سره هم شهرت لري. داسې په پښتنو کې ډیر مشهورنیکه دی اوله پخرازا مانوڅخه مورخان وده نوم او حال لیکلی دی. په پښتني عنعنه کې هم داسې یو خورالوی پښتون او مشهورنیکه ګڼل کېږي. ددی عنعنې تصدیق په خارجي مؤرخینو کې ابو الفضل علای (۱۰۰۶ هـ) د اکبره خولې پاچاه وړخ په دی ډول سره کوي. په پښتنو کې دري وروڼه یتني، غرغښت او سربن ډیر مشهورنیکونه دي. (۱) دروا یا توسره سم دی ۳۸۸۵ کال په شاوخوا کې ژوندی و.

ده پښتو او پښتانه په سهیلی پښتو نخوا، نوې کتاب لیکوال د غرغښت په باب داسې عقیده لري: «غرغښت اصله دوو تورو (کلمو) څخه مرکب دی چې غراو غښت دی او دغه زړه آریایي کلمه د ګورګښت، ګرګښت، غورګښت او غرګښت څخه راوتلی ده چې معنی یې د غرو ګرځیدونکی یا په بله ژبه د غرو او سیدونکی راځي او موږ غرغښتيان د غروال، فرزندان کوه، زاده ګان کوه او یاد غریزو په نومونو سره هم یادولای شو (۲).

د روایاتو مطابق د غرغښت دري زامن درلودل یعنی دانی، بابی او مندو چې په دوی کې ددانی داو لادی شمیر زیات دی او ددانی په اولاده کې د کاکړو قبيله ډیره مهمه ګڼله کیږي (۳) چې ذکر به یې په خپل ردیف کې شوی دی. په غرغښتو کې نوري مشهورې خانګې دادی: ۱- پښی ۲- ناغر ۳- داوی ۴- ګدون یا ګدون. د غرغښتو یو شمیر دراولپندی دضلع په چېچه اوهم د هزاره په سیمو کې میشته دي لکه چې په چېچه کې یوه سیمه د غرغښتي په نامه سره یادېږي. (۴)

(۱) آئین اکبری لومړی ټوک ۱۹ مخ.

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتو نخوا کې - ۳۷ مخ.

(۳) پښتانه د تاریخ پسرېا کې - ۱۱۶۴ - ۱۲۲۷ مخونه.

(۴) حیات افغانی ۳۷۹ مخ.

غلجی

د پښتنو د قبیلو په لړ کې یو هم د غلجی قبیله ده چې د بې بی متوله نسله څخه ده چې د بیت نیکه لور وه چې غرزی، غلجی او غازی بې هم بولي. د نوم بې له شکه (د غرزی) او (کوهرزاد) په معنای څکه چې په افغانستان کې د سر یو او ځایونو د زیاتو نو مو نورینې د پښتو د «غر» د کلمې څخه راوتلی دی او حتی د غور، غرچه، غرج غلج او خلیج د تولو کلمو رېښې له دې کلمې څخه راولاړې شوي دي چې په منځني آسیا کې د ځایونو او قبیلو له پاره استعمالېږي.

پارتولد وایی: «د غرج، غرج یا غرش کلمه یوه پخوانۍ آریایي کلمه ده چې تراوسه په منځني آسیا کې دخلیج په نامه اود مرغاب په تاپو کې د آریایانو امستو. گنځی ته ویل کېږي (۱) ۲۰ خو تو ماشاء عقیده لری چې: «دگر (Gar) یه معنی غر کلمه لرغونې باکتری کلمه ده او (غرچه) دامولوری خواته د غرنۍ ولایت د آریایي اوسیدونکو نوم دی او له دې جهت غرچه، خلیج، خلیج او غرج د غره زوی یا غرزی دی او د کوهرزاد په معنی گنځل کېږي. دغه کلمه اوس هم په پښتو کې د غره په معنی ژوندی او مسلطه ده. داو ستاپه (هوم یشت) کې گیری راغلی چې په خرده اوستا کې هم لیدل کېږي او په سنسکریټ کې هم گیر او گیری د غره په معناده. حتی عربانو د پخواني گر شاه لقب (ملك الجبال) چې د تعریب په اصولو جر شاه دی (تاریخ طبرستان ۵۶ - ۸۳ مخونه) په پښتو کې غرڅه، غرخنی د (کوهری - غرنی) په معنی دی چې د غرچه، غلچه او غلجی نوم هم له هغه ځایه راوتلی دی.

هر بې جغرافیا لیکونکو هم یې ټکي ته اشاره کړې ده چې غر د جبل په معنی د غرستان او غرجستان په تاریخي نومونو کې دخپل و. یا قوت د البشاري په حواله وایی چې: غرج اصلاً د غره په معنی دی او خراساني مور خانو چې دا کلمې دخپلو هیواد والو څخه اوریدلې دي هم د غرجستان نوم په اصلي شکل «غرستان» لیکلی

(۱) قدرت الله حداد «غرزی، غلجی او خلجی د تاریخ پوها نوله نظره»، د کابل مجله ۳ ګڼه ۱۸ جلد ۱، مخ (۱۳۳۸ کال).

دی چی دغریستان څخه هبارت دغره اوسیدونکی دی . منهاج سراج جوزجانی
 چی زمونږ د هیواد دمورخینو څخه وزیاتره دعر بودغریستان او غریستان سرخای
 غریستان لیکسی اودطبقات ناصری په زړونسخو کی څو واره غریستان لیدل کیزی .
 په هر صورت غلجی یاغلزی یوپخوانی نوم دی چی معنی یی دغره زوی
 دی اودافغانی غلجیا نولومری نیکه په همدی نامه یادیده . ده دری زامن دره
 لودل اودزامونو مونه یی هم آریایی زړونو مونتسه بیخی ورته والی لری چی
 هغه توران ، تولر اوبولردی اومونږ پوهیزو چی «تور» له هغو پخوانیو آریایی نومونو
 څخه دی چی په اوستا کی راغلی دی اودانوم تراوسه پوری هم په پښتو کی
 په مختلفو صورتو (تور- تورانی - تورک - تسوری) سره رواج لری . همداراز
 بولریا بلوریوزونوم دی چی دگلگتته څخه نیولی دنورستان دسیمو پوری خلکو
 بانای اطلاقیده اودبارتولد په قول تراوسه هم دهغه ځای ځینی تورپوتنه قبایل
 ځانونه «باور» بولی اودا کلامه تر (۱۸ ع) پیری پوری په چینی کتابونو کی
 لیدله کیزی . په هر صورت دغلجی ، توران ، تولر اوبولر کلمی اوزومونه ټول پردی
 باندی دلالت کوی چی دوی پخوانی آریایی ریشی لری اوداثباتوی چی افغانی
 غلجیان هم دآریایی نژاد سره تړنگه اړه لری .

غلجی اولودی قبایل په متوزیوسره هم شهرت لری .

متوزی په دوو څانگو ویشل شوی دی : غلجی اولودی .

دغلجیودقبیلاییش : — درواياتو مطابق ددوی لوی نیکه غلجی وچی دغه

قبیله په لومړی سر کی په دوو ښاخونو بانندی ویشل شوی ده چی لومړی توران
 اودویم ابرا هم .

څرنګه چی توران دغلجی مشر زونږ ونوڅکه دغه ښاخ لومړی درجه گنل کیزی .
 دتوران ښاخ په دوو څانګو بانندی ویشل شوی دی لومړی هوتک دویم توخی چی
 دغدهوار څانګی وروسته بیا په نورو ډیرو شعبو او څانګو بانندی ویشل شوتل : (۱)

غوري يا خپل

ددغي قبيلې خلك هم خاڼو ته سړيني پښتانه بولي اوويل كيزي چي دسړبن دزوي خرشبون له اولادي څخه دي . څرنگه چي ددوي لوي نيكه غري يا غوريا نوميدنوله دي كبله ددوي نسل ته غورياخپل هم وايي . په تاريخ حيات افغاني كي كښل شوي دي چي : وغوريا خاور زامن درلودل ۱- دولت يار : چي دهغه له اولادي څخه دمومند وادود زيو دوه بناخونه مينځ ته راغلي دي .
۲- خليل ۳- ځمكني ۴- زيران .

د پښتو د تاريخ ، ولف قاضي ، عطاء الله خان ليكي : مومند ، خليل اوداودز و ته غوريا - خپل وايي . تقريباً د ۱۴۵۰ع كال په خوا اوشاكي دوي دغزني لويديځ ته دترنك سيند په خوا كي اوسيدل . بابر په خپل تركي د دي قبيلې داوسيدو دځاي ذكر د(مشد) اوسمگانه كليو په خوا وشاكي كوي د خيرنونه وروسته معلو ميږي چي داكلي دغزني جنوب ته واقع دي . هر كله چي بابر د غلجيو د ملك د تقسيم له پاره په ۱۵۰۷ع كال كي غزني ته روان شو اود سرده په مقام باندې كوز شو (سرده ۲۵ يا ۳۰ ميله دغزني نه سويل ته موقعيت لري) نو بابر وايي چي ماته خبر وشو چي دمو مندو لويي لويي قبيلې په مشد او سمگانه كي پرني دي اميرانو ماته وويل چي ددوي اوت كول په كار دي ، مگر بابر وايي چي ما ورته وويل چي موږ خپل رعيت ته نقصان رسول مناسب نه گڼو .

څرنگه چي ددغي قبيلې په شمير كي زياتوالي راغي نو دوي دغزني نه كابل اود كابل څخه دننگرهار خواته راوخوځيدل اود ننگرهار نه يي د خيبر په لاره پيښور ته كوچ وكړ او د دلازا كوله قبيلې سره يي چي لادمخه يي پر پيښور باندې قبضه

تینگ. کړی وه د سلطان پوری په سیمه کې چې خلک یې جنگ پوری هم بولی مخامخ او د دوی تر مینځ سخته جگړه پېښه شوه او دیوړ وایت له مخې میرزا کامران په دی غرض چې د هماغو په مقابل کې د اطاق توره قبيله د خان سره ملگری کړی په دغه جگړه کې یې له دغی قبیلې سره مرسته وکړه چې په نتیجه کې د لازاکو مانی وخوره ځینی د جنگ په دگر کې ووژل شول او ځینی یې هم د هزارخانی په ویا له کې دوب شول که څه هم دغه ویا له په معمولی ډول دومره اوبه نه درلودی چې څوک دی دوب کړای شي، خود دغی ویا له په پورتنی برخه کې دومره زیات باران اوریدلی و چې د لازاک یې دوب کړل. تردغی سوبی وروسته نوموړی سیمه د موندو، داودزیو او خلیا اولاس ته ورغله او د پېښور پراخه، اواره او میدانی سیمه یې ونيوله او د لازاک د لاندی سین څخه پوری وتل او د لنگر کوټ په میره او نورو ځایونو کې میشته شول بیا وروسته هغه وخت چې دیو سفر یو مشر خان - کچو ونود دغی قبیلې او یو سفر یو تر مینځ د شیخ تپور په سیمه کې ډیره سخته جگړه وشوه او غور یا خیلو ته ډیر زیان ور سید په تیره بیا د خیلو د ښاخ نه چې خلک یې ډیر جنگیالی ووزیات شمیر کسان ووژل شول، خود ماتی سره سره یو سفر یو دی جرئت و نه کړ چې د دوی مقبوضه سیمې ونیسی. د دغی قبیلې ملک یا خان ته په پېښور کې غور یا خیل اریاب وایي خود د هغوی د واک تر مینځ توپیر شته. د دغی قبیلې په ځینو ځایونو کې ملک د ډیر زیات واک څښتن دی خو په ځینو ځایونو کې یې اختیار لږ دی. دا خبره هم د یاد ولور ده چې د غور یا خیلو دلیر په وخت کې یو شمیر په غزنی، لوگر، کابل او ننگرهار کې پاتې شول چې تر اوسه هم په دغو سیمو کې استوگنه لری.

قاضی خیل

دوی سربنې پښتانه دی او د منډرو دامازی په ښاخ پوری اړه لری. دامازی خانگه دیو سفر یو د سیمې په سدهوم او دمقام درو د پر غاړه او لږ شمیر یې د مهاجن د غره

په شمالي خنده کي ميشته دي. په دوي کي قاضي زلام قادر خان (چي په قاضي قادرو) سره مشهور و او دده زامن قاضي سعداله، قاضي فضل قادر او قاضي نصراله د انگرېزي سر کار بنه خدمتگاران و (۱)

قلندر خيل

دوي غلجي پښتانه دي او د سليمان خيلو د لوي تېريو مېناخ گڼل کيږي قلندر خيل په کتوا ز کي استوگنه کړي چي نژدې د يرش مېله د غزني په سهيل کي پرته دي (۲) د کتوا ز شمال ته د اندر و صيحه، جنوب ته يي ارگون، ختيځ ته يي گر ديز او زرمټ اولويديز ته يي د غزني لويه ناوه پرته ده.

د کتوا ز د محکوماسمه برخه په کاريز واوبه کيږي او پاتي محکه يي د دښت او مال څر په شکل ده چي په دي وروستيو کلونو کي ځيني تجارانو او هندو کسانو چي په هند کي يي پيسي بندي کړي دي د کتوا ز د محکوميوه برخه د ژور و شاه گانو او والړ پمپو نو په لنگولو سره تر کړني لاندې نيولي ده او د داد وړ حاصل ځيني اخلي. مهم حاصلات يي غنم، جوار او پاليزونه دي (۳)

قوال خيل

لکه مغلنگه چي د يوسفزيو، گنگيا نيو او تر کلانيو په بحثونو کي راغلي دي هغه وقت چي خاشي خيل او غور يا خيل په تيره بيا د يوسفزيو قبيله د کندهار د شاه او خواسيمو مخخه د کابل خواته وکړ چيدل نو په هغه وخت کي چي کله کابل ته راغلل نو مغولي سلطان ابوسعيد په کابل حکومت کاوه او په دغه وخت کي دخاشي خيل او ي مشر ملک سليمان شاه بن ملک تاج الدين بن مملک رځر و. تر هغه وخته وروسته کله چي مرزا الغ بيگک پاچاشو سليمان شاه خپله لور مرزا الغ بيگک ته ورکړه. تر هغه وروسته د يوسفزيو او ميرزا الغ بيگک تر مينځ مخالفتونه رامينځ

(۱) حيات افغاني - ۶۷۸ مخ.

(۲) د کابل سلطنت بيان دوهم ټوک - ۱۳۶ مخ.

(۳) د غزني تاريخي جغرافيا - ۱۶۰-۱۶۱ مخونه.

ته شول . مرزا الځ بېگگ هم د يو سفز يو پر خلاف باني لتولي هو چي يوه ورځ يي د يو سفز يو نه سوه تنه مشران ميلمانه کړل او په دې توگه يي غوښتل چي دوي له منځه يوسي چي په پای کي يي همدا مسي وکړل . کله چي يي دوي دمیل مستيا له پاره وغوښتل نو دخپلو کسانو په واسطه يي دوي بي وسلې (خاځ سلاح) کړل . ددغو بنديا نو په جملې کي يوقدوة المکا شفين شيخ عثمان بن موتي موليزي چي دهغه وخت دلو يووليا نو څخه شميرل کيده او د يو سفز يو اولس هغه ته ډيره عقیده او ارادت درلود هم شامل و . په هغه وخت کي چي مرزا الځ بېگگ دغه اشخاص بنديان کړي وو نو د يو سفز يو يو تن نامتو شيخ او درويش (تورقوال) چي د يو سفز يو دموليزي د بناخ څخه وکندهار ته د سياحت له پاره تللي وهغه هم په دغه وخت کي دربار ته راننوت . په دغه وخت کي شيخ عثمان غز کړ چي : ((وگوري هغه دې تورقوال هم راغي په دې واقعه کي راسره شريک شو))

په اوسني وخت کي هم د يو سفز يو دموليزي په خانگه کي يوه ډله شته چي په همدې د (تورقوال) او اولاده او د قوال خيلو په نامه سره ياديزي (۱)
يو شمير قوال خيل دلغمان د ولايت د قوال خيلو په کلي کي هم استوگنه لري .

کاسيا

که چيري د نسب شجره وگورو نو څرگنده به شي چي کاسيان د سربڼ په ټولنيز گروپ کي شميرل کيږي . کاسيان په يو ولسو ځانگړو وېش شوي دي چي دشينو او و قبيله هم په دوي کي شامله ده . ويل کيږي چي د سربڼ زوی څر شېون هوي زامن درلودل چي عبارت ووله (کند ، زمنداو کاسي څخه) . پښتانه د تاريخ په رڼا کي د کاسيا نو په هکله وايي : « د پتي خزاني دروايت نه معلوميزي چي د څر شېون په اولاد کي د کنداو محمد او لاده د غوري مرغی نه د غزني ، کابل او د پېښور د وادي په لور مهاجرت غوره کړ ، نو په دغه وخت کي کاسيان بېرته

دسليمان غره ته لارل او هلته ميشته شول ، البته ددوی یوۍ قبیلای (شینوارو) دخانی خیالوسره مهاجرت وکړ او دخیبر په غرنیو سیمو کی میشته شول چی تر اوسه پوری هم هماغلته میشته دی (۱)

کاکړ

کاکړ دغر غښت په ټولنیز گروپه کی یوه ستره قبیله ده. دخینور وایاتو مطابق ددغی قبیلای لوی نیکه کاک نومید چی یو زاهد او نیک انسان و او داسی ویل کیژی چی کاک نیکه دغیاث الدین غوری دواکمڼی په وخت کی وفات شو او مزار یی دهرات دجامع جومات په دروازه کی دی.

ددوی اصلی او پخوانی ټاټوبی په پخوانیو زرو کتابونو کی دکاکړستان په نامه یاد شوی دی او تر اوسه پوری زموږ خلک دثوب او پوری نار یخی ناوی دکاکړستان په نامه یادوی .

په تاریخ حیات افغانی کی راغلی دی: دکاکړ و دسیمی شمال ته دغلجیو دسیمی جنوبی څنډی موقعیت لری . شمال لویدیخ ته یی دار غستان سیمه اوهم دتوبی هغه برخه موقعیت لری چی اشکزی درانیان پکی اوسی ، لویدیخ اوسهیل ته یی دبلوچستان سیمه دسپینو ترینو د علاقی یوه برخه او دسليمان دغره یوه لری موقعیت لری. ددوی ټوله سیمه تقریباً دسلو میلو په اندا زده ده چی ټوله غرنی او دغرونو په واسطه احاطه شوی ده او تر ټولو څخه لوی غری له شمال څخه جنوب خواته غزیډلی دی. که چیری ددغه غره دلویدیځی خواته څوک شمالی خواته راشی نولومری به دسیوناداغ سیمی ته راوړمیزی چی پور لور او سور میدان دی چی یوازی دمالو نوڅرولو له پاره مناسب گڼل کیژی ، خو لویدیخ تی یی ډیری لویسی وادی گانی چی دغرونو په مینځ کی موقعیت لری

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۲۷ مخ.

شته چی دهغوله جملی نه دتوری مرغه، برشور، ترین، توگی او هنه وادی گانی
دیری مشهوری دی (۱)

ارواښاد استاد عبدالروف بینوا په خپل مشهور اثر پښتونستان کی د کاکړو
سیمې داسې معرفي کوی:

۱- دبرشور دره: چی د «لوری» له چینی څخه را شروع شوی ده بیاد پښین
تر علاقې پوری پرته ده شمال ته یی د توبی دحد سره نښتی ده او په دی علاقه
کی د کاکړو «تره غری» او «سنتیا» تپی اوسیزی.

۲- دکنچوغی دره: دایوه تنگه دره ده چی دکنده دغره لمر لویدیز خوا ته
واقع او تخمیناً دبرش میل اوږده اوښه آباءه ده. په دی علاقه کی د کاکړو د سنتیا
تپه میشته ده اوددی علاقې خان په «ورگس» کی اوسیزی.

۳- دهنه دره: د «شال» د علاقې سره لگیدلی ده. د «علاقه داعلی حضرت
احمد شاه بابا» له خواد قلات نصیر خان ته دده دحد متونه په بدل کی ورکړل
شوی وه.

۴- دبوری سیمه: دبوری علاقه ښه پراخه اوزرخیزه ده پورودهم پکی بهیزی
اوڅو کاریزونه هم لری په دی علاقه کی د کاکړو دولس طایفې اوسیزی.

توره مرغه، ترین او توگی یی هم مشهور دی. (۱)

د کاکړو د ځینو ښاخو نو تفصیل په لاندی ډول دی:

۱- سنجر خیل ۲- سنتیا ۳- تره غری چی اوس بهریو ښاخ په لاندی توگه

وپیژنو:

۱- سنجر خیل: درواپا تو مطابق سنجر نیکه پوتورزن مشراوملسی روحانی

شخصیت وچی د مغر او پر خلاف یی اوزدی مهارزی کړی دی. ویل کیژی چی
دده مزار په کوسه (*) کی دی او دیر شمیر خلک دده مزار ته ورځی.

(۱) حیات افغانی ۲۳۴ مخ.

(*) کوسه د کاکړستان د ژوب په سیمه کی موقعیت لری (لیکوال)

پروفیسر سیال، کاکړ د سنځرخیلو کاکړو په باب په خپل کتاب (پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا) کی ایکی:

د کاکړونوای اوسرداری له پخواڅخه د سنځرخیلو په لاس کی ده دوی دشمیر په لحاظ د کاکړو تر بل هر تیر زیات دی (۱)

د سنځرخیلو بڼاخ په لاندنیو څانگو ویشل شوی دی:

۱- علی زی ۲- هېدالله زی ۳- کب زی ۴- برن خیل ۵- سنځیل ۶- هرمرزی ۷- تیجی ۸- عرب خیل ۹- پښیزون ۱۰- نیسی ۱۱- کدیزی ۱۲- دوټمران .

۲- سنتیا : داهم د کاکړو یو بڼاخ دی . دروایاتوله مخی دوی د سنت نیکه او لاده دی د تاریخ په اوږدو کی سنتیا کاکړو توری وهلی او تاریخی رجال یی پیدا کړی دی په کاکړو کی دشمیر په لحاظ له سنځرخیلو څخه وروسته د سنتیا کاکړو شمیر زیات دی . هییت خان کاکړ چی د خان جهان لودی دلوری دسماناحاکم و اودمخزن افغانی په تالیف کی لویه برخه لری د سنتیا کاکړو څخه و .

دوی په هندو باغ، کان مهترزی، کچلاغ، هنه، سره غورگی، سره خوله، نوحصار، غبرگ غوڅکی، خانوزی، بملوزی، رود ملازی، مستنگ او په ځینو نورو محالو نو کی میشته دی (۲)

د سنتیا بڼاخ په لاندی ځیلونو ویشل شوی دی :

۱- پانیزی ۲- مهترزی ۳- بازیان ۴- سارینگک زی ۵- شموزی ۶- ملازی او عیسی خیل .

۳- تره غری : تره غری هم د کاکړو یو مشهور بڼاخ دی چی زیات شمیر نفوس لری تره غری په دریو څانگو ویشل شوی یعنی احمد خیل، سلیمان خیل او بارکزی .
موسی خیل :

د کاکړو دغه بڼاخ د کاکړستان د بوری د تاریخی ناوی په موسی خیل تحصیل

(۱) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ۶۵ مخ .

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی (۷۷-۷۸) مخونه .

کي آباددی . په کندهار ، زابل ، سيوې اودغزني په ولايت کي له پخوا مخه موسی خیل کاکراستوگنه لری :

دغزني دولايت دشلگر په اوله والي کي تراوسه پوري هم موسی خیل کاکرا آباد دی .

کسايي :

کسايي دکاکرو بڼاخ دی چي دشال په دره کي آباد او ميشته دی ، خوا احمد شاه ابدالي دادره دبلوڅو مشر نصير خان ته دهغه دڅد متونو په بدل کي ورکړي وه او اوس دغه دره دبلوچستان يوه برخه گڼل کيزي (۱)

هندوستانی کاکر :

په (پښتنو) کي به داسي پوه لري په قبيله يا بڼاخ نه وي چي اولاده يي په هندوستان کي ونه ليدل شي ، خو په هغوی کي ځيني داسي خلک هم شته چي دخپلي وړانديني قبيلي داوسيدوله ځای نه خبر نه دی اودورور گلوی اريکي خو په مطلق ډول په کي نشته . په همدی ډول دکاکرو اکثره دلي دهندوستان په ځينو ضلعو کي ميشته اودځمکوخواوندان دی لکه چي دره تک د ضلعي په کوهانه نومي ځای کي دتفرق ابن کاکرداولادی دعلي خیلواه بڼاخ څخه دابوسعيدزي څانگه اونور کاکر آباددی اوشميریسي دحيات افغاني له مخي تقريبا (۳۰۰۰) دری زرونو ته رسيږي . داسي روايت هم شته چي دسلطان ابراهيم لودی دواکمني په وخت کي عبدالعالي (*) ابوسعيدزي کاکردخپلودرېورورېوسره هندوستان ته لاړ او په کوهانه کي ميشته شو . دسلطان ابراهيم لودی تر مړيني وروسته عبدالعالي بيرته خپل اصلي استوگنځي يعني بوري ته راستون شو ، خودهغه ورور دنوروکاکروسره هلته ميشته شو (۲)

(۱) دپښتنو تاريخ لومړی ټوک - ۲۸ مخ .

(*) فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد په لودی پښتنانه نومي اثر کي دده نوم عبدالملي ښودلی دی .

(۲) حیات افغاني ۳۷۹ مخ .

د بلند شهر په ضلعه کې د پښتنو (۹۶) سیمې شته چې دهغوله جمله نه د ولس
 ځایونه مشهور دي او په هغه ځایونو کې هم پښتانه کاکړ او سبزی په تیره بیا دوی
 زیات شمیر د خورجه په سیمه کې ژوند کوي. په غالب گومان د بلند شهر په
 ضلعه کې د دوی شمیرله څلور زرو کسانو نه لږ نه دی. ددی نه پرته نور پښتانه هم
 دلته د یردی اوداسی اور بدل کیزی چی په بنگال اودکن کې هم د کاکړو د قبیلې څو
 کورنۍ شته او په نور و ضلعو کې هم کاکړ لیدل کیږی. هندوستانی کاکړ په فزیکي جوړښت:
 دود اود دستور کې په هېڅ ډول د افغانستان له کاکړو سره ورته والی نه لری (۱)
ددغې قبیلې داسقوگنی ځایونه:

د کاکړو قبيله په پښین، سیوی، مستنگ، کندهار، هرات، اوروزگان، ارغند او،
 هلمند، زابل، غزنی، کوهدامن، معروف، کرز، پنجوايي، افغاني ترکستان،
 ننگرهار، لغمان، پېښور، اشغفر، باجوړ، سوات، مردان، هزاره ایټ آباد،
 شکار پور، بنگله دېش، ایران او دهند په اکثره ځایونو کې میشته دی (۲)
د کاکړو دود اود دستور:

د کاکړو د پخیر لویه قبيله کې دیوه واحد دستور او دود شته والی ناممکن دی په
 تیره بیا د کاکړو قبيله لکه څرنگه چې د نسب په شجره کې لیدل کیږی په د یرو
 ښاخونو باندی ویل شوی ده او بیاله دغو ښاخونو څخه نوری وری ځانگړی راوتلی
 دی او بیا د کاکړو په لویه سیمه کې خواره واره شوی دی نو ځکه د دوی دود او
 دستور او رواجونه سره توپیر لری.

د کاکړو هغه پښه چې دېرشور په سیمه کې استوگنه لری رواجونه او دودونه یی
 د دوی همسایه قبیلې ترین ته ورته والی لری اود پاتی لویډ یخو کاکړو پوښاک او
 دود اود دستور ا ځکه زیود رانیوته نژد یوالی لری او هغه شخړی او لانجی چې

(۱) حیات افغانی ۲۷۹ مخ.

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتو ځواکی ۵۶ مخ.

د دوی تر مینځ پېښی شی د کلیو د ملکانو اوسپنې زیر وېسه مرسته او سلا مشوره یی
 فیصله کوی، خو په اختیځو کاکړو کی یوازڅه یی انتظار می موجود ده. د بوری
 اوسېدونکی عرب خپل عموماً په خپلو مینځو کی کی جنگونه او شخړی کوی که
 څه هم ځینی وختونه سپین زیری او منصفان د شخړو د اوارولو له پاره هڅی او
 تلاشونه کوی، خو عموماً دغه شخړی د توری په زور فیصله کیږی.

کسبونه

د کاکړو د قبیلې خلک عموماً په دوو کسبونو یعنی کرنی او مالداری بوخت
 دی خو څرنگه چی د کرنی ځمکی د دغه بی شمیره قبیلې د گوزاری له پاره کافیه نه
 دی نو دوی په خپلو کسبونو کی زیار کښه دی د غرونو په منځ کی د پوښو کاکړو
 کیږدی او د پسونو د پری رمی تر سترگو کیږی. یو شمیر خلک یی په دولتی دواړو
 کی هم کار کوی.

ختیځ کاکړ زیاتره د میزو او وزو او لږ شمیر د غوا یا نور می هم ساتی، خو اویدیځ
 کاکړ اوښان هم ساتی. دوی په سوداگری هم بوخت دی خو دخپلی سیمې نه بهر
 ته لږ تڼګ اوراتڼګ کوی.

پیداوار

د کاکړو په سیمه کی غنم، جـوار، اوربشی، تماکو، مرچ او زیره کرل کیږی
 همداراز د دوی په سیمه کی بادام، انگور، زردالو، مښی، انځر، انار، توت،
 او آلوچی پیدا کیږی.

همداراز د دوی په سیمه کی پیاز، شلغم، موی، گازری، نوری، بیندی،
 کدو، بانجان او پالک هم په پریمانه اندازه کرل کیږی.

پوښاک

د کاکړستان سیمه په کلتوری لحاظ ډیره بډایه او د پښتو نځواد ډیرو سیمو نه په
 تهلېبی ډگر کی وړاندی ده. د دوی کراستی، کمبلی، پو سټینچی او د چکن
 جامی ډیر شهرت لری.

دوی دلمخی دوله توکرانو څخه د پرنه کوسی جوړوی . و یسل کیږی چی
 ابدالی احمد شاه دخپلی واکمنی په وخت کی یوه ورځ د توبی په غره کی په ښکار
 کولو بوخت و او هلته یی د کوسی پوښو کا کر و څخه ددغی جامی د نامه پوښتنه
 وکړه دوی ورته وویل چی دا کوسی دی ، خوا احمد شاه بابا وویل چی په دغی
 جامی باندی باید د (راحت جامی) نوم کیږی دل شی (۱)
 اوس ددوی د نارینه وو پوښاک نورو پښتنوته ورته والی لری .

کرلانی

د پښتنی قبایلو په لړ کی یوهم د کرلانی تولنیز گروپ دی چی په بیلو بیلو
 ښاخونو ویشل شوی دی . د کرلانیو دپلرونو او نیکو نو په باب ډیر مختلف او
 بیل بیل افسانوی روایات موجود دی د مثال په توگه دلازاکی چی د کرلانی
 پښتنو یوقوی ښاخ دی عقیده څرگند وی چی د کرلانی پلار سید قاف نو میدچی په اتم
 پښت کی حضرت امام حسین (رض) ته ورسیږی .

د خټکو قبیله د کرلانی پلار هونی بولی اوشینک عقیده لری چی کرلانی د کوم
 شهزاده زوی و . همدا راز د خوگیا نیو ښاخ عقیده څرگند وی چی دی د عبدالله
 اورمرزوی دی . د کرلانی د اولادی نه ځینی خلک وایی هغه وخت چی کرلانی نوم (۲)
 ماشوم نوی دنیا ته راغی نو په هغه ځای کی لښکریو ه شپه تم شوی او بیاله هغه ځایه تللی و .
 دغه ماشوم د اوسپنی تریوی کرای لاندی و او بیاد عبدالله نوم می له خوا چی
 د اورمرود قبیلې څخه وو موندل شو نو ځکه د کرای د نوم له کبله د کرلانی
 نوم پری کیږی دل شواو دداسی پیشی رامنځ ته کیدل د امکان نه لیری خبره نه ده .
 حیات افغانی لیکلی چی : د پښتو په یوه پخوانی کتاب کی لیکل شوی دی چی
 هغه هلک په لویدیځ افغانستا ن کی په ژمنی کلسی (قلاق) کی پیدا شوی
 و او عبدالله اورمرد نارینه اولاد د نشتوالی له کبله کرلانی په زوړتوب ومانه او

(۱) حیات افغانی - ۳۶۶ مخ .

(۲) نوموړی اثر - ۴۵۵ - ۴۵۶ مخونه .

دهغه روز نه او پالنه یسی و کړه چسی وروسته یسی دوه زامن دنیا ته راغلل چسی په یوه باندی یی کودی او په بل یی ککی نومونه کیښودل (*).

خودغه ټول دافسانوی روایتونه پرتله بل څه نه دی. اروا ښاد پوهاند عبدالحی - حمیسی «دافغانستان لنډه تاریخ کی لیکي:» په پښتنی نسب نامه کی دکرلان یا کرلانی په نامه یوه بله ځانګه هم شته چسی دوی له هغودریو نور وځانګو (غرغښت، بیتنی او سره بن) سره خپلوی لری او سوچه پښتانه دی (۱). ۱۰

لنډه دا چسی کرلانی پښتنو په تاریخ کی مهمه برخه اخیستی ده که څه هم د لودیانو دسلطنت په زمانه کی په هندوستانی پښتنو کی کرلانی قبیله غیر معروفه وه ولی دسوری کورنی دواکمنی په وخت کی دغی قبیلسی دبرشهرت وموند او ددی شهرت باعث ددی قبیلسی یو دوه نومیالسی غړی تاج خان او سلیمان خان وو چسی دجمال خان کرلانی زامن وو.

دپښتنو په تاریخ کی په لومړی محل دتاج خان او سلیمان خان نومونه د شیر شاه د جرنیلانو په توګه دقنوج په جنگ کی لیدلی شو دا جنګ شیر شاه د مغولی پاچا هما یون پر خلاف کتلی و (۲).

دکرلانی ټولنیز ګروپ په لاند نیو قبیلو ویشل شوی دی چسی نومونه یی دادی: دلازاګ، اورکزی، منګل، هنی، وردک، اپریدی، خټک، محدران، اتمان خیل، خوګیانی، پر به، عبد الرحمن یادرممان، ځاځی، توری، وزیر، مسید، لالی، یالیلی وزیر، ګوربز، دور، تنی، بنوخی، بنګیښ، مقبل، سبری، مندوزی، اسماعیل خیل، زموخت (زمښت) او نور.

دکرلانی په ټولنیز ګروپ پوری د بیلو بیلو قبیلو ذکر به په مفصله توګه وشي او په ضمن کی به ددوی دنسب شجره هم په پوره ډول وکښل شی.

(*) زما په عقیده کرلانی پښتانه هغه پښتانه دی چسی دکرکیلی او کرنی په چارو بوخت دی اوله همدی کبله دکرلانی کاهه دکر او کرنی سره اړخ لګولی شی. (لیکوال)

(۱) پوهاند عبدالحی حمیسی، دافغانستان لنډه تاریخ - ۱۸۴ مخ.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۶۴۰ مخ.

کړوخیل

د غلجیو احمدزیو یوه څانګه ده چی اکثره یی کابل په شا اوخواڅوردکا بل ،
ځاک جبار، چکر یو اودبت ځاک په شا اوخوا کی ترسروبی پوری میشته دی.

د کړوخیلو قبېله په پنځوخیلونو وېشله شوی ده او هغه دادی:

۱- عنایت خیل ۲- عبدالله خیل ۳- دوران خیل ۴- شریف خیل ۵- ولی خیل .

عنایت خیل چی د کړوخیلو اکثریت اود مشر زوی اولاده ده اود شمیر زیاتوالی له کبله
په پنځو کوچنیو څانګو یاخیلو نو باندی ویشل شوی د چی عبارت دی له : فتح خیل ،
رحمن خیل ، دلور کورنی ، دطلب کورنی او نذیر کورنی چی اکثر بت بی د ځاک-
جبار په هلاقه داری کی استوګنه لری او یوشمیر په لوګو ، کندز او تغلار کی اوسیږی .
همدا راز شریف خیل هم په دووخیلونو ویشل شوی دی چی فقروخیل او ګودر-
خیل نومیزی . دنوروخیلونو په برخه کی زه پوره معلومات نه لرم که چیرسری
امکانات پیدا شول نوزه به پوره معلومات ترلاسه کړم اولوسمونکو ته به زیاته رښا
پری واچوم .

کړوخیلو دامیر شیرعلی خان له زمانې څخه دمخه په نیمه کوچی ډول ژوند کاوه
او ځمکی یی نه لری . په هغه وخت کی جبارخیل په هغه ځمکه اوسیدل چی نن ورځ یی ځاک-
جبار بولی هماغه و چی د کړوخیلو او جبارخیلو ترمنځ چی هغه هم غلجی پښتانه دی
د ځمکوله کبله اختلافات رامنځ ته شول . ددغو اختلافاتو خبرامیر شیرعلی خان ته
ورسید . هغه د کړوخیلو او جبارخیلو مشران چی سعدالدین کړوخیل او عصمت الله خان
جبارخیل هم پکی شامل وو وروغو وبتل چی ددوی ترمنځ سوله وکړی چی دسولی په نتیجه
کی دواړخواوودامیر د امر ومانه چی د ځاک جبار ځمکی کړوخیلو ته ورکړل شی او په
بدل کی دی د ننگرهار ولایت په جوکان او حصارک کی جبارخیلو ته ځمکی ورکړل شی
چی همداسی وشول . څرنګه چی کړوخیلو په خپل مینځ کی ډیر یووالی درلودنو
دامیر شیرعلی خان مقصد دا و چی په ځاک جبار کی دانگریزی بنکيلا کړو په مقابل
کی یو دفاعی کرښه تشکیل کړی او دانګرېزانو په تګولو کی فعاله برخه

واخلي چي هنداسي هم وشول . كړوخي او دانگريزي استعمار سره زياتي جگړي كړي دي او د كابل په بالا حصار كې د كيوناري په وژلو كې يې هم ستره ونډه اخيستي ده. په كړوخي او كې مشر توب تل د هنايت خپل و د فتح خپل و په ځانگي پوري مربوط و چې په دوو وروستيو پېړيو كې ددوي مشران داوو :

حلي مدد كړو خيل ، د هغه زوي سعد الدين كړو خيل د هغه زوي محمد رحيم كړو خيل له هغه وروسته د سعد الدين كړو خيل دوهم زوي محمد شاه كړو خيل (چې په محمد شاه خان غازي) هم مشهور و بيا د محمد رحيم زوي پير گند حمران خان كړو خيل ، د محمد شاه زوي كرنيل ميرداد خان كړو خيل اوله هغه وروسته د محمد رحيم خان دلمسيان او ميرداد خان د زمانو په لاس كې و .

د امير عبدالرحمن خان په وخت كې كړو خيل تبعيد او فرار شول ځكه چې هغوي امير عبدالرحمن خان ته بيعت ونه كړ . دوي د دو توي صيحي ته چې په تيراه كې مولايت لري لاړل . دوي د امير عبدالرحمن خان د پوځ سره په ميرز كه او شينووارو كې هم جگړې ولي خو د ماتي سره مخامخ شوي دي . هغه وخت چې امير حبيب الله خان دخپل پلار تر مړينې وروسته په كابل كې د چارواكي تر لاسه كړي دوي ته يې فرمانونه وليزل او دوي بيرته خپلې اصلي ځايونو ته راستانه شول چې نوموړي فرمان تر اوسه پوري هم موجود دي .

كړو خيل اوس د كرهني په چارو بوخت دي او يو شمېر يې دولتي دلازمتونه هم سرته رسوي . دوي د پير زړه وړ او جنگيالي خلک دي .

كله چې دانگريزي انوله خوا پر افغانستان باندې دري واري يرغلونه وشول نو كړو - خيل وورته غاښ ما تروونكي ځواب ور كړ چې په خاك جبار كې يې ښه مثالونه موجود دي او آثار يې پاتې دي .

دلته بايد يادونه وشي چې ددغي قبيلې مشران په نوموړو يادوشو و جگړو كې داوو : په لومړۍ جگړه كې سعد الدين كړو خيل چې په سادو كړو خيل مشهور و په دوهم ځل جگړه كې د سعد الدين كړو خيل زمانو (محمد شاه خان غازي او محمد رحيم خان كړو خيل)

چی دم محمد شاه خان غازی په نامه یوه بدله هم وبل شوې وه چی بدله په لاندی ډول ده :

کوزله لاندنه گور کیان راغله

په پښتو نخوا کې یی حملی کړی

محمد شاه خان غازی ورماتی رسالی کړی

د کړوخیلو په ځوانانو یی ناری کړی

غازی محمد شاه خان

ورویو را پاڅی په وطن یی سترگی سری کړی

نویا پری ځوانانو د تپو پکوسری لمبی کړی

محمد شاه خان غازی چی الله اکبر ناری کړی

د باجوړ او به یی بیا په وینوسری کړی

غازی محمد شاه خان

په هغه ورځ باندی یی ورگډی رسالی کړی

له مینه پوری یی خیمی دودا ولمبی کړی

له نگریزانو نه یی میمی راستنی کړی

له پرتگیانو سره یی نرمی بیا پنځی کړی

غازی محمد شاه خان

د پرتگیانو په چوښووی حملی کړی

نویی ورتشی بیا توبری کړی

د مشهد یو د کلداروی ولجی کړی

د بابو گانو خیتی یی څیری په نیزی کړی

غازی محمد شاه خان

د باجوړ له مینه یی پوری چی حملی کړی

د پرتگیانو یی پلتنی ووستنی کړی

د شنوز مریانو یی سواتیانو ننداری کړی

دگور کيانو په خيمويي ولولي کړي

غازي محمد شاه خان (۱)

کسايي

کسايي دکاکړو يو ښاخ دی چې دشال په دره کی آباد او ميشته دی، خو احمد شاه ابدالي دادره د بلوڅو مشر نهير خان ته دهغه د خد متونو په بدل کی ورکړي وه او اوس دغه دره د بلوچستان يوه برخه گڼله کيږي (۲)

کوټۍ

دوی په اصل کی سيدان دی، خو اوس په وصالی توگه له بيتنيوسره يوځای شوی دی. ويل کيږي چې دبيت نيکه لمسی دورسپون زوی ابراهيم يود سيد زوی په زويتوب ونيو او هغه يی لوی کړ چې دغه ماشوم کوټی نومیده چې د کوټی ښاخ هم دده په نوم نومول شوی دی. هغه د ابراهيم د اصلی زوی دوتانی څخه نيکه برخه واخيسته نوځکه دبيتني په قبيله کی وشميرل شو. اوس هم دده اولادی ته سيدان وايی او د بنو په ضلعه کی يوه سيمه د (کوټی سادات) په نامه بلل کيږي چې هلته دده نسل استوگنه لري او ددوی بڼی، وجود او نور فزيکی جوړښت دبيتني له نورو ښاخونوسره توپير لري (۳)

کــورم خيل

دوی هم غلجی پښتانه دي اوځانو نه په، سليمان خيل وورگډوی. ددوی زيات شمير د زنګر هـ اردولایت په مرکز د حلال آباد په ښار کی استوگنه لري او شمير يی په نوموړی ولایت کی ۱۳۶۰ کال احصائی له مخی د (۲۴۴۰) تنو په شاوخوا کی ښودل شوی دی (۴)

(۱) د کړوځيو او په باب معلومات می د محترمی نوشيروان کړوځيل څخه تر لاسه کړل.
(ليکوال)

(۲) د پښتنو تاريخ لومړی ټوک - ۲۸ مخ.

(۳) حیات افغاني ۳۸۸ مخ.

(۴) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولايات سرحدی کشور ۲۹ مخ.

گاري

په اعلیٰ کی غلجی پښتانه دی . یوشمیری د ننگرهار په ولایت کی او یوشمیری د بدلان ولایت په شااوخوا کلیو کی استوگنه لری .
نگاری د ننگرهار په ولایت کی د حصارک غلجایی په اولسوالی کی استوگنه لری په نووړی اولسوالی کی ددوی شمیر د (۱۹۸۰) تنو په شااوخوا کی ښودل شوی دی . د بدلان ولایت د گارو د شمیر باب می صحیح ، معلومات تر لاسه نه شول . کرای پاتی گاری په خواره واره ډول استوگنه لری .

گېـری

دوی په اعلیٰ کی تر کلانې پښتانه دی اود سالارزیو یو ښاخ شمیر ل کیزی خود دوی په باب جلا جلا نظری هم موجودی دی . د ځینو په نظر کله چی په شپاړسمی پیری کی تر کلانیو د باجوړ سیمه و نیوله د باجوړ په گېر نومی ځای گېر یا کافران اوسیدل (۱) څه وخت چی تر کلانیو د گېر سیمه و نیوله د گېرو اوسیدنکی بی مسلمانان کړل چی اوسنی گېری د گېر داوسیدونک و او لاده ده اود ځینو په نظر څه وخت چی تر کلانیو د گېر سیمه و نیوله د گېر اوسیدونکی کافران د باجوړ شمال دانگام او نور درو ته و تښتیدل نو په گېر کی کافران پاتی نه شول . د باجوړ د محکودو ویش په وخت کی د سالارزیو څه خپل ته د گېر سیمه په ویش کی ورسیدله چی دوخت په تیرید و سره دغه خپل دسیمې په ارتباط د گېرو په نامه سره شهرت پیدا کړ ددوی په نظر گېری په ختمه سالارزی دی اما د ځای په ارتباط ورته گېری ویل کیزی . گېری د سالارزو سره یو ځای دانگام ته راغلی دی اود سالارزو سره یو ځای اوسیزی او اکثریت یی خپلی محکمې لری .

سالارزی هم ددوی ته دسیال په نظر گوري هم د ارازد لغمان ولایت دالینگار په دره کی د دغو ولایت مرکز ته نژی هم یو کلی د گېر په نامه شته چی ممکن دوی هم تر لاسی واوسی :

(۱) د پښتنو ټولنیز ، اقتصادی جوړښت (۲۲۹) مخ .

گگیا-انسی

دوی سربینی پښتانه دی او دا قبيله دخپلی مور په نامه په گگیا انسی مشهوره ده. دروایانو مطابق د شیخا او مرجانی دوه زامن وو. یو یی مند نومید چی اولاده یی یوسفزی او مندر دی. د بل نوم یی ملک و. ملک یوه لور درلوده چی گگیا نو میده او د زیر کی په نامه یوه تن ورسره واده کړی و. دده اولاده اوس په گگیا نیو سوه شهرت ری. د ملک دزا منو اولاده دیره نه شوه او هغه هم په گگیا نیو کس ورگډیږی. په موجوده وخت کی گگیا نیی د پښور د ضلعی په دوآبه کی میشته دی ددوی ملک ته حکه دوآبه وایی چی ددووسیندو نو تر مینځ واقع دی. د گگیا نیو لومړنی استو گنځی غوره مرغی وه. دوی دخوار لسمی عیسوی پیر په پیل کی کابل ته مهاجرت و کړ او په هغه وخت مرزا الغ بیگ د کابل حکمران و.

مرزا الغ بیگ په پیل کی د بناخی خیلو په قبیلې دیر مهر بان و، خو په پای کی د گگیا نیو او یوسفزیو تر مینځ یی بی اتفاقی را چوله او وروسته یی د گگیا نیو او خپل پوځ، ذریعه په دوی حمله وکړه اوله دوی څخه یی دیر کسان ووژل. یوسفزی یو هم د مرزا الغ بیگ او گگیا نیو سره په جگړی لاس پوری کړ چی په نتیجه کی مرزا الغ بیگ سخته ماتې وخوړه مرزا الغ بیگ دسولې نه پرته بله چاره ونه لیده یوه ورځ یی دیوسفزیو څه د پاسه (۸۰۰) اته سوه تنه مشران په داسی حال کی چی ټول یی یی وسلی کړی وو میلمانه کړل او دیوه تن گگیا نیی چنگانو می په مشوره یی ټول وژل چی ددغو ملکا نو تر وژل کیدو وروسته پاتی یوسفزی او خپشکی د کابل اوشا اوخوانه په دیر بی وزلی حالت سره وشړل شول.

لږه موده وروسته گگیا نیو چی دیوسفزیو په مقابل کی یی د مرزا الغ بیگ مرسته کړی وه د مرزا الغ بیگ له لاسه د کابل نه وتلو مجبور شول او هغوی هم ننگرهار ته راغلل.

کله چې د تيمور د کورنۍ طاقت مخ په زوال شو نو پښتنو تر ښو د پراختيا د موندلې و. د دې په نتيجه کې غور يا خپل هم د دوی د لاسه په مهاجرت مجبور شول او مخ په شمال په خاني خيلو پسې را روان شول. د دوی نه وړاندې د ننگرهار په علاقه کې د گگيانې او مهمزې آباد شوي وو. د غور يا خيلو په راتلو سره د گگيانې د خپلې ځان له پاره د نوي هلاکي د پيدا کولو هلي محلي پيل کړي. تر کلاسيکو په دغو ورځو کې خپله يوه دله د حالاتو د معلومولو په غرض باجوړ ته وليږله. د گگيانې يو هم د دوی په سيالي کې خپلې مېنې اشخاص وليږل، خود تر کابو له لاسه يې ماتې و ميندله او بيرته راستانه شول. کله چې د باجوړ نه يې لاس ته شو نو د مهمزو په سلا او مشوره يې خپل سپين زيری او مشران يوسفزونه په ننوتی وروايل او د ملک احمد نه يې داستوگنې لپاره مخکې وغوښته. ملک احمد چې د خاني خيلو تر مېلې يې اتحاد غوره باله نو د دوی ننوتی يې و منله او د دوی ته يې د دوی داستوگنې له پاره د دوی آبې مخکې ورکړه. گگيانې و نه چې داستوگنې له پاره مخکې په لاس ورغله نو د دوی دلی او تې تې د کړبې له لارې د دوی نه راغلل او هلته ميشته شول. کله چې د گگيانې په دوا بېه کې ميشته شول نو د دلازا کور سره يې داسې ناوړه سلوک غوره کړ چې ملک احمد هم پرې خپه شو او د دوی له مرستې نه يې لاس واخيست. همد او چې د دې نه وروسته د دلازا کور او گگيانې و تر مينځ د گل بيلې په مقام چې د داودزو په علاقه کې يو کلی دی جگړه وشوه چې په دې جگړه کې د گگيانې د دلازا کور له خوا مات شول. د گگيانې د دغه ماتې ملک احمد بيا قبایلي اتحاد ته مایل کړ او هغه د دلازا کور سره قطعي فيصله کول غوره وگڼل. د دوی وجه دا وه چې د دلازا کور له دلاسه د يو سفزي هم په تنگ وو. همد او چې ټول يو-سفزي مندر، گگيانې، مهمزې، اتمان خپل او گدانه په يو سلا او مشوره يو لټه کړ. مرتب کړ او د دواړو قبيلو تر مينځ د کاتلنگ او شاه بازگري تر مينځ جگړه وشوه. دا خون درويزه په قول په دې جگړه کې اتمان خيلو ديره ميرانه ښکاره کړه او د دلازا-کوماتي و خوره لوس گگيانې د پېښور په ضلعه د دوی آبې په مکه کې ميشته دی. (۱)

گنډاپور

د گنډاپور دمؤرث اعلی (لوی نیکه) نوم ستوری یاستوریانی دی چی دوی په اصلی توگه سرین په توانیز گروپ کی شامل دی. ستوری یاستوریانی پنځه زامن درلودل چی نومونه یی دادی : شیخی ، مریری ، تری (گنډاپور) ، امرا او همرچی په دوی کی دامرا اولاده دپلار په نامه په ستوریانی سره مشهوره ده اودپاتی خلورو واپرو اولاده په گنډاپور سره شهرت لری . (۱)

گنډاپور په پیل کی پوونده او کوچیان وو په ژبی کی به د امان ته راتلل او په دوی کی به بیا افغانستان ته تلل .

ویل کیژی چی په پیل کی دستوری ټول بنا خوڼسه دلویسځ انغانستان په ستیریانی (خاه) نومی ځای کی چی دکندهار نه اووه منزله شمال ختیځ ته پروت و استوگنه درلوده اود ستوری له ټولو زمانو دجملی نه تری (گنډاپور) بنایسته و په هغه باندی د شیرانی د قبیلې د مشریو په ځله لور میښه شوه دهغه لور دخپل وروراپلار دله خوشی نه پرته د گنډاپور کور ته ورغله . کله چی گنډاپور ، ددغی نجلی بنایست ولید نو ځان ته یی دهغی د نکاح کولونیت وکړ ، خود گنډاپور پلار ستوری اود هغه نور وروڼو دی ددغه کار څخه منع کړ اوله گنډاپور نه خپه شول اود هغه سره یی له خبر واورو . دیو الی څخه ډډه وکړه له دی کبله گنډاپور په ستوریانی (خاه) کی دخپلو وروڼو اود پلار نه مروړ او په تردی نومی ځای کی چی دستوریانی (خاه) نه دوه لنډه منزله واتن لری استوگنه غوره کړه او پلار یی هغه ته د گنډاپور یعنی د (خراب زوی) لقب ورکړ اودا د گنډاپور د تسمیې وجه ده چی دتری په ځای ورته استعمالیژی . لنډه دا چی گنډاپور په تردی نومی ځای کی استوگنه غوره کړه . دی د کرنی په چارو بوخت او کاریزونه یی جوړ کړل . گنډاپور دخپلی هغه میرمنی نه چی په مین توب سره یی واده کړی وه دد ریو زامنو خاوند شو چی ابراهیم ، حسین او عمران

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۳۹۷ مخ .

نومیدل اوڅلورم اولاد یی یوه لور وه چسې (خوبی) نومیده او د بلی میرمنی نه
 یی د یعقوب په نامه څلورم زوی جهان ته راغی. گنډا پو په تردی کی مړشو
 او تر هغه وروسته د هغه زوی ابراهیم د گنډا پور یانو مشر وټاکل شو: کله
 چی د شیخی، امرا اومریزې اولادی د گنډا پور دنسل اوشتو زیاتوالی او پرمختگ
 ولیدنو په ستور یانسی (مڅاه) کی یی خپله استوگنه پرینوده او په تردی کی
 د گنډا پور یانو سره یو ځای میشته شول چسې تردی وروسته دوی په گټه
 اوتوان کی سره شریک شول (۱)

د شاه جهان په زمانه کی د مرو توادولت خیلو تر مینځ یوه جگړه وشوه چی
 مروت پکی غالب اودولت خیل دټانک نه په وتلو مجبور شول. د دولت خیلو لوی
 خان خان زمان د گنډا پور نه د مرستی غوښتنه وکړه او مروت یی دخپلی سیمې
 نه وشرل. د فتحی نه وروسته د خان زمان په غوښتنه گنډا پور یان دروهری په
 سیمه کی استوگن شول. د گنډا پور شمال ته دولت خیل، جنوب ته یی میاخیل،
 لیدیځ ته یی د سلیمان غر او لمرخا نه ته یی دیره اسماعیل خان
 موقعیت لری (۲)

د دوی مشهور خیلو دادی: ابراهیم زی، حسن زی، موسی زی، یعقوب زی،
 رانی زی، خوبی زی اودری پلاره.
 د دوی داستوگنی سیمې دادی:

۱- کلاچی: چی د گنډا پور یانو د مشر بارا خان په وخت کی آباد شوی دی.
 ۲- تکهواره: د عمران زیو گنډا پور یانو د آزادخان دخانی په وخت کی
 آباد شوی ده.

۳- لونی: چی د سلیمان د غره په ختیځو لمنو کی دلونی دویالی په هواره
 موقعیت لری اوداغرنی ویاله د گنډا پور یانو د سیمې د محکو دخرو بولوله پاره
 دیره گټوره ده.

(۱) حیات افغانی ۶۱۵-۶۱۶ مخونه.

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۲۹۸ مخ.

۴۔ مدی: چی ددیرہ اسماعیل خان دلاری پہ پورتنی برخہ کی موقعیت اری۔

●۔ روہری۔

۶۔ کوت ظفر۔

کسبونه یسی: گنداپوریان په همومی دول په سوداگری او دکرنی په چارو بوخت دی . دوی په خپلو کسبو نوکی دیرزیات زیارکښ دی . دگنډا پوریا نو سوداگران په ژمی کی هندوستان او په دوبسی کی لویدیخ افغانستان ته تگ او راتگ کوی. غوره حاصلات یسی غنم ، جوار ، اور بشی او باجری دی . (۱)

گوربز

که چیری دنسب شجره په غوره سره وگورنو تری څرگنده به شی چی
 گوربزهم دکرلانی پښتنو په توانیز گروپ کی شاملی دی اود وزیر ویوینساخ
 شمیرل کیزی. ویل کیزی چی دوزیرود قبیلی لوی نیکه وزیر دملیمان زوی دوه
 زامن درلودل چی لاسی او خدری نومیدل. خدری چی دوزیر مشر زوی وددری
 زامنو خاوند و چی تر ټولو نه یی کوچنی زوی مبارک نومیده چی بیاد مبارک زوی
 گوربز و او دهغه اولاده په گوربز و سره مشهوره ده .

که شہ ہم گوربز دوزیر و دقبیلی پوشاخ دی، خواوس دسیمسی اور و اجونو
 اہ کبلہ داسی سرہ جلاشوی دی چی ددوی ذکر دپاتی وزیر ونہ پہ جلا دول سرہ
 کینزی. پہ پیل کی گوربز نہ مسعودو (مسیدو) و زیرو سرہ یو نحای ددوی د غرہ
 پہ شحالی برخہ کی میشتہ وول کہ چی د شک تو پہ درہ اود با برو پہ غرہ کی تراو ستہ
 پوری ہم نحینی پشوانی سپین زیری وزیر د گوربز و دخت داو بودیا او او کورو۔
 نو نشی نیشانی نیشی. تقریباً د دود سوہ کلونو ٹخہ زیاتہ مودہ تیرہ شوی دہ چی
 دغہ خلک لہ دغہ نحای نہ خارج شوی اود تللو سبب یی د انبوس دل شوی دی

100-101-102-103-104-105-106-107-108-109-110-111-112-113-114-115-116-117-118-119-120-121-122-123-124-125-126-127-128-129-130-131-132-133-134-135-136-137-138-139-140-141-142-143-144-145-146-147-148-149-150-151-152-153-154-155-156-157-158-159-160-161-162-163-164-165-166-167-168-169-170-171-172-173-174-175-176-177-178-179-180-181-182-183-184-185-186-187-188-189-190-191-192-193-194-195-196-197-198-199-200-201-202-203-204-205-206-207-208-209-210-211-212-213-214-215-216-217-218-219-220-221-222-223-224-225-226-227-228-229-230-231-232-233-234-235-236-237-238-239-240-241-242-243-244-245-246-247-248-249-250-251-252-253-254-255-256-257-258-259-260-261-262-263-264-265-266-267-268-269-270-271-272-273-274-275-276-277-278-279-280-281-282-283-284-285-286-287-288-289-290-291-292-293-294-295-296-297-298-299-300-301-302-303-304-305-306-307-308-309-310-311-312-313-314-315-316-317-318-319-320-321-322-323-324-325-326-327-328-329-330-331-332-333-334-335-336-337-338-339-340-341-342-343-344-345-346-347-348-349-350-351-352-353-354-355-356-357-358-359-360-361-362-363-364-365-366-367-368-369-370-371-372-373-374-375-376-377-378-379-380-381-382-383-384-385-386-387-388-389-390-391-392-393-394-395-396-397-398-399-400-401-402-403-404-405-406-407-408-409-410-411-412-413-414-415-416-417-418-419-420-421-422-423-424-425-426-427-428-429-430-431-432-433-434-435-436-437-438-439-440-441-442-443-444-445-446-447-448-449-450-451-452-453-454-455-456-457-458-459-460-461-462-463-464-465-466-467-468-469-470-471-472-473-474-475-476-477-478-479-480-481-482-483-484-485-486-487-488-489-490-491-492-493-494-495-496-497-498-499-500-501-502-503-504-505-506-507-508-509-510-511-512-513-514-515-516-517-518-519-520-521-522-523-524-525-526-527-528-529-530-531-532-533-534-535-536-537-538-539-540-541-542-543-544-545-546-547-548-549-550-551-552-553-554-555-556-557-558-559-560-561-562-563-564-565-566-567-568-569-570-571-572-573-574-575-576-577-578-579-580-581-582-583-584-585-586-587-588-589-590-591-592-593-594-595-596-597-598-599-600-601-602-603-604-605-606-607-608-609-610-611-612-613-614-615-616-617-618-619-620-621-622-623-624-625-626-627-628-629-630-631-632-633-634-635-636-637-638-639-640-641-642-643-644-645-646-647-648-649-650-651-652-653-654-655-656-657-658-659-660-661-662-663-664-665-666-667-668-669-670-671-672-673-674-675-676-677-678-679-680-681-682-683-684-685-686-687-688-689-690-691-692-693-694-695-696-697-698-699-700-701-702-703-704-705-706-707-708-709-710-711-712-713-714-715-716-717-718-719-720-721-722-723-724-725-726-727-728-729-730-731-732-733-734-735-736-737-738-739-740-741-742-743-744-745-746-747-748-749-750-751-752-753-754-755-756-757-758-759-760-761-762-763-764-765-766-767-768-769-770-771-772-773-774-775-776-777-778-779-780-781-782-783-784-785-786-787-788-789-790-791-792-793-794-795-796-797-798-799-800-801-802-803-804-805-806-807-808-809-810-811-812-813-814-815-816-817-818-819-820-821-822-823-824-825-826-827-828-829-830-831-832-833-834-835-836-837-838-839-840-841-842-843-844-845-846-847-848-849-850-851-852-853-854-855-856-857-858-859-860-861-862-863-864-865-866-867-868-869-870-871-872-873-874-875-876-877-878-879-880-881-882-883-884-885-886-887-888-889-890-891-892-893-894-895-896-897-898-899-900-901-902-903-904-905-906-907-908-909-910-911-912-913-914-915-916-917-918-919-920-921-922-923-924-925-926-927-928-929-930-931-932-933-934-935-936-937-938-939-940-941-942-943-944-945-946-947-948-949-950-951-952-953-954-955-956-957-958-959-960-961-962-963-964-965-966-967-968-969-970-971-972-973-974-975-976-977-978-979-980-981-982-983-984-985-986-987-988-989-990-991-992-993-994-995-996-997-998-999-1000-1001-1002-1003-1004-1005-1006-1007-1008-1009-1010-1011-1012-1013-1014-1015-1016-1017-1018-1019-1020-1021-1022-1023-1024-1025-1026-1027-1028-1029-1030-1031-1032-1033-1034-1035-1036-1037-1038-1039-1040-1041-1042-1043-1044-1045-1046-1047-1048-1049-1050-1051-1052-1053-1054-1055-1056-1057-1058-1059-1060-1061-1062-1063-1064-1065-1066-1067-1068-1069-1070-1071-1072-1073-1074-1075-1076-1077-1078-1079-1080-1081-1082-1083-1084-1085-1086-1087-1088-1089-1090-1091-1092-1093-1094-1095-1096-1097-1098

چې دگېر په غره کې لومړی د بیتنیو د دورنگارۍ بڼا څه استوگنه درلوده . وروسته بیا گوربز و پردوی یرغل وکړ او د گېر غریبی تری ونيو . تر هغه وروسته لکه چې د بیتنیو په حال کې لیکل شوی دی د بیتنیو د کجین بڼا څه پردوی یرغل وکړ او تر سختو جگړو وروسته د گوربز و قبیلې ماتې وخوړه او د گېر غریباد بیتنیو لاس ته ورغی او څرنگه چې گوربز په جگړو کې کمزوری شوی و نو له دې کبله دوزیرو د سیمې په لویديځو او شمالي څنډو کې دخومت د سیمې د جنوب ختیځ او د دوزیرو د سیمې په شمالي لویديځو غرنیو سیمو کې میشته شول . د دوی په دغه غرنی سیمه کې د ژمی په دوو میاشتو کې واوړه اوری .

گوربز د یرغریب ، خو جنگیالی خلک دی . د گوربز و پوښاک او دود او دستور اکثراً دخومت د سیمې دنورو اوسیدونکو قبیلو په شان دی . خود دوی فزیکي جوړښت ، پښې ، څیری اورنگونه دوزیرو په شان دی . گوربز دنورو وزیر سره په ټټه اوتا وان کې شریک نه دی ، خو هغوی خپل وروڼه گڼي . دوی پخوا دوزیرو په نرخ باندي حمل کاوه ، خواوس نوموړی نرخ د دوی له خوانه هملې کپزی (۱)

په حیات افغانی کې د دوی د وسله والو کسانو شمیر (۱۰۰۰) تنه ښودل شوی دی . دوی عموماً د کرنې او مالدارۍ په چارو بوخت دي ، خو ځینې پښې د سوداگری کارونه هم کوی .

ددوی شمیر د (۱۱۰۰۰) تنو په شاوخوا کې ښودل شوی دی او په اوسني وخت

کې د (زودین او نصرالدین) په دوو ټپو ویشل شوی دی (۲)

خوارک پښې :

گوربز اکثراً د جوارو ، غنمو ، بڼو ، کر تو ، شیدو ، مستو ، کوچواو پیروی څخه استفاده کوی ، خود خلکو هومو خوارک پښې جوار دی چې د میزان د میاشتی نه د جواز تر میاشتی پورې پښې خوارک دوام کوی .

(۱) حیات افغانی - ۴۱۴-۴۱۵ مخونه .

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور - ۶۹ مخ .

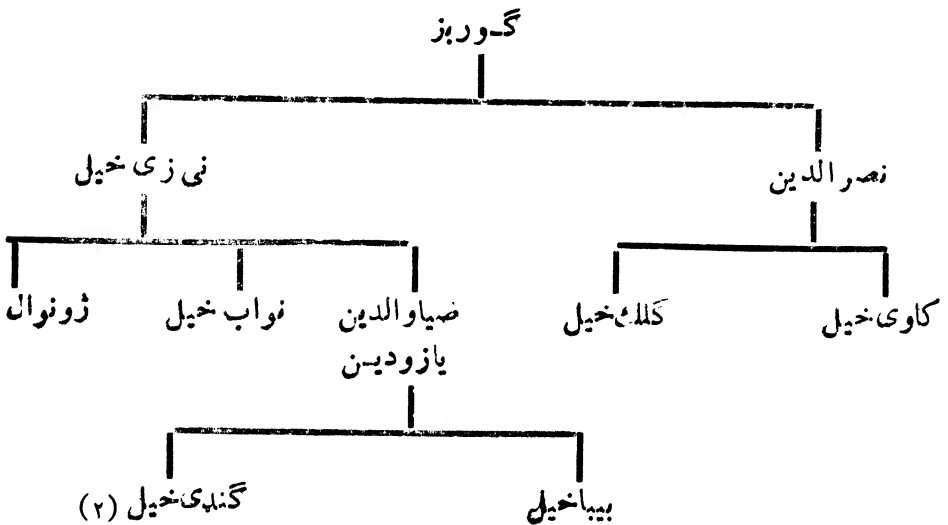
دگوربزوپه سبڅه کی مټاک (چارمغز) ، مسی ، زرد آلو ، انځور ، آلوچی ،
نوغان ، گورگوری ، پررگی اوممانی دیری پیدا کیزی چی ددغرمیووخه یی
لځینی تازه اوخینی یی په وچ ډول مصر فیزی .

جامی یی :

دگوربزود نارینه ووجامی دپښتونوزیروپه شان دی ، نور دپښتو جامی یی دنورو
پښتنو سیمو دجا مونه دیر توپیر لری . دپښتو کمپسونه یی عموماً د (۱۰) متر و نه
نیولی تر (۲۰) مترو پوری گڼ وی . همداراز دوی سره ، سپین اوتور تیکری هم په
سروی . همداراز ددوی ښځی د مزر و خپلی په پښو کوی .

لاسی صنعت :

دوی دمزر و نه ښکلی توکری گانی (شکرونه) ، پری ، خپلی ، ترنگر ، دکټ ډون
اودنخروښی کټی جوړوی .
دگوربزومشهور کلی دا دی : خاندپر کلی ، بگی خیل ، ملایانو کلی ، د پښانو
کلی ، شهید کلی اونور ۱۰۰۰۰ (۱)

- (۱) دافغانستان د عامو داکا ډمی دژبو او ادبیاتو دمرکز دعامی غړی محترم
محقق میر احمد (گوربز) شفاهی توضیحات .
(۲) معاونات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور (۷۰) مخ .

لالی یالیلی وزیر

لکه چی دنسب د شجری نه خرگند بزی لالی دخدری ورو رو اودوزیرو
دقبیلې یو شاخ شمیرول کیزی چی دخپلی قبیلې دپاتی برخې نه رابیل شوی (۱) اودسپین
هره په شمالی اولوبدېغه برخه کی اوسیزی اوددوی دلیزده باب داسی ویل کیزی
چی لالی د وزیر زوی دخپل پلار سره دشوال په غره کی اوسیده چی په ناخاپی توگه
دهغه دلاسه دشیلتک داولادی څخه کوم پوتن ووژل شو . په دغه وخت کی دی د
بدل اخیستلو له ویری دخوگیا نیو سیمی ته لاړ او هلته یی واده هم وکړ (۲)
تاریخ حیات افغانی دلالی یالیلی وزیر وشمیر په هغه وخت کی (۵۰۰۰) تنه ښودلی دی.

لوانی (لوحانی)

دوی هم لودی پښتانه دی اودنسب شجری له لیدل و نه داسی جوئیزی چی د
اسمعیل زوی لوحان له خپل اودو میرمنونه شپز زامن درلودل ویل کیزی چی دده
اسمی نوم زوح چی وروسته په لوحان بالوان سره شمهور شواود هغه اولاده د
لوانی په نامه سره یادیزی ،خو پښتانه یی په خپلو ورځنیو خبرواترو کی دلوحانی ،
نوهانی یالوانی په نامه سره یادوی (۳)

دلوانی دلومړی میرمنی نه چی څیری نومیده د مروت په نوم یوزوی نری
ه راغی چی اولاده یی د مروتو په نامه سره یادیزی . د مروتو دقبیلې ځینی خلکو له
سپین لوانی هم هم وایی . لوانی دخپلی دویمې میرمنی نه چی نوری نومیده پنځه
زمان درلودل چی اولاده یی دتورولوانیو په نامه سره یادیزی (۴)

دوی اکثره په شلگر ، اندر ، قره باغ ، کلات او کندهار کی په خواړه واره دول
اوسیزی . ددی قبیلې ځینی خلک په بدخشان اودافغانستان په شمالی ولایتونو کی
هم استوگنه لری . دوی اکثره دحمک وڅښتانه دی ، زیات شمیر خلک یی سوداگری
هم کوی نوڅکه شتمن دی . ددوی څخه (۵۰۰) کوره په شلگراو (۳۰۰) کوره

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۹۵ مخ.

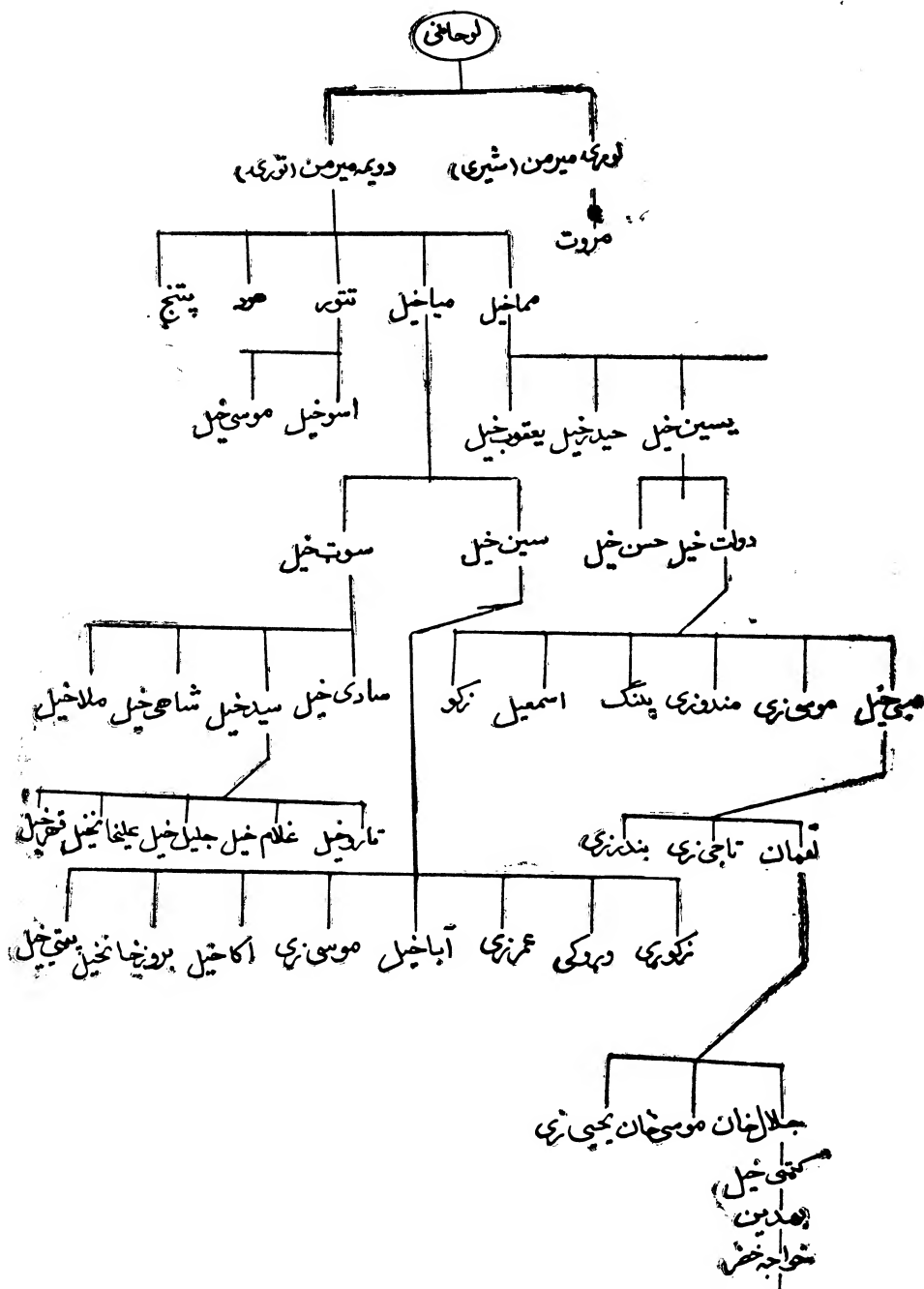
(۲) حیات افغانی ۴۱۵ مخ.

(۳) نوموړی اثر ۴۳۴ - ۴۳۵ مخونه.

(۴) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۴۷ - ۱۳۴۸ مخونه .

په قره باغ کی استوگنه لری (۱) ددوی یوشمیرد باوچستان په دکی اوسووی کی هم استوگنه لری .

دلوانی ابن اسمعیل دنسب شجره

لوديان

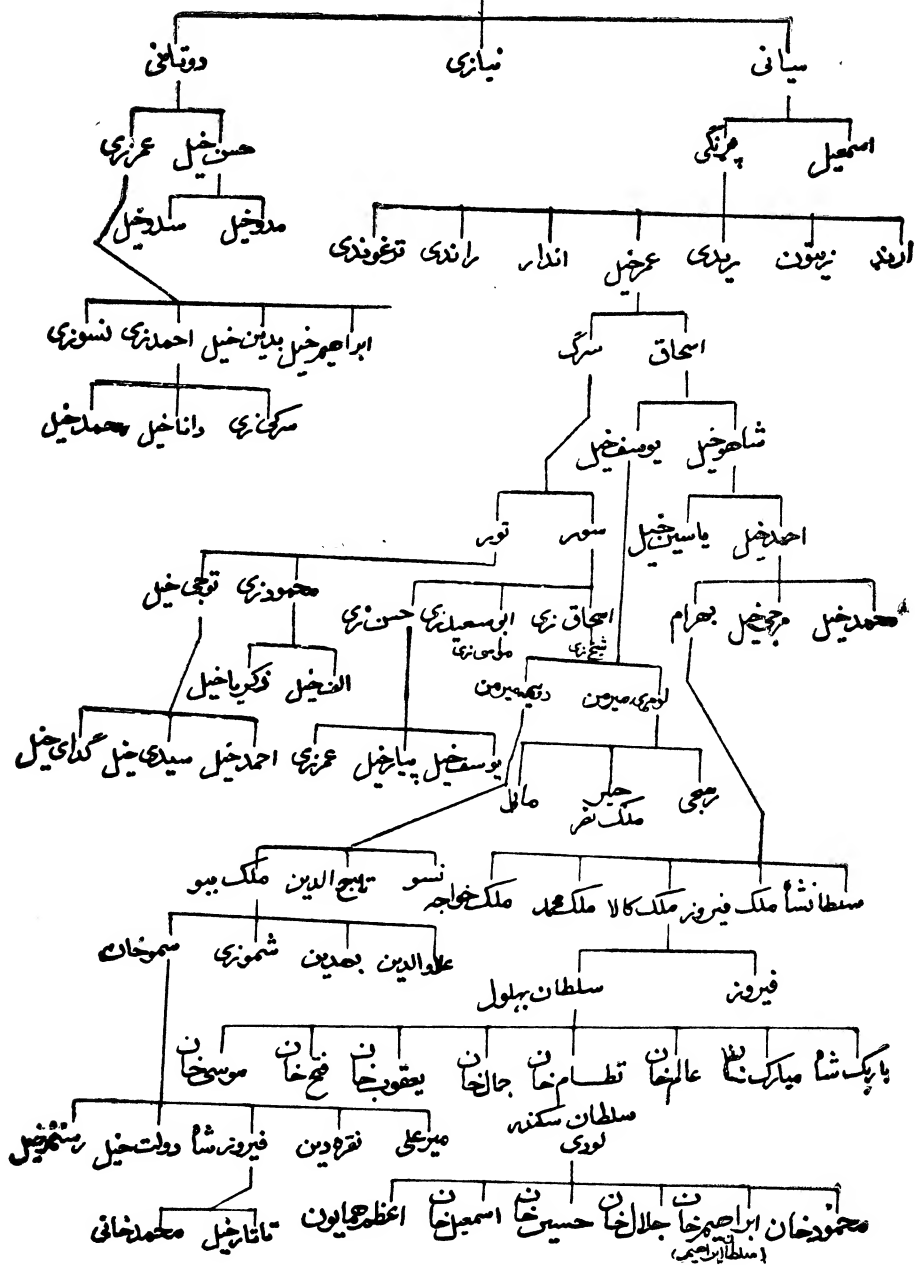
دوى په اصل كې متوزى پښتانه دى. ددغې قبيلې لوى نيكه ابراهيم نوميد چى په لودی سره مشهور وچى شاه حسين غورى زوى و. بيت نيكه چى دمخه يى ذكر د بيتنيو په ردیف كې شوى دى خپله لور بى بي متو شاه حسين غورى ته وركړه چى دهغې د دوه زامن پيدا شول چى د يوه نوم غلجى او د بل نوم ابراهيم و چى وروسته په لودی سره مشهور شو.

داسى روايت موجود دى چى يو ځل كله چى شيخ بيت له كلي څخه بيرته دخپلې استوگنې غره ته ستون شو نو دخپلې ميرمنې ته يى وويل چى بسم الله كړه او د پخواني نغري څخه اورو باسه او دوى پخه كړه او ماته يى راوړه خو چى زه يى پخپله وويشم اوراته څرگنده شى چى زما د لمسيانو د جملې نه كوم يو بختور دى كله چى يى دوى پخه كړه نو د بى بي متو كو چى زوى (ابراهيم) هغه دوى په چالاكي سره واخيسته او شيخ بيت ته يى راوړه. بيت نيكه څر شحال شو او ويى ويل چى ابراهيم لوى دى چى له هغې ورځې نه ابراهيم د لودى په نامه سره شهرت وموند چى دده اولاده د لودى اولرديانو په نامه سره يادېږي (۱) چى اولاده بى دسيانى، پرانگى، نيازي، لواښى، دو تاشى، سوري او مروت څخه عبارت دى. په افغانستان كې د لودى د زوى سيانى دا ولادى نه دلوانى څانگه دنورو څانگو په سبب هم دشير هم د استعداد او هم د شتمنۍ له مخې برترى لري چى اكثره په شلگر، اندر، قره باغ، كلات او كندهار كې په خواره واره ډول استوگنه لري. ددوى څخه وروسته نيازي په لوديانو كې دوهم مقام لري (۲) دهند پښتنى وا كمنان بهلول لودى، سلطان - سكندر لودى او سلطان ابراهيم لودى د لودى پښتو د جملې څخه وو.

(۱) حيات افغانى ۳۹۲ مخ .

(۲) پښتانه د تاريخ په رڼا كې ۱۳۴۷-۱۳۴۸ مخونه .

د ابراهيم لودی بن شاحسين غوري د نسب شجره

لو دین

دوی غرغښتی پښتانه دی. ددوی اکثریت دننگرهار په ولایت کې استوگنه لري. په کندهار او د کوتې په شاوخوا کې هم یو شمیر اوډینان میشته دي دلو دین قبيله دننگرهار د ولایت د کادۍ او کوز کونړ په اولسوالیو کې او سیزی چې په نوموړي ولایت کې ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د احصائیې له مخې (۱۱۸۹) تنه ښو دل شوی دی (۱) ددوی یو شمیر د خلیجیو په سیمه کې په خواره واره ډول ژوند کوي.

ما کو

دوی سړینی پښتانه دي او د درانیو د پنج پای په ښاخ پوري اړه لري. ددوی دوگړو شمیر ډیر لږ دی. ددوی یو شمیر په کندهار او یو شمیر یی دنورزیو سره یوځای میشته دي (۲)

ددوی یو شمیر د هرات په ولایت کې هم استوگنه لري. په کندهار کې ددوی شمیر (۱۵۷۴) تنه ښو دل شوی دی چې دنوموړي ولایت د دامان او ارغستان په اولسوالیو کې استوگنه لري. همداراز د ماکو د قبیلې هغه برخه چې په هرات کې استوگنه لري. د انجیل، کشکک او د کرخ په اولسوالیو کې میشته دي. په هرات کې ددوی شمیر (۲۶۸۸) تنه ښو دل شوی دی. په ټول افغانستان کې د ماکو د قبیلې شمیر د (۶۲۶۲) تنو په شاوخوا کې دی (۳).

ماموند

ددوی دسړین په ټولنیز گروپ کې شمیرل کېږي او د ښاخ خیلو د ترکانی (ترکلانې) په قبیلې پوري اړه لري.

(۱) معاونات مختصر درباره اقوام و قبایل و لایات سرحدی کشور ۱۰ مخ.

(۲) حیات افغانی - ۱۲۸ مخ.

(۳) معاونات مختصر درباره اقوام و قبایل و لایات سرحدی کشور - ۱۰-۹۳.

ماموند په لومړۍ سر کې په دوو مهمو ښاخونو ویشل کېږي.

۱۔ لوی ماموند: چھی کا کازی هم ورته وایی.

۲- واژه مام-وند (۱)

دماوندولوی اکثریت پہ باجوڑ کی اوسبزی۔ ددوی ختیخ تہ سالارزی؛ شحال تہی دانہ گام؛ شحال لویدیخ تہ یسی دشورتن او مروری دری؛ لویدیخ تہ یی چارمنگ او جنوب تہ یسی دینار ریاست پروت دی۔ لوی ماموند دماوند و دسیمی پہ جنوب ختیخ او جنوب لویدیخ تہ او وارہ ماموند ماہ وند و شمال او پہ لویدیخ کی میشتہ دی۔ پہ ختیخ کی دلو یو ماموند او سالار زوترمینخ برید (حد) دہلا سید غری او دلو یو او ورو ماموند و ترمینخ برید لوی خجوردی (۲)

دلو یو ماموندو دخیلونونو مونه دادی: مسعود خیل، عمر خیل، یوسف خیل، صلیمان خیل او خلو زی .

دور و مامونہ و خیلونہ دادی: بروزی، اوریازی او برم کاری.

دلویو ماموند و خجینشی خیلونه دمروری په دره کی هم استوگنه اری .

دورو ما موندو څښتنی خیلونه په شورېتن، دانګام اود پېچ دری په وت، پورکی
مېشته دی او برسیره پر دې دما موندو ډیر شمیر کورونه د کونړو لایت
په سیمه کی هم پرانه دی. واره ما موندو د سمالارزو څخه وروسته دانګام ته
راغلی دی. دوی د جنوب له خوا د څړځایونو په هڅه د گوریګا غرونو ته راوختل
اودلته یی باندی جوړی کړی. دمالدارۍ سره یی دگوریګا په دره کی ځمکی
واخیستی اودلته مېشته شول. دگوریګا ماموند د ځمکوالی څخه پرته رمی هم
لری (۳) په ماموند وکی او به لږی دی. اکثره ځمکی یی لایمی دی.

د لویو، مومونلو کلي دادی: غاښی، شہبتر، ذکی کتوت، گیری، زری اوتوخو.

(۱) پښتانه لومړی ټوک ۷۳ مخ .

(۲) دپښتنو ټولنيز - اقتصادي جوړښت ۲۲۵ مخ.

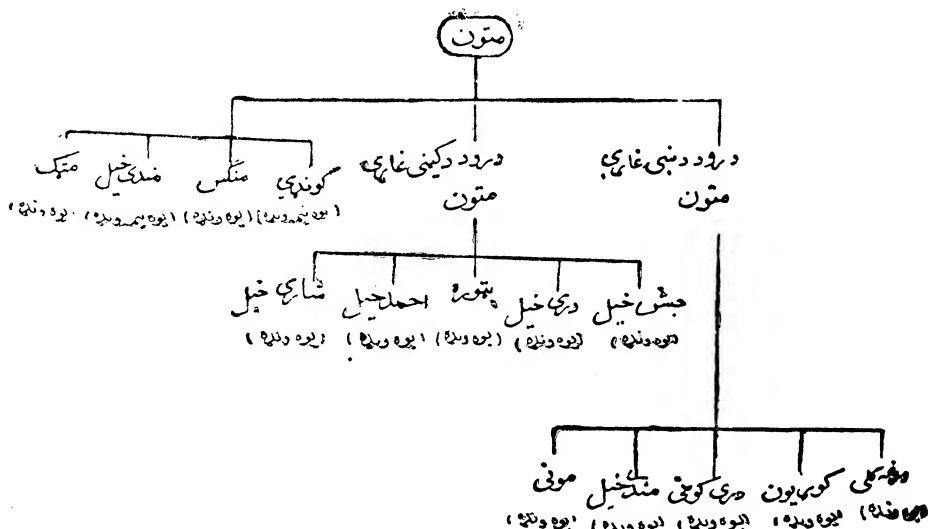
(۳) دنوموړی اثر - ۲۲۶ مخ.

دوروماموندو کلی دادی: خپری، موزی، کنگی، ورو کی خرکی، بانډه، شاهي تنگی، لوی خرکی، بلدان، دمه ډوله، او ډبر .

کرنه: دماموندو ځمکې په عمومي صورت غنم، اوربشي، نسلک او مشنگي کوی ځکه چې للمی دی. دماموندو هوا معتدله ده په کو موځایونو کی یسی چی دچینواوبه شته زوهارته دشفقالو، توتانو اومالتو باغونه شته (۱) په باجوړ کی دماموندو شمیر (۸۰۰۰۰) او دافغانستان دکو نړپه ولایت کی ددوی شمیر (۱۸۳۹۱) تنه بنودل شوی دی (۲)

متون

دمتون سیمه دخوست د بازار شمال ته موقعیت لری. متون په اصل کی دکوم قوم یا قبیلې نوم نه دی، بلکې دیورو حانسی شخص نوم دی چی دمتون دغوندی په سر بنځ دی او دهغه په سبب دوی دمتون په نامه یادیزی. په متون کی د پښتنو مختلفې قبیلې سره یو ځای شوی اود یوه قبیلوي واحد په توگه رامینځ ته شوي دي چی هره برخه یی دونهای په نامه سردیادیزی. دمتون والو شمیر (۸۰۰۰) تنه رسیزی (۳)

- (۱) محمد صفدر سالا رزی، پښتانه لومړی توک، کابل - ۱۳۴۹ کال ۷۴ مخ.
- (۲) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان - ۱۱۹ مخ.
- (۳) معاونات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۶۵ مخ.

متی زی

دوی سربینی پښتانه او په غوریاخیلو ورگډیزې ویل کېږي چې شیخ متی د شیخ عباس زوی د عمر لمسی او د خلیل کړوسی و. خلیل د غوریا او غوریا د کندهار څرېښون زوی چې د حضرت سربین قدس اله سره له زامنو څخه و. د پټې خزانې په روایت شیخ متی په (۱۶۲۳هـ) کې زیږیدلی او د پنځه شپېتو کلونو په عمر د ترنگ پر غاړه وفات شوی دی ان په هغه غونډۍ ښځ دی چې کلات باله شی. وروسته دده اولادې په لیز د پیل وکړ او په پېښور او بد نسی کې میشته شول چې دهغوی څخه لوی لوی پښتانه راووتل (۱) دده اولاده اوس د متی وزیو په نامه یادېږي او په پښتو کې یوه مشهوره قبیله ده. یوشمېر متی زی په زابل او د غزني په شلگر کې هم استوگنه لري.

محمد زی

که چیرې د نسب شجره په غور سره وگورو نو څرگنده به شی چې محمد زی د سربین په ټولنیز گروپ کې شمېرل کېږي. دوی په اصل کې د زیرک د ښاخ د بارکزیو د څانګې څخه دی. له که چې د ابدالیانو په مبحث کې موهلو ستل د پوپلز یو په ښاخ کې د سدوزیو قبیلې ۱۷۴۷ع نه تر ۱۸۱۸ع کاله پورې په افغانستان کې وا کمنی درلوده په ۱۸۱۸ع کله چې وزیر فتح خان مړ شو نو د سدوزیو او محمد زیو تر منځ د تخت په نیولو جګړې رامنځ ته شوی. د محمد زیو په کورنۍ کې د پابنده خیلو کورنۍ مشهوره ده چې د حاجی جمال خان نه پیل کېږي. حاجی جمال خان د نادر شاه افشار په پوځ کې سردار و. کله چې نادر شاه انشار له منځه لاړ نو د افغانستان د تخت د تر لاسه کولو له پاره دی ډیر امید واره او حقیقت هم دادی چې د سدوزو د حکومت په زمانه کې د حکومت په چارو کې ده ډیر لاس درلود.

(۱) پټه خزانه، د کابل چاپ - ۱۳۵۶ کال - مخ ۱۲.

د محمد زود حکومت مؤسس او بنسټ ایښودونکی امیر دوست محمد خان دی چې په (امیر کبیر) سره هم شهرت لري او د سردار پاینده خان کشر زوی دی . د افغانستان حکومت د دوست محمد خان په کورنۍ کې ۱۹۲۹ع کاله پوری دوام وکړ او دویم ځل د ستاود زوی تر ماتي وروسته په ۱۹۲۹ع کال کې هغه وخت پیل کيږي چې نادر خان د چارو واځي په لاس کې نیسي .

تر نادر خان وروسته دهغه زوی محمد ظاهر شاه او په هغه پسي محمد داود حکومت کړی دی چې د ۱۹۷۸ع کال په اپریل کې د دغې کورنۍ سلطه له مینځه لاړه . محمد زوی د افغانستان په بیلابیلو برخو په تیره بیا په کابل ، کندهار ، هلمند ، هرات او ننگرهار کې استوگنه لري . دوی ته عوام خلک د سرداران هم وایي .

د دوی داستوگنې ځایونه :

لکه چې دمخه مو وویل دوی د افغانستان په بیلابیلو ولایتونو کې اوسېږي چې دلته په هر ولایت کې ددوی داستوگنې ځایونه ښودل شوي دي او هغه دي :

۱- د کندهار په ولایت کې :

د کندهار په ولایت کې دوی د کندهار په مرکز د میوند ، پنجوايي ، ارغنداب ، اوخستان او معروف په اولسوالیو کې استوگنه لري چې د کندهار په ولایت کې ددوی ټول شمیر (۲۲۳۸۷) تنو ته رسیږي (۱)

۲- د ننگرهار په ولایت کې :

د ننگرهار په ولایت کې دوی د ننگرهار په مرکز د جلال آباد په ښار د کامی ، سره رود او خوگیاڼو په اولسوالیو او د بهسود په علاقه داری کې استوگنه لري .

د ننگرهار په ولایت کې ددوی شمیرد (۹۴۵۰) تنو په شا اوخوا کې ښودل

شوی دی (۲)

(۱) معاونات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور - ۹۱-۹۲ مخونه .

(۲) نوموړی اثر ۲۷-۲۸ مخونه .

۳- دهلمند په ولايت کي:

دهلمند په ولايت کي دوی دهلمند په مرکز او د نهر سراج او ناد علي په اولسواليو کي استوگنه لري او شمير يې په نوموړي ولايت کي (۵۰۱۶) تنه ښو دل شوي دي (۱)

۴- دهرات په ولايت کي:

په هرات کي د دوی اکثریت داوښه په اولسوالی کي استوگنه لري. چي د دوی شمير (۹۸۴) تنو ته رسيږي.

۵- دارزگان په ولايت کي:

دارزگان د ولايت په مرکز کي تقریبا (۲۰۰) تنه محمد زیان میشته دي. همدا را زیو شمیر محمد زی د کابل او لغمان په ولایتو نو کسی هم استوگنه لري. د دوی یو شمیر کورنۍ د پاکستان او هندوستان په بیلا بیلو برخو په تیره بیا د هند په پنجاب او هم د دیره د پهنار کي چي دهند دا ترا پرا دیش په ایالت کي واقع دی استوگنه لري. په تمول افغانستان کي د دوی مجموعه شمیر د (۵۰۰۰۰) تنو په شا اوخوا کي ښو دل شوي دي.

مروت

جوته ده چي د دغه قوم لوی نیکه د نوحاښي یا لواښي زوی او دسیاښي ابن لودی لمسی دی. لواښي دوی میرمنی درلودی یوه بی توری نومیده چي د پنځو زامنو مور وه دویمه یی شیري نومیده چي د هغی نه د مروتو د قوم لوی نیکه زوکړی دی او د دغه قوم نوم د ده په نوم یعنی مروت سره مشهور شوی دی (۲)

مروت په سپینو لوانیو سره هم شهرت لري په پیل کي دوی د کتواز په سیمه

(۱) معاونات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور (۹۱) مخ

(۲) حیات افغانی ۵۵۸ مخ.

کي چي اوس د سلیمان خیلو غلجیو په لاس کی دی استوگنه در لو ده. که څه هم د دوی اصلی تا تو بی کتوازو، خودگرمی په موسم کی به یی د کوچیا نو په شیر خپل اکثره ما نونه دوايه په غره کی څر ول. دوی به یوازې د کتوازه په سهیلی برخه کی په کرکیله بوخت ووچی هلته تراومه هم دیوی وری سیمې څمکه دمرو - نو په نامه سره مشهوره ده. دوی اوس د بنود ضلع کی د لاسکی مروت په تحصیل کی اوسیری او همداراز پر شمیر بی په پنیاله او د تانک د تحصیل په شاوخوا کی د بنو په ضلع کی استوگنه لری. په ۱۹۶۱ کال کی د لاسکی مسروت د تحصیل د خلکو شمیر چي مطابق اکثریت یی مروت دی (۱۴۸۴۹) تنو ته رسیده.

د کتوازه سیمې نه دمرو تود لېزیدو علتونه:

د کتوازه سیمې نه دمرو تود وتلو په باب داسی ویل کیږی چي په هغه وخت کی چي غلجیو د ستری قبیلې د سلیمان خیلو د پناخ د سلطان خیاو د ځانگی لوی ملک آزاد خان بنده، چي وسیلی نومیده د ده دیوهری په خواو تنبول شوه او د ورتو قبیلې ته په فتواتی لار نو غلجیو لیکر ترتیب او هلته یی ولېزید او خپل مجرمان یی له دوی نه وغوښتل ولې مروتو د پښتني تنگ له مخی دغه پناه اخیستونکی دوی ته ور نه کړ د دغه دښمنی په سبب د غلجیو تولی پناخونه لکه تره کی، انډر او نور د سلیمان خیل په تنگ د مروتو، دولت خیاو او یا خیاو سره د جنگ له پاره ملا وتړله او د مروتو اکثره خلک ووژل، شول او غلجیانو بریالیتوب تر لاسه کړله همدی کبله مروت مجبور شول چي د کتوازه سیمه پر یز دی او د دامن خواته یی په لېزیدلو پیل وکړ. په هغه وخت کی د دیره اسماعیل خان د قلمی د دامن په سیمه کی بلو خالو استوگنه درلوده او تانک په سیمه کی هم پرانگیان میشته ووچی په هغوی باندی د لواپوله خوا یرغل شوی او پر هغه ځای باندی یی خپله قبضه ټینګه کړی وه. د لومړی ویش په وخت کی د مرو نو قبیلې ته هم څلورمه برخه ور کړل شوه چي نریوی مودی پوری یی دغه ځای په لاس کی واود گرمی په موسم کی به دوايه د

غرہ ختیخی برخی ته نللی اودیخنی په موسم کی به بیرته تا نلک ته راتلل تر خوچی
ددوی اومسیدو ترمنځ د بنځودپت له کبله شعخړی رامینځ ته شوی. شرنگه چپی
وزیر ددوی د تگک را تگک په پور تنیو او بنکتنیو لاروباندی پراته وونو دد بنمنی
له کبله غرونو ته ددوی تگک راتگت بیخی وتړل شو په همدی وخت کی دتانهک
دسمی دلانجوله کبله دلوانی داوادی ترمینځ دبنمنی رامینځ ته شوه دولت خیلو
قدرت وموند اوتویوی جگړی وروسته یی مروت له تانهک نه وایستل.

اودغه قبیلهدبین ددری نه نیولی دپیزوددری پوری، په غرنیو سیمو کی میشته شول.
په دویم کال بیا دولت خیلو دسیمو دنیو او په منظوریرغل وکړ اوتا نکک یی ونیوخو
کتی خیلو دگند اپور له قبیلې نه مرسته وغوښته او دوی یی بیرته په شاتمبولو نه
مجبور کړل چی ددغه ځای دتسمیې وجه هم دمروتو له نوم څخه اخیستل شوی.
ددوی ملک تقریباً پنځه دیرش مربع میله دی چی له بنو څخه ترمه کړلوا او
د سلیمان غرونو څخه دهغو تیتو غرونو ترسلسلی پوری رسیزی چی لارگی (Largee)
له اباسین څخه بیلوی، خواوسیدونکی یی خواره واره دی.

دمروتو بڼی، څیری او عادتونه:

مروتو غښتلی، لوړ غنم رنگه، پراخه تندی، گردی څیری او بادامی مترگی لری
اوپیاوری خلک دی دوی زیار گالونکی، متحمل، صابر، قانع او بااستعداد دی.
دمروتو سپاره توره، دال اولیندی استعمالوی. خو پللی یی توری، سپرونه، غشی
اولیندی استعمالوی.

مروتو په پخوانو مانو کی په پوونده دول ژوند کاوه اوسوداگری به یی هم کوله
خو کله چی په دی سیمه کی میشته شول یوازی دځمکی په چارواکروندگری
بوخت او په خپل کسب کی دپرزیا رگالونکی دی او آن تردی چی دکلې ملکانونی
هم په خپله دیوی او کرکیلی چاری په خپله سرته رسوی.

که څه هم دمروتو په سیمه کی دخوراک له پاره غله پریمانه ده، خودڅښاک د
اوبوله پاره دهغو کلیونه پرته چی دکمپله، کورمی هادلنگر درودونو په غاړه موقعیت

لری په پاتی مروتو کی داو بو تگسه دیره ده . دځینو کلیو خلک دلس یاوولس میله
تروتن وروسته دگمبله داو بودراوړلوله پاره راځی اوددوی داو بودراوړل د پنځو
په غاړه دی چی ددی کارله پاره دخرونه استفاده کوی .

خوراک یی :

مروت په اوړی کی دغنمو دودۍ او په ژمی کی دباجری دودۍ استعمالوږی .
هغه متوسط او غریب خلک چی په سیمه کی یی نخود کرل کیزی نو دغنمو داوړو
سره دنخودونیمایی برخه اوړه هم یوځای کوی اودودۍ ترینه پخوی .

دوی دسیمی پیداوار ددوی له خوراک څخه زیاتیزی ، که څه هم ددوی
ورځني خوراک ساده دی ، خو په میلمه پالنه کی دخپلی دوسی سره سم کوښښ کوی .

میلمه پالنه :

که چیری په مروتو کی کوم قدر من سری میلمه شی نو دهغه له پاره پسه
-للاوی اودغنمونازک چپاتی په یوډول دبرینی تپی بازلی پخوی چی دمروتوښځی
ددغونازک چپاتیو په پخولو کی دیسری مشهوری دی . که چیری دمیلمنو شمیر
لوړوی اوڅوک دپسه د-للاو لوقدرت ونه لری نو میلمنو ته یو یاڅو کورنی چرگان
-للاوی . دوی دکاسو پرځای دیوډول لویو ښانگونو نه استفاده کوی چی دهرښا-
تک نه گرد چاپیره اته کسه کشینی اوښوړو یاوړیجی خوری .

دوی دقدرمنو میلمنو نه پاره د پورتنیو خوړونو پرته دیرښه پولواو غوښه
پخوی په خوړه خوړو کی دخلوانه پرته دگورو بی استعمال هم زیات دی . دگرو بی
ترکیب اودجړولو طریقہ داده چی دگوری شربت ته دیرجوش ورکوی او
ترپخیدو وروسته یی په ښانک کی اچوی اودهغه په مینځ کی دپسه دلم غوړی
چی داوسپنی په ارکاره کی دژبرو غوړیو په شان گرم شوی وی اودپسه پری
ناز کی دودۍ میده کوی . هغه میلمه چی هام اودکوم بل ملک نه راغلی وی او
هغوی یی ونه پیژنی اودمسافر په ډول کلی ته راځی نو دکلی داوسیدونکو ته یونن
په جرعات کی غږ کوی چی نن زموږ کلی ته دموړه میلمانه راغلی دی بیا نو

ددغه لځای داوسیدونکونه یو تن یا دوه تنه میلما نه په خپلو منځو کی سره ویشی اوله خپلو
کورونو نه ورته دودی راوړی. لنډه دا چي د میلما قدر کوی او وړی ترینه نه لځی.

د مروتو کلی اوداستوگنی لځایو نه:

په پخوا زمانو کی چي داخله کو دایمی استوگنه لځی نه درلود نو اکثر و به په
کیز دیو کی ژوند کاوه. اوس په دوی کی د کیز دوی ورواج نشته. خلک په توبو او
کلبو کی دخپلې استوگنی له پاره د مورو شپږی جوړوی او ددوی دا خبره سمه
ده چي دا بودنشتوالی په سبب د شپږو نه پرته دیل ډول ودانیو جوړول تران کار
دی. دوی د اصلی کلیونه پرته دخپلو لیری لیری ځمکو دڅارنی او داوینا او
نورو څارویو دڅرولو له پاره په څرخایو نو کی یا هغه ځای ته نزدی بانډی جوړی
جوړوی. مالداران او کروند گری د ضرورت له مخی دوه کورونه جوړوی یو یی په
اصلی سیمه کی دویم په بانډو کی. دوی اصلی کلونه میله وایی چي مقصد یی
مینه ده.

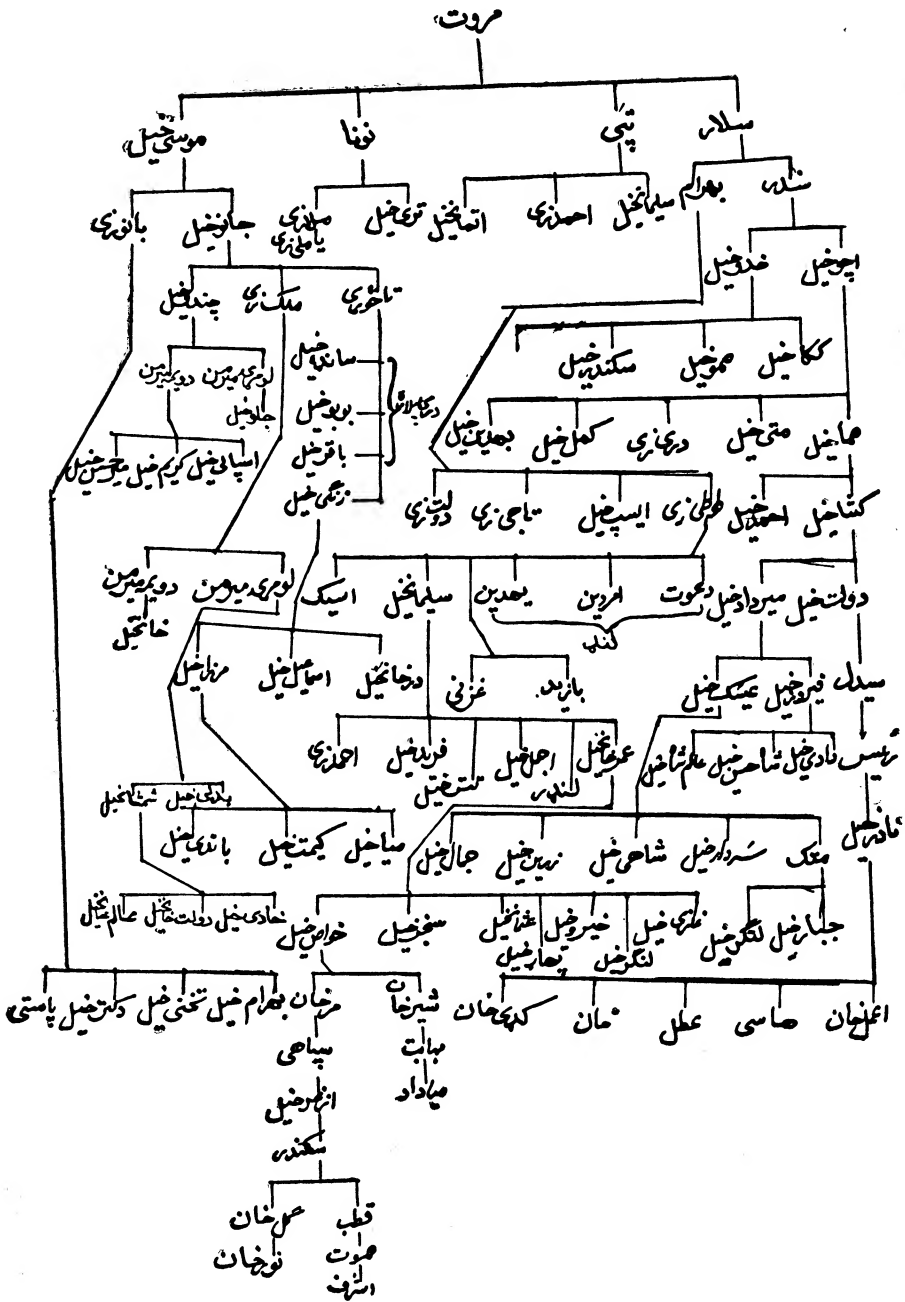
پوښاک یی:

ددوی پوښاک عموماداسی دی چي کو چي پسرگري په سر کوی او پراخ او اوږده
کمیسونه چي تر پوندیو پوری یی رسیزی اغونی همداراز د پرتو گڼ پر لځای په دوی کی
دنیلې یا سپین لښکړه رواج دیر دی، خو ملکدان د لونښک په لځای پراخه پر تښتونه
اغوندي. ددوی لځینی خلک د خپلو سرونو نه دستمالونه هم تاو وی.

بزرگان او غریب خلک ددغو توبو کرافو پر لځای دپسونو یا داوښانو له وړیو نه
یو ډول توکران جوړوی چي له نیمایي نه یی لونښک اوله نیمایي نه یی یو ډول
کمیسونه جوړوی چي گریوانو نه یی څلک داره وی اولستوبنی نه لری.

دمروتو نه لځی اکثره سره نور یا نیلې توکران په سروی او اوږده چین داره
کمیسونه چي اکثره سره یا تور رنگونه لری اغوندي. همداراز دوی یو ډول ډبل رنگه
توبو چي سپینی لیکي لری او پاسنی برخه یی پراخه او پایڅی یی پلنی وی اغوندي.
د پیغلونو نجونو کمیسونه یی چین لرونکی نه دی.

دلوانی دزوی مروت دل سب منجر

مسعود (مسيد)

دغه قبيله په کرلاڼيو پښتونوکى يوه مشهوره او جنگيالى قبيله ده. که چيرى دنسب شجره يى په غورسره وگورو نو څرگنده به شى چى د وزير لومړنى زوى نطرى درى زامن دولودل چى موسى، محمود او مهارك نوميدل. چى موسى يى په دريش سره مشهور و دمحمود زوى مسعود نوميده چى او لا دى ته يى مسيد وزير هم وايى (۱).

لوېديځ او جنوب ته يى احمد زى وزيره شمال ته يى اتما نزي وزير او د ختيځ خواته د بيتنى قبيلې سره پوله لري .

ددوى سيمه د جنوبى وزيرستان د ايجنسى پورې مربوطه ده او دافغانستان سره كوم ګډ سرحد نه لري (۲).

ددغې قبيلې اصلى ځاى دېرمل غرو چى د سليمان غره يو ښاخ گڼل کيږي او هغه وخت چى ددغې قبيلې په شمير کسى زيا توالى راغى نو په دغه وخت کى ددغې قبيلې خلک د خپل اتحاد په زور په خپلو ګاونډيو باندې غالب او په خپر يد و يى پيل وکړ او تر تړولو دمخه د سليمان دغر نيسو سيمونه شرال او د هغه شا وخوا سيمى ددغې قبيلې لاس ته ورغلې چى هلته دمخه شينک او نور آباد وو په هغه وخت کى داور مرو قبيله چى په کانسى گرم او نورو نږدې سيمو کى مېشته وه اکثر آ لــو ګــېــر او نورو سيمو ته لاړل او ددوى ديران شمير په دغه ځاى کى پاتى شول . په دغه وخت کى وزير او مسيد و ته موقع په لاس ورغله او په هغوى يى يرغل وکړ او په لومړى حمله کى يى دېدراو شهر سيمى ونيولې او په کانسى گرام کى هغو اورمړو چى ددوى سره مقابله وکړه دمسيدوله خوابي ماتى وخوړه. وروسته يى د بيتنيو قبيله هم د تړاک د درى او د هغه شا وخوا غرنىو سيمو له يى وايستله او پخپله يى

(۱) حيات افغانى - ۵۵ مخ .

(۲) اضلاع، ايجنسى ها و قبایل ايلات پښتونستان - ۱۱۶ مخ .

په د غورمخايونو باندې قبضه پېنگه كړه. ددوی سيمه د كرهاټ د ضلعې نه نيولې دديره اسماعيل خان تر درې پورې غزبدلې ده اود سيمې اوږد والی يې (۱۴۰) ميله دی (۱) مسيد په دريو عمده ټپو ویشل شوی دی چې علی زی دشمن خیل او بهلول زی دی چې هره یوه ټپه یی په نور وډیر وخیلونو باندی ویشله شوی ده (۲).

یوانگريزمورخ په خپل مشهور اثر وزیرستان کی د مسيدو (معودو) په باب داسی ليکلی دی :

«مسيد په وزیرو کی خورا پياوړی او جنگيالی خلک دی. دوی متحمل او سخت سړی دی، ښه مسلح او ډیر بی نیازه دی، ځکه چې ددوی احتیاجات د دوه طبعی دی چې د هغوی په نشت کی لاهم دوی ته څه زیات تکلیف او ضرر نه رسیږي اود هېڅ راز مواعظ پر وانه کوی. دخپل کوچنی ټولټک په استعمال کی عجیب مهارت لری او په دی کی خورا ماهر دی چې دخپل دشمن له جزوی او وړوکی سهوی څخه ډیره لویه استفاده وکړي. که دشمن په شمیر په وخت او یا مدافعه کی اړ څخه ضعف یا سهو وکړه دمسيدو او وزیرو له خوا به در نه جزا ومومي اوله داسی هېښو څخه دوی خورا ښه استفاده کولای شی. په جنگ کی دومره داوضاع و مراقبې او مواظب وی چې هیڅوک یی محاصره کولای نه شی اونه یی دشمن تر اړخ تیر بدلای شی. دوی په عتبی خطو و طواو کوچنیو پارتیو باندی په حمله کی خورا بی نظیره ماهران دی او په جگړه کی دنور و قبایلو په شان خورا ډیره طبعی حوصله او صبر لری او دهر ډول مشکلاتو او موانعو سره دومره په صبر او حوصله مجادله کوی چې د ډیر تعجب او حیرانتیا موجب گرځي، په یوه گړی کی ارامه خو په بله گړی یی بیاتوړېک په اوزو بهترین جگړن شی. په جگړه کی ډیر کسان یی وسلې له وسله لرونکي سره درومی او د توری او یادلاس جگړه ک، نمرورت ورته پېښ شی کوی یی (۳).

(۱) حیات افغانی - ۵۰۲ مخ.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان (۱۱۶) مخ.

(۳) پښتونستان - ۲۴۶ مخ.

دمسیدور واجونه ، خوراک ، نرخونه او تری کټ مټ دوزیر و په شان دی .

غنم ، اوربشی ، جوار ، شولی ، می ، باجری ، زدن او پټا تسی یی مشهور حاصلات شمیرل کینی .

دجنوبی وزیرستان هوا په ژمی سره اوپه اوړی توده ده ، خو مرغزگه چپی په همومی ډول غزنی سیمه ده نو هوایی معتدله ده .

دمسیدو مشهور کلی دادی :

مکین ، خیښور ، دره ، نیدون ، کانی گرام ، بلر ، خلوینتی ، شکتوی ، وابه ، دشرکی سیمه ، شهرنښه ، شم ، رزمک ، شکی ، شوال او نور (۱) مشهور سیندونه دگومل ، تانک زوم ، خیښور ، شکتوی ، سپلی توی ، وابه توی ، شوزه ، شنګی او شاهوردی (۲)

مسیدنیکلی ، زړور او چنگیالی خلک دی . سرو پلیم پارتند دوی دجنګیا ليو میرونو شمیر (۱۸۰۰۰) زره تنه ښودلی دی . (۳)

د دغی قبیلې شمیر د ۱۹۶۱ کال د احصائیې له مخی (۱۸۷۳۲۳) تنه ښودل شوی دی (۴) .

دمسیدو خیلو نو شجره داران لونه کی مخ په جدول کی وگوری :

(۱) پښتونستان- ۲۱۴ مخ .

(۲) اضلاع ، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان- ۲۵ مخ .

(۳) پښتونستان- ۲۴ مخ .

(۴) اضلاع ، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان- ۱۱۶ مخ .

مسعود بامسید

علی نری	شمن خیل	بعلو نری
شمس خیل	خال خیل	ایمل خیل
سلطانی	چا خیل	عبدی
سوقی	بودین نری	بانڈ خیل
نور خیل	کالی شی	ملک شی
بی بی نری		شنگی
استونی		نظرو خیل
باروکی		نارو خیل
منزری		دھن خیل
پاکی خیل		کیگا خیل
شامیری		صیبت خیل
کانجیری		جلال خیل
درکی		کیگا دری
سلیم خیل		امخیل
گو خیل		اور
مل خیل		
بی بی خیل		
خو خیل		
جھاد خیل		
گارو نری		
گدی خیل		
ملک دینی		
پری دی		
برو خیل		
سکی خیل		
دری پلوی (پلوی)		
لنگو خیل		
ویر نری		

(۱)

(۱) اضلاع، ایجنسی هاوقبایل آیالت پشینو نستان: ۱۱۷ - ۱۲۸ مسخونه.

مشوانی

مشوانی په اصل کی هر هېڅې پښتانه دی، خودوی کله ځانونه سیدان بولی او کله یی هم په کاکړ وورگدوی. ددوی اکثره په خواړه اړه ډول ژوند کوی. ددوی یوشمیر په برکونر کی استوگنه لری چی دساپود کلمتور او عنعناتو تر اغیزې لاندی راغلی دی اود کونر په ناری، دانگام او اسمار کی استوگنه لری. د کونر په ولایت کی ددوی شمیر ۱۰۱۴۷ تنه ښودل شوی دی. همداراز یو شمیر مشوانی دننگرهار ولایت په پټی کوټ کی هم استوگنه لری چی ددوی شمیر ۲۳۸۸ تنه ښودل شوی دی (۱)

حیات افغانی لیکي: «ددوی څلور سوه کورنی په کوهدامن کی چی د کابل نه پنځه وېشت میله شمال خواته موقعیت لری استوگن دی. د کوهدامن مشوانی په کرکیله او ځینسۍ یی په سوداگری برخه دی او همداراز دوی دنخپل او وښانو په ذریعه تجارتی مالونه ان تر بخارا پوری انتقالوی اودوی د هوساژوند څښتنان دی. ددوی څو کوره په کندهار کی هم میشته دی. د گندگر په شمالی برخه یعنی هزاره ضلعی په سری کوټ کی هم مشوانی اوسیزی، خوددی پته نشته چی کله هلته تللی دی. پښتانه د مشوانی قبيله دستانه او پیرانو په نامه بولی. دوی د نیک چلند خاوندان دی په تیره بیاد دغی قبیلې دلو دین ځانگ، چی د غلجیو په ملک کی په متفرق ډول سره ژوند کوی (۲) پته دی پاتی نهوی چی یوشمیر مشوانی د هند په ځینو برخو کی هم شته.

د مشوانیو په هکله د پښتنو ټولنیز-اقتصادی جوړښت په کتاب کی داسی راغلی دی: «د مشوانیو اکثریت د یراوچندول په سیمو کی میشته دی. لومړی ددوی ځینو خپلو نود څرخایونو په هڅه خپای رمی د (ښی کنډو) له لاری له دانگام نه شمالی

(۱) معاونات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور - ۲۰ مخ.

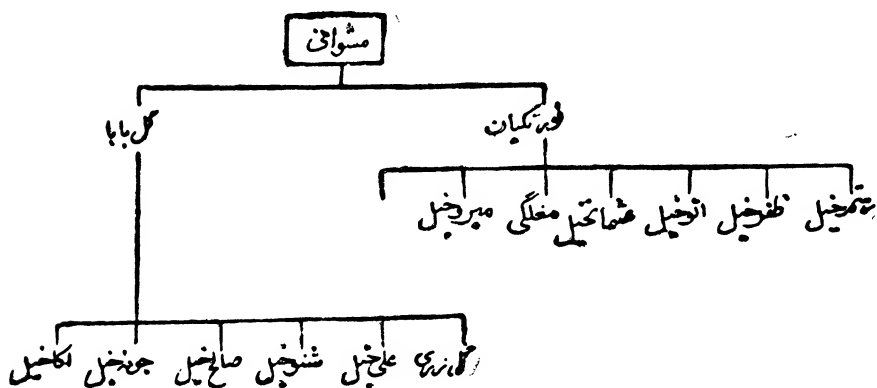
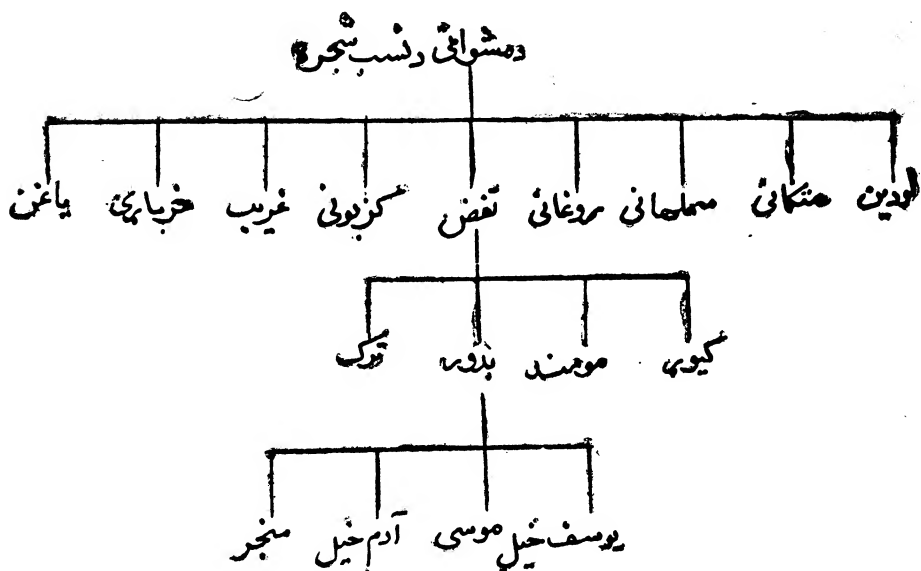
(۲) حیات افغانی - ۶۳۲ مخ.

هرونو ته راوستلی . یو سلواو پنځوس کاله پخواه دری په ختیځ اوشمالی غرونو کی دڅپر ځایونو شاوخوا یی بانډی جوړی کړی. دپسرلی د پیل نه دمنی تر پایه به هغوی په بانډو کی اوسیدل او بیا به درموسره د جندول درو ته ښکته کیدل. سل کاله مخکی دمشوانو ځینو خیلونو خپلی رمی په پای کی د جندول پر ځای قاسم اوزوړ براول ته راښکته کړی. په دی وخت کی دغه دواړه کلی نه وو، بلکی لومړی ځینو شپنودلته کورونه جوړ کړل او په ژمی کی په کورونو کی اوسیدل ورپسی یی د کورونو شاوخوا آبادی شاری ځمکی آبادی کړی. کارینه (مینې) یی جوړی کړلی او تقریباً دلسو کلو نو په دوران کی څو کورونه په کلیو بدل شول. دسلو کالورا هپسی دوی دشمالی غرونو په لمنو کی په شارو ځمکو کی بانډی جوړولی چی اوس د قاسم خان اوزوړ براول پرسیره دمشوانو کورونه او کلی دغه په لمنو کی ددری ترخو لی اسمار ته نژدی رارسیدلی دی.

مشوانی دځینو کورونو په پرته په عمومی توگه نادره اولس دی ځینی شتمنی کورنی دځمکوسره یو ځای مالداري، تجارت او ماموریتونه لری. ددوی دنا دارو اکثریت ځینی خلک دسالارزو او ماموندو شپانه او بزگردی. ځینی دغنمو او اور بشود کړلونه وروسته دمیزان په میاشت کی دکاراوغریبی له پاره جندول، پاجور او دکونړ ولایت مختلفو سیمو ته ځی دلته دوی دجوماتو تودلرگبانه (دژمی په سرو کی اولس دجومات دتودلوله پاره لرگبه (جمع لرگبانه) نیسی. لرگبه له غره څخه لرگی را وری و دکلی خلک ورته دمیاشتی دیر شمنه غله او داوسیدو کوته ورکوی.

اویا په کلی کی همسایه کیزی. همسایه مشوانی په کلی کی داوسیدو کوته پسیدا کوی. ددوی نارینه د غرونو څخه لرگی راوړی چی یو گیلدی (دشابار) په یوه من جوارو او یاد هغه معا دل په څلوېښت افغانیو خرڅوی. دنورو قبیلو په تناسب په مشوانو کی دلیزدیدنې هملیه دیره ده. ددوی نیستم خلک دمنی په پای کی دکورو

لږ سامان او د خور لومواد په خړو باروي ښځې اوناړينه يوځای د جندول، باجوړ او کونړ په لور روان وي د پسرلي په مياشت کې بيرته دري ته راستنيزی (۱)

(۱) د پښتنو ټولنيز - اقتصادي جوړښت - ۲۲۶ - ۲۲۷ مخونه.

مشانسی

دغه قوم هم دنیازی دنسلی څخه شمیرل کیږي . ددوی دای نیکه نوم موسی
ابن خاکواین نیازی وچی د موسی نوم د ډیر استعمال په وجه په عامو خلکو کی په
موشیانی یا مشانی سره مشهور شو. د دغه قوم خلک لومړی د سرهنگو د قوم سره
د مسند د دریاب په ختیځ غاړه کی میشته شوی دی لکه چی اوس هم د داو دخیلو مشانیو
مناخ په داود خیل نومی محای کی او دموندی مناخ په تیتی کی چی په میانوالی کی
موقعیت لری میشته دی. پاتې مشانی د مسند د دریاب لوییدی محی برخه ته راغلل او میشته
شول (۱) مشانی دمروتو او عیسی خیلو په دښمنی کی دمروتو د لگری وو. د اطاغنه
اوس په دادی خیلو او شادی خیلو سره شهرت لری (۲)

مشانی لوید یخ ته د ختکو توغره پوری قبضه لری. ددوی د هغو محمکونه
پرته چی د سیند په غاړه پرتی دی نوری محمکی یی ینی نه دی خود بندون او پارانۍ
ویالوپه ذریعه دللمی محمکو غنم او باجری ښه حاصل ورکوی .

ددی قبیلې خلک اکثره کینه کښی او کورنی دښمنی پکی ډیری دی. داو دخیل
په یوه گوندی کی او شادی خیلو په بله گوندی کی چی د دواړو گوند یو ترمنځ سخته
دښمنی موجوده ده.

(۱) حیات افغانی ۵۹۹ مخ .

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼا کی د پېښور چاپ : ۱۹۶۴ کال ۱۳۵۵ مخ .

Keywords: *depression, mood, anxiety, self-esteem, self-efficacy, self-esteem, self-efficacy*

معروف خیل

دوی غلجی پښتانه او د احمد زیو د قبیلې یوه خانګه شمیرله کیږي. دوی د ننگرهار ولایت د غلزي حصار کې اوسره رود په اولسوالیو کې استوګنه لري؛ په غلزي حصار کې د دوی شمیر ۳۳۰۰ اود ننگرهار د سره رود په اولسوالۍ کې د دوی شمیر ۹۴۱۸ تنه ښودل شوی دی چې زیاتره یې د بالاباغ د سیمې په شا-اوخوا کې ژوند کوي د معروف خیلو خانګې په لاندې ډول دي:

بادین خیل، شکر خیل، محمد خیل، عبدالرحمن خیل او سرکی خیل.
په غلزي حصار کې معروف خیل په لاندنيو کلیو کې مېشته دي: یاغي بند، علم کڅ، محمدی، ناصر خیل، کلاله، تری، انګورتاک، بهاولی، راغه، جوکان، لاجیګر، سیاب هلیا، دویي او محمد کلاکي.

مقبل

دوی د کرلاني پښتنو په ټولنیز ګروپ کې شامل دي. سهیل ته یې شمالي میدان او سبزي، لويديځ ته یې د منګلو قبيله، شمال ته یې خمکني، شمال ختيځ ته یې شمالي اوختيځ ته یې د دیورند د کرښې سره پوله لري چې د سرحد نه پوري خوا په ستر غوزک، مېته، سنگر او کمکي غوزک کې هم مقبل استوګنه لري او د سرحد په دننه کې مقبلو سره قبیلوي اړیکې لري.

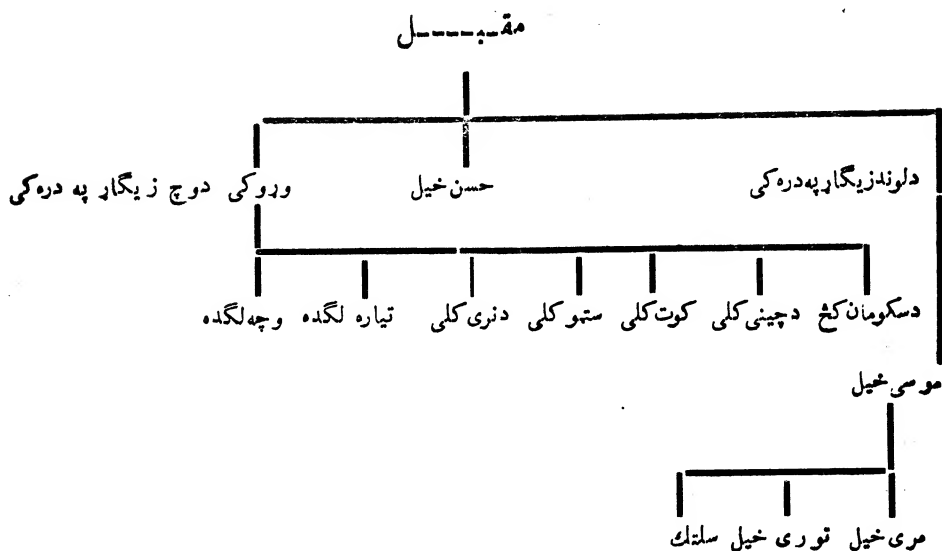
هغه مقبل چې د افغانستان په دننه کې ژوند کوي ټول د پټان په اولسوالۍ کې په دوو درو کې چې دوچز بګار اولوند زیګار په نامه یادېږي استوګنه لري چې په دغه سیمه کې د دوی شمیر (۱۰۴۶۴) تنو ته رسیږي. د پټان په اولسوالۍ کې د مقبلو نه پرته منګل او خاخي هم استوګنه لري (۱)

د دوی یو څو کورني دخوست اولکن په سیمه کې هم دهمسا په په ډول ژوند کوي (۲)

(۱) معاونات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور، ۵۷ مخ.

(۲) حیات افغانی - ۶۲ مخ.

ددوی اکثره خلک دکرنی، مالداري اوسوداگری له لاری خپله گوزاره کوی .
دغه خلک لرگی او چار تراش هم خرڅوی .

مـلا خیل

ملاخیل غلجی پختانه او کثره یی کوچیان دی چی په لاندنیوا تو ښاخو نو و یشلی شوی دی : شاران، پیره خیل، هثمان خیل، قادری خیل، خواگاخیل، شاهراد خیل، نواجه خیل او الیس خیل . ددوی زیات شمیر دغزنی په اجرستان کی استوگنه لری چی شمیری (۱۵۹۹۶) تنونه رسیزی . څرنګه چی دوی کوچیان دی نو د یوی معتمدنی قبیلې بنه نه لری (۱) داجرستان د ملاخیلو پختانګی په لاندی ډول دی :

۱ - لنگرخیل	۶ - میدخیل
۲ - ادن خیل	۷ - هثمان خیل
۳ - عباس خیل	۸ - قلندرخیل
۴ - خوزه خیل	۹ - پپروخیل
۵ - رضا خیل	۱۰ - چکملک

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل و لایات سرحدی کشور ۸۴ مخ .

ملګزی

دوی غلجی پښتانه دی، خوشمیری چندان ډیر نه دی. ددوی یو شمیر د ننگرهار د کوز کونړ په اولسوالی کی استوګنه لری، خوشمیری بیخی لږدی او یوازی په دغه ولایت کی یی شمیر د ۲۰۰ تنو په شا اوخوا کی ښودل شوی دی (۱)

ملاګوری

دوی سربنی پښتانه اود مومندو د ستری قبیلې پوری اړه لری. دغه ښاخ په مخلورو خانګو ویشل شوی دی په دی ډول چی: پهارخیل، تارخیل، احمدخیل او دولت خیل. ددوی په باب محینی اختلافونه موجود دی. ځینی وایی چی د دغه ښاخ لوی نیکه په وصلی توګه د مومندو پر قبیله ورګډیږی اودویم روایت ددی چی ددی ښاخ اصلی مورث (لوی نیکه) هم د مومندوله قبیلې څخه و. داسی روایت دی چی یوه ورځ خونه مومند د لارو هنی له پاره یو ځای ته لاړل او کله چی یی دغه عمل ترسره کاوه یون ملاهم چی ددوی سره ملګری وله هغی نه لیری او جلا ودرید او دوی ته یی په کتلو پیل وکړ دغولوله ډلی نه یوه سړی په پښتو ژبه وویل چی ملاګوری چی دهغی ورځی نه وروسته یی په هغه باندی د ملاګوری نوم کیښود او دغه اصطلاح د نوموړی ښاخ د تسمیې وجه شوه. که څه هم د دغه روایت په رښتینوالی کی شک موجود دی خو اوس دغه خلک د غرنیو مومندو سره یو ځای دهغو سره په غم او ښادی کی شریک دی. ددغه ښاخ اکثره خلک د تاتری په دره کی اوسیزی او د کرنی په چارو بوخت دی.

د حیات افغانی د تاریخ لیکوال محمد حیات خان لیکي: «ددی ښاخ ټول شمیر (۵۰۰) پنځه سوه تنه ښودل شوی دی» (۲)

استاد حمزه شینواری د پښتانه د کتاب په لومړی ټوک کی د ملاګورو په باب

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۸۲ مخ.

(۲) حیات افغانی ۳۵۲ مخ.

داسی لیکي: «ملا گوری دژبی، لهجی او کروړو په لحاظ دمو منلو دستر قام سره تعلق لری او د پراخی سینې خاوندان دی. دوی دکمکی شلمان نه دلمر خاته په لورد دسر غره نه لاندی پراته دی او دتا نری دمشهور غره په لمنوکی استوگنه لری. دسیمونو مونه یی مردانده، شهید مینه، لوره مینه او ژوره مینه دی. دلته دمر مرو د برویو کان هم شته او ابرك هم پیدا کیزی (۱)»

دوی اکثره د سیند په غاړه استوگنه لری او شمیر یی په اوسنی وخت کی د (۸۰۰۰) تنو په شا او خوا کی ښودل شو، دی.

مند

که چیری دنسب شجره په غور سره وگورونو خرگنده په شی چی ددغه قبیلې مشرنیکه مند نومیده چی دخنې یاخشی زوی و. منددوه زامن درلودل دیونوم یوسف وچی اولادی ته یی یوسفزی وایی او بل یی عمر نومیده. عمر یوزوی درلود چی مندنومید او اولاده یی په مندر و سره شهرت لری.

داسی روایت موجود دی چی دمندر پلار عمر چی یو ډیر باد یانته انسان و هند ته سفر وکړ او هلته یی دیوی قریشی ښځی سره خپلوی وکړه چی مندر یی دهماغی ښځی نه پیدا شوی دی. کله چی عمر په هند کی مړ شو نو ورور یی یوسف خیر شو او دخپل ورورد کوندی او اولادونو دراوستلو له پاره پسی لاړ. نوموړی ښځی ورته وویل چی ته غواړی ماڅان ته په نکاح کړی اوزما مال دڅان کړی خو زه ژمنه کوم چی بل میره به نه کوم هماغه وچی یوسف هم قسم وکړ چی دا کار به نه کوی تردی وروسته یی نو موری ښځه او اولادونه وطن ته راوستل کله چی مندر څوان شو نو یوسف خپله لور ده ته ورکړه. مندر دری څامن درلودل چی منور، خضر او خر نومیدل منور هم دوه زامن درلودل دیوه نوم عثمان او دبل نوم اتمان و. عثمان هم دوه زامن درلودل یی یسی کمال او بل یسی امان نومیدل. دکمال

(۱) پښتانه، لومړی ټوک داستاد امیر حمزه شینواری مقاله، کابل ۱۳۴۹ کال ۸۲ مخ.

اولادی ته کمال زی وایی چی په خپلو کی په دوو خانګړو وېشل شوی دی : یوه
مخانګه یی مشران زی او بله خانګه یی کشران زی دی :

د اتمان اولاده هم دوه ښاخه دی په یو ښاخ کی اکازی کنازی ، او علی زی شامل دی .
دوی ته اتمان نامه هم وایی او د اباسین په غاړه دمهاېن په جنوب کی میشته دی . تورپی ،
مینې ، کوټه ، او مرغز د دوی په علاقه کی مشهور کلي دی .

مندرد مردان په ضلع کی آن تر چملی پوری میشته دی . د چملی ختیځ ته اباسین ،
لویدیځ ته بی یوسف زی ، شمال ته بی یونیر او سویل ته بی مهاېن موقعیت لری .
داسیمه د بوی دری په شکل پرته ده . میدان په کی کم او ځمکه یی نا همواره او غرنی ده .
دامیلی مشهوره جګړه هم په ۱۸۶۲ کال په همدی محای کی پیښه شوی وه .
داسیمه د مندر و مر کړدی . همداراز په صوبی او مردان کی هم د مندر و مختلفې
مخانګی استوګنه لری .

د مندر و ښاخونه او د دوی د استوګنځی لمخا یونه :

اباخیل : اباخیل په ګنده ، زیږده ، هند او شاه منصور کی استوګنه لوی .

همرخیل : همرخیل په کالادره ، صوابی او مانیری کی اوسیزی .

بهراد خیل : بهراد خیل په کلابت کی اوسیزی .

خلوخیل : خلوخیل په پنجتاری ، براکی ، تورنایی ، باجا او بامخیل کی استوګنه لری

رڅر : داتپه په پنځو خانګړو وېشله شوی ده مانسی زی ، ملکزی ، اکوزی ،

خضرزی او محمودزی (ماموزی) .

مسانی زی : مسانی زی په داګی ، تورلاندی ، ترکي ، پرمولسی او ادینه کی اوسیزی .

ملک زی : ملکزی په یار حسین ، شپو دره او یعقوبی کی .

اکوزی : اکوزی په دو بیانو ، سره چینه او اسماعلیه کی .

خضرزی : خضرزی په شپوه ، کالو خان او شپوه غونډ کی .

او محمد و دزی: په نړۍ کلسی، شیخ جاما، اسو تا او نارنجی کسی میشته دی (۱).
 مندر په کروړو کی یوسفزیو ته ورته دی. حیات محمد خان په هغه وخت کی
 د منډرو شمیر (۱۴۰۰۰۰) تنه بنودلسی دی.

مندوخیل

که چیری دنسب شجره په غورسره وگورو نو غورگنده بهشی چسی مندوخیل هم
 په غرغښتو وړگند پزی.

مندوخیل د ژوب د وای په دواړو غاړو میشته دی چی د ژوب سیند دهندو-
 باغ له غره نه پیل او شمال ختیځ خواته غز بدلسی دی اودسرمای ترڅنگ د گومل
 سره یوځای او جنوب خواته یی مخه کړی ده. د ژوب د سیند او په اکثره له خانه سره
 نور مواد هم لری چسی د کرنی اوزراعت له پاره ډیری گټوری دی. هغه ویا له چی
 د ژوب د سیند نه بیله شوی او بند کټه ځی نویوی میدانی سیمه ته رسپزی چسی
 هلته غنم او نور ډول ډول غله کرل کیږی. ددغی ویالسی په دواړو غاړو د مندوخیلو
 کلی پراته دی. همداراز دغه میدانی سیمه بڼه څر څا یو نه لری اودرمو او څارویو
 د پورولونه هم ورته گټه اخلی او په پورتنی برخه کی یی د پوونده وو ډیری کیږی دی
 ترسترگو کیږی. د ژوب د وادی شمالی برخه د سیوناداغ د جنوبی حد له غرنیو سیمو
 سره پوله لری اود گومل د دری جنوبی غره کی هغه ځای چسی د ژوب، بوری او
 سلیمان غره کی په مینځ کی پروت دی د بابر او هریبال د ښاخونو ځمکی دی او
 په ختیځه او سهیلی برخه کی یی یوه غیر آباده او شاړه سیمه موقعیت لری چی دایسوت
 او موسی خیلو ښاخونه خپلی ومی پیا یی او ختیځ خواته یی مخاڅ د حسن خیلو
 او باخیلو شیرانیزو غر موقعیت لری. د ژوب ځمکه حاص لمخیزه او اکثره د نهرو نو
 په ذریعه خړوبیږی. د مندوخیلو دود، دستور او کسبو نه هغو کا کرو ته ورته
 دی چی ددوی په مینځ کی دی اود هغوی په شان سپین زری، ساده او بی آزاره خلک

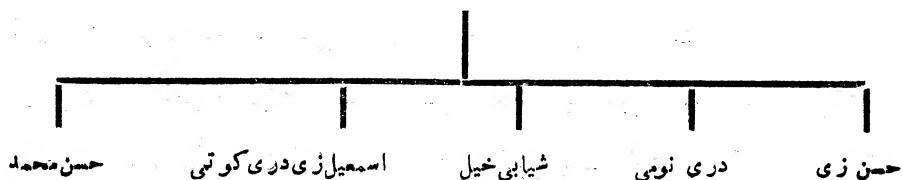
(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۲۲ مخ.

دی. دوی هم دکړنسی اومالدارۍ په چارو بوخت دی (۱)

مندوزی

دوی په اصل کی خو گیلانی دی، خو په پخواوختونو کی خوست ته لیږدېدلی دی او اوس د خوست په لویديځه برخه کی او سیزې. لویديځ ته ته یسی د خدرانبو قبيله او جنوب ته یسی دشمل سیند مو قعیت لری چی اسماعیل خیل اومندوزې یی سره جلا کړې دې ختیځ خواته د اسماعیل خیلو سره پوله لري او دشمال خواته هم د خدرانبو سره گډه سرحد لري. ددوې شمیر (۱۲۰۰) کورنیو ته رسیزې. دوی اکثره دکړنسی په چارو بوخت دې اودښوونسی اوروزنسی سره زیاته مینه لري (۲)

مندوزی

مومسی خیل

دوی غر غښستی پښتانه دی او دکا کړ و یو عمده ښاخ گیل کیږی. دکا کړو دغه ښاخ د پوری د تاریخی ناوی د موسی خیلو په تحصیل کی آبا دی. په کند هار، زابل، سیوی او دغزنی په ولایت کی له دیری لرغونی زماڼی څخه مومسی خیل کاکړ آبا دی. همداراز دغزنی ولایت دشلگر په اولسوالی کی هم تراوسه پوری زیات شمیر موسی خیل کاکړ استوگنه لری،

مومند

مومند دسربن په ټولنیز گروپ کی یوه دیره ستره قبيله ده اودوی غوریاخیل

(۱) حیات افغانی- ۲۴۳ مخ -

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشورخ ۶۳ مخ.

پښتانه دی. داسی روایت موجود دی چی د غورباڅلور زامن وو چی دولت یار، خلیل، څو کښی او زیرانی نو میدل. بیادولت یار دوه زامن درلو دل چی یو مومند او بل داود نو مید.

د مومند و کومه اولاده چی په میدانی سیمه کی استوگنه لری هغوی ته کوز مومند او کوم چی په غزنی سیمه کی آباد دی هغوی ته بر مومند و ایی، خو په اصلی کی دواړه یودی. شمال ته یی باجوړ، لویدیځ ته یی دکو نرسیند، جنوب لویدیځ ته یی دخیبر دره او ختیځ ته یی دپیشور ضلع مو قعیت لری.

د اسلام دین تر خپریدو دمخه دغی سیمی ښه تاریخی اهمیت دراو د. داسی ویل کیژی چی اوی کنشکا هم د دی سیمی په شا او خوا کی یوه موده اوسیدلی دی او یوشمیر یو د ایی راهبا نوه هم دلته ژوند تیر کړی دی.

داسی عقیده موجوده ده چی دوی په پیل کی د کندهار په غوره مرغه کی میشته و و چی وروسته له هغه محایه د غزنی لویدیځ د ترنک غارو ته ولیږدیل. بابو پخپل مشهور کتاب توزک بابری کی چی په (۱۴۵۰) ع کالی یی کښلی دی دغی قبیلې د موجودیت ذکر یی د غزنی په سهیل کی کړی دی. څرنګه چی وروسته د دغی قبیلې په شمیر کی زیاتوالی راغی نو دوی د غزنی نه کابل او بیاله هغه محایه د ننگرهار خواته و خوځیدل او د ننگرهار نه یی د خیبر پر لاری پیشور او د دوی د استوگنه اوسنی سیمی ته لیزد و کړ (۱). هغه مومند چی په افغانستان کی استوگنه لری ددوی سیمی دادی:

۱- د ننگرهار په ولایت کی:

د شینوارو په لویی او لسوالی، په مومند درې، لعل پوره، بیتی کوت، کامه، گوشته، کوز کونړ او دچپرهار په علاقه داری کی استوگنه لری. د ننگرهار په ولایت کی ددوی شمیر (۱۷۳۶۷۹) تنه ښودل شوی دی (۲).

(۱) حیات افغانی ۳۴۷ مخ.

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل و لایات سرحدی کشور، ۲۷-۲۸ مخونه.

۲- د کونړ په ولايت کي :

دوی د کونړ په ولايت کي په اسمد آباد، خاص کونړ، سرکانيو، نورگلي او نرننگ کي ميشته دي چي په ټول کونړ کي ددوی شمير (۶۳۵۸) تنه ښودل شوي دي (۱) همدا راز يوشمير مومند د هرات د ولايت د انجيل په اولسوالی او د غزني په ولايت کي هم ميشته دي. همدا راز يوزيات شمير مومند په باجور کي هم استوگنه لري. په پاکستان کي دوی د مومند و په ايجنسي کي استوگنه لري ددغي ايجنسي څلور-خو اوي دادی: لويديځ ته يی افغانستان، جنوب ته يی د خيبر ايجنسي، ختيځ ته يی د پېښور او د ير ضلعی او شمال ته د باجور د ايجنسي سره پوله لري. ددغي ايجنسي مساحت ۸۸۷ ميله مربع دی. همدا راز د خيبر په ايجنسي کي هم يوشمير مومند اوسيزي چي په دغو دواړو ايجنسيو کي ددوی شمير (۱۸۸۸۱۲) تنه ښودل شوي (۲) د مومندو مشهور خيلونه دا دي :

۱- خويزی	۱۰- نظر خيل
۲- حلیم زی (الیم زی)	۱۱- عيس خيل
۳- او تمازی	۱۲- برهان خيل
۴- بايزی	۱۳- باره خيل
۵- کود خيل	۱۴- موسی خيل
۶- کاچی	۱۵- خوگا خيل
۷- اتمر خيل	۱۶- ميرو خيل
۸- ترکزی	۱۷- بابازی
۹- خواجه زی	

د مومندو دځينو مشهورو خيلونو داستوگنې محابونه دادی:

- ۱- خويزی: د مومندو يو مشهور خيل دی چي ختيځ ته يی گنداب، لويديځ ته

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولايات سرحدی کشور (۱۲) مخ .
(۲) اضلاع ايجنسي ها و قبایل ایالت پښتونستان - ۱۱۹ مخ .

یې کور داخیل اوبابازی او جنوب ته یې د کونړ سین بهیزي . ددی قبیلې لمخمي للمی دی . دمشهورو کلیونو نمونه یې دادی : محمد کور ، کندک ، سم غاښی ، وچه ژوره ، ملا نهم کلی ، زناورچینه ، سورابیان اوشین ورسک . داسی ویل کسيزی چی ددوی شمیر تقریباً شاوژرو تنوته رسیزي .

۲- حلیم زی (الیم زی) :

دوی د بایز و په شمال ختیځه برخه کی ، په کمالی دره او گنداو کسی استوگنه لری او په مومندو کی د ډیر نفوذ خاوندان شمیرل کیزي .

۳- اوتما نزی : ددی قبیلې ختیځ ته د انشکول ، لویدیځ ته یې کندهاری ، شمال ته یې د دویز و غرونه او جنوب ته یې کمالی دره موقعیت لری . د اتمانز و لمخمه او اواره ، خاورینه اوللمی ده . خلک یې اکثراً د کرکلی له لاری خپله گوزاره کوی . د خلکو شمیر یې لسوزره تنوته رسیزي او ددوی لوی کلی په لاندی ډول دی :

یخندنه او هاشم کورچی ددوی ټول کلی دیخندنه په نامه سره یاد یزي .

۴- بایزي :

د اخانگه ، د مومندو په قبيله کی ډیره مشهوره ده چی د لمر پر یو اته خوا ته غرونو کی میشته دی .

۵- کور داخیل :

ددی خانگی ختیځ ته خویزي ، لمر پر یو اته ته یې د اتمرخیلو د لښکر کلی او جنوب ته یې بره دره موقعیت لری . ددی خانگی شمیر تقریباً دیرشوزرو تنوته رسیزي . دانگریزي استعمار سره په غزاگانو هم دوی د مومندو تر نورو خپلانو په نسبت زیاته ونډه اخيستی ده او ډیر خلک یې شهیدان شوی دی .

۶- کاجی :

د ادمو مندو بوه خانگه ده چی خلک یې د کابل او پیشور تر مینځ د سوداگری د مالونو د حمل او نقل له لاری خپل ژوند تامینوی .

۷- اتمرخیل :

اتمرخیل د جروبی دری په سهیل کی استوگنه لری او یدیمه هندیه یی ددورخیلو سره نشتی. خه یخ ته یی بابازی او کوداخیل اوشمال ته یی هم بابازی پراته دی، ددی قبیلی شمیر تخمینا شلوزرونونه رسیزی او مشهور کلی یی هبارت دی له تورخیل، خنجر کلی، وټکی، تنی، حاتم کلی، لهکر کلی، قاسم کور، منه، هولی او مزی چینه.

۸- ترکزی :

د تورگری څخه چی دالیز واونرکز وپوله ده تر دانشکول پوری اوبیاد دا-
نشکول نه ترمنی پوری په برابر خط پراته دی :

۹- خواجه زی :

د مندو جوروالکی کوهی نه چی دبايز و اوخواجه ز وپوله ده ترخاپش او اتمرخیلو پوری پراته دی .

۱۰- نظرخیل :

د اتمرخیلو په جنوب کی د نظرخیل و قبيله ميشته ده . ددوی محکم کی غرنی دی او خلک یی په مالداري خپله گوزاره کوی . ددی کسلی دادی : گوز کلی، برکلی اود ملاخیلو کوز کلی . ددوی د نفوسو شمیردري زرونونه رسیزی .

۱۱- بابازی :

بابازی د بید منی اوشمشاد په درو کی ميشته دی . ددوی د سیمې محکم کی للمی دی او غنم او اوربشی یی زراعتی محصولات تشکیلوی . یوشمیر خلک یی د سودا - گری چاری هم پر مخ بیایی . همداراز برانخیل، عثمانخیل او ماسخیل هم د مومندو مشهوری خانگی دی .

پته دی هانی نه وی چی یوشمیر مو مندد کونړ د ولایت په پشد، خاص کونړ، دنگرهار د ولایت په باریکاب لچه پور، غازی آباد، کامه، د چپرهار په دولتزو، المه، نوربلی، غزوکلی، غورآباد، هدی، باسول او هزارناو، فکه، لال پوره، گوشته، گردی، همدرازد کونړ په شکه، اړخی او سورداگ کی هم ميشته دی .

همدارازدافغانستان په نورو ولايتونو لکه بلخ ، سمنگان ، کندز ، هرات ،
کلات او هلمند کې هم پو شمير مو منداستو گڼه لري . پو شمير مو مند په افغانستان کې
د کو چيتوب ژوند هم تيروي .

د موندو مشهوری دری او داگونه :

(۱) د گنداب دره :

په دی دره کې حایمزی اوسیزی . ددی دری ختیځ ته د کړپی د غونډیو
مسله پرته ده . لویډیځ ته یی د خاپښ غرواق دی او جنوب ته یی د کونړ سیند
بهیزی . ددی دری اکثره ځمکی للمی دی . ددی دری د خلكو شمير دیرشو زرو
تنوته رسیزی اولوی کلی یی دادی : توره تیزه ، شاتنی کور ، کښی ، سور داگ ،
ظفر غونډی او کټه سنگ .

(۲) د بند پالی دره :

په دی دره کې دترکزی دباخ د عیسی خیلو او برهان خیلو خانگی استوگنه لري .
دا دره لکنډی ته وتلی ده په دی دره کې للمی او آبی ځمکی هم شته . د خلكو شمير
یی لسو زرو تنوته رسیزی اولوی کلی یی د یخېنډ او هاشم کورڅخه عبارت دی .

(۳) کمالی دره .

په دی دره کې د حلیمزی د بباخ دپوشاخیلو او ابراهیم خیلو خانگی استوگنه
لري . خلك یی اکثره د بزگری په کارونو بوخت دی او مشهور کلی یی اتوخیل ،
غازی بیگ ، کور او کجلك شاه دی .

۴- سرکنډ دره :

په دی دره کې میتاخیل استوگنه لري چی پخوگاخیلو وړ گڼیزی په دی دره کې د کرنی
ځمکی لږی دی او خلك یی په مالدارۍ گوزاره کوی . ددی ځای خلك د خپلو غرونو
لرگی په کامه او کونړ کې خرڅوی . ددی شمير تقریبا لسو زرو تنوته رسیزی او

مشهور کلی یی سپین جومات ، نری اوبه ، سپین تنگی ، باره خان ، خپری ،
سر بند او بیله دی .

همداراز شو نگرې دره ، جروبی دره ، شالی هولی دره او سلالدره هم د موندو
دلو یو او مشهورو درو له جملې څخه دی .

د دازشکول او یخېندنې ډاگه :

په دی ډاگه کې انمانزی او ترکزی عیسی خیل استوگنه لری چی ځمکې یی
ښی اولمې دی .

بھی ډاگه :

د ډاگه (۲۴) میله اوږدوالی او پنځلس میله پلن والی لری چی په دی ډاگه
کې کوداخیل ، بابازی او خو یزی پراته دی .

د سرکو ډاگه :

د ډاگه دخو کاخیلو او اتمرخیلو د غرونو د لمنو څخه راغزیدلی او په دی سرش
میله اوږدوالی او شل میله پلن والی د گوشتي او خو یزو علاقې ته ورغزیدلی پروت
دی . په دی ډاگه کې خو گاخیل ، ماماخیل ، دورخیل او بز شمیر اتمرخیل میشته دی (۱)

مهمن زی

مهمنزی دسربن په تولنیز گروپ کې شمیرل کیزی او د خرشپون د زوی
زمندا ولاه گنبله کیزی . ویل کیزی چی دزمنده اولاده کی دمننزی یا مهمنزی
ښاخ دشمیرله مخی زیات دی . دغه ښاخ دزمنده پاتی نسل تر وتلو وړاندی دیو-
سمنزیو د قبیلې سره یوځای دارغستان له سیمې نه وشرل شول او ورپسې دیو سمنزیو سره
یوځای د کابل په نورو پېښو کې شریک وو ، خو کله چی دوی د کابل څخه د ننگرهار
خوا ته وکوچیدل نو د دوی تر مینځ دیو لانجی په سبب جگړه پېښه شوه چی په
دغی جگړی کې یو سمنزی په دوی باندي بریالی شول . مهمنزی تر څه مودی پوری

(۱) پښتانه لومړی ټوک ۱۲۱ مخ .

په ننگرهار کې اوسیدل. او کله چې د یوسفزیو پو مشهور و مشو ملک احمد غوښتل چې د دلازا کوسره وجنگيزی نو هغه دننواټی په ډول مهمنزیو ته ورغی او مرسته یی مخینی وغوښتله، مهمنزی هم په دی شرط ورسره یو لځای شول چې د (اشنغر) سیمه دوی ته ورکړل شې لکه چې توسوبی وروسته دغه شرط ترسره او اشنغر مهمنزیو ته ورکړل شو چې تر اوسه هم ددوی په واک کې دی او ددوی مشهور کلی هلته د چارسدی، تنگی نوبنهره (نوبنار) او پرانگه څخه عبارت دی. (۱)

دوی په عمومي توګه با تعلیمه او متمدن خلک دی. دا متعماری ضد نهضت مشر اود پښتنو ستر شخصیت خان عبدالغفار خان د مهمنزیو د اتمان زیود ښاخ څخه و.

د مهمنزیو مشهور ښاخونه دادی :

۱ - الیاس زی

۲ - بارک زی

۳ - بتوزی

۴ - عمرزی

۵ - اتمان زی

۶ - تنگی

۷ - رڅر

۸ - شیرپاو. (۲)

د حیات افغانی مورخ (۱۲۵) کاله پخوا د دوی شمیر تقریباً (۸۰۰۰) کورنی ښودلی دی او دوی د پېښور د ضلعی د چارسدی په تحصیل کې استوګنه لری.

(۱) حیات افغانی، ۶۶ مخ.

(۲) پښتانه د تاریخ په رسمه کې ۱۲۹۳ مخ شجره.

میا خیل

دوی لو دی پښتانه دی او میاخیلو ته میان خیل هم وایی چی دلوانی یا نو حانی ددویمی
 پښخی توری زوی و . میاخیل په پخوا ز ما نو کی ټول پوونده و او په تجارت او
 مالدارۍ بوخت وول که خر نکه چی ددو لست خپلو په برخه کی دامن ته د لو حانی
 پناخو نو درا تگڅ خر نگو ا لی لیکل شوی دی په هماغه ټول ددغه پناخ
 خپلو هم دامن ته تگڅ او را تگڅ کاوه اود میاخیلو د استوگنی دمغه په خاص درابن
 او چود هران کی سروانیو استوگنه در لو ده . کله چی دکتی خپلو مشر خان زمان
 دپرانگی قبیلہ دتاک اود سوری پناخ له روری نه وشرل او په تاک باندی دولت خپلو
 قبضه تینگه ، اوروری وران شونو د رهغه خو کاله وروسته دبختیار قبیلۍ او
 د سروانیو تر مینځ چی پخوا یی په درابن باندی قبضه در لو ده د زراعت د مینځه تللو په
 سبب جگړه وشوی .

دبختیار د قبیلۍ هغه مالداران چی د میاخیلو سره په ښه او بده کی شریک و سروانیو ته
 مانی ورکړه او هغه سروانی چی له مرگڅ نه بچ پاتی شوی و هغه یی له دی سیمی
 نه وشرل او بیایی د میاخیلو په سلا او مرسته د درابن په سیمه په گډه سره قبضه تینگه
 کړه اوللمی ځمکی یی پر څلور وېز خو ویشلی .
 دری برخه میاخیلو ته ورکړل شوی او څلورمه برخه د بختیار و لاس ته و ر غله
 او هغه ځمکی یی چی دویالو په ذریعه خړوبیدلی هغه یی هم په خپلو مینځو کی
 سره و ویشلی اوله دواړو فاتحو قبیلو نه ځینی خپلو داته دایمی استوگنه غوره
 اود کړنی په چارو بوخت شول او ځینو نورو یی په پو و نده ټول ژوند
 غوره کړ او تر اوسه پوری په دواړو قبیلو کی دالی شته یعنی ځینی یی د ځمکی
 پښتان او ځینی یی هم پو ونده سوداگر دی . د میاخیلو هیڅ یوه داسی څانگه بڼه نه و
 چی خپلو دی لږ یادیر په دغو دوو کارونو بوخت نه وی ، خو سید خیل او شا دی
 خیل تقریباً ټول په دایمی ټول استوگنه لری اود کړنی په چارو بوخت دی .

دېوونده مياخیلو ځینی سوداگر دیر شتمن دی اوله ټولو پوونده وونه مياخیلو لومړی تر لیری لیری ځایونو پوری په تجارت اوسوداگری لاس پوری کړچی په دغه برخه کی دوی له بخارا نه تر کلهکتی پوری مشهور دی (۱)

د حیات افغانی دمؤلف حیات محمد خان په قول دمياخیلو ټول شمیر په هغه وخت کی دری زره کوره بنودل شوی دی چی دهغوی نه یی څلورمه برخه بختیار تشکیلوی. ددغی قبیلې نه نزدی اووه - اته سوه کورنی په دیره بند کی استوگنه لری او نزدی پنځه سوه کورنی یی په مرغه کی هم استوگنه لری (۲).

میچن خیل

دوی اودی پښتانه دی. میچن خیل دخاکو اولاده اود نیازی د قبیلې پوری اړه لری دده په باب داسی ویل کیزی چی یوه ورځ دی په داسی حالت کی چی د سحرا خواته روان اوتیز تگک یی کاوه او دخدای په مینه کی مست و نو کله چی نورو پښتنو دی ولید نو دده دتیزی او چالاکی په نسبت یی ده ته دمیچن لقب ورکړ میچن په پښتو ژبه لاسی ژرنندی ته وایی لهغی ورځی دده اولاده په میچن خیلو باندی مشهوره شوه چی اوس یی اولاده په مجسموعی توگه په میچن خیلو سره یاد یزی (۳)

خلک میچن خیلو ته په سپی څلی اودرنه سترگه گوري اودرنا وي بی کوي په خطرناکو وختونو کی ددوی کورو نه دخله کو پناه ټاوي اود ساتنی ځایونه دي.

دمیچن خیلو دا کثرو خلک کو چال چلند نیک او غوره دي. شیخ میچن دوه زامن لرل چی ددوی دنسب شجره دنیا یوسره یو ځای ذکر شو: ده ددی قوم خلک په متفرق او خراړه واره ډول سره استوگنه لری لکه په بنو کی منجاخلیل خود دوی زیات شمیر په تهتې میچن خیلو کی چی دکورمی درود شمالی برخه د خاورو میلو په واتن موقعیت لری میشته دی.

(۱) حیات افغانی ۲۹۶ - ۲۹۷ مخونه.

(۲) د کابل سلطنت بیان دوهم ټوک ۶۱ مخ.

(۳) حیات افغانی ۸۴۸ - ۸۴۹ مخونه.

دلته دوی په خاص ډول باندې د یادونې وړ دې دغه قبیله د پاتې نیاز یو قبیلې سره ګډار په دې سیمه کې میشته شوی دی . هغه وخت چې د سرهنگک، عیسی خیل او مو شانی بڼاخوڼه د مرو تولا خوا له دغه مخایه و شرل شول نو تر هغه وروسته دغه فرقه د فقیر توب او سپیڅلتوب له کبله د مرو تونډه په امن کې پاتې شوه او د پخوا په شان په همدې مخای کې اوسیدل . میچن خیل په افغانستان کې په متفرق ډول استوګنه لري . د دوی د (۱۵۷۰) تنو په شا اوخوا کې د ننگرهار ولایت د سره رود په اوسوالی کې استوګنه لري . (۱) همداراز یو شمیر میچن خیل د زابل ولایت په کلات کې هم استوګنه لري چې شمیر یې د (۳۰۰) تنو په شا اوخوا کې ښودل شوی دی .

میانډه

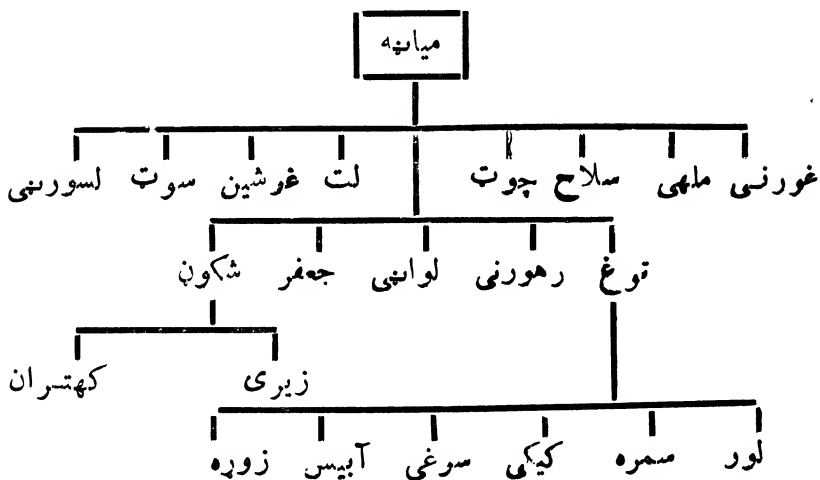
دوی سرینې پښتانه دي او دغې قبیلې خلك په مجموعي ډول په كوم خاص مخای کې استوګنه نه لري ، بلكې په خواړه واره او تبت او پرک ډول ژوند کوي . خوڼګه چې د دوی شمیر دیر لږ دی نو په افغانستان کې یې نوم چندان شهرت نه لري . د دغې قبیلې څخه د توغ بڼاخ د بنگینو په سیمه اوله پاتې بڼاخوڼه یې ځینې د کندهار په شا اوخوا کې اوسیږي .

د شکون له اولادې د کتران د ځانګې یو شمیر د ګرانګ په سیمه کې میشته دي . له یوه روایت له مخې حضرت سلیمان چشتي چې مزایې د دیر غازیخان ضلعې په توسه نومی مخای کې دی د دغې قبیلې څخه و (۲)

[۱] معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۲۸ مخ .

(۲) حیات افغانی ۲۵۷، مخ .

د میانه ابن شریخون ابن صربن د نسب شجره

منگل

د نسب د شجرې د لیدلو او مخخه هر گنډیزې چې منگل په اصل کې کولایښې پښتانه دي. منگل د پکتیا ولایت د سترو قبیلو له جملې څخه شمیرل کېږي. شمال ته یې خاڅي، شمال ختیځ ته یې حمکني او مقبل، لویدیځ ته یې خاڅي، شمال ختیځ ته یې حمکني او مقبل، لویدیځ ته یې توناخل او احمدزی او جنوب ته یې خدران او د خوست قبایل او ختیځ ته یې سبوی او مقبل پراته دي (۱)

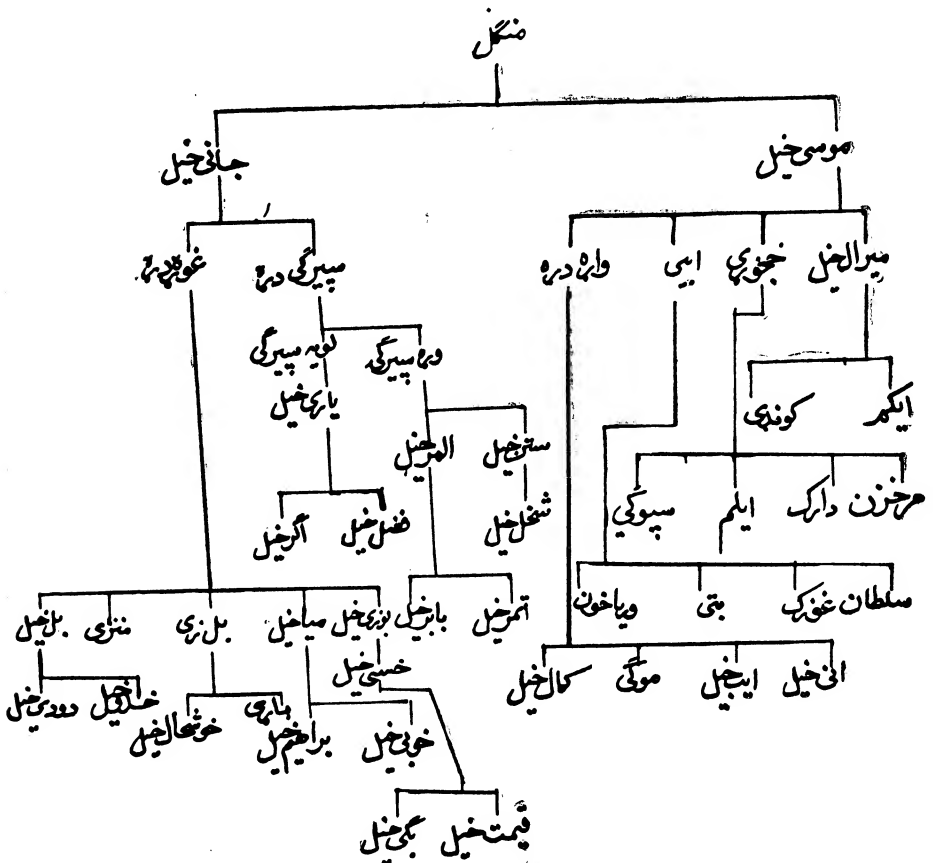
د ځینو رایتو له مخې دوی تقریباً شپږ اووه سوه کاله دمخه د هندی د قبیلې سره یو یوځای د بنو په سیمه کې اوسیدل او د شیعو د غلبې په وجه یې د بنو سیمه پرېښوده او د خوست او کورمې لویدیځو غرنیو سیمو ته واغلل او هلته، یشته شول چې تر اوسه پورې هم هماغلته استوگنه لري (۲)

منگل اکثره د کرنې او مالدارۍ په چارو بوخت دي. د دې له پاره چې حمکني یې لږې دي نو کر نه هم په کې لږ ده. دوی دیر جگپالې خلک دي. منگل عموماً د خپل ژوندانه اړتیاوې د لرگو د سوداګرۍ او موټرونو چلولو لارې ته مینوي. منگل د پکتیا ولایت د موسی خیلو او جانی خیلو په اولسو الوادو قلمندر په علاقه داری کې استوگنه لري خو د دوی یو شمیر په سید کرم، خاڅیو، حمکنيو، خاڅي میدان او خوست

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۷ مخ.

(۲) حیات افغانی، ۲۶۱ مخ.

منگل د کرنی او مالدارۍ نه پرته عموماً د چار تر اشدلر گيو تجارت هم کوی .
 دهغه راپور له مخی چی په ۱۳۵۴ کال کی د پکتیا د وخت د والی له خوا د پلان
 وزارت ته ورکړ شوی و ددوی شمیر د پکتیا په ولایت کی (۱۱۹۲۱۴) تنو ته رسیدله
 همداراز ددوی یوزیات شمیر خلک په سعودی هر بستان اود خلیج په نورو عربی
 هیوادونو کی په مزدور بوخت دی (۱)

۲۷۴

ناصر

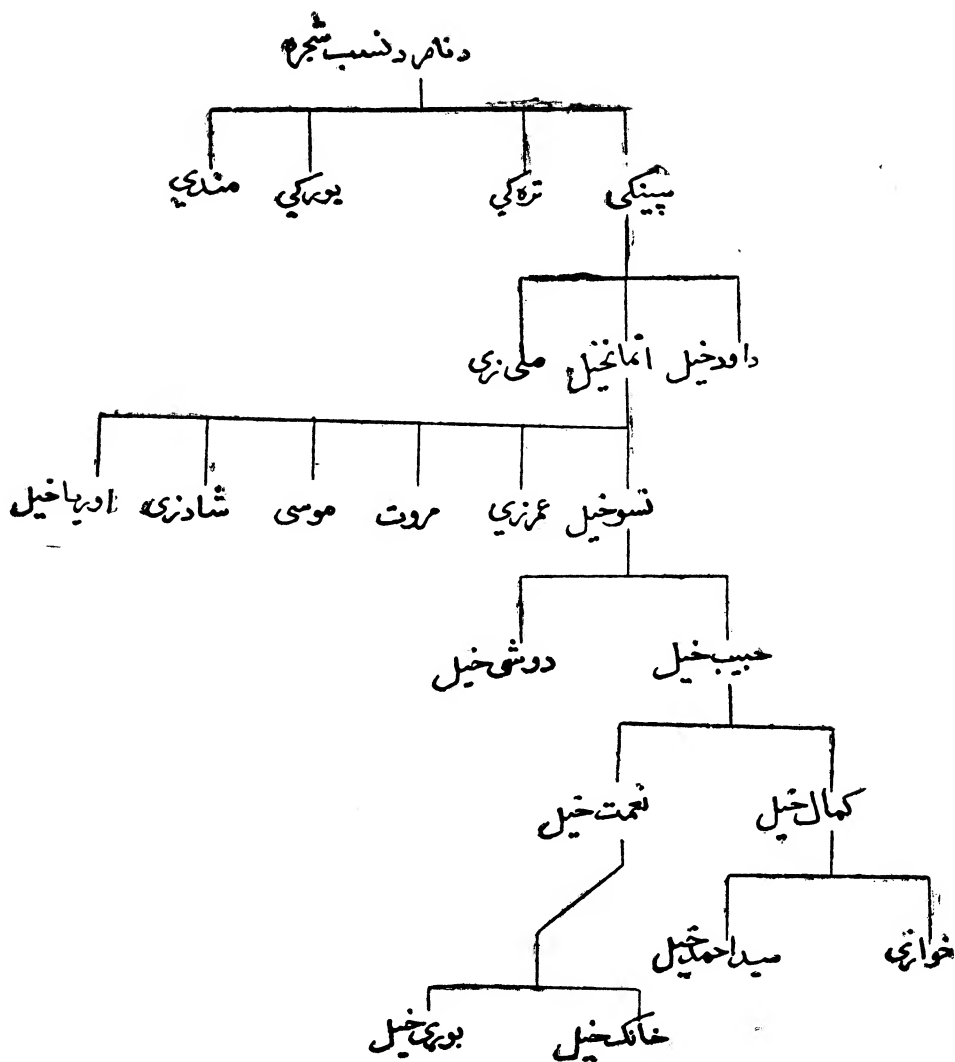
دوی متوزی پښتانه اودغلجی بوستونباخ گڼل کیږی. دحیات افغانی مولف دناصرو پښتنو په باب داسی لیکي: «ناصر داستوگنی کومه بیله اوعلیه سیمه نه لری دوی اکثره کوچیان دی. ددوی کلهی په پسرلی کی دنوخوا وهوتسکوغلجیو په مللک کی شپې اوورځی تیروی اوله دغه ځایه دتجارت مالونه کندهار، کابل اونورو ځایونوته دخرڅلا وله پاره ورت او دخپلور مووړی اوپسونه هم خرڅوی اوکله چی داوبو کموالی احساس شی نو اکثره یی داوړی په نیمایی کی درودڅرو او دپاره دوشو دپیدا کولو تللش کوی. دمنی دموسم په پیل کی دجړگی په ډول سره راتولیزی اوخپلی کیږدی ترلوی اودنودوسیمو یعنی دامن ته چی ددیره اسماعیل-خان په ضلع کی پروت دی روانیزی. په دامن کی هره قبیله ځانته بیل بیل ځای لری چی هلته دوی په ژمی کی استوگنه غوره کوی. دمالو اوړمو دڅرو او په وخت کی په هرځای کی چی بڼه څرځا یونه ومومی هلته دخپلو حیوا ناوړی اوگلی بیایی. پوونده ناصر په تجارت او مالداری خپلی ورځی تیروی. هغوی دخپلو میزو له وړیونه کیږدی، تغر اونور ضروری شیان او بی اوله شیدونه یی کوچ، پنیر او کړت ترلاسه کوی. په دوی کی دغواپانو، اوبنازو او په تیره بیا دپسونو نور می دیری دی. دناصرو کیږدی وړی او سپه کی دی. ناصر اکثره رځتونی او بی آزاره خلک دی.

قبیلی ویش یی:

دناصرو قبیله په دریو برخو ویشل شوی ده نور ناصر چی عمر زیوته وایی، سره ناصر چی نسو خیلوته ویل کیږی اوسپین ناصر چی ملی زی دی. دناصرو ځینی نور مشهور بڼاخونه دادی. داودخیل، اتمانخیل اوملی زی چی بیا دغه بڼاخونه په نورو فرعی څانگو ویشل شوی دی.

ددوی داستوگنی سیمی:

ناصر په لاندنیو سیمو کی استوگنه لری:

۱- دننگرهار په ولایت کی:

دننگرهار په ولایت کی ناصر په حصارک او پتی کوټ کی استوگنه لری او په نوموړی ولایت کی یی شمیر (۶۰۹۶) تنه ښودل شوی دی.

۲- داغمان په ولایت کی:

دلغمان په ولایت کی ناصر د قریو په اولسوالی کی استوگنه لری چی شمیری (۷۱۱۹) ته ښودل شوی دی.

۳- دزابل په ولایت کی:

دزابل په ولایت کی هم یوشمیر ناصر د شاه جوی په اولسوالی او د اتغر په هلاکه داری کی استوگنه لری، خوشمیری دیر محدود او د شپږ سوه (۶۰۰) په شا او خوا کی بنودل شوی دی.

۴- د پروان په ولایت کی:

یوزیات شمیر ناصر د پروان ولایت په کوهدامن، شکر درې او کاه دره کی هم استوگنه لری چی دوی هلته یوشمیر باغونه هم لری.

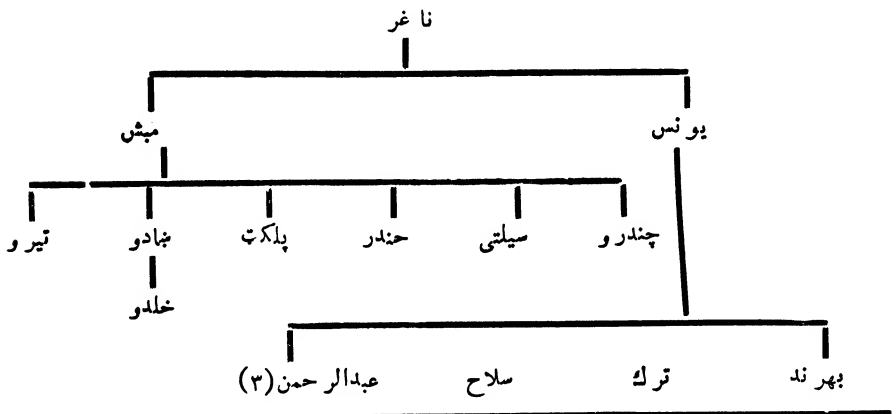
ناغر

که چیری د نسب شجره په غورسره وگورو نو خړگنده به شی چی د ناغسر کوچی قبيله په غرغښتی پښتو ورگډیز یی. دوی په لومړی سرکی په دوو ښاخونو ویشل شوی دی چی بیانوری وری خانگی ورته مینلغ ته راغلی دی.

د «پښتانه د تاریخ په رڼاکی» لیکوال د ناغرو په باب لیکي: «ناغریوه وړه قبيله ده چی اوس په کټه رانورگه ده (۱)»

د شیرنوسره سره ددغی قبیلې په باب پوره او بشپړ معلومات لاس ته نه دی راغلی. نو ځکه ویل کیږی چی دایوه مشهوره قبيله نه ده او کوم ناغری چی موجود دی هغه هم د کا کړوسره گډ شوی دی (۲)

د ناغرا بن دانی د نسب شجره

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۲۹ خ. (۲) حیات افغانی ۳۷۰ مخ. (۳) نوموړی اثر ۳۲۳ مخ.

نور زی

نور زی سربنی پښتانه دی چې د درانیو د پنځ پای یو شاخ گڼل کیږي . نور-
زی هم د بارکزیو په څېر په شمیر کی ډیر دی او ددوی یوزیات شمیر کوچیان
دی . د کوچیانو څخه پرته ډیر شمیر نورزی د کندهار نه تر هراته پوری په بیلابیلو
سیمو کی استوگنه لری . دنورزیو ډیره سیمه په فراه اوشین ډنډ کی تر هراته پوری
اوپاتی د کندهار جنوب ته پرته ده .

د هغوی کوچیان په دویم کی د غورځایو نوته چې دسیاه بند په نامه یادېږي
لیږد کوی . په ژمی کی د نیمروز ، هلمند او فراه د کوچیانو په نامه سره یادېږي . نورزی
ډیر میلمه پال خلک دی ددوی ځینی خلک په مالدارۍ اود کرنی په چارو هم بوخت دی .
اوس ددوی د استوگنی سیمې او شمیر په لاندی ډول ښیو :

۱- د زابل په ولایت کی :

هغه نورزی چې د زابل په ولایت کی استوگنه لری نو دوی د زابل د مرکز په کلات ،
د میزان په علاقه داری او د ترنگ او جلدک په اولسوالی کی استوگنه لری چې په
نوموړی ولایت کی یی ټول شمیر (۱۰۸۴) تنه ښودل شوی دی .

۲- د ارزگان په ولایت کی :

نور زیان د ارزگان د ولایت په لاندینی ځایونو کی استوگنه لری : د زابل په
مرکز ترین کوت او د چوره ، خاص ارزگان ، گز اب ، کجران ، شهید حساس او د دهر او د
په اولسوالیو او د نیش په علاقه داری کی چې په ارزگان کی ددوی ټوله شمیر
(۶۹۹۸۹) تنو ته رسیږي .

۳- د کندهار په ولایت کی :

نورزی په کندهار کی په لاندنیو سیمو کی میشته دی :
د کندهار په مرکز ، د دامن ، میوند ، پنجواپی او سپین بولدک په اولسوالیو او دریگ
په علاقه داری کی . په کندهار کی ددوی ټول شمیر (۷۶۸۸۸) تنه ښودل شوی دی

همداراز دوی د ارغنداب د سیند په خیته غاړه په سپیروان نومی مخای کی هم استوگنه لری :

۴- د هلمند په ولایت کی :

په دغه ولایت کی نورزی په لاندنیو اولسوالیو کی استوگنه لری : د هلمند په مرکز لښکرگاه، دناد هلی، موسی کلا، گرمسیر، ناوه بارکزی، نوزاد او نهر سراج په اولسوالیو او دواشیو او ریگستان په علاقه داریو کی . په دغه ولایت کی ددوی ټول شمیر (۸۴۵۰۷) تنه ښودل شوی دی .

۵- د نیمروز په ولایت کی :

په نور موری ولایت کی دوی د نیمروز د ولایت په مرکز او دخاش رود په علاقه داری کی استوگنه لری چی مجموعی شمیری (۸۱۸۱) تنه دی .

۶- د فراه په ولایت کی :

نورزی، دنو موری ولایت په مرکز د قلعه کا، بالابلوک، بکوا، گلستان او اناردی په اولسوالیو او دخاک سفید په علاقه داری کی استوگنه لری . د فراه په ولایت کی ددوی شمیر (۴۹۷۷۴) تنه دی .

۷- د هرات په ولایت کی :

نورزی دنو موری ولایت د انجیل، گذری، گلران، غوریانو، کهسان او ادر سکن په اولسوالیو کی میشته دی چی په نوموړی ولایت کی یی شمیر (۱۴۸۳۰) تنه ښودل شوی دی .

همداراز ددوی یوزیات شمیر د بادغیس په ولایت کی د مرغاب او غورماچ په اولسوالیو کی هم استوگنه لری .

لنډه داچی د افغانستان په لویډیځو او جنوب لویدیځو ولایتونو کی ددوی شمیر (۴۸۴۴۹۳) تنه اټکل شوی دی .

نیا زی

کمپیری دنیا زیو دنسپ شجره و گورو نو خر گنده په شی چی دوی دمتوزیو په تونیز
گورپ کی شمیرل کیزی اودلودی اولاده ده . نیازی دلودی زوی دنخپلو دریو میرمنونه
دری زامن درلودل یعنی : باهی ، جمال او خاکو چی په دوی کی باهی چی دسروانی
دلور زوی و دیر پوهیز گاره او باتقوی شخص و . نیازی په پیل کی دغزنی په شا اوخوا کی
اوسیدل . دوی داند رو غلجیا نود دبنمنی په ولسه له دغه نحای څخه لیر دو کړ .

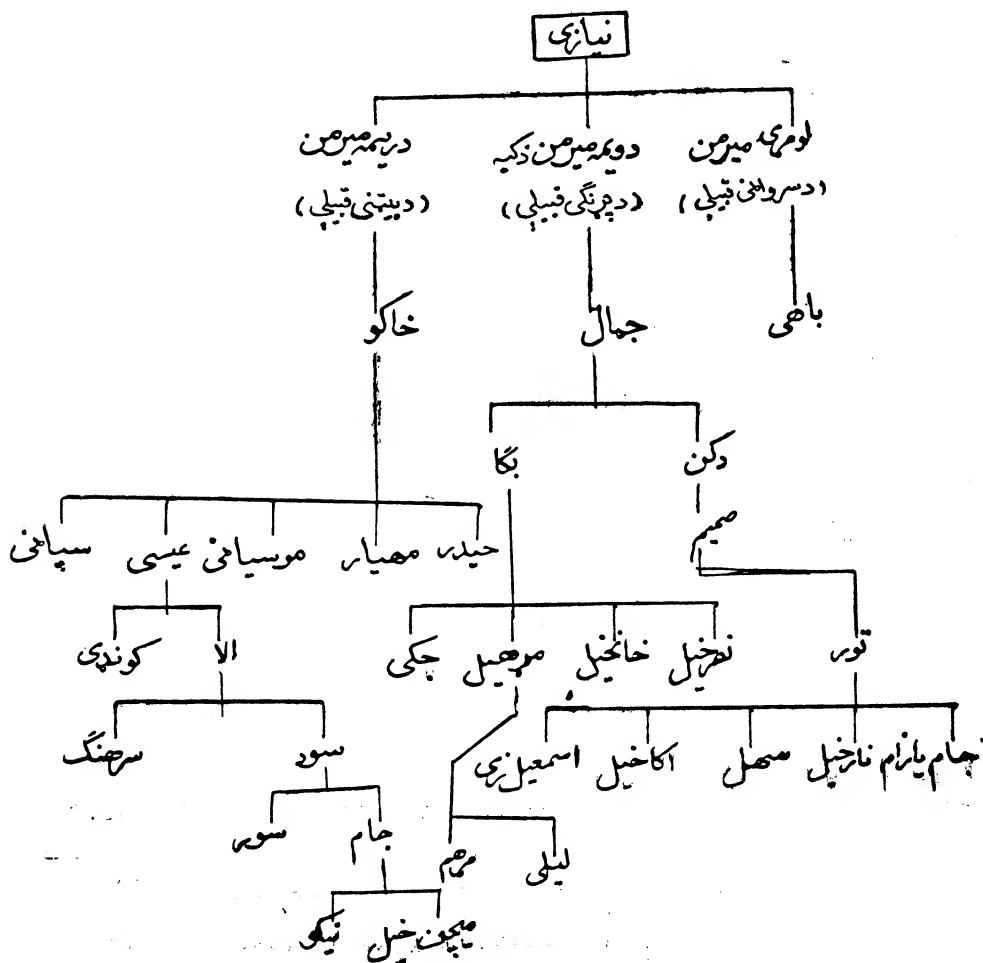
په ۱۴۵۱ ع کال چی بهاول لودی په هند کی دپښتنو سلطنت قایم کړ نو دیوه فرمان
په ذریعه یی دیر پښتانه هند ته وبلل چی دوی هتله لارل او په عسکری څانگو کی یی
دنده تر سره کوله دوی پر سلطان بهلول لودی باندی دیر گران وو . دسوری
شیر شاه دواکمنی په وخت کی دوی ته لوړ لوړ دولتی پوستونه او منصبونه ورکړل
هول چی ددوی په جمله کی هیبت خان نیازی او عیسی خان نیازی ددیر اقتدار
خواوندان نو چی هیبت خان نیازی ته داعظم همایون لقب ورکړل شوی و اود لاهور
او پنجاب صوبد اروتاکلی شوی و . په هندوستان کی نیازیو دومره قدرت او
پسر مخنگ تر لاسه کړان تردی چی د سلیم شاه سوری سره یسی سخته
مقابله وکړه چی ددی بغاوت او سرکشی له کبله دوی دتباهی سره مخامخ شول .
په افغانستان کی دعیسی خیلو موشانو او سرهنگ دښاخو نونه پرته دنیا زیو نور
ښاخونه او څانگی دومره مشهوری نه دی او اکثره په خواره واره ډول ژوند کوی .
نیازیان داباسیند په دواړو غارو د کالاباغ نه تر پنیالی پوری اود ختکو د غره
دشوقی لمنی نه تر میانوالی پوری میشته دی . همداراز د بنگشودسیمی په توغ نومی
نحای کی هم نیازی استوگنه لری . که څه هم دنیا زیو نحینی ښاخونه لکه مرهل ، کنډی
او متهی په پوونده توب اوسوداگری باندی بوخت دي خود شمیر له مخی دیر لودی .
دکنډی له ښاخ نه یو شمیر په خوست کی اوسیزی او د ځمکو خواوندان دي .

همداراز یوزیات شمیر نیازی د لغمان ولایت د الینگار په اولسوالی کی
دنیا زیو په نامه کلی او نورو کلیو کی استوگنه لری چی شمیری هاته (۱۵۳۹)

تنه ښودل شوی دی. دغزنی ولایت دده یک په علاقہ داری کی هم یو شمیر نیازی استوگنه لري. همداراز دزابل په مرکز کلات، دهلمند دنادعلی په اولسوالی، دلوگر ولایت په کلنگار اود کابل په شا اوخوا په تیره بیا په شیو کیو کی هم یو شمیر نیازی اوسیزی. د لغمان دالینگار داو لاسوالی نیازی په لاندنیو کلیو کی میشته دي: اکین آباد، شاآباد، شین گاري، شورآباد، نیازیو، الوخیلو، حاجی کلا، میاخیلو، کلاو، سلیمنکار، قصبه، تیگور، قلعه ترک، نیمنانی، کوتاخیلو، شیخانوکلا او سنگره کی:

لنډه داچی نیازی د پښتونیوه مشهوره قبیله ده. ددوی دنسب شجره په لاندینی جدول کی وگوری:

د نیازی ابن اودي ابن شاه حسین غوري دنسب شجره

وردگ

دوی په اصل کسی کړلانی پښتانه دی. ددغی قبیلې دپیدا یښت اصلی قباړی دسلیمان دغره لری دبرمل غردې چی له هغه خایه شخړه وروسته دکرلانی توله قبیله خوره شوه او په اوسنی سیمه کی میشته شول.

ددوی لویدیځ ته د هزاره جات غرونه او پاتی دریو خواوو ته یی دغاجیو دقبیلې سیمې موقعیت لري.

ددوی سیمه دواډې په ډول شمالا او جنوبا اوز ده پرته ده اوختیځ او اویدیځ ته یی غرونه موقعیت لري. (۱)

ددوی سیمه دپاراپامیزاد اونورو غرونو ترمنځ چی هغه غرونه لوگرله خرواره بیلوې دیوه اوزده گوگ په ډول پرته ده (۲) ختیځ ته غریبی په لوگر او خروار پورې او لویدیځ غریبی په هزاره جاتو پورې مربوط دي. هغه سین چی په غلطله دغزنی دسین په نامه نومول شوې دي ددوی دحمکو په جنوب کی بهیزي او دیری خمکی خروبوې همداراز دوردگو شمالی خواوې دلوگر دسین په واسطه اوبه کبزي.

تنگی، شیخ آباد، سیدآباد، شنیز، خسوات، جغتو دای میرداد اوچک ددوی دسیمې مشهور خایونه دي.

دسیدآباد، چک، جغتو او دای میرداد نه پرته یوشمیر وردگ دکونړ، هرات، هلمند، زابل، غزنی او بلخ، ولایتونو کی هم استوگنه لري. هغه وردگ چی په کونړ کی اوسیزی نو ددوی داستوگنی خایونه لوې گوریگا گاناشال او جندول دي. دکانشالیانو مشران وایی چی ددوی اصلی تپا توبی دوردگو سیمه ده او په ختیه مایار دی تقریباً ۱۷۰ کلونه مخکی یوشمیر وردگ د دیر سیمې ته راغلل چی خینی یی ددیر په سیمه کی پاتی شول او د یوشمیری دجندول گنا نشال ته راغلل. د

(۱) حیات محمد خان، حیات افغانی، ۶۳۱ - ۶۳۲ مخونه.

(۲) الفنسټون، دکابل سلطنت بیان دوهم ټوک ۱۴۴ مخ.

گانشال ځمخه دور دگړو ځینې کورونه یوسلو څلویښت کاله پخواد اسمار دځانی په دوره کې دازگام ته راغلل. دراتگ نه وروسته دوه، دځان او سالارزوداوسی ځمکو بزگران شول او بزگري یې کوله. دوخت په تیریدو سره دوی په گوریگا کې شاری ځمکې آبادې کړې او ځینې ځمکې یې په نغدو پیسو واخیستلې چې اوس هلته یو شمیر وردگ دځپلو ځمکو او ځینې یې هم داسالارزو دځمکو بزگري کوی. یو شمیر وردگ ادعا کوی چې ددوی پلرونه او ووهنوی کاله پخواد امیر عبدالرحمن خان دپاچاهۍ په لومړي کال دور دگوله سیمې ځمخه دلته راوښتیدل. ددوی پلرونه په خټه مایاردی. دراتگ نه وروسته داسمارخان دوی ته په گوریگا کې ځمکې ورکړې او دوی دگانشالیا نوسره یوځای استوگن شول. دوی دځپلو ځمکو د بزگري چاری پخپله توره کوی. په دوی کې مالداري بیځي لږه ده او دسالارزو او ماموندو سره بیځي خلط شوی دی. دژبی دلېجې په گڼون ددوی دژوند ټول اړخونه د سالارزو او ماموندو تر اغیزی لاندې راغلي دي (۱) همداراز دور دگوقبیلې هغه شمیر چې په هرات کې استوگنه لري نودري ځانته یوه محله لري چې دور دگانو محله یې بولې او د انجیل دولسو والی په اداري واحد پوري مربوطه ده. یو شمیر وردگ د هلمندو لایت دناد علی او ناوه بارکزایی په اولسوالیو کې هم میشته دي.

دوردگو دقبیلې یوزیات شمیر کورنۍ دراو لپنډې دضلعې په چچ او تنوکی اوسیزې. دور دگوسیمه ډیره شنه، سمسوره او زرخیزه ده، خودمنی موسم یې ډیر لږه دي. غنې وریجې، غنم او اوربشې یې غوره حاصلات دي. وردگ ټول دکرکلی په جاربوخت اوزیار کښن خلک دي. ځینې خلک یې دمالداري په چارو هم بوخت دي. ددوی کلی کوچنۍ دی.

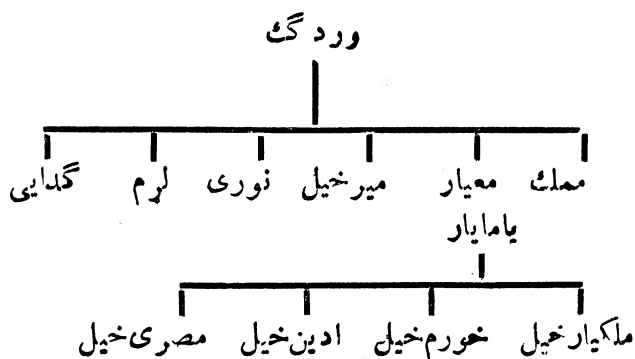
ددوی د مشهورو خیلونو نومونه په لاندې ډول دي: مکه ما یار، میرخیل، نوری، لرم، گدایی، ملاکیارخیل، خورمخیل، ادینخیل، او مصریخیل. په وردگو کې د میرخیلو څانگه د شمیرله مخی زیا ته ده چې ورپسې دمایارو

(۱) دپښتو ټولنیز - اقتصادي جوړښت ۲۲۷-۲۲۸ مخونه.

اونزوری خانزگی په شمیرکی زیانی دی (۱)

حیات افغانی د تولووردگو شمیرلس زره کوره بنودلی دی (۲)

د وردگود نسب شجره

وزیر

وزیر په کرلانیو پښتنو کی بوه ستره قبیله ده . د روایتونوله مخی ددغی قبیلې مورث اعلی (لوی نیکه) وزیر نومیده چی د سلیمان زوی اود کرلان لمسی و.

وزیر دوه زامن درلودل چی یویی خدری او بل یی لالی نومیدل (۳)

داسی روایتونو موجود دی چی وزیر او مری د خوست د شوال غره ته نژدی د برمل په سیمه کی د شینک د اولادی سره یوځای اوسیدل اودڅوارلسمی عیسوی پیری په وروستیو کی دوی د لویدیځ پرخوا و غزیدل اود توجی په قطب دېنواو کوهاټ په سرحدی غرونو کی استوگن شول او په کرار کرار د کورمی د رودنښه هگومل تردی پوری داستوگنی دیره سیمه یی په خپله قبضه کی راوسته او هلته میشته شول چی ددوی داستوگنی په وجه داسیمه د وزیرستان په نامه مشهوره شوه چی ددغه ځای مساحت (۷۰۰۰) مربع میله دی (۴)

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۳۷۷ مخ .

(۲) حیات افغانی ۶۳۲ مخ .

(۳) نومری اثر ۶۳۳ مخ .

(۴) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۹۱ مخ .

د شجرې مطابق د وزیر لومړی زوی خدري درې زامن درلودل يعنی موسی، محمود او مبارک چې موسی يی په درویش سره هم مشهور و. موسی ته له دې کبله د درویش لقب ورکړی شوی و چې دی یو پرمختللی اوزاهد سړی و چې اوس هم دده اولاده دی یو لوی ولی گڼی او د هغه وزارت چې په برلین کې موقعیت لري د خاصو او عامو زیارتگاه ده.

موسی درویش دوه زامن درلودل چې یو یې اتمان نومیده او اولاده یی په مجموعی توگه د اتمان زیو په نامه سره شهرت لري: د وزیر په خپله ورځنۍ محاوره کې اتمان زیو او احمد زیو ته درویش خیل یادویش وزیر هم وایی. دخدري د دویم زوی (محمود) زوی مسعود (مسید) نومیده چې اولاد یې ته یې مسعود (مسید) وزیر وایی او دخدري د دریم زوی (مبارک) زوی گوربز نومیده چې اولاده یې تراوسه پوری هم د گوربز په نامه سره یادېږي او دخوست په سیمه کې استوگنه لري (۱)

وزیر په لومړۍ سر کې په دوو لویو ښاخونو بانډلی و یشل شوی دی چې داحمد زیو وزیر او اتمان زیو وزیر په نامه سره یادېږي. ددوی سیمه د اداري پلوه په دوو واحدونو ویشل شوی ده یو یې شمالي وزیرستان چې اتمان زیو وزیر کې استوگنه لري او بل یې جنوب وزیرستان چې احمد زیو وزیر کې میشته دی چې ۱۹۶۱ع کال د سرشمیرنې له مخې په جنوبی وزیرستان کې داحمد زیو شمیر (۲۳۷۴) تنه او په شمالي وزیرستان کې د اتمان زیو وزیرو شمیر (۸۹۷۶۳) تنه ښودل شوی و.

همدا راز د بنو په سیمه کې هم یو شمیر وزیر او سیزې چې د اتمان زیو وزیرو شمیر پکې (۲۴۴۹۹) تنو او داحمد زیو وزیرو شمیر پکې (۱۵۳۳۹) تنو ته رسیږي. ددغو معلوما توه مخې څرگندېږي چې ددوی مجموعی شمیر د (۱۷۱۹۷۵) تنو په شا او خوا کې دی.

اوتمانزی وزیر دافغانستان سره اوزده پوله لری چی دخوست دلو بی ولسوالی
خخه دپکتیکا دولايت دبرمل تر علاقه داری پوری ادامه مومی.

همدارنگه د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی دبرمل ددلاقه داری نفوس چی
داوتمانزیو وزیرودولی خیلو خانگه پکی میشته دی (۲۰۵۱۸) تنه ښودل شوی دی: (۱)
دوزیرو د قبیلې نوی: مشهوری خانگی اوخیلونه په لاندی ډول دی:

۱- اوتمانزی: دا وتمانزیوزیروخیلونه په دی ډول دی: کابل خیل، ولی خیل،
ذلی خیل، ممیت خیل، ابراهیم خیل، مده خیل، توری خیل، منظر خیل، ووزی خیل،
حسن خیل، بوره خیل، خدر خیل، اونور.

۲- احمدزی وزیر: داحمدزیو وزیروخیلونه دادی: ذبی خیل، کالو خیل،
نصرای، بومی، شبودی، سپیرکی، محمد خیل، سعدی خیل، سودان خیل،
سین خیل، هاتی خیل، عمرزایی، سرکی خیل، بودین خیل، بیزن خیل، خوجل خیل،
توزی خیل اونور.

۳- مده خیل وزیر: سرکی خیل، علی خرن خیل، خضر خیل، لغریادودی خیل،
توریا بازیل خیل، پایو خیل، وادین خیل، نظر خیل، تخمل خیل، ادم خیل، تورسم خیل،
جمیی خیل، دری پلاری، مچه، میرسنی، عمل خیل، بوزی خیل، باشی خیل،
خوشکی تنی، اخر اونور (۲)

دوزیرو د قبیلې داستوگنی سیمې:

۱- دشوال سیمه:

په دی سیمه کی دوزیروخانگی لکه کابل خیل، جانی خیل وملکشی استوگنه
لری:

۲- دشاکسی سیمه:

شاکسی دغرونو په مینځ کی یوه اواره سیمه ده چی ملکشی، میایی، شادیگی

(۱) اضلاع، ایجنسی ها و تقایل ایالات پښتونستان ۹۹ مخ.

(۲) نوموړی اثر، ۱۰۱۰ ۱۱۷ مخونه.

اونو ناخليل پکي استوگنه لري. سربيره پردی په دغه محای کی سدن خیل، هانی-
خیل اوسپیر کی وزیر هم میشته دی :

۳- دېرمل سیمه :

دوزیروپه سیمه کی برمل دیوی وادی په شکل موقعیت لري چی محکمه یی
هوره اود کرکیلی له پاره دیره مساعده ده چی پکي کابل خیل وزیر استوگنه لري
اوزیردوبی په موسم کی خیل مالونه پکي خروی چی د موسی درویش مقبره
هم دلته موقعیت لري :

۴- درزمه سیمه :

دایوه کوچنی سیمه ده چی ښه آب و هوا لري : په دی سیمه کی داوتمانزو
وزیرود توری خیلو اومیت خیلوڅانگی استوگنه لري .

۵- دخیسوردره :

داسیمه ددورود دحلاقی سویلی برخه ته موقعیت لري . ددی دری په پورتنی
برخه کی میت خیل، په منځنی برخه کی یی توری خیل اوپه ښکتنی برخه کی یی
ددورودڅانگی استوگنه لري .

۶- شرنه :

دغه سیمه ددورولوید پخ ته پرته ده چی مداخیل، خدرخیل اوورو کی په کی
استوگنه لري :

۷- دشکنه و سیمه :

داهم یوه کوچنی دره ده چی په پورتنی برخه کی یی توری خیل اوپه منځنی
برخه کی یی میله میشته دی (۱)

۸- وابه :

وابه دجنوبی وزیرستان مرکز دی . داسیمه دوزیرودسیمه دسهیلی برخه نه

(۱) حیات افغانی ۵۰۶ - ۵۰۷ او ۵۰۸ - مخونه .

دگومل دری دهنواو چتوغرونولری ده چی جنوبی برخه یی دگومل تردری پوری
 و سیزی : وابه شمال نه سهیل خواته امتداد لری چی اوزدوالی یی تقریباً
 (۱۵) گروهه دی . دلته یوخور بهیزی چی دگومل د سیند سوه یو خای کیزی .
 دجغرافیوی موقعیت په لحاظ دوابه هوا ددوی په موسم کی دیره گرمه ده .
 په وابه کی دوتانی چی دلو دیو پشتو یوه خانگه ده استوگنه لری . همدارناز
 په نوروبرخو کی یی ذلی خیل او احمدزی استوگنه لری .

۹- دبدر سیمه :

په دی سیمه کی سپیر کی وزیراوشنگی وزیراستوگنه لری چی اوزدوالی یی
 سرکاسی گرام پوری پنځه گروهه واته اوپلن والی یی تقریباً یومیل دی .

دوزیرو کسبونه :

په پیل کی ددغی قبیلې خلک اکثره دغوا یا نو اورمو په خورلو اودمالگی په
 سوداگری بوخت وو، خواوس اکثره دکرنی، مالداری او وړیو دخرخلاوله لاری
 خپله گوزاره کوی. ددوی دپسونو وړی اعلی جنسیت لری. همدا رازدوی د وړیو
 دخرخلاوله درکه دیره گټه ترلاسه کوی .

غرنی وزیرد وزورمی هم ساتی، خو په اواروسیمو کی یی وزی لیزی دی .
 دوی داوښانوگلی هم لری، په تیره بیا هغه کوچیان یی چی دسفر اولیزد په وخت
 کی په هغو باندی دکور اسباب او کیزدی باروی . دوی کله کله ددغو اوښانو
 مخه دمالگی دسوداگری له پاره هم استفاده کوی .

ددوی په سیمه کی غنم، جوار، اوربشی او وریجی کرل کیزی، خو په غرنیو
 سیمو کی ددوی خمکی دیری لیزی دی، نوخمکه یی دخمکو حاصل ددوی
 کلنی اړتیاوې نه شی پوره کولای. همداسبب دی چی په دوی کی خمکی په لوړه
 بیه پلورلی کیزی. ددوی د اواروسیمو په خمکو باندی اکثره احمدزی وزیر
 قبضه لری چی دوی عموماً په دغو خمکو کی غنم اونخود کرې او دمنی په موسم

کي باجرې ترهغې اندازې زياتې دې چې ددوې دخوراک لس چنده ته رسيږي
اودغوې دخوراکو نه ډيره گټه ترلاسه کوي.

خوراک يې:

دوې په خورو کې عموماً دغنمو، جوارو او اور بشوله دودې او همداراز دپسونو
لهغوبنو څخه ډيره استفاده کوي. ددوې ډيرخوندور او غوره خواړه دا دې چې غټې
وريجې دژيرو غوړيو سره يوځای پخوي.

د معمولي خورونو په پرتله ددوې په غرونو کې د خرنجې دوني ميوه چې
دوې يې پورگې بولي اوږه کوي او اکثره يې دا ور بشو ددوې سره گډوي
اوبيا يې خوري.

پوښاک يې:

۱- د نارينه وو پوښاک:

ددوې نارينه عموماً اوږدې پگړې چې اوږدوالی يې له دريو گزونو تر اوو گزو
پورې رسيږي په سروی اودغه پگړۍ اکثره نيلی يا تورنگه لري. ددوې کميسونه چې د
بيلايلو توکرانو څخه يې جوړوي چين داره او بې چينه وي. همدا راز دوې يوبل
ډول پراخه کميسونه چې دډبلو وړينو توکرانو څخه يې جوړوي اغوندي او دوې
ورته په خپله سيمه ييزه اصطلاح يې کوي وايي. همداراز دوې ډيرې ښې شړي
هم جوړ وي چې څنډې او مخکينۍ برخه يې په ژيرو او سرو رينمو او سپڼسيو
هاندې ښکلي کړاي شوي وي چې دغه کار ددوې دښځوله خواتر سره کيږي او ددغو
شړيو اغوستل په دوې کې زيات رواج لري.

۲- د ښځو جامې:

دوزيرو ښځې په معمولي ډول تور تېکړې په سروې چې دغه تېکړې د ډبلو توکرانو
څخه وي، خو ځوانې ښځې چې دوی ورته په خپله ژبه نيازمنۍ ښځې وايي
اونوی پيغلي هغه تېکړې چې چمې يې بولي او سړي ژيرې او ترری ليکي ولري

په سروی او ښځینه کمیسونه چی دوی یسی سخت بولی په عمومی توگه په دوه ډوله دی :
لومړی نجلانه سخت او دوهم یی گریوانه سخت .

لومړی ډول کمیسونه (ختونه) هموما د پیغلونجو نوله خوا اغوستل کیزی او د رنگه توکرا نوڅخه یی جوړوی ، ددغه ډول کمیسونو په تهر باندی خامک دوزی نشته او هم چينداره نه دی . دویم ډول کمیسونه چی د واده شوو ښځوله خوا اغوستل کیزی له سور نیلی یا تور رنگه توکرا نوڅخه یی جوړوی او د دغو کمیسونو گریوانونه تهر و نه په سرو او یا ژیرو وړ ښځو باندی ښکلی شوی دی چی دغه کار اکثره له ښځوله خوا ترسره کیزی . ددغو کمیسونو د تهر لا ندینی برخه تر هغی اندازی پوری چينداره وی چی ټول یو ډول ښکاری ، خو د تهر برخه یی ډیره تنگه وی چی ددغو کمیسونو او ز دوالی د ښځو نه تر ښنگرو پوری ر سیزی .

د واده شوو ښځو پرتگونه له خود ډوله توکرا نونه چی رنگونه یی ژېړ ، نیلی او آسمانی وی او هغوی ورته په خپله ژبه بیگمی ، ژېړ خیش او سور خیش وایی جوړ شوی وی . دغه پرتگونه چین لرونکی او ښکتنی برخی یی تنگی وی ، خود زنگونونه پورتنی برخی یی پراخه وی . هغه وزیر چی په غرونو کی اوسیزی او غریب دی د پرتوگ پرځای یو ډول پتی د ښنگرونه نیولی تر زنگونو پوری تا وی چی دوی دغو پتیو نه په خپله ژبه وړبلی وایی . په وزیرو کی د پیغلونجو نوا واده شوو ښځو تر مینه څ ډیر ښکاره تو پیر په دی کی دی چی پیغلی نجونی یی سپین پرتگونه اوساده بی چینه کمیسونه اغوندی په داسی حال کی چی واده شوی ښځی یی برخلاف او زده چین لرونکی او گریوان لرونکی کمیسونه اغوندی .

د وزیر وښی او خبری :

ددغی قبیلې اکثره خلک پیاوړی ، قوی او اوږی ونی لری . دوی ښکلی ، گردی سترگی او پراخی تنه دی لری او او زده وینتان او ځښی پریز دی چی خپل وینتان د شرم په تیلو او ژېړ و غور یو غوروی .

داخلک په دیره مینه اوشوق خېلو مېلمنو او ددوستانو ته مېلمستیاوی ورکوي او کله چې د مېلمنو شمیر تر اتو کسانو زیات وي ورته پسه حلالوی او ددوی مېلمانه په عمومې ډول په دری کنگور یو ویشل کیږي .

۱- دمژه مری یا بنکره وره مری :

دوی قدر وړ مېلمنونه پسه حلالوی او دوسی په اندازه ور یجی ، دودی ، جیاری ، او اوگره ور سره پخوی او دهغه ته دمژه مری یا بنکره وره وایی .

۲- کونډی مری :

چې په دی مری کی چرگان حلالوی .

۳- وچه مری :

چې وچه تیکله هم ورته وایی ، لنډه دا چې ددوی مېلمه پالنه د مېلمه په حیثیت پوری اړه لري یعنې دا چې د قدر وړ مېلمه ته ښه خواږه برابر وي . (۱)

شمالي وزیرستان

دوزیر و قبیلې د پیژندلو پر برخه کی به بده نه وی چې ددوی داستوگنې سیمې هم وپیژنو. د جغرافیوی او اقتصادی پلوه وزیرستان یوه سیمه ده خو د ادارې پلوه په دوو برخو ویشله شوی ده چې یو یی شمالي وزیرستان او بل یی جنوبی وزیرستان دی. په وزیرستان کی پنځه عمده قبیلې استوگنه لری: وزیر (احمدزی او اتمان زی)، مسید (مسعود) دور، گوربز او بیتنی. چې مسید، احمدزی وزیر او بیتنی په جنوبی وزیرستان کی استوگنه لری او بیتنی د ادارې پلوه دیره اسماعیل خان او بنو پوری مربوط دی. اتمان زی، وزیر، دور او گوربز په شمالي وزیرستان کی اوسیږي.

د پاکستان له خوا دوه تنه پولیتیکل ایجنټان (Political Agents) ټاکل شوی دی چې

یو دشمالي وزیرستان په میرامشاه اوبلی د جنوبی وزیرستان په وانه کی موظف دی. دیو واحد په توگه د وزیرستان څلورخواوی په دی ډول دی: لوبدیخ او شمال لوبدیز ته یی دپکتیا او پکتیکا ولایتونه، شمال اوختیخ ته یی کورمه، تل، بنواو دیره اسماعیل خان او جنوب ته یی ژوب او د شیرانیو سیمه موقعیت لری: دشمالي وزیرستان څلورخواوی:

دشمالي وزیرستان ایجنسی دطوال البلد په ۷۰ درجو او دعرض البلد په ۳۳ درجو- کی موقعیت لری. شمال ته یی دخوست لویه اولسوالی، لوبدیخ ته یی دشوال او برملی سیمه، جنوب ته یی جنوبی وزیرستان اوختیخ ته یی دبنو ضلعو موقعیت لری. دشمالي وزیرستان مساحت ۱۸۱۷ مربع میله دی.

دفریگی او توپوگرافی پلوه شمالي وزیرستان په لاندنیو سیمو ویشلای شو: دتوچی، وادی دخیسور وادی، د شکتوی وادی، دشیره تله دښته، دکتی وادی او دکورمی وادی یوه برخه، دپورتنی توچی وادی، دډندی دښته، لکه دښته او درز ملک دښته. دشمالي وزیرستان مشهور سیمندونه توچی، کورمه، کیسوی، خیس او شکتوی دی او اکثره محکمې یی دتوچی دسیندپه واسطه چی ۶۳ میله اوږدوالی لری خړوبیزی:

شمالي وزیرستان د اداري پلوه په شپږو اداري واحدونو ویشل شوی دی چی دتحصیل په نامه یادیزی او هغه په دی ډول دی: میرامشاه، دوسلی، دته خیل، صاین وام، میرعلی او رز ملک.

د ۱۹۶۱ع کال داحصائی له مخی ددغی ایجنسی شمیر (۱۵۹۳۶۶) تنوته رسیزی چی په سلو کی ۸، ۸۲ تنه په پښتو ژبه خبری کوی: (۱)

جنوبی وزیرستان:

جنوبی وزیرستان یوه غرنی سیمی ده. څلور خواوی یی په لاندی ډول

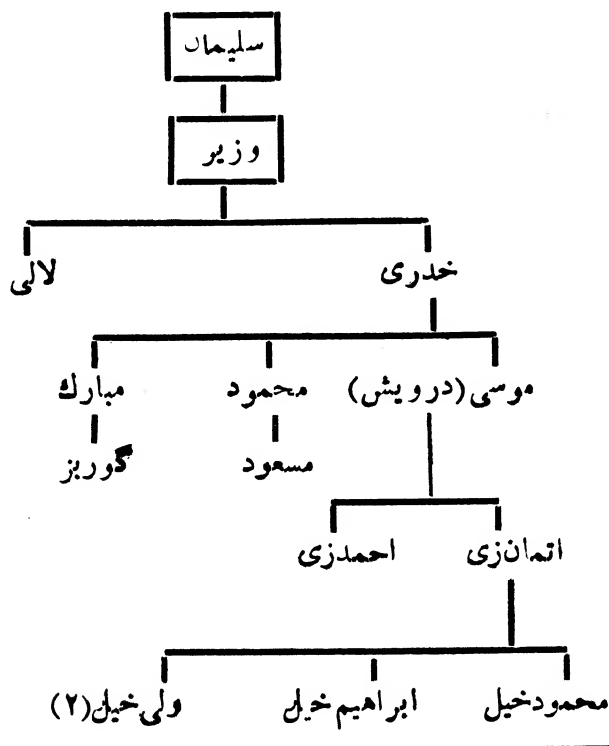
(۱) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان ۲۱-۲۲ او ۲۳ مخونه.

دی: شمالی ته یسی شمالی وزیرستان، لویدیځ ته یسی دپکتیکا ولایت او جنوب ته یسی ددیره اسماعیل خان ضلعو موقعیت لری. دجنوبی وزیرستان مساحت ۲۵۵۶ مربع میله دی:

سیندونه یسی دلویدیځ نه ختیځ ته بهیزي او دسلیمان دغرونو دلری نه راوتلی او دمنډ په ددریاب کی توئیزي: مشهور سیندونه یسی گومل او تانک زام دی: دجنوبی وزیرستان نور سیندونه خیسور، شکتوی، سپلی توی، وایه توی، شوره، شنګی او شاهوردی:

دجنوبی وزیرستان عمده قبیلې مسید او احمدزی وزیردی په ۱۹۶۱ع کال کی ددوی شمیر ۲۳۵۴۴ تنه ښودل شوی دی (۱)

د وزیرود نسب شجره

(۱) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان ۲۵-۲۶ مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۳۶۳ مخ.

هریپال

هریپال سربنی پښتانه دی او په شیرا نیو ورگډیزې. د کپ یا کپ زی بڼاخ چی د ودم اولاده ده هم په هریپال ورگډیزې اود دوی د غرنیو سیمو ترڅنگ د گومل ددری سهیل ته دوانه په سیمه کی پراته دی. ددوی رواجونه، عنعنات اود دود دستور کت مت دشیرانیو په شان دی (۱)

هری یوه هندي کلمه ده چی دڅښتن، بادار، خاوند او خدای په معنا استعمالیږي ددوی یوشمیر په ژوب هم استوگنه لری (۲)

هزاربز

دوی په اصل کی سربنی پښتانه دی او په مسومندو پوری مربوط یو بڼاخ دی : اکثریت شمیری د ننگرهار د ولایت درو داتوپه اولسوالی پوری مربوط په ځینو کلیو کی استوگنه لری. ددوی یوزیات شمیر په کابل کی دمیر و بس میدان او خوشحال خان مینی په سیمو کی استوگنه لری چی زیات شتمن اود سوداگری په چارو بوخت دی (۳). ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصائی له مخی د (۳۱۱۰) تنو په شا اوخوا کی ښودل شوی دی (۴)

همر

لکه چی دستوریانی په مبحث کی هم راغلی دی ستوری چی په ستوریانی سره مشهورو پنځه زامن درلودل چی تری، شیخی، مریزی اوامرا نو میدل چی ددوی هلوړو وارو اولادی ته په مجموعی توگه گنډا هوروايي . دستوری پنځم زوی چی همرنو میده دده اولاده دستوریانی په نامه سره یادېږي . همردری زامن درلودل چی مشا، چرمش او اهدونو میدل .

(۱) حیات افغانی ۲۵۶ مخ .

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ۴۷۰ مخ.

(۳) ماد هزار بوزو دسپین زیرو او مشرانو سره ددوی په باب همدو مره معلومات

ترلاسه کړل (لیکوال)

(۴) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل و لایات سرحدی کشور ۱۰ مخ .

دوی دبابرودقبیلې په سهیل کی پراته دی چی یوشمیری په اواروسیخواویو شمیری په غرنیوسیمو کی استوگنه لری. ددوی سهیل ته کسرانی بلوڅان اولوبدیڅ ته یی دامرزیوقبیله استوگنه لری. د دوی لوی کلی امک، پیورکوی، وچه کوی، منگلی اوگندی دی. دوی په پیل کی د مالدارۍ په چارو بوخت او پورنده وو. چیرته به یی چی کوم ښه څرخای ولید نو هلته به یی خپله گوزاره کوله. دیسه موده نه ده تیره شوی چی دوی خپله اوسنی سیمه له بلوڅونه تر لاسه کړی وه. دوی د دامان دتولو اوسیدونکو قبیلودښاخونونه وروسته میدان ته راغلل او وروسته یی دبابرودسیمې شمالی برخې هم دتوری په زور په خپلواحدودو کی شاملی کړی، دوی به په ژمی کی په همدغه میدان کی اوسیدل او په دوی کی به د موسی خیلو کا کروغره ته تلل، خو په پای کی د دوی ترمنځ یو لړ شخړی رامینځ ته شوی په پای کی هم مجبور شول چی نیمایی خلك یی خپلی رمی اوڅاروی خرڅ اودکړنی په چارو بوخت شول، خو په دوی کی دوش زی ښاخ دپخوا په څیر په پورنده بوخت دی (۱)

دوی دمنی په موسم کی په خپلواکۍ کی با جری او په پسرلی کی غنم کړی په حقیقت کی ددوی مځکه دکړنی له پاره چندان مساعده نه ده.

دوی دشمیر له پلوه لږدی او په اوومده برخو ویشل شوی دی چی احمدزی اوگدارزی نومیزی. دوی ددیسه اسماعیل خان په ضلعه کی پراته دی (۲) او د شوروی اتحاد دیوه عالم ستانیشنسکی داتنوگرافیکو معلوماتوله مخی چی د ۲۰ پیری په پیل کی ښودلی دی ددوی شمیرد (۳۵) زرو تنو په شا اوخوا کی ښودل شوی دی.

هني

ویل کیزی چی دهني قبيله هم دکرلانسى قبيلې يوه څانگه وهني دمنگل ورور. څرنه گه چي دېنوپه تاريخ کي راغلي دي دهني قبيله په بنو کي له منگلو سره

(۱) حیات افغانی ۲۸ - ۲۹ مخونه.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان ۹۷ مخ.

یوځای اوسېده چی تراوسه پوری په دغه ملک کی دهنی منډگلر په نامه شهرت لری . د شیتک اولاره چی بنو زی (بنو لخی) دی اود بنو سیمه اوس ددوی په لاس کی ده تقریباً (۶۰۰) کاله وړاندی پسی دهنی اومنگل له دغی سیمی څخه وشړل چی په دغه وخت کی یوشمیرهنی هندوستان ته لارل او یوشمیری دمنډگلو د قبیلې په لوبد یغ غره کی میشته شول (۱)

اوس دهنی د قبیلې مشهوره خانګه زومخت ، زومیت یازویمشت دی چی په کورمه کی د سپین غره ختیځ لور ته په غرونو کی آباده او دغه خانګه بیا په نورو خانګو لکه : خوبداخیل ، هوتی زی ، (واتی زی) ، منتوال ، منډان او دولت زی باندی ویشل شوی ده .

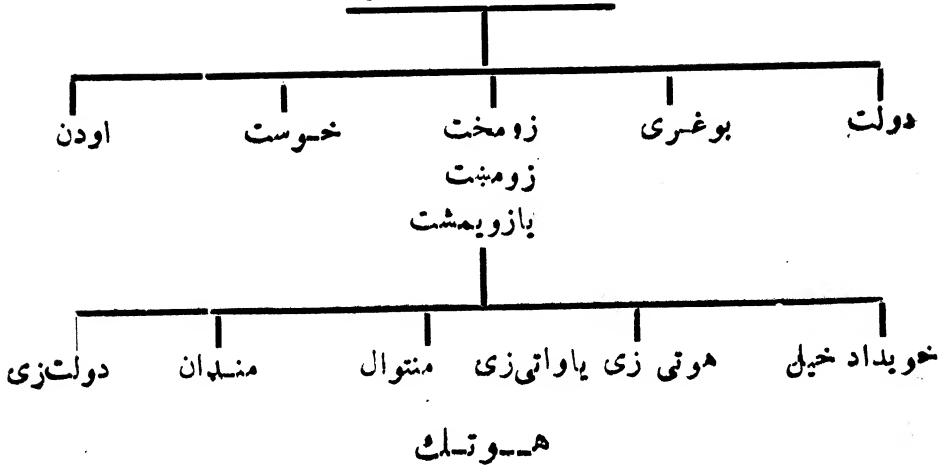
تاریخ حیات افغانی د دغی قبیلې دوسله والو کسانو شمیر (۹۰۰۰) تنه ښو دلی دی . دوی لورقنونه لری اومضبوط خلک دی . اکثره خلک پسی په کرکیله او د شیانو په خرڅولو بوخت دی . ځینی خلک یی د بهادرخیلو له کان نه مالګه استخراجوی اوگتھی ترلاسه کوی .

په دوی کی کورنی دښمنی هم موجودی دی ، خود چاسره سخته پهرنی دښمنی نه لری دوی په یوه غرنی سیمه کی ژوند کوی اوسنی مذهب اودسمل په ګوندی کی شامل دی . ۱۹۶۱ع کال دسرشمیرنی له مخی ددوی شمیر (۳۰۷۰۶) تنه ښودل شوی دی (۲)

(۱) حیات افغانی ۶۳۰ - او ۶۳۰ مخونه .

(۲) اضلاع ، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان - ۹۰ مخ .

دهنی دنسب شجره

هوتک بابا چی د (۶۶۱ - ۷۴۰ هـ ق) پوری یی ژوند کاوه دباروزوی دولوریانوران لمسی اودغلجی کړوسی دی چی په (۶۶۱ هـ) کال کی په انگر کی زبزیلی دی. څرنګه چی هوتک پوروحانی شخصیت ونوځکه خلکو هغه ته په درنه سترګه کتل اوددیر عزت او احترام په سبب یی هغه ته دبابا لقب ورکړ چی په وروسته کی په هوتک باباسره مشهور شو.

دغلجیو په قبیله کی دهوتکو ښاخ له دی کبله په لومړی سر کی شمیرل کیژی چی دغلجیانو پاچا له دغه ښاخ نه راوتلی و. دهوتکو ښاخ پخوا د شمیر له مخی دیرزیات و، خود غلجیو دسلطنت دانتقال اوزوال په وخت کی ددوی په شمیر کی لږوالی راغی.

څرنګه چی هوتک بابایو بزرګوار انسان ونوځکه ده داتغر (ه) اوسپوری مشری هم په غاړه درلوده اودملی مشر په نامه یاد یده. کله چی مغولود ارغنداب ددریاب پر غاړه پراتغراو اولان باندی تیری وکړ نو هوتک بابادملی مدافعینو په څنګ کی ولاړ اود یو باتجربه قوماندن په توګه یی دافغانی قواوو وسوق او اداره کو له. هغه دیر غلجیو قواوو په ضد سختی جګړی وکړی، په تیره بیا په هغه جګړه

(*) اتغر مرکب دی د (اته) او (غر) نه یعنی اته غرونه اودادهغه ځای نوم دی چی دکلات په سهیل ختیځ کی موقعیت لری چی دهوتکواوتوخودا ستوګنی ځایونه دی. (لیکوال)

چی دھوتکو او مغولو ترمنځ سور غره ته نژدی پېښه شوه د هغه وخت د شدېدو
جنگړنوپه جمله کې شمیرل کېږي :

هوتک بابا تر هغه وروسته چې تیري کوونکونه یې درانده تلغات وړول او
هغوی یې د خپل ملک نه وشرل نو په خپلې قبیلې کې یې ډیر شهرت پیدا کړ او د هغه
اولاده په هوتکیانوسره مشهوره شوه .

کله چې هوتک بابا په (۷۴۰ هـ ق) کې له دی نری نه سترگی پټې کړې نو تر
هغه وروسته د هغه (۲۵) کلن زوی ملکیار د قوم مشري په غاړه واخیسته . ملکیار
بابا ډیر زړور او جنگیالی سړی و. کله یې چې د قوم مشري په خپله غاړه واخیسته
نوسم د ستی د ځمکو د آبدولو او کرنې چارو ته متوجه شودده په وخت کې ډیری شاري
ځمکې آبادې او ډیر کاریزونه وکیندل شول ترڅو چې تیري کوونکي د ملکیار ددې
اقدام له کبله په ویره کې شول او تر ټولو رومې دهند مغولانودده نژراعتي پالیسي
او پرمختګ د فلجو لوبه لاره کې لوی خنډونه ایجاد او په ناڅاپي توګه یې پر-
سیوري باندې حمله وکړه او د ملکیار سره یې سختې جګړې وکړې. که څه هم په
پیل کې پښتنو ددې ناڅاپي یرغل له کبله ډیر ځاني او مالي زیانونه او تلغات ولیدل
او ډیری کورنۍ یې له دغه ځایه ژوب، مرغه او وازی خواته وکوچیدلې، خو سره له
دې هم پر یرغلګرو باندې بریالۍ او دوی یې له سیوري نه وشرل . (۱)

په دې باب چې ملکیار څو کاله د قوم مشري په غاړه درلوده او په کومه نېټه وفات
شوی صحیح او ثقه معلومات په لاس کې نه لرو. بارتولد د هوتکو د عروج په باب لیکي:
«د ۱۸ پیړۍ په لومړۍ سر کې پښتنوپه فارس کې د صفویانو د دولت له لوبدلو
او په هند کې د مغولو د ستري واکمنۍ له نریدو نه استفاده وکړه او هماغسې
چې غوری غرنۍ (له غور نه) په دولسمه پیړۍ کې اوچت شوی وواو یوه
لوپه ستره واکمنۍ یې جوړه کړې وه بیا لوری پولي ته ورسیدل (۲)

(۱) هوتکي ها ۳- ۴- او ه مخونه .

(۲) کابل مجله، ۱۳۳۸ کال ۳ گڼه ۴۱ مخ.

په ۱۷۰۹ کال میرویس لیکه د خلیجیانو (غلجیانو) مشر پر کندهار برشاو خبره یی دی حله ورسوله چی دده زوی محمود شاه په ۱۷۲۲ع کال کی ایران و نیواو د ایران تولواک هم شونادر شاه چی د غلجیانو له اهمیت نه خبر وود هغوی د ماتوله هڅه یی کړه او هم یی دابدالی پښتنو مشران په خپلو لښکرو کی سرلښکران کړل. احمد د ابدالیانو مشر له هماغه وخته هڅه په کندهار کی پایتخت و نیواو افغانی خپلواک د ولت یی جوړ کړ.

ایرانی نادر شاه د کندهار تر نیواو وروسته د هوتکود ښاخ پنځلس سوه کورنی ایران، ترکستان او هندوستان ته تبعید کړی چی له هغوی له جملی نه یوشمیری په بخارا، مازندران او د ایران په اردبیل کی میشته دی.

د افغانستان په ځینو ولایتونو کی دوی په لاندی ډول میشته دی :

۱ - د زابل په ولایت کی :

د زابل په مرکز د کلات په ښار، شاه جوی او شینکی په اولسوالیو او د میزان اواتغر په علاقه داریو کی چی په قهرل زابل کی ددوی شمیرد (۱۶۱۲۶) تنو په شا او خوا کی ښودل شوی دی (۱)

۲ - د کندهار په ولایت کی :

یوشمیر هوتک د کندهار په مرکز کی هم استوگنه لری چی شمیری د (۲۰۰۰) تنو په شا او خوا کی ښودل شوی دی :

۳ - د غزنی په ولایت کی :

د غزنی ولایت د جغتو د اولسوالی درشیدانو په نامه دره کی زیات شمیر هوتک استوگنه لری چی شمیری د اتوزرو تنو په شا او خوا کی ښودل شوی دی . (۲)

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل سرحدی کشور ۸۹ مخ.

(۲) دکابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو د پوهنځی د استاد ښاغلی پوهنمل خالق رشید څخه

په غزنی کی د هوتک په باب معارومات.

۴- د نیمروز په ولایت کې:

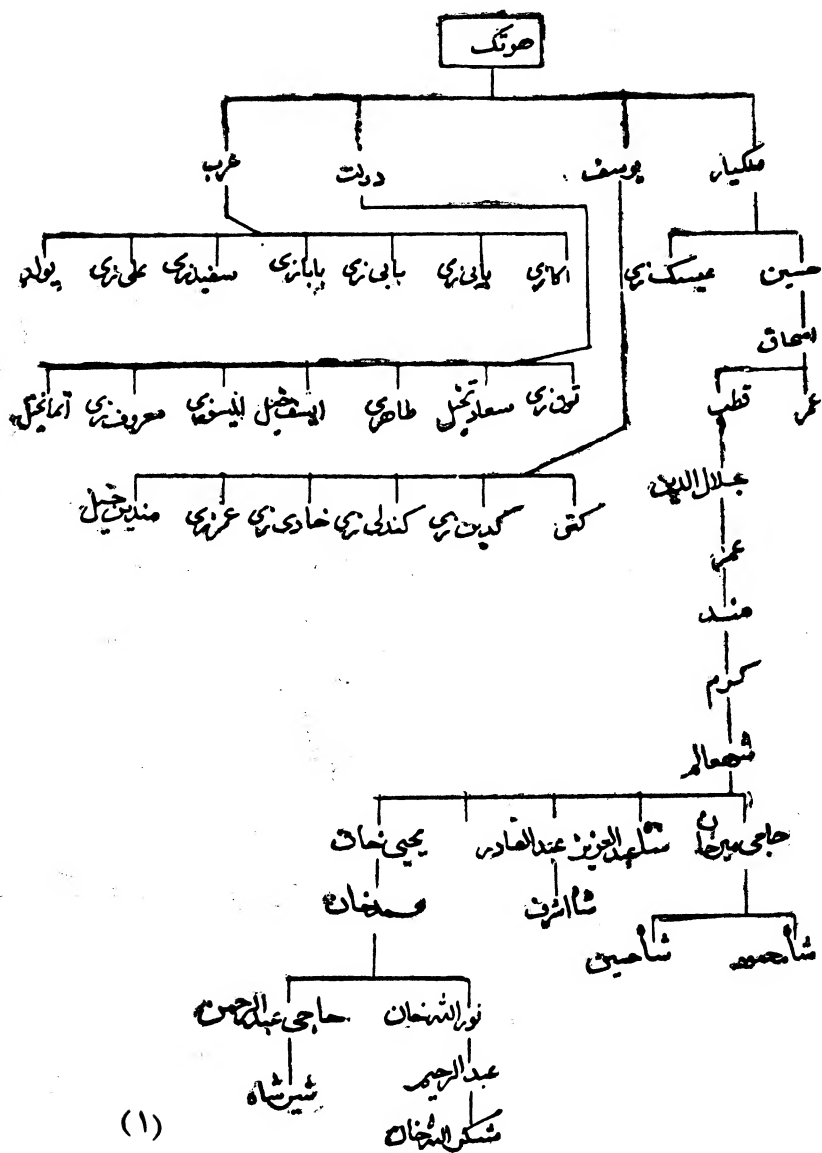
د نیمروز د ولایت په مرکز زرنج او د کنګ په اولسوالۍ کې یو زیات شمیر هوتک استوګنه لری چی په نوموړی ولایت کې ددوی مجموعی شمیر (۶۳۹۳) تنه ښودل شوی دی. هوتک د زابل په ولایت کې عموماً په مرغه، بادین، دسورغره په دواړو خواوو او د مقر په سهیلی برخو کې د توخو سره یوځای میشته دی او په همدوی ډول د کرنی اوسود اگری په چارو بوخت دی:

د هوتکو ښاخونه په لاندی ډول دی:

بساړی، مالیزی، لغزی، همزی، رمیزی، اکازی، بسابوزی، شیری، اسحاقزی، باوخیل، شریفخیل، خردیخیل، ملویخیل، اتلخیل، شاکمخیل، مندیزخیل، ادی زی او کوندی زی (۱)

همدا راز یوشمیر هوتک د لغمان ولایت د قرغیو په اولسوالی کې هم استوګنه لری چی شمیر یی چندان ډیره دی: د هوتکو شو کورنی د کابل د خرخی پله په شا اوخوا کې هم استوګنه لری.

د هوتک ابن هارو دنسب شجره

هو د

د حیات افغانی په تاریخ کی د لو اونیو دنسب په شجره کی د هو د ذکر شوی دی . دا یوه مشهوره قبيله ته ده اونه بی نوم چندا ن شهرت لری:

(۱) حیات افغانی ۲۵۷ مخ .

مندرو او یوسفزی، خونن ورځ مندر هم دیوسفزی یو په نامه سره یادېږي. یو سفزی
عموماً په سوات، پېښور، ملکنډه، مردان او هزاره کی میشته دی.

څرنګه چې دنسب په شجره کی راغلی دی څر شېبون د سربېن زوی و. څر شېبون
دری زامن درلودل چې کندی، زمند او کاسی نومیدل.

کند دوه زامن درلودل چې یو غری نومید چې دهغه اولاده د غور یاخیلو په نامه
سره یادېږي دوهم یی یی څښی، شخی یاخانی و چې یوسفزی هغه په هېښو ژبه د خوځی
په نامه یادوی.

داخون درويزه په قول چې په دغه قبيله کې یی ډیر ژوند کړی دی داسی
ویل کېږي چې د شخی یاخانی لومړنی میرمن مرجانه نومیده او مند او مک یی
زامن وو.

داخون درويزه دوینا سره سم منددوه زامن درلودل. دیوه نوم یوسف و چې
او لادی ته یی یوسفزی وایي دویم عمر نومیده چې اولاده یی په مندر و سره
شهرت لری.

داسی ویل کېږي چې یوسف پنځه زامن درلودل چې عیسی، موسی، مالی،
اکو او اوريا نومیدل. د عیسی یوولس زامن وو. داسی ویل کېږي چې یوځل
مغولود دوی څاروی بیولسی وو او عیسی د خپلو زامنو په ملګرتیا مغول تعقیب
کړل چې نوموړی د خپلو نهو وارو زامنو سره د مغو لوسره په جګړه کی وو.
ژل شو. پاتې دوه زامن یی چې ژوندی پاتې و ویو یی حسن نومیده چې اولاده یی
د حسن زیو په نامه سره یادېږي دویم یی یعقوب نومید چې نسل یی په
یعقوب زیو شهرت لری. پته دی پاتې نه وی چې د عیسی یو زوی دده تر مړینې
وروسته هم زیږیدلی و چې اکانو مید او اولاده یی په اکازیو سره شهرت لری.
د عیسی د درې وارو زامنو اولاده د تور غره نه نیولی دمه ابن ترغرونو پوری میشته دی
او اکازی د اباسین په ختیځو غره او د اخیل د اباسیند په لوی دیمه غره آبا دی.
د یوسف دوو زامنو اولاده موسی او مالی اولاده په بونیو کی آبا دی.

همدا راز د یوسف د پنځو زامنو په جمله کې اوریا له دی کبله په (بادی) سره مشهور و چې دی ډیر کبرجن انسان و او دده اولاده د بادی خپلو په نامه سره یادېږي. داسې روایت موجود دی چې کله اوریا دخپلو وروڼو سره پلرني جاېداد وېشه نو موری هم دخپلې برخې غوښتنه وکړه چې په دغه وخت کې ده خپلې مور ته ښکتنځلی و کړی او د هغې سپکاوی یې وکړ. چې مور یې هم ورته ښیراوی و کړی او د هغه د ښیر او و د قبیلې د لاه کبله دده اولاده ډیره نه شوه او په چغزو کې شامل دی. د یوسف د پنځم زوی نوم اکو و چې اولاده یې په کوز او برسوات، ډبر او پنځ کوری کې میشته دی. اکوزی بیا په دوو څانگو وېشل کېږي چې یو یې خوا جوړی او بل یې رانی زی دی چې رانی زی هم په اوو څانگو وېشل شو دی سم رانی زی او بر رانی زی، سم رانی زی د مقبوضه سیمو نه د ملکند تر غرونو پورې آباد دی بر رانی زی د ملکند نه پورته میشته دی.

یو سفزی اکثره د کرنې په چارو بوخت دی. لږنې یې د سوداګرۍ چاری هم سر ته رسوي.

د یو سفزیو لو مړنې استوګنځی :

داسې و یل کېږي چې د یو سفزیو لو مړنې استوګنځی خوږه مرغی و ه چې او غستان ته نژدې د سو زغر او غنډان تر منځ موقعیت لري. حیات محمد خان په خپل مشهور اثر حیات افغانی کې لیکي : د مرغه نه مقصد چمن او د غور نه مقصد آباد او شین دی چې د دواړو کلمو معنی (شین چمن) دی همدارنګه دودول غرنیو وښو ته هم غوړه وایي او دغه بوټی ښایي د مرغه په نامه په کوم ځای کې راشین شوی وي او د نو مورچې بوټی د زیاتوالي په سبب دغه ځای په غوړه مرغه نومول شوی وي.

کله چې پټننو د کند هارشا او خدواسیمې سره و ویشلې نو د نویزو برخه د کند او محمد یعنی د ځایني خپلو او غور یا خپلو تر منځ و رسېدله. دغه ونه و ه چې په ښه بڼه کې به د کند او محمد اولاد په لاه بلل سره مرسته نه

شوه کولای . د آبا دی په وچه د خاښی خیلو قبیله چی یو سفرزی او مندرچی
 ښاخو نه دی د غو ریا خیلو په پر تله تر ینو ته نژدی دی او د هغوی برخه
 دارغستان ویا له یا نه و چی هغه ویا له تر ینو ته نژدی و ه او د هغی ویا لی
 په سر د خښی او تر ینو تر منځ شخړی را میځ ته شوی چی په نتیجه کی د هغه
 شخړی د وینو په تو یو لو بان دی بدلی شوی . په دغه جگړه کی تر ین د
 خاښی خیلو په قبیلې بان دی بریالی توب تر لاسه کړ چی ځینی خښی وژل
 شول او پاتی یی له ملکه وشړل . دز مند او غو ریا خیلو څخه هیڅوک
 ددوی ملا تر ته را ونه رسیدل ، په پای کی د خښی قبیلې خپل وروڼ
 غو ریا خیل ته پناه ور وړه او هغوی دوی ته یوه توبه خرابه ځمکه ورکړه . ویل
 کیږی چی د کندهار په ځمکو کی د پسرلی په موسم کی د زیاتو اورښتونو
 په سبب ډول ډول واښه زرغو نیزی او داوړی په موسم کی د گرمی په پیل سره
 دغه واښه وچیژی او توفیزی او په دغو وینو بان دی توبل کال حیوانات گو زاره
 کوی او خوری یی . کله چی داوړښت په موسم کی زیات بارانونه وشي نو سیلاب
 دغه واښه له ځانه سره وړی او رمی او مالونه له سختیو سره مخامخ کیږی له بده
 مرغه په هغه کال هم داوړښت د زیاتوالی له کبله د غو ریا خیلو مالونه او رمی له سختی
 سره مخامخ شول نو په دغه وخت کی دوی یی همی وکړه او هغه ځمکه یی چی
 خښو ته ور بخښلی وه په زوری له دغی قبیلې څخه واخیسته او دغه قبیله له
 هغه ځای څخه هم وشړل شوه او په گارا اونو شکی کی میشته شوه . دغه ځای چی
 دشت لوط ته نژدی دی د بلوچستان شمال ته پروت دی . د لوط دښته یوه لویه
 مالگینه دښته ده چی اوس یو بلوڅ خان پری قبضه لری .

لنډه داچی په هغه وخت کی یو سفرزی یا مندرچی د خاښی د قبیلې یو ښاخ دی
 دوگر وشمیوی دی رزو . څه موده وروسته یعنی د څوارلسمی عیسوی پیری په پیل
 کی چی له هغه وخت نه تقریباً شپږ اووه سوه کاله تیریزی دغه قبیله د گارا اونو شکی
 څخه د کابل په لور وخوځیده . د تر کلانیو او گگیانیو نه پرته چی هغه هم د کرلانی

پاکړرانی یو ښاخ دی د تالک او گومل درې له لارې را روان او په دغه قبیله کې ورگډ شول. دمېن زیو قبیله چې د زمندله نسل څخه ده هغه هم د زمندله پاتې قبیلې څخه ناراضه او دیوسفزیو سره د کابل په لور روانه شوه او کله چې د دغه ځای شاوخوا ته راوړسیده نو په دغه ځای کې یې استوگنه غوره کړه او د ابوسمید د زوی مرزا بالغ بیگ سره یې د تخت د نیولو په وخت کې د یوه مړسته وکړه او د دوی په مړسته نوموړی د کابل په تخت کېښاست.

مرزا بالغ بیگ په پیل کې په دغه قبیلې د یو مهربان واکمن په توګه د دغې قبیلې په شمیر او شتو کې زیاتوالی راغی نو د کبر له کبله یې د مرزا بالغ بیگ حکومت ته اهمیت نه ورکاوه او سرکښی او بغاوتونه یې ملاتړوله. مرزا بالغ بیگ چې په دغه وخت کې یې قوت او نفوذ زیات شوی و د دوی د کارونه ونه شول ازغملای نو ځکه یې د هغوی دله منځه وړلو ته پاره په یو لړ اقداماتو پیل وکړ په دغه ډول یې دیوسفزیو او گګیانو ته د منځ یې اتفاقی و او چولسه او وروسته یې د گګیانو او وځپل پوځ په ذریعه پر دوی حمله وکړه. له دوی څخه یې څو تنه ووژل او پاتې یې د کابل په غرونو او درو کې خواره واره شول. په دغه وخت کې په نوموړې قبیله کې درې تنه شیخان موجود وو چې دوه یې سره وروڼه و چې یو یې مراد او بل یې مدد نومیده او دیوسفزیو قبیلې د عیسی زوی ښاخ څخه ودریم یې شیخ عثمان و چې ملی زی و. دیوسفزیو له دغو دریو تنو څخه یې یو د لښکر د مشر وټاکه او د مرزا بالغ بیگ او گګیانو سره یې په جګړې لاس پورې کړ. مرزا بالغ بیگ ښځه ماتې وخوره. له دغه بریالیتوب څخه وروسته دیوسفزیو زیات یاغي او وځپل سړي شول.

مرزا بالغ بیگ د سولې نه پرته بله چاره ونه لیدله. ده څو تنه سړي دیوسفزیو ته واستول. د دوی ملکان یې راوغوښتل او د هغوی یې دیر عزت وکړ. دیوسفزیو د مرزا بالغ بیگ په دغه چل واک و اوغولیدل او هر ورځ به یې له ده سره تګ او راتګ کاوه. یوه ورځ مرزا بالغ بیگ دیوسفزیو ته سوه تنه مشران په داسې حال

کي چي ټول يسي يسي وسلې ووپرته له يوه تن نه چي دچغزۍ دښاخ څخه واود
محمودزوي محمود نومېده له ځان سره په پټه يوه چاره راوړي وه ميلمانه کړل
کله چي محمود دمرزاالغ بيگک بد نيتي وليدله نوخپلو ملگروته يي وويل که ستاسي
خوښه وي نو زه به مرزاالغ بيگک ووژنم خو ټولو ملگرو يي دې له دغه کساره
څخه منع کړ او ورته يي وويل چي بايد دنملک حق ادا کړي ښايي دې له مـوژ سره
بدونه کسري .

دجنگاپه نامه يوتن چي گگيانې واود يوسفزيو سره يي دښمني درلوده دکابل
پاچا مرزاالغ بيگک ته داسي مشوره ورکړه چي په دومره زيات شميرکسان په يوه
ځاي کي بي وسلې لاس ته راتلای نه شي بايد وخت غنيمت وېولو او ټول ووژل شي
چي مرزاالغ بيگک هم نوموړي مشوره ومنله او ټول يي ونيول . پرته له يوه تن
نه چي ملوک احمد نومېده اودمقتولو ملکانو دوروستي غوښتنې په سبب بچ پاتي
شونوړتول يي ووژل .

ملوک احمد دپرخوانمرده او دلور همت خاوند و . ددغواتوسووتنوملکانو
تروژل کيدو وروسته پاتي يوسفزي اوڅشي دکابل دشا اوخوانه په ديريبي وزلسي
حالت وشړل شول اودننگرهارخوانه وکوچيدل . دترکلاني ښاخ په لغمان يالمغان
کي ميشته شول . څه موده وروسته ديووسفزيو او احمدزيو تر مينځ اختلاف پيدا شو
او حصارک ته نژدې ددواړو قبيلو تر مينځ سخته جگړه رامنځ ته شوه . په پای کي
يوسفزي په دوي باندې بريالي شول . تردغي جگړي وروسته يوسفزي اومندرهم
دپېښورخوانه وخوځيدل اودخيبر دري له لاري دغه ځاي ته ورداخل شول .

په هغه وخت کي دپېښور ښار له نن څخه دير توپير درلود . هغه قبيلې چي اوس
هلمته ميشته دي په هغه وخت کي په لويديځ افغانستان کي اوسيدلي اودپېښور
ميدان او اواره سيمه او ورسره ترلي نوري سيمي ديوه داسي قوم ترسلطې لاندې
شوي چي اوس هيڅ هلته نشته او شړل شوي دي . دترکلاني قبيله چي پخواپه
لغمان کي اوسيده اوس دباجوړ په سيمه قبضه لري .

کله چی یوسفزی دپیشورختیڅوسیمونه را ورسیدل نو د سفید سنگ په نوم یو ځای ته راغلل او ملکانو یی دجرگی په ډول ددلازا کوله قبیلې څخه دخپلې گوزاری له پاره ځمکه وغوښته چی نوموړی قبیلې د سخاوت له مخی یوه توتو ته ځمکه دوی ته ورکړه . کله چی نوموړی قبیله په ځمکه کی میشته شوه نو د شلمانۍ قبیلې څخه یی داو بوغوښتنه وکړه او کله چی هغوی داو بوله ور کولونه ډډه وکړه نو د هغوی سره یی په دښمنی لاس پرری کړ .

یوسفزی دواپی ته راغلل او هلته میشته شول او په دغه ځای کی یی د شلمانۍ له قبیلې سره چی په پخوا وختونو کی یی په اشغرباندی سلطه تیشگه کړی وه د جگری له پاره تیاری ونيو . په دغه جگره کی د شلمانۍ قبیله له اشغرخه وشرل شوه چی دغه شرل شوی خلک د سوات خوانه ولیزیدل .

د سوات واکمن دوی ته دالا دهند په سیمه کی داوسیدول . پاره ځای ورکړ . دیوسفزی و قبیلې ته د اشغرونه پرته د باجوړ د سیمې هغه برخه هم په لاس ورغله چی ددلازا کوپوری متعلقه ده . په دغه وخت کی دیوسفزیو او دلازا کوتر منځ دښمنی پیل شوه . که څه هم ددغه دښمنی اصلی علت د ځمکی د نیولو له کبله و خو ښکاره علت یی آنخون درويزه داسی لیکلی دی : «په هغه وخت کی دلازاک دمیره لنگر کوټ په سیمه کی میشته و او یوسفزی په دغه وخت کی په اشغر کی پراته وو ، خو څرنگه چی دلازاک دمیره لنگر کوټ څرخایونه و نیول نو دیو سفزیو رمی او مالونه دغو څرخایونو ته تلل او دغه مالونه به ددلازا کو په واسطه لو تیدل او هم کله به چی دیوسفزیونه کوم تن د سوادگری له پاره ددوی سیمې ته تنگ اوراتنگ کاوه هغه به یی خور اوه . لښه دا چی دوی نل ددلازا کوله لاسه په تنگ او مللک احمدخان چی په دغه وخت کی دیوسفزیو او مندر و قبیلې مشر و داسی پریکړه وکړه چی باید تهل دخاننې خیلو په مرسته د دښمنی قبیلې سره په جگره لاس پوری کړ . د مهمن زیو قبیلې سره له دی چی دیوسفزیو سره یی دښمنی درلوده په دغه وخت کی له یو سفزیو سره

یوځای شوه. په دغه وخت کې ملک احمد دوی ته په ننوتی ورغی او هغوی هم له یوسفز یوسره مرسته ضروری وگڼله گڼیانی هم له دوی سره یوځای شول او اتمان خیل لادپیل نه له دوی سره یوځای و. د تر کلانیو نه پرته نور ټول ځینی، مهمن زی، او او تما- نخیل هم سره یوځای شول او د دلازا کو جگری ته یی ملاوت را له بلی خوا دلازاکی چی پخپلو میر و بانندی مغر وروپه جگری پیل وکړ چی دعیسی دلگیدو په سبب زیات شمیر خشی ووژل شول په پای کی د دواړو تر منځ د تورو په ذریعه ډیره کلکه جگریه وشوه او کله چی د دلازا کو د قبیلې مشر دزنگی زوی ووژل شو نو په دغه وخت کی دلازا کله میدان ته وختیدل او د کابل یا لنډی سین نه قطب خواته د دوی ټول ملک یوسفز یو لاس ته ورغی. د دوی مقصد د تر لاسه کولو وروسته دوی په دی فکر کی شول چی سوات هم ونیسی او د دوی د مشرانو ملک احمد او شیخ ملی په اجازه ټولوقبا یلو په دی اتفاق وکړ چی د سوات په لوری وخوځیږی او د شاه کوټ دری ته نژدی خپله اردو گاه جوړه کړی. د سوات خلک په هغه دری بانندی راټول شول اولاره یی بنده کړه. لنډه دا چی دوی په تدریجی ډول د دولسو کالو په موده کی ټول سوات ونیوه او د تالاش وادی هم د دوی لاس ته ورغله. کله چی سلطان اویس سواتی په ځان کی دمقابلې کولو توان ونه لید نو د سوات نه د کافرستان په لور روان شو او هلته یی دیوه نوی دولت بنسټ کیښود.

هغه وخت چی یوسفز یو د سوات سیمه ونیو له نو بیاشیخ ملی نوموړی علاقه په دوی بانندی ویشله په دی ډول چی اشغری مهمن زیو ته ورکړ. ددی له پاره چی دوی په ښگرهار کی دیوسفز یو د جگری په وخت کی چی د دلازا کو سره یی کړی وه دیوسفز یوسره مرسته کړی وه دواپه یی گڼیانیو ته ورکړه چی تر اوسه پوری هم هلته استوگنه لری. پاتی ملک یوسفز یو او مند روت په پوښودل شو. که څه هم د شیخ ملی د ویش وخت معلوم نه دی خو داسی اټکل کیږی چی د (۱۵۲۰ع) په شاوخوا کی په ترسره شوی وی.

دیو سفزیو مشهوری خانگی :

حسن زی، مداخیل، اکازی، الیاسزی، چغری، نوزی، اکوزی، خواجوزی،
باچی زی، رانی زی، مالیزی، سلطان خیل، نصرالدین خیل او پاینده خیل.

داسوگنی سیمی او شمیری:

۱- ددیر په ضلعه کی:

ددیر په ضلعه کی دیوسفزیو بیلا بیلې خانگی لکه: پاینده خیل، نصرالدین خیل،
سلطان خیل او عیسی خیل استوگنه لری چی په نوموړی ضلعه کی یی شمیرد ۱۹۶۱ ع
کال د سرشمیرنی له مخی (۲۵۹۶۹۶) تنه ښودل شوی دی .

۲- دمل کنډ په اړجنی کی:

په ملکنډ کی دیوسفزیو شمیر (۵۸۶۴۲) تنوته رسیزی .

۳- په سوات کی:

په سوات کی دیوسفزیو شمیر (۶۲۶۹۹) تنه ښودل شوی دی .

۴- د پېښور په ضلعه کی:

دپېښور په ضلعه کی دیوسفزیو شمیر (۱۱۷۱۸۳) تنه ښودل شوی دی .

لنډه داچی په سوات، پېښور، ملکنډ، مردان او هزاره کی د دوی مجموعی
شمیر (۱۲۸۷۹۶) تنوته رسیزی .

دپورتنیو سیمو څخه پرته یوشمیر یوسفزی د افغانستان د کونړ، ننگرهار
کنډز، لوگر اود کابل په ریشخورو کی هم استوگنه لری. په ننگرهار کی یوسفزی
دکامی په اولسوالی کی استوگنه لری چی شمیر یی د (۱۶۳۱) تنو په شاوخوا کی
ښودل شوی دی .

همداراز یوشمیر یوسفزی دهند په فرخ آباد، بهوپال، کونال، رام پور،
روهیا کنډ، بریلی، فگینه او کشمیر که هم میشته دی .

نتیجه گیری

دپشتنی قبیلو داتنو گرافی په باب دغه لیکنه چې دالفبا په ترتیب سره ستاسو مخی ته پرته ده زما ددوه کلنو علمی هلوځلو اوڅیر نو نتیجه ده. ددغه اثر په څیر نه کی هڅه کړی ده چې دپشتنی قبیلې، ددوی ښاخونه، څانگی اوخیلونه، ددوی داستوگنۍ سیمې، دنسب شجرې، ددوی شمیر، دتسمی وجه اوهمداراز ددوی ددودونو په باب څه ناڅه معلومات وړاندې کړم، خو له څرنگه بهی ددغه کتاب په سریزه کی ماکشلی دی چې دغه څیر نه اکثره په کتابی او کتابتونی څیرنو ولاړه ده او مالله بده مرغۍ دمساعدا وشریط دزشتوالی له کبله ونه شول کولای چې په دغه برخه کی مساحوی څیر نه اوریسرج وکړم چې البته دمساحوی ریسرج او څیرنی په صورت کی به داکار نور هم ښه شوی وای ځکه که په دی دی برخه کی مساحوی څیر نه شوی وای کیدای شو ډیر هغه موضوعات چې دلته زما په څیر نه کی پاتی دی رابر سیره او په ډاگه شوی به وای.

زه بشپړه عقیده لرم که چیری په راتلونکی کی داچول اتنوگرافی کی څیر نه ترسره کیږی په حتمی توگه دی دمساحوی څیر نو امکانات او زمینی برابری شی خو زما په کار باندی یو څه نور معلومات هم ورزیات شوی و، خو سره له دی هم زه دپشتنی قبیلو په باب له دغی څیرنی څخه لاندی نتیجه گیری کوم او خپل پیشنهادونه هم ورباندی زیاتوم:

۱- که څه هم په دغه لیکنه کی دځینو قبیلو ددودونو او ددوی دکلټور په باب څه ناڅه لیکل شوی دی خو څرنگه چې داکار زما په پروژې پورې اړه نه درلوده نو هغه می په لنډه توگه بیان کړی دی که په راتلونکی کی داچول څیرنی

نرسره کیزی نو بده به نه وی چی کلتوری برخی بی هم په بشپړه توګه وڅیړلی شی که څه هم پښتانه په مجموع کې که د پښتنو په هر ترانسیز ګروپ اودلی پوری اړه ولری دیورته دودونه، نرخونه اوځلی لری چی بنسټ یسی پر پښتونولي اینښودل شوي دي، خو دغه دودونه او نرخونه کله کله په بېلا بېلا پښتني قبیلو کی سره توپیر لري .

۲- زما په عقیده که چیری په راتلونکی وخت کی داسی څیړنی ترسره کیزی نودهغو قبیلو په باب چی اتنوګرافیکي څیړنی کیزی ددوی د استوګنی دسیمو او نورو کلتوری برخونمشو او عکسونوته هم اړتیا لیدله کیزی .

۳- که چیری په دغه برخه کی دراتلونکو څیړنوله پاره د هرولایت په سطحه چی هلمه پښتانه اوسیزی یویوتن با صلاحیته او تجرب محقق وټاکل شی نو دا کار به ډیره ګټوره نتیجه ولری .

۴- که چیری په راتلونکی کی د پښتو څیړنو د بین المللی مرکز په سطحه دقبایلو او کوچیانو د څیړلو په مقصد جلا جلا د پارتیشنونه جوړ او په دغه برخه کی ټکره او پیاوړی کسان چی په دغه برخه کی د تحقیقاتو او څیړنو توان ولری وټاکل شی نو په راتلونکی کی به په دغه برخه کی زموږ هغه نیمګړتیاوی لیری شی چی موږ ورسره لاس او ګریوان یو .

۵- همداراز د پښتنو د اتنوګرانی په برخه کی باید د پښتو څیړنو د بین المللی مرکز هغه شمیر غړو ته چی په دغه ساحه کی پلټنی او تحقیقات کوی دټکره او جړبو کسانو ترلار ښه وونی لاندی علمی کورسونه دا یو او جوړ شی خو زموږ محققین ترڅیړنو دمخه د اتنوګرافی په باب علمی پانګه ولری .

په هر حال زه پای کی دخپلی دغی څیړنی څخه د نتیجه ترلاسه کولای شم چی زما دغه اثر چی د پښتني قبیلو د پیژندلو په باب لومړنی منظم اثر دی ښی ګټی به نه وی اودهغو کسانو پسو ښه نوبه په محو اب ورکړاؤ شی چی به دا راز تحقیقاتو بوخت دی .

ماخذونه او منابع

- ۱- الفنستون، مونت سترارت، د کابل سلطنت بیان، دوهم ټوک، د دوکتور محمد حسن کاکړ ژباړه، د پښتو څېړنويين الملی مرکز، د آريانا مطبعه ۱۳۶۱ هـ. کال .
- ۲- بانډه وال، حسن گل، د پښتني خيلو فر قاموس، د پښتو څېړنويين الملی مرکز ۱۳۶۵ هـ. کال، (نا چاپ) .
- ۳- بريښی، حافظ المملک نواب حافظ رحمت خان، خلاصه الانساب (پښتور اکیډيمی) پبلک آرټ پرس، ۱۹۷۳ ع کال .
- ۴- بينوا، عبدالروف، هوتکی ها، کابل، دولتی مطبعه (۱۳۳۵) هـ. کال .
- ۵- بينوا، عبدالروف، د افغانستان نوميالی، لومړی ټوک، د اطلاعاتو او کلتور وزارت، دولتی مطبعه ۱۳۵۳ هـ. کال .
- ۶- بينوا، عبدالروف، پښتونستان، کابل عمومي مطبعه، ۱۳۳۰ هـ. کال .
- ۷- پښتانه کوچيان، د پښتو څېړنويين الملی مرکز، کابل، دولتی مطبعه ۱۳۶۰ هـ. کال .
- ۸- پير معظم شاه، تواريخ حافظ رحمت خانی پښتور : پښتو اکیډيمی، پښتور يونيورسټی، پبلک آرټ پرس، ۱۹۷۱ هـ. کال .
- ۹- حبيبي، عبدالحی، د پښتو ادبياتو تاريخ، لومړی ټوک، کابل: دولتی مطبعه ۱۳۲۵ هـ. کال .
- ۱۰- حبيبي، عبدالحی، د پښتو ادبياتو تاريخ، دوهم ټوک، کابل، دولتی مطبعه ۱۳۴۲ هـ. کال .
- ۱۱- حبيبي، عبدالحی، پنجاه مقاله، د اجتماعي علومو مرکز، کابل: دولتی مطبعه، ۱۳۶۲ هـ. کال .

۱۲- خټک، افضل خان، تاريخ مروج، (پونيورميتي بک ايجنسي) ۱۹۸۴ ع کال .

۱۳- خلجي، محمدي، دغزني تاريخي جغرافيا، داجتماعي علومو مرکز، کابل دواتي مطبعه، ۱۳۶۲ هـ . کال .

۱۴- دافغان ياد، دمقالو مجموعه، دهيواد مل په زيار، دکابل پوهنتون، ۱۳۶۰ هـ . کال .

۱۵- دامير کروړ ياد، دمقالو مجموعه، دهيواد مل په زيار، دژبو او ادبياتو مرکز کابل، دولتي مطبعه ۱۳۶۴ هـ . کال .

۱۶- دپښتو، لنيز-اقتصادي ج-ورښت، دجلالت خان حکمتي په ادب او سريزه، دپښتو، خير نو بين المللي مرکز ۱۳۶۲ هـ . کال .

۱۷- دراحت ياد، دمقالو مجموعه، دهيواد مل په زيار، دکابل پوهنتون دژبو او ادبياتو پوهنځي، ۱۳۶۴ هـ . کال .

۱۸- درويزه، اخون، تذکره، الابرار والاشرار، پېښور، اداره اشاعت سرحد ۱۹۶۰ ع کال .

۱۹- دور، شير رحمن، (اضلاع، ايجنسي هاو قبایل ايالت پښتونستان) کابل: دقومونو او قبایلو چارو وزارت ۱۳۶۴ هـ . کال .

۲۰- دور، شير رحمن، معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولايات سرحدی کشور، کابل: دقومونو او قبایلو چارو وزارت، ۱۳۶۳ هـ . کال .

۲۱- رشاد، عبدالشکور، دشکنيو ميا عمر، داجتماعي علومو مرکز دافغانستان دعلومو اکادمي، کابل: دولتي مطبعه ۱۳۶۵ هـ . کال .

۲۲- رشاد، عبدالشکور، لودي پښتانه، پښتو ټولنه، کابل: (۱۳۳۶) هـ . کال .

۲۳- ساد، خير محمد، لرغوني آريائيان، دپښتو ټولنو بين المللي مرکز، ۱۳۶۳ هـ . کال .

۲۴- سيال کاکړ، ولي محمد خان، پښتو او پښتانه په سهيلي پښتونخوا کي، کوټه ۱۹۷۶ ع کال .

۲۵- شينواري، دوست محمد، دافغانستان ژبي او توکمونو، پښتو ټولنه

- ۲۶- شینواری ، دوست ، د جرگی مجلی د دریم کال ۱۱- ۱۲- او ۱۴ گڼې .
- ۲۷- ظفر ، کاکاخیل ، سید بهادرشاه ، پښتانه دتاریخ په رڼا کې ، (پېښور- نیورسیتی بلک ایجنسی) ۱۹۶۲ع کال .
- ۲۸- عطایی ، محمد ابراهیم ، دپښتنی قبیلو اصطلاحی قاموس ، د پښتو څېړنو بین المللی مرکز دولتی مطبعه ۱۳۵۸ هـ . کال .
- ۲۹- عطایی ، محمد ابراهیم ، خیل او ویش ، د اجتماعی علومو علمی او تحقیقی مرکز دافغانستان دعلومو اکاډمی ، کابل ۱۳۶۰ هـ . کال .
- ۳۰- غبار ، میر غلام محمد ، افغانستان در مسیر تاریخ ، کابل : دولتی مطبعه ۱۳۴۶ هـ . کال :
- ۳۱- قاضی عطاءالله خان ، دپښتنو تاریخ ، اومړی ټوک ، کابل ۱۳۵۶ هـ . کال .
- ۳۲- کامل ، دوست محمد ، خوشحال خان خټک ، اداره اشاعت سرحد ، پېښور ۱۹۵۱ع کال .
- ۳۳- گنډاپور ، شیر محمد خان ، تواریخ خورشید جهان ، (لاهور : ۱۸۶۷ع) کال .
- ۳۴- محمد حیات خان ، حیات افغانی ، پښتو ژباړه ، دفرهاد ظریفی او عبداللطیف طالبی ، کابل : د قومونو او قبايلو چارو وزارت ۱۳۶۲ هـ کال :
- ۳۵- ناغر ، زردار خان ، صولت افغانی ، کانپور ، ۱۸۷۶ع کال .
- ۳۶- هروی ، نعمت الله ، مخزن افغانی یا تاریخ خان جهانى ، دهاکه ، ۱۹۶۰ع کال .
- ۳۷- هیوادل ، د محمد هوتک ژوند او مزار ، دبايزيد روښان پوهنتون ، د لوړو او مسلکي تحصیلاتو مطبعه ۱۳۶۲ هـ . کال .
- ۳۸- یوری ، گانکوفسکی ، د درانیانو او پراتوری ، دپوهنوال دوکتور گل محمد نورزی ژباړه ، پښتو ټولنه ۱۳۵۷ هـ . کال .

39- H·J· Rovery 'Notes On Afghanistan and Baluchistan' London ' 1880·

40- Bellew: The Races Of Afghanistan, Delhi, 1980·

41- Kandra and Bawas The History Of Muslim Rule In India, Jullunder Bhambri Printing Press 1976·

42- The Dictionary Of Patan Tribes' Army Headquarter Culcutta, 1910.

د دی اثر د لیکوال نور آثار په لاندې ډول دی:

الف: چاپ شوی آثار:

د کتاب لیکوال

۱- (دخواش حال خان خټک په نامه اثر ترجمه) چي

د افغانستان د علومو اکاډمي له خوا د آريانا په مطبعه
کي چاپ شوی دی.

۲- (دداو دی تاريخ ترجمه) چي د افغانستان د علومو-

اکاډمي له خوا د آريانا په مطبعه کي چاپ شوی دی.

۳- حیات افغاني (دبلاغلي ظريفي سره گډه او مشترکه ترجمه) چي د

سرحدونو چارو وزارت د نشراتو او فرهنگي چارو د رياست له خوا د آريانا په
مطبعه کي په دريو توکونو کي چاپ شوی دی.

۴- پښتني قبيلې چي همدا اوسني اثر دی او د علومو اکاډمي له خوا د پښوونې-

اوروز نې په مطبعه کي چاپ شوی دی.

ب. نا چاپ آثار.

۵- حیات حافظ رحمت خان، چاپ نه چمتو دی.

۶- شیر شاه اود هغه زمانه (دبلاغلي ظريفي سره گډه ترجمه) د چاپ له پاره

چمتو دی.

۷- سکهان اود دوی مذهبي لارښوونکي (نا چاپ)

هغه آثار چي د دې کتاب د ليکوال له خوا اهتمام شوي دي، دادي:

۱- ارغونی آريائيان.

۲- د پښتو ټولنيز- اقتصادي جوړښت .

۳- خوشحال خان خټک، اوده ادبي مکتب .

۴- توکمي مرغلوی .

۵- د ساحوی ريسرچ د ستونزو او پرابلمونو د مقالو مجموعه .

۶- خوشحال خان خټک . ۲

۷- داودی تاريخ .

۸- د ادب د تيوري اساسونه .

۹- سواتنامه

۱۰- امير کروړ اوړچند پښتو شاعران .

۱۱- د نننۍ نړۍ جغرافيه .

۱۲- د اقتصادي سياست په رڼا کي د ټولنيزي- اقتصادي پرمختيا پلان جوړونه.

Pashtun Tribes

(paṣṭanī qabilé)

by

Abdul Latif Talebi

*Afghanistan Academy of Sciences
International Centre for Pashto Studies*

Kabul, 1991